

ספר
המלך במסיבו

ראשי פרקים ורשימות
תוכן דברי

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א
שניאורסאהן
מליובאוויטש

בעת סעודות החג

בשנות תש"ל - תשל"א

על פי רשימות השומעים שי' - בלתי מוגה

כרך שני

בעריכת

הרב מרדכי מנשה לאופר

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

סניף אה"ק כפר חב"ד ת"ז

שנת חמשת אלפים שבע מאות וחמישים ושלוש לבריאה

תהא שנת נפלאות גדולות

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

שיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד והיינו כי
הת"ח לגודל חכמת אלקי אשר בקרבו הנה
גם במה שאומר כלאחר יד שהוא כמו בחי
¹²³⁴⁵⁶⁷ מותר מוחי שאינו מפנימיות חכמתו כ"א
בחי חיצוני ומותרות מחכמתו שיחה בעלמא
אעפ"כ צריכה לימוד עד שהיא חכמת אלהות
ממש כמו שאמר ר"ש (בסוכה כ"א ב')
משיחתו של ר"ג למדנו שני דברים כו' שהן
הן רצון עליון ב"ה.
אוצר החכמה
(דרך מצותיך לאדמו"ר הצ"צ ע' קה)

Heard at the Royal Table

Insights Shared by the Lubavitcher Rebbe Shlita

VOL. 2

Published and Copyrighted by
"KEHOT" PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway, Brooklyn N.Y. 11213
Tel. (718) 493-9250 • (718) 774-4000

Printed in Israel
5753 • 1993

אח"ח 1234567

אוצר החכמה

בהזמנות לפנות אל:

הוצאת ספרים קה"ת כפר חב"ד, ת"ד 3, טל' 03-9606725 - 03-9606018

נדפס בדפוס חיש

ע"י חיים אליעזר בן מלכה פרידא
וע"י שמואל יעקב בן פרומא דינה

נסדר והוכן לדפוס
ע"י שמעון בן פריידל

לוחות: פרנק - שירותי צילום

ספר זה מוקדש

לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ויה"ר שיקויים הנאמר (תהלים סא, ז)

"ימים על ימי מלך תוסיף" –

שיחזק השי"ת בריאותו בשלימות

ויראה הרבה נחת משלוחיו, תלמידיו, חסידיו ומכלל ישראל

וינהיג את כולנו מתוך בריאות, הרחבה ונחת,

ובקרוב ממש, נלך, כל בניי שליט"א,

קוממיות לארצנו הקדושה

מפתח כללי

רשימות דברים ..... יג

נספחים ..... רנג

קטעי יומנים, זכרונות, רשימות והנהגות ..... רחצ

מ פ ת ה

יג	.....	ליל א דראש השנה תשי"ל
יג	.....	יום א דראש השנה תשי"ל
יז	.....	ליל ב דראש השנה תשי"ל
כא	.....	מוצאי יום הכיפורים תשי"ל
ל	.....	ליל א דחג הסוכות תשי"ל
לז	.....	יום א דחג הסוכות תשי"ל
מב	.....	ליל ב דחג הסוכות תשי"ל
מו	.....	יום ב דחג הסוכות תשי"ל
נב	.....	ליל שמיני עצרת תשי"ל
נח	.....	יום שמיני עצרת תשי"ל
ס	.....	ליל שמחת תורה תשי"ל
סא	..... [ז"ל]	כ"ה תשרי תשי"ל - בעת "ניחום אבלים" אצל הרשי"ג [ז"ל]
צד	.....	ליל א דחג הפסח תשי"ל
ק	.....	יום א דחג הפסח תשי"ל
קא	.....	ליל ב דחג הפסח תשי"ל
קיז	.....	יום ב דחג הפסח תשי"ל
קכג	.....	ליל שביעי של פסח תשי"ל
קכט	.....	יום שביעי של פסח תשי"ל
קלג	.....	ליל אחרון של פסח תשי"ל
קלח	.....	יום אחרון של פסח תשי"ל
קמא	.....	ליל א דחג השבועות תשי"ל
קנא	.....	יום א דחג השבועות תשי"ל
קסו	.....	ליל ב דחג השבועות תשי"ל
קסט	.....	יום ב דחג השבועות תשי"ל
קעז	.....	ליל ב דראש השנה תשלי"א
קעו	.....	יום ב דראש השנה תשלי"א
קפא	.....	מוצאי יום הכיפורים תשלי"א
קפד	.....	ליל א דחג הסוכות תשלי"א
קצא	.....	יום א דחג הסוכות תשלי"א
קצד	.....	ליל ב דחג הסוכות תשלי"א
רד	.....	יום ב דחג הסוכות תשלי"א
רז	.....	ליל שמיני עצרת תשלי"א
ריז	.....	יום שמיני עצרת תשלי"א
רכג	.....	ליל שמחת תורה תשלי"א

רכו	יום שמחת תורה תשל"א
רלא	" אדר תשל"ד – בעת "ניחום אבלים" אצל הרשי"ג [ז"ל]
רנג	נספחים
רנז	מנהגים והנהגות
רנח	אדמו"ר מהורש"ב ני"ע וספרי הרה"צ מקאמארנא
רנט	"תורה אחת"
רס	יום טוב שני של גליות
רסא	מנהג הליכה ל"תשליך" ביו"ט א' של ר"ה כשחל להיות בשבת ...
רסז	חידושו של אדמו"ר מהר"ש בענין הרשימו
רצד	על היחס לפירוש ה"תפארת ישראל"
רצה	תשובת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק אל הרא"ד לאוואט
רצו	ה"שגיאות" של ר' אברהם פאריז

קטעי יומנים, זכרונות ורשימות

רחצ	ליל א דחג הפסח ה'תשי"י
רצט	יום א, א דחג הפסח ה'תשי"י
ש	ליל ב דחג הפסח ה'תשי"י
שא	ליל אחרון של פסח ה'תשי"י
שא	יום אחרון של פסח ה'תשי"י
שא	ליל ב דחג הסוכות ה'תשי"א – הנהגות
שא	ליל שמחת תורה ה'תשי"א
שב	הנהגות כלליות
שג	ניסן תשי"ד – יומן שנדפס במכ"ע 'כפר חב"ד'
שו	סיון תשי"ד – הרימי"ל שי זלמנוב
שז	תשרי תשח"י – הרי"ש שי יעקובוביץ
שז	תשרי תשכ"א – הרי"ל (ז"ל) כהן
שי	תשרי תשכ"א (ואילך) – הרי"ש הלוי שי חפר
שי	תשרי תשכ"א – הרי"א אליהו שי לנדא
	תשרי תשכ"ב – הרי"י ירוסלבסקי
שיב	והרי"א שי הלפרין כפר חב"ד
שיד	חג הפסח תשכ"ה – הרב יצחק גינזבורג
שיז	חג השבועות תשכ"ה – רשימות אחד הת' שי
שיח	פסח (?) – הרב יהודה לייב רסקין
שיח	הנהגות לילות הסדר – מרשימות שנדפסו ביכרם חב"ד'

רשימות דברי

ליל א דראש השנה תש"ל

הנהגות

כאשר הגיעו לאכילת התפוח הביט על השולחן ושאל מדוע אין רימונים, והורה להביא מחדרו.

המתין באכילת התפוח עד שהובאו הרימונים.

את התפוח אכל עם הקליפה שעליו.

רש"ג אכל מהרימון של כ"ק אדמו"ר שליט"א. כשרצה א' מהמסובין ליטול מאותו רימון — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

מוטב תטלו מרימון שלם (כעסער נעמען פון א גאנצע!)!

= ★ =

יום א דראש השנה תש"ל

א. אחד המסובין: בהתוועדות ש"פ נצבים-וילך ביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א שהיתה אפשרות שיום ב' דר"ה יהי יו"ט מדאורייתא¹.

— האם זה שייך גם בשאר יו"ט?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו בר"ה דוקא — שבו "לפעמים עיקר הקדושה היא ביום שני"² וכפי שמאריך אדה"ז בשלחנו³ דכ"שהיו מקדשין ע"פ הראייה היו עושין לפעמים ב' ימים .. פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד אחר המנחה .. וכשבאו נמצא היום למפרע קודש כו", שאז "עיקר היו"ט של תורה הוא למחר כו"⁴.

(1) שיחות-קודש' תשכ"ט ח"ב ע' 449-450.

(2) תר, ד. וראה גם ט"ז או"ח ר"ס תרסב.

(3) שם (מר"ה ל, ב (במשנה) ובפרש"י).

(4) שם. ה.

משא"כ בזמן הזה "שאנו בקיאים בחשבון ויודעים יום שראוי לקבוע בו החודש ולמנות ממנו החודש"⁵ הרי "הכל מונין מיום א' של ר"ה ליוה"כ ולסוכות כו"⁶. ובכל פעם יוהכ"פ הוא ב' תשרי וכיו"ב.

בכלל — "בב' ימים של ר"ה הוא עליית העולמות — ביום א' הוא בחי' פנימיות ויום ב' הוא בחי' חיצוניות"⁷.

ומה שבזמן שביהמ"ק הי' קיים הי' לפעמים ר"ה יום אחד, זהו לפי ש"קודם החורבן הי' כח בידינו לעלות .. ביום אחד אך עתה אחר החורבן בהכרח לעשות ב' ימים כמ"ש בזהר"⁸.

וביו"ט זה ר"ה ישנה מעלה לבני א"י — שבשאר ימים טובים אינם עושים אלא יום א' בלבד, משא"כ ר"ה הוא היו"ט היחידי שיש להם אפשרות לעשות ב' ימים יו"ט"⁹.

ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישנו חידוש שלכאורה אין הכל יודעים אודותיו:

מצינו¹⁰ שהרי"ף תקע בבית-דינו בר"ה שחל בשבת, למרות שהי' זה בחו"ל, ואף ש"לא מצינו מי שינהוג כמותו בשום מקום מישראל"¹¹ הרי לא ערערו ע"ז, כנראה משום שלבית-דינו הי' תוקף מיוחד דבית דין הגדול בדוגמת כ"ד דיבנה¹², והוא הי' במצרים¹³.

-
- (5) שם, א.
 (6) שם, ד.
 (7) לקו"ת ר"ה סג, ב (עה"פ יחינו מיומיים).
 (8) פע"ח ש' ר"ה ספ"ד. שעה"כ ענין ר"ה ד"ב. וראה אוה"ת בשלח ע' תקעו. וראה לקו"ת שמע"צ (צב, ג) ודרמ"צ (קיד, א) מאור נערב להרמ"ק לענין יוטש"ג).
 (9) ראה גם ר"ד מיום ג' פ' בהר י"א אייר ה'תשמ"ט — בעת ביקור הרבנים הראשיים באה"ק שליט"א — ס"ג.
 (10) ראה ר'ן, ריטב"א ו"מלחמת ה" להרמב"ן — ר"ה כט, ב. מגיד משנה הל' שופר פ"ב ה"ט.
 (11) ריטב"א שם. וברא"ש שם שאף תלמידיו אחריו לא נהגו לעשות כן.
 (12) ראה ר"ה שם.
 (13) ראה שיחת ערב ר"ה תשמ"ה סכ"א.

שאלה: האם כוונת כ"ק שיש במעשה זה דתקי"ש של הרי"ף מעלה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לפי המבואר בדא"ח¹⁴ שבר"ה שחל בשבת נפעלים הענינים דר"ה מצד ענינו של יום השבת, ללא צורך בפעולה דתקיעת שופר — בהכרח שמה שתקעו ביבנה ואצל הרי"ף הוא משום שביבנה — וכך הי' הרי"ף סבור — אצלם לא היו הענינים נמשכים לולי תקיעת שופר בפועל ובגשמיות!

אחד המסובין: מה שנזכר קודם שהרי"ף הי' במצרים — לכאורה, הוא הי' בפאס שבמרוקו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שבעל ההערה הוא ממרוקו בודאי יודע הוא והצדק עמו.

— כמדומה שהרי"ף נטמן שם במרוקו.

ג. כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לא' המסובין אורח מאה"ק תושב ריגא שיצא לאחרונה ועלה לאה"ק וביקש ממנו שיספר איך הי' בר"ה אשתקד בריגא.

האורח החל להתבונן מה לספר והתמהמה ואז אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

אינכם מוכרחים לספר דוקא ניסים — שכן, כל מה שקורה שם, כל דבר הוא בבחי' "נס" [הנ"ל סיפר, ושאל אח"כ אם יספר מה שהי' בשמחת-תורה, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: את זה תספרו בשמחת-תורה].

כ"ק אדמו"ר שליט"א [התעניין בפרטים מסויימים בריגא ואח"כ אמר]: כ"ק מו"ח אדמו"ר פירש¹⁵ מ"ש בהגש"פ¹⁶ "חשב את הקץ

(14) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמ, ג ואילך. סה"מ מלוקט ח"א.

(15) סה"מ תש"ח ע' 151.

(16) פיסקא ברוך שומר הבטחתו לישראל.

לעשות" שאף¹⁷ שישנה מעלה בעבודה דמצרים וגלות כו' חיכה הקב"ה
ל"צאתך מארץ מצרים"¹⁸.

= ☆ =

1134567890

1134567890

---

(17) ראה שיחת ליל ב' דחגה"פ תשכ"ח ס"א. — 'שיחות-קודש' תשכ"ח כרך ב
ע' 29 (בסופו) ואילך.
(18) ל' הכתוב — מיכה ז. טו.

ליל ב דראש השנה תש"ל

הנהגות

פרי חדש הי' ב' תאנים, אחר אכילתם בירך כ"ק אדמו"ר שליט"א
ברכה אחרונה.

א. שאלה: כאשר יום טוב ראשון של ראש השנה חל להיות בשבת
נהגו ישראל שאין הולכין בו לתשליך כ"א למחרתו ביום שני,

הנה בשו"ע אדה"ז¹ לא מצינו חילוק בין שבת לחול — אף שענין זה
נזכר בפרי מגדים² וקיצור שו"ע³!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אולי מרומז שם בציוני המראי מקומות.

השואל: לא מצאתי על ענין זה מראי מקומות.

אחד המסובין: אולי נמצא עד"ז בסידור אדה"ז.

כ"ק אדמו"ר שליט"א [פתח את הסידור, עיין בו ואח"כ אמר]:

אדה"ז אינו מחלק בין שבת לחול!

אחד המסובין: אולי הסיבה למנהג ישראל מצד "שמא יעבירנו"⁴ —

מפני שקיים חשש שיקחו לאמירת תשליך סידור או מחזור.

— ולהעיר, שבכלל נהג כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) ז"ע שלא לטלטל

ביו"ט, ופעם הבחין בבחור שנשא מטפחת ("האט געטראגן א טיכל") והעיר
לו על-כך⁵.

(1) סתקפ"ג ס"ז.

(2) משב"ז שם ס"ק ג. א"א ס"ק ה.

(3) סקכ"ט סכ"א. — וראה גם ברכ"י סק"ו. קיצור של"ה. ועוד.

(4) ראה ר"ה כט, ב. וש"נ. פסחים סט, א. ובכ"מ. — בהבא להלן ראה בהרחבה

בשיחות תשרי תש"ל (נדפסו ב"הוספות" להלן בסוף הספר).

(5) וכ"ה ע"פ השמועה מהחסידים. — ראה ר"ד חיטריק ח"א ע' קפ.

גם לתשליך ביו"ט כשחל בחול, לא טלטל אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעצמו סידור וכיו"ב.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בקשר לטלטול ביו"ט כשחל בחול — לכאורה תמוה, הרי יש "מתוך כו"ם"?! ואולי שלא לצורך כלל — אין לטלטל. ומ"מ לכאורה הבחור שנשא מטפחת הרי הי' בה צורך ו"כבוד הבריות"? — ואולי הי' זה בחור מיוחד!

מהנהגתו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — אין הוראה לרבים, שכן, בכלל לא טלטל בעצמו, והי' מי ששימש אותו.

ו"מעשה רב"7 — ביו"ט שר"ה כשחל בחול — שכ"ק מו"ח אדמו"ר הי' עומד על הגזוזטרא ("באלקן") ורואה כשהולכים לתשליך וסידורים בידיהם ולא העיר כלום!

ואולי יש ליישב דעת המחמירים בר"ה (כהנהגת אדנ"ע הנ"ל) — משום שכר"ה רוצים להחמיר ע"ע, אף בדברים המותרים⁸.

בנוגע לפועל ביו"ט ראשון של ר"ה שחל להיות בשבת — הרי פשט המנהג, מנהג ישראל תורה היא שלא הולכים אז כ"אם ביום שני, וממילא אין ללמוד מהבא להלן (השקו"ט כו') — וח"ו לשנות הנהוג ברוב תפוצות ישראל!

דהנה באמת הענין ד"שמא יעבירנו" — אינו שייך בנדו"ד, לכאו', שהרי איתא בתשובות הגאונים⁹ (ובאריכות באחרונים¹⁰) שאין לגזור גזירות חדשות בדורותינו.

דוגמא לדבר:

---

(6) ראה ביצה יב, א. ובכ"מ.
 (7) שבת כא, א. ושי"נ. וראה ב"ב קל, ב וברשב"ם שם.
 (8) עדמ"ש בשו"ע או"ח סתר"ג ס"א. וראה גם שו"ת מחזה אברהם (לרא"מ שטיינברג אב"ד בראדי) ח"א סי' לו.
 (9) תשובת שר שלום גאון — תשובות הגאונים תמדה גנוזה סע"ז. ועוד — ראה אנצ' תל' ע' גזרה בסופו (ע' תקמ).
 (10) ראה אנצ' שם.

נהוג כאן שהרה"ח וכו' רש"ז דוכמן מכריו אחרי התפלה ביום א' שילכו לבתי-כנסיות לחזור על תוכן ה"מכתב כללי", ואין חוששים מצד "שמא יעבירונו" משום שכנ"ל אין גוזרים גזירות חדשות.

— במחוז יקטרינוסלב ראיתי שנתנו לתינוק לטלטל בשבת¹¹ — גם כאן יכולים לעשות כן שיתנו לתינוק לטלטל סידור או מחזור וכיו"ב וכל הקהל יאמרו מתוך ספר זה ואז בודאי אין חשש ד"שמא יעבירונו". [א' העיר שגם כאן נהוג כך — ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שאין מכאן ראיה].

¹¹והנה איך שרק לא נתרץ מדוע בשבת אין ללכת לתשליך אם מצד שכשחל בשבת אין כ"כ דינים וה"דינא קשיא¹² [שתירוץ זה הי' מתאים אם הי' המדובר בדא"ח] — הרי מדברי אדמו"ר הזקן בסידורו (שהוא שוה לכל נפש¹³) "אחר מנחה יום א' דר"ה כו' טוב לילך כו'" ואינו מחלק בין חול לשבת משמע שהענין דתשליך שייך ליום א'!

[רש"ג חזר בפני המסובין שלא שמעו את כל דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א].

¹²והנה

ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהמשך למה שהוזכר מדברי אדה"ז בסידורו — מצינו דוגמא לכך במה שמחלק בענין אמירת י"ג מדות בין יו"ט שחל להיות בשבת ליו"ט שחל בחול — כאשר בתפלת שלש רגלים מדגיש "כשחל יו"ט בחול בשעת הוצאת ס"ת קודם בריך שמי' יאמר י"ג

-
- (11) ראה ט"ז סי' שמו ס"ק ו. וראה גם תפארת ישראל למשניות (פרק כל כתבי). וראה שו"ת כת"ס או"ח סמ"ז. שו"מ מהדורה תליתאי ח"א סק"ז. וראה שו"ת לבושי מרדכי או"ח סי' סא*.
- (12) שעה"כ ענין ר"ה דרוש א'.
- (13) ראה לקו"ש ר"ה תשנ"ב.
-

* והוא דלא כמ"ש בתשוי רעק"א (פסקים) סט"ו. שו"ת חת"ס ח"ו סייג (אבל ראה רעק"א שם בסוף התשובה). ועיין שו"ת יהודה יעלה (אסאד) או"ח ספ"ד. — הדיעות בהני"ל (ולמעיר מהשקו"ט בכיו"ב) ראה סי' חנוך לנער (אה"ק תשי"מ) פי"ז (איסורי שבת ויו"ט וחוה"מ). וראה גם שם פי"ו ס"ה. פי"ז. ובפרט שם ס"ג-ד.

מדות פ"א" ואילו בתפלת ר"ה אין חילוק בין שבת לחול "בראש השנה ויו"כ בשעת הוצאת ס"ת קודם בריך שמי' יאמר י"ג מדות ג"פ" ועד"ז בנדו"ד אי הוי ס"ל חילוק בין יום א' שחל בשבת לחל בחול בתשליך — הו"ל לכתבו בפירוש!

— אודות מה שנאמר קודם אודות הכרזת רש"ז דוכמאן, בכוונה הזכרתי זאת להבהיר ("כאוורענען") שלא יבואו אח"כ בטענות כו'.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לא' המסוכין ושאל האם בקהילות הספרדים הולכים בש"ק¹⁴?]

ג. שאלה: האם מלבד ר"ה יש עוד זמן לתשליך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לי שכשהי' בארה"ב בשנת תר"צ הלך ב"פ לתשליך: במוצאי ר"ה ובי"ג מדות¹⁵.

וכך נוהגים בכ"מ ללכת בי"ג מדות¹⁶.

= ★ =

(14) ראה בן איש חי (שנה ראשונה פרשת נצבים חלק ההלכות אות יב): "סדר התשליך עושין, אפילו אם חל ר"ה בשבת כו'". ובכף החיים ס"ל"א שכן מנהג [המקובלים] בית א"ל עיה"ק ירושלים. וראה גם שע"ת סתקפ"ג סק"ו. וראה מט"א שם.

(15) ראה ס' ימי מלך ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 335 ובהע' *22.

(16) ראה ס' דבר יום ביומו (פרעמישלא תרס"ז) א תשרי: ובמדינתנו דואים אנחנו הרבה צדיקים הולכים לנהר לומר תשליך ביום ח' תשרי הנקרא יום י"ג מדות ולא ברה"ש כו'. וראה גם דרחו"ש — מנהגי הרה"צ וכו' ממונקאטש — ס' תשמ"א. שו"ת מנחת אלעזר ח"ה סי' רז. וראה מקומות שנשמנו בס' נטעי גבריאל פכ"ו הע' טז (ע' קטז).

מוצאי יום הכיפורים תש"ל

א. שאלה: אדה"ז בסידורו כותב "כענין הספרים שמוציאין ליל יום הכפורים ואומרים עליהם כל נדרי כו" בשער הכולל¹ כותב "שמוציאין שלשה ספרים" האם זהו בדיוק?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי כאן בביהכ"נ הוציאו יותר מג'!?

כך כתוב ב"פרי עץ חיים"²: "כענין שלשה ספרים שמוציאין בליל יו"כ, ואומרים עליהם התרת כל נדרי כו" — אבל הכוונה היא לכל הפחות ג',

והסבר הדברים: ג' הס"ת מעניקים כח לב"ד³, ואם החזן עצמו הוא אחד מהב"ד — אזי הס"ת שבידו הוא גם מחשבון הג'. ואם לאו — צריך שיהיו ג' מלבד זה שבידו.

אך יכולים להוסיף עוד — כמו שמצינו ב"ד של עשרים ושלשה⁴ — ואין בזה דיוק.

שאלה: ביאור הנ"ל הוא, לכאורה, טעם עפ"י נגלה!?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם בקבלה מובאים לפעמים טעמים עפ"י נגלה.

ב. שאלה: אדה"ז שם כותב בהמשך דבריו: "היא מצוה גדולה לקנות ספר ראשון כו", מהו הדיוק "לקנות" דוקא?

-
- (1) פמ"ד ס"ה.
 (2) שער יוה"כ פ"ב בתחלתו — כמצויין (בשעה"כ) שם.
 (3) ראה שו"ת צפע"נ ח"ב סל"ד ס"ב: ועיקר הדבר דצריך לעשות ב"ד חשוב ומקום ב"ד וע"י שנוטלין ס"ת בידם כו' נעשו ב"ד חשוב. ולהעיר מאנצ' תל' ע' ב"ד — ב"ד חשוב (כרך ג ע' קסג).
 (4) ראה סנהדרין ב. א. ובארוכה באנצ' תל' שם.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לקנות" פיי שצ"ל בזה איזה הכנה ולא חנם ("אומזיסט")⁵.

— ובפשטות י"ל טעם המכירה כדי שלא תתעורר מחלוקת את מי לכבד ויערערו כו' [כאן הרי מכבדים...], ולכן מוטב שיקנו כו'.
אפשר לסדר המכירה — לאו דוקא על ספר ראשון אלא גם על שאר הספרים!

ג. שאלה: בסידור (ב"סדר כפרות") אי': "ושוחטים אותו באשמורת הבוקר אחר סליחות" ושאלו הבחורים הרי אין מנהגנו לומר אז סליחות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הלשון הוא מפע"ח⁶ — ושאלתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר, מדוע לכתוב כן בסידור הרי אין מנהגנו כן, ולא ענה. באמת היו יכולים לשאול שאלה טובה יותר ("א בעסערע שאלה"): מדוע אכן אין אומרים סליחות בעשי"ת?

והנה שאלה זו שאלו את אדמו"ר הצ"צ וענה שעד ר"ה העבודה היא בדיבור, ומר"ה ועד יוהכ"פ העבודה במחשבה⁷.

פעם עשו מנין מיוחד בשביל הרבנית רבקה נ"ע אשת אדמו"ר מהר"ש נ"ע כדי שתוכל לאמר סליחות, ואף היו בליוכאוויטש חסידים שנהגו לאמר סליחות בכל עשי"ת⁸.

— ולהעיר שבסידור הראשון שנדפס, סידור ר"ע גאון נדפס מנהגו

(5) ראה זח"ב קכח, א. ובפע"ח הנ"ל הע' 2: שיקנה הוא הספר הראשון, הנקרא ספר כל נדרי, בכל ממון שיפסקהו עליו, כדי שתהיה באגר שלים, כי הוא צריך לו מאוד, ונתן לו כוונה רבה ע"ז, וכפי הנראה יש סמך גדול בספרים אלו.

(6) ראה שעה"כ שם ס"ב.

(7) ראה (באו"א קצת) בלקו"ש חי"ד ע' 383.

(8) ראה שם.

לומר סליחות רק בימים שבין ר"ה ויוהכ"פ [וכבר נדפס בהוספות שלי⁹ — אך כרגיל בדבר הנדפס אין מעיינים!...].

ד. שאלה: אודות מנהג כפרות הנה בשו"ע אדה"ז¹⁰ מזכיר רק "תרנגול .. ותרנגולת ..", ובאחרונים נזכר גם "דגים"¹¹ "שאר בע"ח ודגים"¹², ואילו במשנה ברורה¹³ מביא "שיסבבו על ראשיהם במעות ותחשב להם לצדקה כו".

אה"ח 1234567

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך כתוב בספרים (מחזורים?) שנדפסו עוד קודם שנולד המשנה ברורה¹⁴ — אולם עפ"י קבלה¹⁵ ענין הכפרות הוא בתרנגולת דוקא!

ה. שאלה: כ"ק אדמו"ר שליט"א מדבר תמיד על תשובה עילאה, והרי תחלה צריכים לעשות תשובה-תתאה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זו ההוראה המיוחדת לזמננו (מעין "הוראת שעה").

שאלה: אם תשובה-עילאה — איך אומרים "על חטא"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זו אינה שאלה על "חידוש" שלי — כי כדא"ח מבואר כבר שיום הכיפורים ענינו תשובה עילאה¹⁶ ואעפ"כ אומרים אז "על חטא"!

(9) בליקוט טעמים ומקורות ל"סליחות" (קטע ד"ה לך ה' הצדקה כו' שומע תפלה ובהע' 1).

(10) סתר"ה ס"א.

(11) מג"א שם ס"ק ג (בשם הלבוש). אלף המגן ס"ק יא.

(12) באה"ט ס"ק ג.

(13) ס"ב.

(14) ראה גם מטה אפרים ס"י. חיי אדם. ועוד.

(15) ראה פע"ח שכ"ז (יוהכ"פ) פ"א בתחלתו. הובא ונת' בכף החיים סתר"ה ס"ק ה"ז.

(16) ראה לקו"ש חכ"ד ס"ע 563 ואילך. וש"נ.

ובאמת הרי צ"ל "וחטאתי נגדי תמיד" 17 וכפי שמבואר באגרת התשובה פי"א 18 שזהו גם לאחר תשובה-עילאה, ועד"ז מבואר בכ"מ 19 שתפילת שמונה-עשרה הוא בחי' אצילות שלמע' מתשובה-עילאה ומ"מ אומרים אז "סלח לנו" שהו"ע תחנון 20.

ו. [הוסיף ואמר:]

הוראת שעה — וכמו שמבאר אדה"ז 21 ד"תשובה עילאה זו דאתדבקותא דרוחא ברזחא ע"י תורה וגמ"ח" וכן "בכוונת הלב בתפלה וכפרט בק"ש וברכותיה כו" 22 היינו לימוד התורה, נתינת צדקה ותפלה בחיות.

ומה שצ"ל תשובה תתאה מצד ד"עונותיכם .. מכדילים" 23 — זהו כמו שהענין הוא מצד למעלה,

אך האדם מצדו מותר לו לשאוף ("מעג וועלין") ויכול ללמוד, להתפלל בחיות כו' — הענינים דאתדבקות רוחא, ולהתחיל בכך מיד כמו רבי אלעזר בן דורדייא 24.

שאלה: לכאורה א"א להתדמות למדריגת ראב"ד הנ"ל שהרי לגביו מפורש ש"יצתה נשמתו".

תשובה: אך הוא, הרי, לא התחיל ב"יצאה נשמתו" 25.

- (17) ל' הכתוב — תהלים נא, ה.
- (18) ק, ב ואילך. וראה גם תניא פכ"ט (לו, ב).
- (19) ראה תר"א וארא נה, ד. מג"א צה, סע"ג. תשא בהוספות קיא, סע"ג ואילך. ועוד.
- (20) להעיר מד"ה החלצו תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' סד) ובכ"מ — בטעם שגם צדיק גמור אומר הוידויים דעשי"ת, "מפני שלפי אמיתות גדולתו ורוממותו גם העבודה האמיתית לחטא יחשב כו".
- (21) אגה"ת רפ"י (צט, א). וראה שם ספ"ט.
- (22) אגה"ת שם פ"ה (צה, ב).
- (23) ל' הכתוב — ישעי' נט, ב.
- (24) ע"ז יז, סע"א.
- (25) וראה סה"ש תשמ"ח כרך ב ע' 505 הע' 59 די"ל שראב"ד פתח הצינור

ז. שאלה: האם זהו אותו ענין שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁶ ששמיני עצרת הו"ע דתשובה-עילאה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא! שם מדובר מצד למעלה, והמדובר כאן ("וואס איך קאך זיך אין תשובה עילאה") הוא מצד האדם.

וכוונתי אינה רק בזמן מוגבל — כך צ"ל גם בחודש מרחשון, חודש כסלו ובשאר ימות השנה.

אצל יהודי יכול להיות הענין דתשובה-עילאה מצדו בתפלה, תורה וכו' בחיות, ורואים הרי בפועל כיצד ניתן לבצע זאת בחיות — משא"כ בהסדר דתשובה-תתאה קשה להגיע — וכאן יכולים להגיע ולהתעלות!

ח. אחד המסובין: כיו"ב ישנה אימרה משמו של החידושי הרי"ם²⁷ שא"צ להתעמק ב"על חטא" והעיקר הוא לעסוק בלהט ב"ותמלוך אתה ה' לבדך".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איך הי' הלשון שלו והאם זה קאי (רק) על ר"ה ויוהכ"פ?

אחד המסובין: איני יודע הלשון בדיוק.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עפ"י הסדר צ"ל תחלה "סור מרע"²⁸ ורק אח"כ "ועשה טוב" וכמבואר בתניא²⁹ ד"באמת אי אפשר... להתחיל לעבוד ה' בלי שיעשו תשובה על העבר".

לכאור"א מישראל (ובפרט בזמן הגלות שעיקר העבודה היא בענין התשובה) שיוכל להיות אצלו דרגת התשובה דראב"ד, ויתירה מזה (שהרי לאחר שראב"ד הגיע לדרגא זו, אין זה דבר חידוש, אלא צ"ל באופן נעלה יותר) — נשמה בגוף דוקא, אורות בכלים, וכפנים (בסה"ש) שם. וראה לקו"ש נשא תש"נ ס"ה ובהע' 58 שם.

(26) סה"ש תש"ב ע' 9. ועוד.

(27) שיח שרפי קודש ח"ב סי' קצב — נעתק ב"חידושי הרי"ם (עה"ת)" ע' רעו"ז.

(28) תהלים לד, טו.

(29) פ"ז (כג. א).

אך עבודה זו קשה יותר, ויתכן שלא יצליח בכך לכן ישנה אפשרות להתחיל בתשובה-עילאה.

ראוי לדבר:

אדה"ז פוסק בהל' ת"ת³⁰ דילמד אדם שלא לשמה נ"אין לו למנוע מלעסוק [בתורה] לעולם" ו"הוא עצמו חייב להכניס את עצמו כו" גם כשמדובר על מי שהוא בכלל מי "שכל התורה ומצות ש... עושה... מוסיף כח בקליפות לפי שעה" דסו"ס יעשה תשובה³¹.

וה"ה בענינו שיש להתחיל מתשובה עילאה!

נשאלתי אודות ויכוח שהי' בענין ההבדל בין חסידות ומוסר³² —

והביאור בזה:

כתיב³³ "אל יתהלל חוגר כמפתח", וכשם שהוא במלחמה גשמית כן

הוא גם במלחמה רוחנית:

במוסר מדגישים ועסוקים בלהט ("קאכט מען זיך") בענינים דמניעת

שקר, גאווה, לשון-הרע וכיו"ב,

ואם (ח"ו) לא מצליחים הרי במה נשארים ("איז בא וואס בלייבט

מען")...? [ידוע מאמר העולם: לא כדאי לחטט באשפה, שכן, עלולים

להתלכלך ("ס'איז ניט כדאי פארקען זיך אין בלאטע ווייל מען קען זיך

איינשמירן")!...] וא"א להשתמש בפתגם "חידושי הרי"ם" הנ"ל שלא

יתעמקו!

אבל בחסידות מדגישים ועסוקים בלהט — בתפלה, לימוד התורה

ויראת-שמים ואף אם (ח"ו) לא מצליחים, הרי שבינתיים היו שקועים

ועסוקים בעניני תורה וכיו"ב.

(30) פ"ד ה"ג.

(31) קו"א שם ס"ק ג.

(32) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 473 (סכ"ח ואילך). לקו"ש ח"ד ע' 1203 ואילך. וראה

גם שם ס"ע 1293 ואילך.

(33) מלכים-א כ. יא.

ובאמת סוף-סוף מוכרח להשפיע ו"להידבק" משהו ("עפעס מוז זיך צו קלעפן"). ומה שמכואר בתניא כנ"ל-דא"א להתחיל כו' כנ"ל — זהו מצד הסדר דמלמטה למעלה, אך האדם מצדו צריך לרצות, לשאוף, ועליו להתחיל בתשובה-עילאה!

פ. שאלה: אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מבאר³⁴ דאין להתחיל עם מדריגות גבוהות כי עלולים לטעות וכיצד זה תואם עם הנ"ל?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אזי לא יתנו לו "שלישי", "שישי" או "מפטיר"³⁵, לא יושיבוהו בכותל ה"מזרח". אף "ישר-כח" — לא יתנו לו.

— אך מה נוגעים כל ענינים אלו? האדם לעבודתו הוא — צריך להתחיל בתשובה-עילאה.

האמת היא שהעולם מפרשים תשובה-עילאה באופן אחר — אך אדמו"ר הזקן³⁶ לומד אתדבקות רוחא ברוחא, תפלה צדקה ומצוות מתוך חיות,

ונוכחים בפועל שאפשר לעשות זאת כבר בתחלה: לימוד וכו' בחיות!

י. שאלה: כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע אמר בפטרבורג³⁷ שאחד הדברים שהם סגולה להרווחה בגשמיות ("איז מען ממשיך גשמיות אויפן גאנץ יאר") זהו ע"י קיום סעודת מוצאי יוהכ"פ בהרחבה ("דורך מאכן מוצאי יו"כ דעם אפפאסטן זיך בהרחבה").

— אולם לא שמענו על סעודה מיוחדת אצל שאר הנשיאים³⁸!?

(34) ראה קונטרס עץ החיים פל"ג. ובכ"מ.

(35) הדיוק בסדר העליות שבפנים: שלישי — ראה רא"ש מו"ק פ"ג סע"ה. ששי — שער הכוונות (מט, א). מפטיר — כפשוט.

(36) כנ"ל הע' 21-22.

(37) ראה ס' לשמע און ע' 145.

(38) ראה גם לעיל ר"ד מוצאי יוהכ"פ תשכ"ט ס"ב.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: המקור לעריכת סעודה זו — הוא ב"שולחן-
 ערוך" 39. מצויים מאמרים שנאמרו אז⁴⁰, וכן מאמר מאדמו"ר הזקן⁴¹, אך
 לא ידוע אם המאמר נאמר בסעודה או שלא בסעודה.

יא. אחד המסובין: הנני רוצה לומר "לחיים" עבור ב' ענינים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהוצאת ספרי תורה — מצינו הגבלות⁴²: ב'
 ס"ת או ג' ס"ת — אבל כאן א"צ לצמצם, שכן, כ"ק מו"ח אדמו"ר לא
 הגביל, וזהו עת רצון להמשיך הרחבה בכל.

ביוהכ"פ ישנם ב' ענינים⁴³:

(א) סליחה ומחילה.

(ב) יום שניתנו בו לוחות שניות⁴³.

ומה שאמרו חז"ל במשנה דסיום מסכת תענית⁴⁴ "לא היו יו"ט
 לישראל כט"ו באב וכיוהכ"פ כו"ו הוא (בעיקר) מצד הענין דלוחות שניות.

יב. שאלה: האם מה שהנהיג כ"ק אדמו"ר שליט"א סעודה ביום
 ב' דר"ה אחרי מנחה לעת ערב⁴⁵ האם זה קשור בענין סעודת מוצי"ק"פ?

(39) סתרכ"ד ס"ט. — וראה התוועדויות תשמ"ו ח"א ע' 446: הנהגת רבותינו
 נשיאינו שבמוצאי יוהכ"פ היו מדייקים באכילת סעודה ממש .. נוטלים
 ידיהם לסעודה .. והיו מדייקים באכילת סעודה כפשוטה, כולל — ניגונים
 ודברי תורה כו'.

(40) להעיר שבסה"מ תרל"ז נדפס מאמר ד"ה "יוהכ"פ אסור באו"ש" ונרשם עליו
 "מיוה"כ".

(41) ראה "היום יום" — יא תשרי.

(42) ראה לעיל ס"א.

(43) תענית ל, ב.

(44) שם כו, ב.

(45) ביום ב' דר"ה אחרי תפלת המנחה מתוועד כ"ק אדמו"ר שליט"א ברבים
 (ראה ס' ימי מלך ח"ג ע' 1222), הקהל נוטלים ידיהם לסעודה ואומרים

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין לכך שום קשר — סעודה זו היא בדוגמת
ההתוועדות דיום ב' דחג השבועות (אחרי מנחה) לעת ערב.

[דובר אודות סעודת יו"ט הנ"ל אצל שאר הנשיאים וכן אודות
התוועדות יו"ד שבט, אח"כ אמר]:

אם כי יש מעוררים גם ע"ד ההתוועדות דיו"ד שבט, אך איני חוזר בי.

= ☆ =

"לחיים". במשך ההתוועדות מורה לנגן ניגונים מכל הנשיאים, ואומר
מאמר דא"ח (נוסף לשיחות כו') ובו מזכיר מדברי כל הנשיאים (ומתשד"מ
— גם האריז"ל). המו"ל.

ליל א דחג הסוכות תש"ל

אוצר החכמה. שאלה: בפזמון "שלום עליכם" שאומרים בליל ש"ק נזכרים המלאכים בכל פעם בתואר "מלאכי השלום וכו'" מלבד בפיסקא הראשונה ("שלום עליכם") שבו הם נזכרים "מלאכי השרת", מהו ההסבר בכך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בסידור מהרי"ד נשבו כלולים גם ענינים מכ"ק אדמו"ר הצמח צדק¹] מקשה על הפיסקא האחרונה ("צאתכם לשלום") "וצריך להבין למה ישלח המלאכים הלא טוב שיתעכבו יותר".

— ובאמת עפ"י נגלה ישנה שקו"ט שלימה באחרונים² בנוגע אמירת "צאתכם לשלום" ועד שיש נמנעין מלאומו³ (ואחרים משנים הנוסח⁴) מכיון שנראה כאילו דוחין המלאכים, משא"כ אדה"ז שהכניסו בסידורו כמות שהוא⁵ —

אח"ח 1234567

ומבאר שם בסי' מהרי"ד שארבע הלשונות הן כנגד ארבע העולמות אבי"ע ש"שלום עליכם מלאכי השרת" הוא כנגד עולם האצילות, ובסוף אומרים "צאתכם לשלום מלאכי השלום" כנגד עולם העשי', ועפ"ז מסביר את שינויי הלשונות וגם את עצם ענין אמירת "צאתכם לשלום".

ובאמת יש לומר הביאור בפשטות:

- (1) וכמ"ש ב"דף השער" (אודות המחבר) ש"אזן וחקר ממה ששמע מזקנו .. וסדרם על סדר התפלה וכו'".
וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 443 הע' 14.
- (2) ראה לקוטי מהרי"ח ח"ב (כו, ב). דרכי חיים ושלום מנהגי הרה"צ וכו' ממונקאטש) אות שפג בהע'.
- (3) ראה ס' שבהע' הקודמת.
- (4) ראה לקוטי מהרי"ח שם ע"ד מנהגי אמירת "בצאתכם לשלום" או "צאתכם ובואכם לשלום".
- (5) ומ"ש בספרים הנ"ל (לקוטי מהרי"ח שם — כה, ב. דרחו"ש שפג סק"ד) כי "בסידור הגה"ק התניא" ליתא להחרוז "צאתכם לשלום" — כבר העירו כי ז"א ואולי נתחלף בסי' אחר (ראה ס' תורת חב"ד (שו"ע), קה"ת תשד"מ, עמ' נח הע' 9).

התואר "מלאכי השרת" ניתן למלאכים על-שם השליחות, וכאשר הם מבצעים שליחותם אזי נקראים כבר בשם "מלאכי השלום"!

— ועל פי זה הסדר הוא מלמטה למעלה, מעולם העשי' עד עולם האצילות, ו"צאתכם לשלום" הוא ענין עלייתם למקורם לאחר שקיימו שליחותם.

ולעצם שאלת המהרי"ד שם — הנה פעם שאל אחד את כ"ק מו"ח אדמו"ר (בהיותו בריגא או במקום אחר) מדוע מיד אחרי "שלום עליכם" אומרים כבר "צאתכם לשלום"? ומו"ח השיב משום שאצל מלאכים יקר כל רגע ("ווייל ביי מלאכים איז טייער א מינוט"), וגם רגע אחד הוא זמן ארוך, וממילא העובדה שהם מתעכבים אפילו רגע אחד הוא גם ענין גדול, ונמצא ששהו שיעור זמן גדול, ואין כאן שום זלזול בכבודם כו'!⁵

ב. שאלה: האם סידור מהרי"ד נכתב לכתחילה כסידור או שהם ליקוטי דא"ח שהודפסו אח"כ בתור סידור?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הוא נכתב מתחילה כסידור⁶. וליקוטי דא"ח שהודפסו אח"כ כסידור — הוא הסידור עם "לקוטי תורה"⁷, סידור ר' שעפטיל.

ג. שאלה: מדוע לגבי נוי סוכה איתא בפירוש בספר המנהגים "אין מנהגנו בנוי סוכה"⁸ אך לא נזכר מנהגנו שאין ישנים בסוכה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לגבי נוי סוכה שמעתי בפירוש מכ"ק מו"ח אדמו"ר "אין מנהגנו"⁹, משא"כ לגבי שינה בסוכה הי' הלשון¹⁰ שאדמו"ר

(5* ראה גם שיחת שבת בראשית (התוועדות ב') תשל"א ס"ב (שיחות-קודש תשל"א ע' 118-119).

(6 ב"דף-השער" שם: "ולקט .. וסדרם על סדר התפלה".

(7 פיעטרוקוב תרס"ז. ווילנא תער"ב.

(8 עמ' 65.

(9 סה"ש תש"ד עמ' 12.

סדר תפילה

על פי נוסח הקדוש הארז"ל

כפי אשר יסד כ"ק אדונינו מורינו ורבינו הגדול הגאון האמיתי האלקי ח"ק אור עולם מופת הדור רשכבה"ג נור ישראל ותפארתו קדוש ה' מכבוד כקש"ת מרנא ורבנא שניאור זלמן מלאדי נבג"מ זיע"א.

עם פי המלות ע"פ חסידות הנקרא בשם

פי מהרי"ד

אשר השאיר אחריו ברכה

כ"ק אדונינו מורינו ורבינו החסיד והעניו נור ישראל ותפארתו כקש"ת מרנא ורבנא יצחק דובער נבג"מ זיע"א. מלאדי.

כ"ק אדונינו מורינו ורבינו אור עולם והדרו חסידא קדישא קדוש עליון כקש"ת מרנא ורבנא חיים שניאור זלמן נבג"מ זיע"א. מלאדי.

כ"ק אדונינו מורינו ורבינו הגאון האמיתי האלקי חסידא קדישא אור עולם מופת הדור נור ישראל ותפארתו קדוש ה' מכבוד כקש"ת מרנא ורבנא מענדל נבג"מ זיע"א מליבאוויטש. (בעל הצ"צ).

והוא און וחקר ממה ששמע מוקנו ואכיו הקי ולקט גם מכתבי אדמו"ר הזקן והאמצעי וזקנו הנ"ל. וסדרם על סדר התפלה. וגם נתוסף איזה מאמרים שנמצא בכתביו והם בקיצור נטרין ויש להם שייכות להסידור הוצג נ"ב בהסידור (הנם שהם דברים שהומים וכו') ולמשכילים יונעם.

חלק ראשון.

הוכן לרפוס עיד כחיי אדמו"ר המחבר נ"ע (ובהוצאותיו שהפריש ע"ז סך מסויים) ויצא לאור בעת אחר שטירתו ברשיון בניו הרבנים שליט"א. ובהשלמת מחסור ההוצאות שהזילו זהב מכיסם. יהי שמם ברוך.

גסדר והונה והוצג בו מראה סקומות ע"י הו"ח וי"א ר' חיים אליעזר שי' ביחאזוסקי מחאלמי בהרה"ח ר' דובער הכהן ז"ל. וע"י הרבני מוהר"ר חיים מאיר שי' בהו"ח מוהר"ר אברהם שמואל ג"י היילמאן מליעפלי.

ברדיטשוב, דפוס "שעפטיל".

האמצעי אמר "ווי קען מען שלאָפן אין מקיפים דכינה"11.

והנהגת החסידים שלא לישן בסוכה¹² — יש לה מקור בסיפור הגמרא¹³ אודות תלמידו של רב כהנא שס"ל לגבי הדס "אפילו תרי וחד", כלומר (כפרש"י על אחר) "תלתא כחד קינא כל שכן דכשר"¹⁴, אעפ"כ "רב אחא .. מהדר אתרי וחד" ונטל הדס שיש לו "שני עלין בעוקץ אחד ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על השנים"¹⁵ רק מפני ש"הואיל ונפק מפומי דרב כהנא" היינו שזה הי' אצלו הידור לנהוג כדעת רבו.

וכ"ז למרות ש"הדר"¹⁶ מוסב על כל שאר ג' המינים¹⁷ [ובלשון אדה"ז בשלחנו¹⁸ "כל ד' מינים אלו צריכים להיות נאים ומהודרים בתוארם ובגידולם"], וישנו חיוב של "זה א-לי ואנוהו"¹⁹ — התנאה לפניו במצות²⁰ הרי, כנ"ל, התלמיד ראה ענין מיוחד להדגיש דעת רבו.

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם מנהגנו בנוי סוכה הוא פלא גדול שהרי ענין זה נזכר מפורש בגמרא²¹!

-
- (10) בשיחת ליל א דסוכות תרצ"ט (ס' השיחות תרצ"ו-ה'ש"ת עמ' 295) — ושם הוא באו"א קצת.
  - (11) [וראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' תיד-טטו; במכ' מיום ז' מר-חשון תשט"ו (נעתק תוכנו ביגדיל תורה נ.י. שנה א חוברת ב ע' 119) מבואר מדין מצטער באם נפחת יחס הקדושה לסוכה עקב השינה כו'. המו"ל].
  - (12) בכל זה ראה בארוכה שיחות יום ב', יום שמח"ת ושבת בראשית תש"ל. לקו"ש חכ"ט עמ' 211 ואילך.
  - (13) סוכה לב, סע"ב.
  - (14) רש"י שם ד"ה מהדר.
  - (15) רש"י שם ד"ה תרי.
  - (16) אמור כג, מ.
  - (17) ראה סוכה לא, א. ר"ן וריטב"א ופיה"מ רפ"ג דסוכה. קרית ספר הל' לולב פ"ח. שו"ע אדה"ז תרמה, ב.
  - (18) שם.
  - (19) בשלח טו, ב.
  - (20) שבת קלג, ב.
  - (21) שבת כב. א. וש"נ.

וה"ה בנוגע להדלקת נרות חנוכה²² — אשר מצותן לכתחילה כמפורש בגמרא²³ "נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ" ולפועל אין עושים כן ומדליקין בפנים, ובלשון הרמ"א²⁴: "כזמן הזה שכולנו מדליקין בפנים".

מצינו אכן כבר בדורות שלפנינו שתמהו על כך: "והאידנא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין אנו מדליקין בחצרות"²⁵, ומ"מ כך נשאר המנהג²⁶.

הרה"ק ממונקאטש ה"מנחת אלעזר" כותב ג"כ²⁷ שלא ראה תלמידי הבעש"ט שידליקו מבחוץ גם במקום שהי' להם אפשרות, ומבאר הענין עפ"י נגלה²⁸.

ה. כ"ק אדמו"ר שליט"א: קבלתי מכתב ממקום מסויים בו הנהיגו ה"רפורמים" לתקוע בר"ה שחל להיות בשבת. ולכאורה, צודקים הם לשיטתם, שהרי הטעם שאין תוקעין הוא משום "שמא יעבירונו"²⁹ ו"חשש" זה אינו שייך אצלם!...

וכן גם המבואר בדא"ח³⁰ שכאשר יו"ט של ר"ה חל להיות בשבת

(22) ולהעיר מהשייכות דחה"ס וחנוכה — ע"פ לשון חז"ל (בכורים פ"א מ"ו) "מהחג ועד חנוכה כו" וראה לקו"ש חכ"ה עמ' 244 הע' 10.

(23) שבת כא, ב.

(24) סתרע"א ס"ז.

(25) אור זרוע הל' חנוכה סי' שכג.

(26) ראה גם אהל מועד (לרבינו משולם ירונדי ירות"ו תרס"ד — שער מועד קטן דרך א נתיב ה): ועכשיו נהגו להניחו על הפתח ומבפנים ואע"פ שאינו בשעת סכנה.

(27) נמוקי או"ח סתרע"א. וראה אגרות-קודש כרך יא ע' תידתטו.

(28) וראה גם שו"ת דבר יהושע ח"א סי' מ (ובהוספות לשם). ח"ב סי' קא"קג.

וראה "נועם" חט"ו. — ובשיחת ש"פ מקץ זאת חנוכה תשכ"ג ס"ט: איתא באחרונים שהסדר להניח על פתח ביתו מבחוץ הי' רק בדורות הראשונים, אך עתה מדליקים בבית. אך כיון ש"התורה היא נצחית" הרי, בהכרח שברוחניות הענינים ישנו גם עתה הענין דעל פתח ביתו מבחוץ, עיי"ש.

(29) ר"ה כט, ב. סוכה מב, ב. מגילה ד, ב.

(30) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, א ואילך. סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמ, ג

נמשכים אותם הענינים (שכשנה רגילה נפעלים ע"י השופר) בלא-הכי — גם ענין זה אצלם אינו שייך!

★ ★ ★

ו. שאלה: בכ"מ נזכר ענין נתינת צדקה בערב חג הסוכות מה הענין בזה ואיך נוהגים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה נזכר בכתבי האריז"ל — בפרי עץ חיים³¹ ומשנת חסידים³² וגם מובא בדא"ח בכ"מ³³.

בסידור³⁴ איתא: "...ע"כ צריך לפזר מעות לעניים בערב סוכות דוקא, ולמחדי להו בסעודה דסוכות כדי שיהי' עי"ז בחי' כלי למטה בחסד גשמי ויוכל להיות שורה ע"ז בחי' חסד ח"ס דל"ת העליון שבמקיפים דאימא כו",

נוכבר דובר פעם בזה³⁵ שטעם זה הוא בשינוי ממש"כ בפע"ח כי בסוכות עולה בחי' צדק וצדקה, עליית המלכות, ולכן אז הצדקה היא באופן מעולה ביותר — והנפ"מ בין ב' הטעמים הן עפ"י פנימיות התורה והן עפ"י נגלה].

אבל לפועל — לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג כן³⁶.

★ ★ ★

ז. שאלה: בספר המנהגים איתא "שמחת החג מתחילה מליל ראשון דחג הסוכות"³⁷ מהו הענין בזה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי זוהי "הוספת המלקט"!

ואילך. סה"מ מלוקט ח"א עמ' תכא ואילך. וש"נ.

(31) שער חגה"ס פ"ג בסופו (ד"ה ומיד).

(32) מסכת ימי מצוה וסוכה פ"א ס"ה.

(33) ראה אוה"ת סכות ע' א' תשמח. עמ' רנז.

(34) רנז, ג.

(35) שיחת שבת חוהמ"ס תשכ"ד — 'שיחות-קודש' תשכ"ד עמ' 14-16.

(36) ראה גם (לעיל) בדבורי סעודת ליל א' דסוכות תשכ"ח ס"א.

(37) עמ' 66.

שאלה: אולם סו"ס כיון שהכניסו הרי בודאי נעשה הדבר על דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א (אולי) גם הגי' את הדברים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה הרי מבוסס גם עפ"י נגלה³⁸.

[אח"כ נסוכו הדיבורים בענין ברכת שהחיינו כאשר הלולב בידו אחת והאתרוג בידו השני' — דמכיון שאין אוחזין הד' מינים ביחד ה"ז עובר לעשייתן].

= ☆ =

יום א דחג הסוכות תש"ל

א. שאלה: מה הנפקא-מינא בין חג הפסח "מיכלא דמהימנותא"¹ וחג הסוכות "צלא דמהימנותא"²?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הנפק"מ הוא בין פנימיות ומקיף: בחג הסוכות — הו"ע המקיף, שכן, אז באה האמונה לאחר העבודה דר"ה ויוהכ"פ וכו', משא"כ בחג הפסח — שהו"ע פנימיות³.

ובאותיות הקבלה: כאן — מלכות, ושם — בינה.

בכלל, הרי מבואר בלקו"ת ד"ה וידעת⁴ שהאמונה דעכשיו תבוא לעת"ל בפנימיות!

ב. שאלה: בספר המנהגים⁵ מובא מנהגנו במוצאי ביום-הכיפורים "תפלת מעריב והבדלה, בקיטעל וטלית".

ולכאורה, מהו השייכות בין שני הדברים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הבדלה שייכת למה שלפני' ולמה שלאחרי' ולפיכך מבדילין בטלית ובקיטל⁶.

שאלה: עוד מובא שם: "אחר הבדלה, קידוש .. לבנה .. בסידור".

— מהו המקור לכך?

-
- (1) ראה זח"ב מא, א. קפ"ג, ב.
 (2) ראה זח"ג קג, א. סידור עם דא"ח שער הסוכות רנז, ב. מאמרי אדהאמ"צ דברים א' שעג ואילך.
 (3) ועיין המשך וככה תרל"ז פרק ס.
 (4) לקו"ת ואתחנן ד, א ואילך.
 (5) ע' 59.
 (6) ראה טעמי המנהגים (ירות"ו תשי"ז) ע' שמא בשוה"ג ד"ה ובהגהות: כתב בספר ארחות חיים סימן תרכ"ד בשם המעב"י דבמוצאי יוה"כ טוב להבדיל בהקיטיל קודם שיפשיטנו מעליו, והוא על פי הסוד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר נוהג.

★ ★ ★

ג. שאלה: מדוע לא הובא מנהגו של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע לברך ברכת-המזון בסידור?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לגבי ברכת-המזון הי' שינוי בהנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר — בין ליל ש"ק ליום הש"ק⁷:

בליל ש"ק הי' מברך מתוך הסידור, משא"כ ביום הש"ק. וא"כ, שינוי זה מהווה רא' שזו הנהגה (הוראה) פרטית.

משא"כ קידוש לבנה הי' בכל פעם מתוך הסידור, ולכן הובא המנהג בספר המנהגים.

[בליובאוויטש הי' אחד בשם רובינשטיין⁸ והי' קצת משכיל בדא"ח ופעם סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודותיו למעליותא שבמוצאי יוהכ"פ קודם "קידוש לבנה" הי' הולך לטבול במקוה⁹.

— אילו הי' דבר זה נזכר בספר המנהגים הי' כל הקהל מתחיל לנהור למקוה...].

★ ★ ★

ד. שאלה: כאשר עושים הבדלה במוצאי"פ: (א) מה עושים כשיירים — האם נותנים למישהו אחר? (ב) והאם כשחל במוצאי ש"ק נוטלים בשמים?¹⁰

תשובה: קידוש — הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר מדייק תמיד לעשות בעצמו, משא"כ הבדלה שלא הי' מקפיד ע"כ בדוקא, וזאת, מלבד במוצאי

(7) ראה גם לעיל בדיבורי ליל ב דר"ה תשכ"ז ס"ג.

(8) בשיחה שבהע' הבאה: בעדענשטיין.

(9) ראה גם סה"ש תרצ"ז ע' 235 (ושם: "הי' טובל במקוה קודם קידוש לבנה" — אך לא נזכר במפורש שהי' זה במוצאי"פ).

(10) בכ"ז ראה גם לעיל בדיבורי סעודת מוצאי יוהכ"פ תשכ"ז ס"א.

יום־הכיפורים וכפי שנרשם בשנת תש"ה¹¹ "אחרי תפלת מעריב הבדיל בעצמו על היין".

ואף שבכל השנה אין נותנים לאחר לשתות שיירי כוס ההבדלה [מלבד אם ברכו עליו ברכת המזון] אך במוציוכ"פ יכולים ליתן.

כאשר שהיתי ביקטרינוסלב לא הייתי נוטל בשמים להבדלה שכן הדבר הי' כרוך בשאלה על הברכה¹², אך כשהגעתי ללנינגרד אמר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר שאטול!

כטעם למנהג עשיית הבדלה בעצמו במוציוכ"פ — י"ל כי הדבר קשור במעלת היום "כאן ביחיד"¹³.

פעם אמר רש"ה ז"ל שלר"ה אינו נוסע לרבי כי "כאן ביחיד". [אחד המסובין העיר כי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע התבטא "ווי איז דאס ניט, א איד ר"ה אין ליובאוויטש, וואו דען זע אנדערש"¹⁴].

★ ★ ★

ה. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בענין המנהג שאומרים "ויתן לך" ביחד עם עוד אחד¹⁵ —

פעם בפטרבורג עמדתי מן הצד וכ"ק מו"ח אדמו"ר קראני בשמי שאגש לומר עמו בתוך סידור אחד.

★ ★ ★

-
- (11) סה"ש תש"ה ע' 20.
- (12) פרטי האופנים שאין מברכים — ראה אנצ' תל' ע' ברכת הריח (ריחות שאין מברכים — ע' תרה ואילך; במוצ"ש — ע' תרי). וש"נ.
- (13) ע"פ ל' חז"ל — ר"ה יח, א. וש"נ. וראה לקו"ת תבוא מג, סע"ד.
- (14) סה"ש תורת־שלום ע' 188.
- (15) ראה גם ס' ימי מלך ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 182 הע' 54. ובספר "עטרת מנחם" אות קצא: "והה"ק ר' דוד ווייסליצער ז"ל אמר כי טוב שיאמרו שני אנשים יחד ויתן לך". וראה בס' לבושי מכלול קנא אות ל: ויתן לך — לאחרים. ובכמה מקומות נאמר בשנים, כדי שיברך כל אחד לחבירו (נעתק בטעמי המנהגים (ירות"ו תשי"ז) ע' תמט בקו"א לסתתרמ"ד (בסופו).

ו. כ"ק אדמו"ר שליט"א: איתא בגמרא¹⁶ דזה שב"יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת" אין תוקעין בשופר — הוא משום גזירה דרבה "הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין . . גזירה שמא יטלנו בידו ויוליכנו אצל הבקי ללמוד ויעבירונו ד' אמות כרה"ר" ומסיימת שם הגמ' "והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה".

אמנם, בדרושי דא"ח¹⁷ מבואר שבר"ה שחל להיות בשבת נפעלים הענינים דר"ה ללא צורך בפעולה דתקיעת שופר.

— ולכאורה, לפי המבואר בדא"ח, אינו מובן, מדוע היו צריכים להגיע לגזירה דרבה ("שמא . . יעבירונו"), הרי בלא-הכי א"צ בתקיעה?

ז. שאלה: מדוע לא גזרו משום גזירה דרבה — ביו"ט של סוכות שחל להיות בשבת שלא ישבו בסוכה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: את המאכלים הרי צריכים להכין מערב שבת, וגם לגבי הכלים "הי' לו מצעות נאות וכלים נאים מעלן לסוכה וכן כל כלי שתי' הצריכים לו יהיו עמו בסוכה כדרך שהן עמו בביתו בכל השנה"¹⁸.

שאלה: לכאורה קיים חשש "שמא ישכח"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: א"כ, הרי, גם בכל שאר שבתות השנה שלא יאכלו שמא ישכחו.

ובכלל, החכמים, יש בכוחם לגזור בשב ואל תעשה, משא"כ אם החכמים יאסרו אכילה בסוכה, נמצא שייאלצו לאכול בתוך הבית, שהרי בשבת ויו"ט מצוה לאכול ולהתענג, ואז ה"ז כבר בגדר קום ועשה.

[רצו לכבד כהן בברכת-המזון והעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א שכיון ובין הנוכחים נמצא כהן מארץ-הקודש מן הראוי הי' לכבדו עכשיו, שהרי ביו"ט

(16) ר"ה כט, ב. וש"נ.

(17) נסמן בשיחת ליל א דחגה"ס (ש.ז.) [תש"ל] הע' 30.

(18) שו"ע אדה"ז סתרל"ט ס"א.

יום א דחג הסוכות תש"ל

מא

שני כבר לא יוכל הכהן (מאה"ק) לברך כשליח המסובין כאן, שהרי לא יוכל
לומר "כיו"ט מקרא קודש הזה" —

ויבקשו מחילה מהכהן שרצו לכבדו תחילה].

= ☆ =

קטבת

ליל ב דחג הסוכות תש"ל

א. שאלה: איזה מדריגה נעלית יותר — נבואה או רוח־הקודש?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בפשטות — נבואה¹.

שאלה: בירושלמי² נאמר: "יונה בן אמיתי .. נכנס לשמחת בית השואבה ושרתה עליו רוח־הקודש". לכאורה, הרי הוא הי' נביא, ו"רוח הקודש" הוא למטה מנבואה³?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם אצל נביא נמשך קודם רוח־ק⁴.

ב. שאלה: ב"היום יום" טז תשרי⁵ איתא: "הצמח צדק סיפר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא (אדמו"ר הזקן), זו הפעם הששית את

(1) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 357.

(2) סוכה פ"ה ה"א.

(3) קושיא זו נתבארה גם בשיחת ליל ו' דחג־הסוכות תשמ"ג (התוועדיות תשמ"ג ח"א ע' 226) ושם נת' שבהכרח לומר שב"רוח־הקודש" נכללת גם בחינה שלמעלה מענין הנבואה — בחי' "קדש", "קדש מלה בגרמי", שזוהי בחי' החכמה ממש, חכמה עילאה (לא רק חכמה תתאה — בחי' מלכות). ולהעיר מהמבואר בד"ה ושאתם דשנת תרס"ט (מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע): "וזהו ושאתם מים בששון שמשם היו שואבים רוח־ק, דהנה שרש רוח־ק הוא למעלה משרש הנבואה, הגם דבגילויים נבואה גבוה יותר, ולכן אחר שנפסקה הנבואה נשאר רוח־ק, מ"מ בשרש רוח־ק למעלה יותר, והיינו דשרש הנבואה הוא מבחי' בינה שמאיר בבחי' נו"ה. ושרש רוח־ק היא מבחי' חכ' כו'. .. דרוה"ק למעלה בשרשו מנבואה, וזהו דבניסוך המים דוקא הי' שואבים רוח־ק, דניסוך המים הוא בחי' חכ' ומשם דוקא הוא שרש הרוה"ק כו'. ויונה בן אמיתי קיבל נבואתו בעת ניסוך המים, דהרי יש בכלל מאתים מנה. אבל רוח־ק הוא מבחי' החכ' דוקא, ולכן בעת ניסוך המים דוקא הי' שואבים רוח־ק".

(4) להעיר מרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"א: הנבואה .. מיד רוח־ק שורה עליו. [וראה השמטה ללקו"ש פ' בהעלותך תש"נ הע' *36 (נדפס בסוף לקו"ש שלח תש"נ)].

(5) מסה"ש תרצ"ז (קה"ת תשמ"ט) ע' 162.

(המאמר) "ושאבתם מים" — הראשון — שב"לקוטי תורה"⁶, והי' זה ע"ד מה שהגמ' אומרת .. שמשם שואבין כו".

מה הפי' בזה האם זה הי' מצד השמחה או מצד הזמן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא מסתבר ("ס'לייגט זיך ניט אין שכל") שהיו רוקדים באמצע שמיעת מאמר דא"ח מאדמו"ר הזקן, אלא [שהנני לומד הפי' שזה הי' מצד הענין ד"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה כו"⁷ — ובאמת יכול להיות כן בכל השנה.

שאלה: א"כ מדוע דוקא בשמחת בית השואבה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי מסתבר שאדה"ז אמר מאמר זה בחגי הסוכות ולא בשמיני-עצרת!...

שאלה: הרי כ"ק אדמו"ר שליט"א מפרש שזהו מצד "כל העוסק כו" — א"כ, מה נוגע כאן הזמן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בעצם אין נוגע הזמן, כך שגם באמצע השנה יכול להיות כן.

אבל כשישנם שני הענינים כלומר, כאשר הלימוד הוא בזמן ההקרבה מיתוסף גם מצד הזמן.

ג. שאלה: לכאור' מה נוגע לנו לדעת בשמחת "בית השואבה" שיונה שאב נבואה בשמחת בית-השואבה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איתא בזוהר — שהזוהר אינו ספר מעשיות ואינו ספר של דרוש וכיו"ב — שיונה קאי על נשמת כאו"א מישראל⁸: "יונה דנחת לספינה דא איהי נשמתא דבר נש דנחתא להאי עלמא כו"'

(6) דרושים לסוכות עח, ג ואילך.

(7) ל' אדה"ז בשולחנו בכ"מ (או"ח מהד"ת סוס"א. מהדר"ק שם סי"א. הל' ת"ת פ"ב סי"א). ועד"ז הוא בבעל הטורים ר"פ צו עה"פ זאת תורת העולה.

(8) ח"ב קצט, א.

— ודברתי כבר אודות זה בארוכה⁹, אך כמו בכל ענין שמדברים

— ..

ולהעיר, שביוהכ"פ מפטירין ביונה דוקא¹⁰, למרות שביחזקאל ובישעיי יש הרבה בענין תשובה, ובמפטיר דיונה הנכואה לא היתה ליהודים ואינה שייכת להם — ומ"מ בו מפטירין¹¹!

★ ★ ★

ד. שאלה: לכאוי איך שייך המדובר לעיל שכאוי"א יכול לקבל כוי משמחת בית-השואבה הרי, שם, לכאורה דוקא היו הגבלות וכגון "חסידים ואנשי מעשה"¹² דוקא,

ואילו השמחה דשמיני עצרת ושמחת-תורה שייכת לכל אחד וכו' מישראל ללא הגבלות¹³?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: קושיא זו אינה על המדובר — אלא על המאמר¹⁴ ד"כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו" למרות שראו את השמחה דשמע"צ ושמח"ת.

והביאור בזה:

שמחת ביה"ש נעלית יותר שכן השמחה היא במים¹⁵ משא"כ שמע"צ (השמחה היא מוגבלת) ביין — השגה. שמחת ביה"ש הי' — בחול המועד, ושמע"צ — השמחה היא ביו"ט. שמחת ביה"ש — הוא בלילה [משא"כ שמחת שמע"צ הוא ביום].

-
- (9) לקו"ש ח"ב ע' 424 (משיחת ביה"ש תשט"ז). וראה גם "שיחות-קודש" תשי"ד ע' 3.
- (10) מגילה לא, א. רמב"ם הל' תפלה פי"ג הי"א. טוש"ע תרכב, ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.
- (11) וראה סה"ש ה'תשמ"ט ח"ב ע' 672 הע' 68.
- (12) סוכה נא, א (במשנה).
- (13) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1167 ואילך.
- (14) סוכה שם.
- (15) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 247 ואילך. ס' מעייני הישועה (קה"ת תשמ"ח) ע' 37 ואילך. (וש"נ).

ושמחת ביה"ש שייכת לכאו"א, ומצד האורות זה אמנם נמצא אצל
כאו"א והחסרון הוא רק מצד המקבל.

★ ★ ★

ה. שאלה: ישנם ניגונים המיוחסים לאדה"ז כמו העשרה ניגונים¹⁶
ואיך נשתלשל הניגון של ג' תנועות¹⁷ שהם ביחד עם הבעש"ט והרב המגיד?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרב המגיד הי' מנגן ב' תנועות (תנועה שלו
ותנועה דהבעש"ט) ואדמו"ר הזקן ניגן ג' תנועות (אלה שניגן הה"מ ותנועה
שלו)!

[ל"כוס של ברכה" הורה למלא עד שיעבור על גדותיו שישפך ("צו
איבערגיסן")¹⁸].

= ★ =

(16) ראה לעיל ר"ד ליל ב דחגה"ס תשכ"ט הע' 1 וש"נ.

(17) ראה לעיל ר"ד ליל ב דחגה"ס תשכ"ו הע' 9.

(18) ראה שיחת ליל שמח"ת תש"מ – קודם ההקפות – ס"י ('שיחות קודש'
תש"מ ח"א ע' 155).

יום ב דחג הסוכות תש"ל

א. אחד המסובין: כ"ק אדמו"ר שליט"א קאכט זיך דאך בענין השמחה, והיום הרי ישנם ב' שמחות, לכן מבקש אני ברכה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישנם ג' שמחות כמ"ש בילקוט שמעוני¹ דמכיון שסוכות הוא זמן האסיף², אשר אז ברכת ה' היא בגלוי, באספך מגרנך ומיקבך³, הנה זה מביא לידי שמחה גדולה ביותר ולכן נאמר בסוכות שלש שמחות (דבג' פעמים הוי חזקה⁴), משא"כ פסח שאין כתוב בו אפילו שמחה אחת, ובעצרת — חג השבועות — רק שמחה אחת⁵.

ב. שאלה: במה שדוכר אתמול⁶ ששמחת בית השואבה שייכת לכאו"א — לכאורה בשמח"ת יש יותר שמחה מכיון שבשמח"ת האור הוא כזה שא"צ כלי, ושמחת ביה"ש הוא אור הצריך כלי⁷?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אורות — הו"ע מקיף ... [חסר כאן הביאור].

ב"חסידים ואנשי מעשה"⁸ גופא ישנם דרגות חלוקות: "חסידים" — "כל חסיד הוי חסיד מעיקרו"⁹ — "צדיקים".

"אנשי מעשה" — בעלי תשובה¹⁰.

-
- (1) אמור רמז תרנד (מפסיקתא דר"כ (הוצאת באָבער) פסקא אחריתא (דסוכות).
  - (2) משפטים כג, טז. תשא לד, כב.
  - (3) ראה טז, יג.
  - (4) ראה יבמות כד, ב. ובכ"מ.
  - (5) נת' במאמר ד"ה להבין ענין שמח"ת (ש.ז.) [תש"ל] — סה"מ תש"ל ע' 31 ואילך. וראה גם סה"מ תשל"ה ע' 314 ואילך. לקו"ש חכ"ט ע' 232 ואילך.
  - (6) ליל ב דחה"ס — ס"ד.
  - (7) וראה בד"ה להבין ענין שמח"ת (הנ"ל הע' 5) ע' 36-37.
  - (8) סוכה נא, סע"א.
  - (9) רש"י ד"ה אלו חסידים — סוכה שם.
  - (10) ראה לקו"ש ח"ז ע' 274 שזהו רק לדעת רש"י שם. משא"כ לרמב"ם (הל'

וגם מבואר בדא"ח¹¹ החילוקי דרגות בהריקודים של ד' או ח' אבוקות¹²,

אבל מ"מ שמחת בית השואבה שייכת לכולם וכמ"ש הרמב"ם (ב"ד החזקה"¹³):

"כל העם אנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע".

— [וזהו דבר פלא דברי הרמב"ם, שהרי בגמרא לא נזכר הדבר¹⁴] —

כלומר: "כל העם" יש להם משהו מזה ("האבן עפעס פון דעם"), אלא שאין להם כלי, ומ"מ מקבלים!

שאלה: מה יש לחסידים ואנשי מעשה בשמחת-תורה, הרי הם כבר שמחו כדבעי בשמחת בית-השואבה שם הי' זה שמחתם?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש להם מכך שיהודי אחר שמח ("זיי האבן פון דעם וואס אן אנדער איד איז פריילעך").

ג. שאלה: בשמחת-תורה תרע"ה¹⁵ דיבר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע אודות "יד המחלקת צדקה לעניים"¹⁶ שנעשית "מרכבה ממש לרצון העליון" ודברי המגיד מקוזניץ שאמר לבנו שהיד שלו אינה גשם, וכ"ק אדמו"ר נ"ע אמר שקשה להבין זאת.

— מה הפי' בזה?

(לולב פ"ח הי"ד) שמפרש דב"חסידיים" (שבמשנה שם) נכללו גם בע"ת (וע"ד ב"ק קג, ב): והדר הוי חסיד. וראה ג"כ ספר חסידים בתחילתו).
 (11) המשך וככה תרל"ז פק"ג. סד"ה חסידים ואנשי מעשה עת"ר ותש"ד.
 (12) פרש"י ד"ה באבוקות של אור — סוכה נא, רע"ב.
 (13) הל' לולב (פ"ח הי"ד) שם.
 (14) ראה לקו"ש חי"ז ע' 269 ואילך.
 (15) סה"ש תורת-שלום ע' 211 ואילך.
 (16) ל' התניא — פכ"ג (כח, ב).

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איך היד נעשית מרכבה — לא זה מה שקשה להבין, שכן, זהו מובן בפשטות: כמו במרכבה הרי אותו סוס שעמד קודם באורוה קיים עכשיו, אלא שאח"כ יש מי שרוכב עליו והסוס בטל לרצון (ה)רוכב¹⁷, אך אין הכוונה במשל המרכבה שזה נהי' בלתי גשמי ("אז עס ווערט אויס גשם").

בסיפור של המגיד מקוזניץ הכוונה שזה נהי' בלתי מקום — בלתי גשם ("אויס מקום אויס גשם").

שאלה: א"כ מה התחדש ונפעל ביד כיון שסו"ס היא נשארת מציאות גשמית?¹⁸

אוצר החכמה

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בכללות הענין גם מתנגדים יודעים מה השתנה התחדש ונפעל — כתוצאה מעשיית מצוה, ביחס למה שהי' לפני"ז. ולדוגמא:

אדם הטובל במקוה — לפני"ז הי' טמא ואח"כ נטהר¹⁸ — הגם שלא ניכר שום דבר,

וכן: אדם שעבר עבירה ונתחייב מלקות, כלומר כתוצאה מהעבירה נעשה גופו חייב עונש, ולאחר שלקה הרי גופו נעשה כאחיק¹⁹.

ועד"ז בתפילין: קודם עשיית המצוה הרי העור התגולל ברחוב, וע"י עשיית המצוה (מעשה ההנחה) חודרת קדושה בעור, וכתוצאה מזה מקבלים שכר בגן-עדן ועולם-הבא ופירותיהם בעולם-הזה²⁰ — אך לא זהו מה שחידשה חסידות, אלא ששם שורה אור-אין-סוף — חסד דאצילות.

והקושי הוא להבין איך נהי' ההתאחדות דבורא עם נברא.

(17) ראה שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"ב (שער התשובה) פכ"ד (יז, ג"ד).

(18) ביומא פה, ב (במשנה): מה מקוה מטהר את הטמאים. ובנדרים עה, ב: מעלה את הטמאים מטומאתם.

(19) מגילה ז, ב.

(20) ראה פאה פ"א מ"א.

שאלה: כשאחד נותן צדקה ב' פעמים — בודאי יש בכך מעלה על נתינה פעם אחת²¹, והיד נהיית מזוככת יותר כו',

לפי־זה כאשר אין מברכים על אתרוג כשחל בשבת קודש, הרי אה"נ למעלה נפעלים הענינים ברוחניות²², אבל למטה ובנוגע להאדם חסר לכאורה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אתן לכם שתי אפשרויות:

(א) הענינים הנפעלים למעלה נמשכים ופועלים שגם למטה נפעל.

נשאלה: אבל האדם צריך לעשות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הוא כן עושה, "לעשות את השבת"²³, ברגעים שהוא עושה קידוש — זהו כבר העשי' שלו²⁴, לעשות השבת].

(ב) כיון שהשי"ת אינו רוצה — אין צריך. ולא שייך לומר שחסר, שכן, כמו שבערב סוכות או ביוהכ"פ, אין מברכים על אתרוג וכו' למרות שלכאור' אפשר להמשיך המשכות כו' — הרי אין זה הזמן, ואין צורך בכך. כך גם בנדו"ד, ולא נחסר מאומה. וכיון שהשנה מתחיל חה"ס בשבת סימן שהענינים אינם חסרים²⁵!

ד. שאלה: כ"ק אדמו"ר שליט"א הרי מדבר ועוסק בלהט ("קאכט זיך") בענין האושפיזין — וצריך להבין: מדוע ענין האושפיזין הוא בחג הסוכות דוקא ולא בשאר המועדים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אני מדבר הרי ("איך קאך זיך דאך") בנגלה, ולכן אבאר עפ"י נגלה.

(21) ראה תניא פל"ז (מח, א ואילך). ובכ"מ.

(22) כמובן מכמה מקומות בדא"ח — נסמנו בר"ד דליל א דחה"ס ש.ז. הע' 30.

(23) ל' הכתוב — תשא לב, טז.

(24) ראה חינוך מצוה לא: ונתחייבנו לעשות המעשה עם היין לפי שטבע האדם להתעורר בו הרבה כו'.

(25) ראה בהנסמן לעיל הע' 22.

שאלה: אולי לבאר גם עפ"י חסידות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי אתם איש-עסקים ("כיוזנעס מאן"), וממילא אתרין באופן שגם אתם תבינו:

כיון שסוכות הוא "חג האסיף"²⁶ — ממילא יש מה לתת לאורחים.

ועפ"י דא"ח: בפסח הי' נגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם²⁷ — ואין חילוק בין הגדול להקטן, בין משה רבינו לאיש פשוט, וע"כ אין מה לקבל מהאושפיזין.

— משא"כ בחג הסוכות שבא לאחרי העבודה והי' ה"סלחתי כדבריך"²⁸, יש נפק"מ, ויש מה לקבל מהאושפיזין!

ה. שאלה: מהו החילוק בין הקבלת-עול דר"ה וקבלת-עול דחג השבועות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בר"ה אין כלום, כל דבר חוזר לקדמותו²⁹. אין רצון, אין תענוג — יש להתחיל מחדש מההתחלה ("מען דארף פון דאס ניי, פון אנפאנג אן"). וזה תלוי בעבודת האדם וממילא צריכים לפעול קבלת-עול עמוק מעצם הנפש ("אויפטאן א טיפערען קבלת-עול פון עצם הנפש"). משא"כ בחג השבועות: עולם ישנו ("וועלט איז פאראן"), אלא שדרוש קבלת-עול על תומ"צ על התחזקות בעולם ("אויף התחזקות אין וועלט").

— ובעבודה: ר"ה זהו קבלת-עול גם על הענינים של "בכל דרכיך דעהו"³⁰, ובחג השבועות — רק³¹ על תורה ומצוות³².

(26) ראה לעיל ס"א ובהע' 2.

(27) הגש"פ פייסקא מצה זו.

(28) וראה רש"י תשא לג, יח. ועוד.

(29) ראה לקר"ש ח"ט ע' 220 (ובהע' 20 שם). ואילך.

(30) ראה רמב"ם הל' דעות רפ"ג.

(31) ראה סה"ש תש"ב ע' 123. שם ע' 125. סה"ש תש"ה ע' 103. ובכ"מ.

(32) באר"א — ראה לקר"ש חכ"ט ע' 233 (ובהע' 42).

כיון שנמצאים אנו עכשיו באמצע חודש תשרי — א"כ עתה ר"ה
נעלה משכועות.

אני אוחו עתה בסוכות ("איך האלט דאך איצטער אין סוכות") מצאתי
מאמר מאדמו"ר האמצעי³³ שסוכות הוא גם למע' מיוהכ"פ, אע"פ
שביוהכ"פ הו"ע עלית המלכות.

★ ★ ★

ו. שאלה: מדוע בסידור קידוש לג' רגלים מופיע קודם תפילת
אוצר החכמה
שמונה עשרה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך צילמו מסידור אחר.

= ☆ =

1234567 אה"ח

---

(33) ראה גם עט"ר שער יר"כ לו, סע"א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי ח"ג ענין
יוה"כ. ח"ד ענין חגה"ס בארוכה. ע' א'רכז.

ליל שמיני עצרת תש"ל

א. שאלה: אדה"ז בשלחנו¹ כותב לגבי עשיית הסוכה "ומצוה לתקן הסוכה ולבנותה כולה מיד למחרת יוה"כ וכו'", אך בשו"ע של המחבר כותב רק "מיד"² ואינו מזכיר "למחרת"³!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מיד" פירושו שצ"ל בזריזות, ועל-כן בא אדה"ז ומפרש שאין הכוונה כאן זריזות כמו הזריזות שצ"ל בכל מצוה⁴ — אלא הכוונה שיש בעשיית הסוכה שייכות ליוהכ"פ,

והרי זה מתאים עם החידוש דשו"ע אדה"ז — על שו"ע המחבר — שבו באו "הלכות בטעמיהן"⁵ דאם מצד הזריזות שבכל המצוות — יכלו אולי לעשות הסוכה גם לפני יוהכ"פ, ואף באלול בתוך "שלושים יום קודם החג"⁶!

[כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לא' המסובין ושאל:]

ואיך הי' בליובאוויטש?

אחד המסובין: בליובאוויטש הי' סוכה בנוי' כל השנה⁷.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל בטלטול קרש או ענף אחד של סכך אפשר לקיים מצוות עשיית סוכה⁸,

-
- (1) סתרכ"ה.
  - (2) סו"ס תרכד. סתרכ"ה.
  - (3) בהבא להלן — ראה גם ר"ד דליל א דחג הסוכות תשל"א ס"א.
  - (4) ראה פסחים ד, א. ובכ"מ.
  - (5) כמ"ש ב"הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 70. ועוד.
  - (6) ל' חז"ל — סוכה ט, א (במשנה).
  - (7) ראה גם אגרות-קודש כרך יב ע' סז: ידוע שגם בליובאוויטש היתה אחת הסוכות מלפנים חדר בהדירה שלימי הסוכות היו מסירים את גגו.
  - (8) ראה שו"ע סתרל"ו.

גם כ"ק מו"ח אדמו"ר לא נטל פטיש ("האמער") ועסק בעשיית הסוכה.

שאלה: ואיך נהג אביו של — יכלחט"א — כ"ק אדמו"ר שליט"א?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בכלל, הי' מגיע בעל מלאכה ובונה הסוכה.

שאלה: הוא הי' מגיע במוצאי יוהכ"פ?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כנראה שלא, שכן אאמו"ר הי' טרוד בהתוועדות במוצאי יוהכ"פ.

ב. [דובר אודות מצוות עשיית סוכה — אם יש מצוה בבניית הסוכה⁹, והוזכר בין הדברים דהרי יכול לבנות הסוכה ולשבת בסוכה אחרת, ולכאור' יש כאן מצוה (והי' כאן אריכות דברים)]. בין הדברים הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר כי במוצאי יוהכ"פ מתעסקים או עכ"פ מדברים ע"ד עשיית הסוכה¹⁰ — וכבר נדפסו הדברים ב"ספר המנהגים"¹¹ — אך כמו שלא יודעים את זה, גם את שאר הענינים — אין יודעים! [...].

ג. שאלה: מה פועלת הישיבה בסוכה בשמע"צ — על הז' ימים שישבו כבר ב"חג הסוכות"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הישיבה בשמע"צ פועלת שבסוכה עושים בית¹², ומעין לעתיד-לבוא¹³.

(9) ראה לקו"ש ח"ב ע' 417. לקו"ש ח"ח ע' 180. לקו"ש ח"ז ע' 188 הע' 56-57. ח"ב ע' 214-215. ח"כ ע' 267 הע' 10.

(10) ראה גם קצה המטה (סתרכ"ה, סקי"ט): כ' האחרונים דאם לא התחיל לעשותה בליל מוצאי יו"כ מ"מ מצוה להרהר ולהתיעץ עם ב"ב איך תהי' תיקון עשיתה.

(11) ע' 59.

(12) ראה לקו"ש ח"ט ע' 229. ובכ"מ.

(13) כידוע דסוכה היא דוגמת תיבת נח (ראה לקו"ש חכ"ט ע' 219 הע' 66 וש"נ).

כך משמע בכמה מקומות, שזהו ענינו של שמיני עצרת!
 — הייתי מרוצה אילו הייתי מוצא דברים אלו כתובים בפירוש, אך
 כך משמע עכ"פ.

ד. שאלה: מהו החילוק בין מקיפים דהקפות למקיפים דסוכה?
 כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם ("אויב") הקפות הם מקיפין דאבא, סוכות
 מקיפים דבינה — מקיפין דבינה באים בפנימיות ("קומען אראפ בפנימיות")
 ומתגלים מקיפין נעלים ("ווערן נתגלה העכערע מקיפין").

שאלה: מה הפי' "אם", הרי כן כתוב בחסידות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הפי' ב"אם" ("אויב") — אם מרגישים, אם
 אוחזים בדרגה זו!

[ובהמשך להמדובר לעיל] הענין דשמע"צ שעושים מסוכות בית —
 והי' מאד חביב אצלי אילו הייתי מוצא כן בפירוש.

— קשה לי על בני א"י, שאינן יושבים בסוכה בשמיני-עצרת.

ויש לומר שזה שהולכים (בני א"י) לאכול בשמע"צ בבית, הענין בכך
 הוא, שהם מכניסים את הסוכה לבית, שהרי "שמיני" פי' שמיני לסוכות¹⁴!

ה. שאלה [בהמשך להמדובר בימים הראשונים]:

הנה, עכשיו צריכים להודות ששמחת שמיני עצרת נעלית משמחת
 בית-השואבה, שהרי בדא"ח¹⁵ מוצאים אנו שבכל יו"ט מבואר מעלתו
 המיוחדת של אותו יו"ט לגבי שאר המועדים!

שבה הי' מעין השלום דלעתיד. וראה ד"ה בסוכות תשבו תשל"ו פ"ד (סה"מ
 מלוקט ח"א ע' קעז"ח).

(14) ראה לקו"ש ח"ט שם ע' 227. וש"נ. לקו"ש חכ"ט ע' 232. ועוד.

(15) ראה בצל החכמה ע' 296. ובכ"מ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אני מוכרח להודות ("איך מוז מודה זיין")!

שאלה: לכאור' כן הוא אכן הענין, שכן מצינו לדוגמא: הרצון, כיון שהוא מתגלה בכל האיברים, גם ברגל, על-כן הוא נעלה גם משכל שזקוק לכלי דוקא, ומשום כך משכנו במוח?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרגל קולטת ("דערהערט") את פקודת הרצון.

ו. אחד המסובין: להזכיר אודות ה"חסיד'ישע אושפיזין"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: היום הם אינם אושפיזין — היום הם בעלי-הבית,

אמנם הנכם יכולים למנותם כולם — הם בעלי-בתים טובים ("איר קענט זיי אלע אויס רעכנענן זיי זיינען פיינע בעלי-בתים")!

ז. אחד המסובין: במצבת ר' ברוך אביו של אדמו"ר הזקן¹⁶ כתוב שמו "אברהם ברוך".

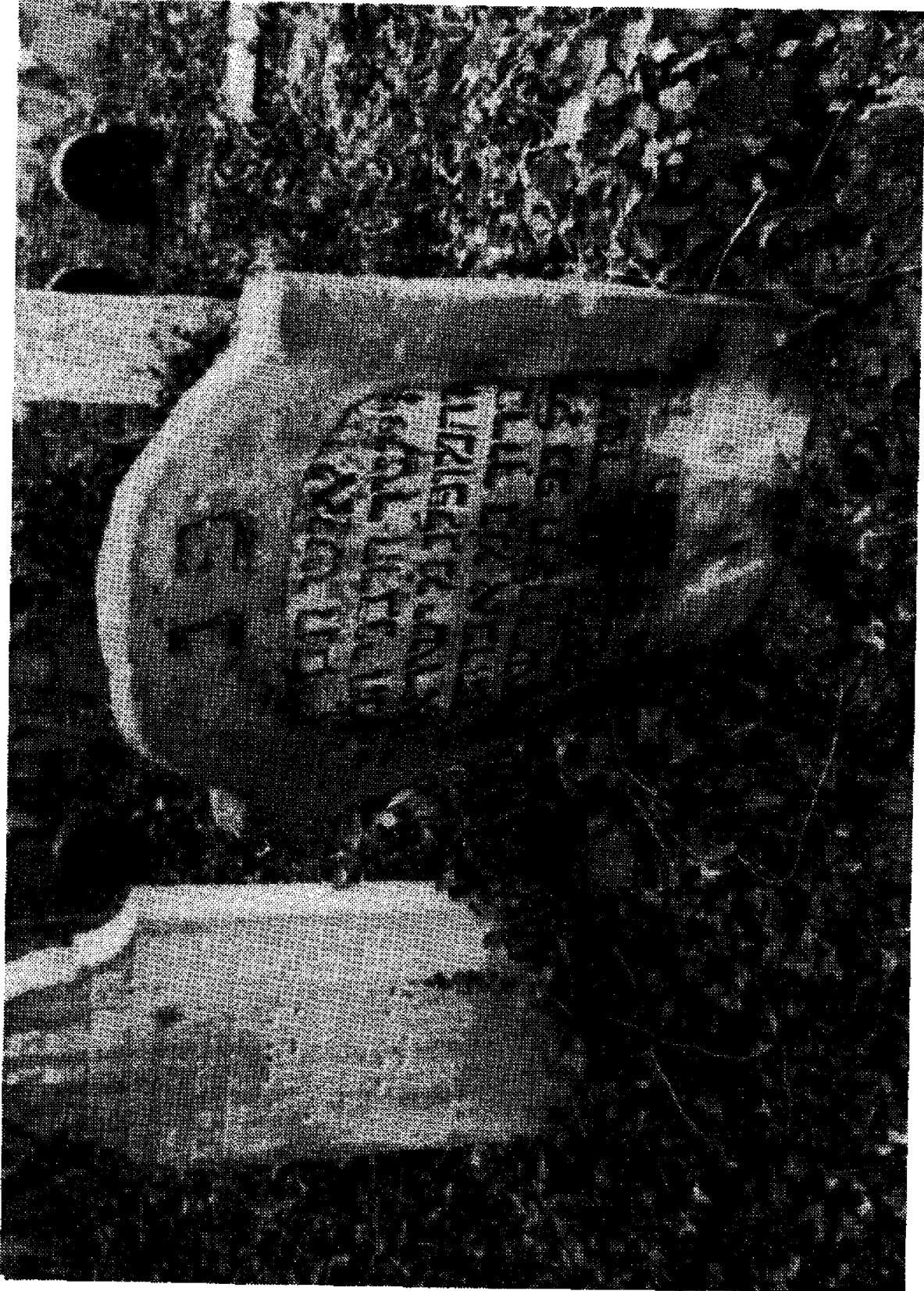
כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא יכול להיות, שהרי אדה"ז העניק לבנו השם חיים אברהם¹⁷ ואת"ל ששם אביו הי' אברהם ברוך — נמצא שנתן לו רק חצי שם, ואינו כבוד:

עפ"י דא"ח יש אמנם ענין גם בחצי שם, כי שם זהו חיות, וחצי שם זהו חצי חיות.

אך עפ"י נגלה — חצי השם אינו אותו השם, וכמו שכותב אדמו"ר הצמח צדק¹⁸ לגבי כלה וחמותה ששמותיהן שווים דכשאין שוין ממש אין שום חשש בעולם כלל שכן אין זה אותו השם!

(16) ראה אודותיו: בית רבי נד, א. ס' אגרות-קודש (דלהלן הע' 18 ע' 10-8).
'כפר חב"ד' גליון 437 (כה בתמוז ה'תש"נ) ע' 13-15.

(17) ראה ספה"מ תש"ט ע' 90. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' תריז. ובכ"מ (וצע"ק).
(18) שו"ת צ"צ אה"ע סי' קמג. פס"ד סי' קטז.

ומה ששמעתי הוא — שהי' כתוב "ישראל ברוך"¹⁹, ומה שלא מצינו בשום מקום שאדה"ז יחתום שמו ב"ר ישראל ברוך, ורק חותם "ב"ר ברוך"²⁰ — י"ל משום שלא עברו שלושים יום שיהי' נקרא בשם זה²¹!

ובאמת לפלא שלא מצינו שהרביים יבקרו בציון אביו של אדה"ז — למרות שאדמו"ר מהר"ש וכ"ק מו"ח אדמו"ר ביקרו בכל הציונים.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר להרש"ג שיאמר "לחיים", כי לולי כן — ה"ז אבילות²² בפרהסיא האסורה ביו"ט].

= ☆ =

(19) כ"ה בנוסח שע"ג המצבה הנדפס בכ"מ (נעתק ב"מבוא" לס' אגרות-קודש אדה"ז, קה"ת תש"מ, ע' 9). וראה גם ס' עדן ציון ע' צא. מגדל עוז (כפ"ח תש"מ) ע' תז. ועוד.

(20) ראה "מבוא" שם.

(21) ראה ב"ב קסז, ב. שו"ע חו"מ סמ"ט ס"ג. רמ"א באה"ע ס"ג.

(22) ביום י"ט תשרי נפטרה אמו הרבנית שיינדיל — אשת הרה"ח ר' מנחם מענדל גורארי' ע"ה.

יום שמיני עצרת תש"ל

א. שאלה: מדוע בפסוקי הקרבנות שבתפלת המוסף אומרים רק "ביום השמיני עצרת", ולא כבכל שאר ימי חול המועד סוכות שאז אומרים (בחו"ל) דב' ימים, וכגון אתמול אמרו "וביום הששי" ו"וביום השביעי"?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו מצד זלזול ביום-טוב.

באמת עדיפא מינה הו"ל לשאול: מדוע ביום-טוב שני שבימים הראשונים דחג-הסוכות אומרים "ובחמשה עשר", וכן מדוע בשמחת-תורה אומרים "ביום השמיני עצרת".

אלא שזהו מצד שלא יבואו לזלזל ביום-טוב.

ולהעיר, שהראגוצ'ובי עוסק בלהט ("קאכט זיך") ומאריך בחקירה דגדר יום-טוב שני — די"ל בב' אופנים¹:

(א) זוהי גזירה דרבנן.

(ב) זהו השלמה ליום הראשון.

והנפ"מ באם נאמר כאופן הא' — שזוהי גזירה דרבנן — אזי מי שלא שמר יו"ט שני נמצא שהחסיר ב' ענינים א. שמחת יו"ט. ב. ביטל דברי חכמים.

משא"כ באם נאמר כאופן הב' — שזהו השלמה ליום הראשון — נמצא שהחסיר רק הענין דשמחת יו"ט.

ב. שאלה: האם גם מי שאינו מזכיר נשמות — אומר "אב הרחמים" בימים שמזכירים נשמות²?

(1) ראה צפע"נ מהדר"ת דף פא טור ג"ד (ע' 162). שו"ת צפע"נ (דווינסק) ח"ב סו"ס ט (דף ה טור ד). צפע"נ להל' שופר פ"ג הי"ב (ע' 62). מכתבי תורה מכתב קיב בסופו.

(2) חילוקי הדעות בזה בפוסקים — ראה אנציקלופדיא תלמודית (כרך ח) ע' הזכרת נשמות ס"ב. וש"נ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: המקור הראשון לגבי המנהג אצלינו בענין זה הוא — הנכד, ששאל עד"ז מכ"ק מו"ח אדמו"ר, והשיב לו שאפשר לעשות איך שרוצים².

ג. שאלה: כיצד נוהגים בענין תוספות יום טוב? ובכלל האם הענין לתוספות יו"ט הוא ענין של חזקה או נדר, ומי שנהג כן פ"א האם מחוייב תמיד?³

כ"ק אדמו"ר שליט"א [חסרים כאן התיבות, אך נקודת הדברים בקצרה הוא ש]שלל את הסכרא שזהו חזקה או נדר.

[אח"כ נסובו הדיבורים אודות "כוס של ברכה", ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א] יש לי גם בעלי "מרה שחורה" ("מרה שחורה ניקעס") ששואלים: היתכן שעושים הבדלה על ה"כוס של ברכה", ולא עושים בנפרד — ב' כוסות.

.. כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' מתוועד ג"כ אל תוך הלילה ("אין נאכט אריין").

ד. שאלה: האם בשמיני עצרת — שנקרא כן ע"ש שהוא "שמיני" לסוכות⁴ — אומרים "הרחמן הוא יקים לנו כו"?"

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא⁵.

(2*) [מניח ה"הנחה" ציין כאן: פעם (בשנת תש"י) שאל הריל"ג שי' את כ"ק אדמו"ר שליט"א עד"ז וא"ל שיאמר. המו"ל].

(3) [כוונת השואל הרש"ג (שי') [ז"ל] הי' לגבי הנהגתו בענין מה שהי' צריך להתחיל לשבת "שבעה" (אחרי פטירת אמו) וע"ז שאל האם עליו להתחיל מיד במוצאי יו"ט, או שיכול להמשיך היו"ט עד אחרי ההתוועדות*. המו"ל].

(4) ראה לקו"ש ח"ט ע' 227 ובהערות שם.

(5) ראה גם לעיל בר"ד ליל שמע"צ תשכ"ט ס"ד.

ליל שמחת תורה תש"ל

א. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לרז"ד שיספר סיפורים, ובין הדברים התבטא: "הרי חייבים אתם בשביל היום ובשביל אתמול" ("איר זייט דאך שולדיק פאר היינט און פאר נעכטן") נכי בשמיני עצרת הי' רז"ד הנ"ל בסוכה אך לא סיפר].

ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לרא"נ ואמר לו:

ספרו מעשיות משמחת-תורה ברוסי' — וכיון שהייתם ב... (מוסקווה?) הרי בודאי שם התקיימו הענינים כו' יותר בהרחבה, כוונתי: יותר בגלוי ("איז דאס מסתמא געווען דארט מער בהרחבה, איך מיין מער בגלוי").

רא"נ: לא כך הי', ה"הקפות" נערכו בבית אחד ובהחבא.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ל"הקפות" הרי צריכים "ספר תורה" — וכיצד יכלו לקיימם בבית?

רא"נ: הביאו לפני-כן "ספר תורה" — לבית.

ג. כ"ק אדמו"ר שליט"א ביקש מאחד המסובין שיצא מריגא שיספר איך הי' הסדר שם בשמחת-תורה.

בעת "ניחום אבלים" אצל הרש"ג * [ז"ל]
כ"ה תשרי תש"ל

כ"ק אדמו"ר שליט"א נכנס והתחילו להתפלל מנחה. כ"ק אדמו"ר שליט"א לקח סידור בידו והחל לומר משניות ופ"ד מפרקי אבות; אחר החל שוב לומר משניות, ואחרי תפלת מנחה התישב בסמיכות לרש"ג.

א. רש"ג: מובא¹ שפנימיות התורה כן לומדים בימי השבעה, האם המקור היחיד לכך הוא מר' הלל פאריטשער²?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הדבר מיוסד³ על מאחז"ל⁴ "אין מוסרין רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו" [ה"דאגה"⁵ הוא ההיפך משמחה ששמחה היא למעלה ממדידה והגבלה. אף ה"דאגה" היא למעלה ממדוה"ג, אך בצד ההפכי.

וכיון שב"רזי תורה" (פנימיות התורה) ניכר בגלוי הענין דלמעלה ממדוה"ג שכן בלימוד זה אף אם ילמוד בכל העמקות ישנה רק ידיעת המציאות אך לא ידיעת המהות שכן, זהו כאמור למעלה ממדוה"ג (ודלא כנגלה דתורה⁶). —

ולכן אין סתירה בין ענין האבילות ולימוד פנימיות התורה.

-
- (1) ראה ספר המנהגים-חב"ד ע' 77. וראה שיחת י"ג תשרי תשי"ב ס"ב. ולהעיר מסה"ש תורת שלום ע' 202.
- (2) ראה נתיב החיים סרנ"ח ס"ק א: שמעתי מהרה"צ המפורסם בשמו ר' הלל פאריטשער שמותר ללמוד חכמת הקבלה בט"ב.
- (3) שם.
- (4) ראה חגיגה יג, א.
- (5) בהבא להלן — ראה שיחת ט"ו תמוז תשל"ט (הנחת הת') ס"ה.
- (6) ראה קונטרס לימוד החסידות פי"א ואילך.
-

* אחר פטירת אמו הרבנית מ' שיינדיל בת הנגיד ר' יוסף קושאנסקי — אשת הרה"ח ר' מנחם מענדל גוראריי ע"ה — נפטרה י"ט תשרי תשי"ל. המו"ל.

רש"ג: ראיתי בספרים שמותר ללמוד מוסר.

אוצר החכמה

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מוסר [והראה בידו הק' כסימן לתמיהה]!?

★ ★ ★

ב. רש"ג: האם מנהגנו לשנות המקום?⁷

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ברוסיא לא ראיתי כל המנהגים האלו, רק בגרמני'. שם קיים גם מנהג⁸ שאחרי התפלה עוברים הרבנים ו[לאחריהם] כל האנשים ליד האכל ואומרים "גוט שבת" ("שבת שלום") באותו לשון של "ניחום אכלים" המותר בשבת.

★ ★ ★

ג. רש"ג: ב"ספר המנהגים"⁹ כתוב ש"בשנת האבילות אין מקיפין (הבימה בד' מינים)".

— לכאורה, הרי זהו ענין של אבילות בפרהסיא האסורה ביו"ט? דיברתי עד"ז עם רבנים מגליצ'י ("גאליציאנער רבנים") והם לא ידעו כלל מזה!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמעתי זאת מכ"ק מו"ח בשנת תש"ד כשהייתי — ל"ע — אבל על אדמו"ר, שאז הי' אחר השלושים, ואמר לי שלא אקיף¹⁰.

★ ★ ★

ד. רש"ג: האם אמרו רבותינו נשיאינו מאמרי חסידות בימי ה"שבעה" — ידוע כי בעת ה"שבעה" אחר פטירת הרז"א אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מאמר בש"ק בחדרו¹¹.

(7) ראה גשר החיים ח"א פכ"ב ס"ג.

(8) ראה שם פ"כ ס"ה ס"ק ב.

(9) ע' 78.

(10) וראה גם סה"ש תש"ד ע' 30.

(11) ראה רשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (קה"ת תשמ"א) ע'

האם יודע כ"ק אדמו"ר שליט"א כיצד נהג בעת ה"שבעה" על פטירת הרבנית מרת רבקה אם כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אז לא הי' הדבר שייך כיון שכ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע שהה אז בחו"ל (במענטאן)¹².

רש"ג: לכאורה, גם בחו"ל הרי אמרו רבותינו חסידות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בחו"ל היו התוועדויות, אבל לא נאמרו — בדרך כלל — מאמרים, שכן לא מצינו מאמרים שנאמרו בחו"ל. וזו גם הסיבה שמוצאים הרבה מאמרים עם הפסק באמצע.

רש"ג: לכאורה, יש להוכיח שכן נאמרו מאמרים בחו"ל מהידוע שפעם נסע כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע למקום מרפא (שם היו מעיינות רפואה והי' צריך לשתות ממימיהם) ובין שתיית כוס לכוס כתב מאמרים על כל מיני כרטיסים ופיסות-קרטון ("קארטלאך")¹³, וזכיתי לקבל מכ"ק מו"ח אדמו"ר אחדים מאותם קארטלאך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הוא כתב¹⁴ אך לא אמר.

רש"ג: ואיך הי' ב"שבעה" לאחר פטירת אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש, האם נאמרו אז מאמרים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הפטירה היתה באור לי"ג תשרי¹⁵ — וממילא הי' אז הרגל מפסיק¹⁶.

פו: להבין ענין האבילות דשבת, חיי שרה [תרס"ט]. ובשוה"ג שם: נאמר אחר פטירת אחיו הרד"א כו'.

(12) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ח"ב ע' תשפא. ובכ"מ.

(13) ראה סה"מ תש"ד ע' 114 בהע'. וראה גם ס' שמועות וסיפורים ח"א (אה"ק תשכ"ד) ע' פח. ח"ב (שם תשל"ד) ע' 47-48.

(14) ראה גם רשימת מאמרי דא"ח (שבהע' 9) שם בשוה"ג ד"ה וידבר .. וארא.

(15) "היום יום" בתחלתו. וראה "אשכבתא דרבי" ב'כרם חב"ד' גליון 1 (תשרי תשמ"ז) ע' 56 ואילך.

(16) להעיר משיחת י"ג תשרי תשי"ב — נעתק בכר"ח שם.

— משא"כ באכילות עתה שהתחילה אחרי החג —

ישנו דבר פלא ששמעתי מהרב סימפסאהן שפעם כתשעה כאב שחל בשבת¹⁷ אמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מאמר¹⁸ אחר תפלת המנחה (דערש"ק), ולמחרת בזמן סעודה שלישיית נכנסו ה"חוזרים" לערוך "חזרה" והמשיכו בכך עד שעה מאוחרת, וזאת, למרות שבמאמר לא דובר מענין של תשעה כאב¹⁹.

★ ★ ★

ה. רש"ג: האם נכון הדבר שאומרים בשמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א¹⁹ שעל-ידי-זה שמקילים בעניני אבילות מקילים בכך לנפטר?

— כ"ק אדמו"ר שליט"א: נכון הדבר.

רש"ג: מהו המקור לכך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: על דעת עצמי.

רש"ג: שמעתי שכ"ק אדמו"ר שליט"א חיפשני לתפילת ערבית וחלוקת "כוס של ברכה", והרי דיברתי עם כ"ק אדמו"ר שליט"א שהתוועדות תהי' עד שעה 1:00, וממילא הלכתי כמה דקות לפני-זה כדי שאוכל להוריד הנעלים מיד אחר מעריב.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הייתם יכולים להתפלל מעריב אחרי חלוקת "כוס של ברכה". [ובנוגע לשתיית הכוס של ברכה — אפשר גם לתת למישהו אחר לשתות].

שכן, לא הייתם צריכים ללכת כי זוהי אבילות של פרהסיא כיון שזה עוד המשך החג.

רש"ג: שלחתי שיביאו לי "כוס של ברכה" במוצאי החג ע"י בחור.

(17) בשנת תרע"ד.

(18) ד"ה ציון במשפט תפדה.

(19) ראה גם ספר המנהגים — חב"ד ע' 46 הע' 11.

(19*) וראה ר"ד בעת ניחום-אבלים תמוז תשי"ז אצל הר"י גארדאן (שי"י) [ז"ל] — שיחות-קודש תשי"ז ע' שסט.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מיהו הבחור? [רש"ג הראה לכיוון כתור שהי נוכח באותה שעה שם (א.ב.). וכ"ק אדמו"ר שליט"א שאל את הבחור] באיזה נוסח ביקשת?

הבחור: "כשביל ראביי גור ארי".

כ"ק אדמו"ר שליט"א [פנה לרש"ג ואמר כשבדו הק' סימן]: ישנם הרבה ראביי גורארי' ("פאראן אסאך ראביי גורארי'")²⁰.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בכלל, אין צורך לחפש חומרות בענינים כאלה. ובפרט שמשיח כבר עומד לכוא, ולא צריך להשאיר לו כ"כ הרבה עבודה.

★ ★ ★

1. ^{מוצרי החכמה} כ"ק אדמו"ר שליט"א: ראיתי מאמר מאדמו"ר הזקן דיבור-המתחיל "מלאכי שלום מר יכיון"²¹.

רש"ג: בכלל, הרי נוהגים שלא ללמוד ענינים אלו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מספרים שה"חתם סופר" פנה פעם בשאלה בכתב לרבי עקיבא איגר בעניני שמחות, והוא עיין ושיגר לו תשובה.

אח"כ הוסיף שיש לו (רעק"א) קפידא עליו (על החת"ס) ששאל אותו מענינים אלו, ולבסוף אכן אירע במשפחת רע"א ענין של אבילות ר"ל!

★ ★ ★

2. רש"ג: ההנחות של ר' פנחס רייזעס הם מאד מדוייקים, וידוע שהצ"צ אמר שיש לסמוך עליו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן הם מדוייקים מאד.

(20) [אח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: בחדרי נשאר עוד מ"כוס של ברכה" – ואתן לכם אי"ה – בלי נדר – בשבת בראשית. המו"ל].

(21) נדפס בספר מאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא ע' רכח.

— ידוע²² שאדמו"ר הזקן הי' מתגלגל (בעת אמירת דא"ח) מצד דביקות, ור' פנחס הי' מתגלגל אחריו כדי שיוכל לשמוע כל תיבה.

חסידים מוסיפים שפעם ביקש אדה"ז מר' פנחס לראות הנחה, וכאשר הראה לו, אמר אדה"ז:

"אזיי אזיי א גוטער ענין א גוטער ענין".

והיינו, מצד גודל דביקותו של אדה"ז לא הרגיש בשעת מעשה בדברים שיצאו מפה קדשו.

[והוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א:] מתחילה הם היו יותר גדולים מאדמו"ר האמצעי [וחזר והדגיש]: בשנים.

— לכן עשה את ההנחות ר' פנחס, ואח"כ שאר המניחים²³. אולם אח"כ, כשגדל, עשה אדמו"ר האמצעי את ה"הנחות". וברור שהם מדוייקים, אך יש בהם הוספות.

כלומר: ההנחות של ר"פ הם לא חסר ולא יתיר²⁴, משא"כ של אדמו"ר האמצעי הם לא חסר אבל יתיר, עד שיש מאמר מתקס"ב שאדמו"ר הצ"צ כותב שם בהגה"ה שהכל הוא מאדה"ז אך לגבי המשל "משל זה נ' שהוא של מו"ח ז"ל"²⁵. כלומר, שישנם הוספות של אדמו"ר האמצעי²⁶.

ח. רש"ג: האם כ"ק אדמו"ר שליט"א עיין ב"מגן אבות" (של הרש"ז מקאפוסט) או ראהו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן.

(22) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 127. וש"נ. שיחות ש"פ ויגש ז' טבת תשי"א. ש"פ ויקהל (פ' שקלים מבה"ח אד"ש) תשי"א. פורים תש"כ. פורים תשכ"ג. וראה סה"ש תורת-שלום ע' 169.

(23) ראה בארוכה "כרם חב"ד" גליון 4 כרך ב ע' 349 ואילך.

(24) ראה סה"ש תורת-שלום ע' 87. וראה "כרם חב"ד" שם ע' 352.

(25) סה"מ תקסב ע' יא. ע' שמג.

(26) ראה גם שיחת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ליל שמח"ת תרס"ו — סה"מ תרס"ו ע' תקנא.

דברי אוקיו מיו ופה קרוס אלוה בונוסא קויסא מן טני אור
 גאן / ס' סה דביגה אפס אלף גרוס הונקייניס באטראנט
 דהיא סרא הנאנזו יהיה אנו ב

חתום ה' איורא בחהפ מאנט סאוב ה' ויט ב' סיו
 כהר' ג' ה' עילאם וכגו' ה' גאלא • וס' / ס' / ס' / ס'
 רעקאס טונדו אורי סג' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
 וס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס' / ס'
 רת' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס' ס'
 אונד' י' אור' וינס' כי אפ' אור' אפ' אפ' אפ' אפ' אפ' אפ' אפ' אפ' אפ'

חיבת אדונינו אי' אהנוך בצבא תקנו

דיקדוק - וסר אל כל יצאנו - ונאמר עולם אמת האמת כי - המנות המבולות אשר
 לא עינינו כי - ולא נתן ה' אב ארצת וזכינו לאמת וה' - והוא תגיה ב
 במחלוק אשר אמת האמת - ואח"כ אשר - ולא נתן ה' אב ארצת כי -
 וזכינו ארצת - והבין זה המעשה ונטע אל במלך אב ויקרא בסו ה' אל עולם - ב
 הדנה כמעט כל אלו ה' אלו - האנך זאק האני - כי - בקי אה מלוא מלוא
 ונודע סוס ער מקלמו מלוא אלו האני - אך הם בבית פיהור אמת וס - והכ - בפס
 ואביהו ה' עונד ופניו בסו ה' אל עולם - כי סיסס הנודע הוא אל עולם הוא אה
 ולא אל קדוה סקדוה הוא עבר וס בפס והוא הזה אמת - הוא כס - בסו סל אה
 אה - מצדיות הנה - אלה סהמות סל - זאבס כמשה סו - סחר כסקילאיו אהנו בסו
 הוא סהמור - כס כס ה' הוא סהמור סך כל עולין והכ יק אבוסינו וטפלו אלו
 והוא סו - והוא אל עולם - כנה ביש ההוא יהיה ה אהר וסו אהר - יהיה
 ב' פסוקי ה' אלו יהי בנה - וה' הוא ביה רחם סו סל אהמל אמה ער סעל
 אהנוה עבר וס בפס - הוא סיהי ה' ביה יה אמה בנו אהר - אך הנה סה
 ועל עפיר אלו אמה וקס עבר - רבועה סו רבע - בתענה קדוה סו ב
 בנעשה וצדקת חנה הוא עבר סל נעל אהמ בנה - ה אהר וסו אהר - והנה
 סיה יאיר ה' פנו אהמ סל - כי ביה האת פשו הוא כנו אהמ אה קמין דב
 אהמור האמה כיון יפי וצדק סיה ונהם פשו ציה אמה סהרה - וסמל אבוסינו
 הוא סל כמלן סרי ביה כרפי ה' - והוא יהי פס אהמ סל סהפס חנה
 סלאל בנה האת פשו - סמל אהמ כהם אהמ אהמ סל - אך האת

ההס' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה'

לפניו מן התעוררות שמו לה אישיותו מן התעוררות פניו (שיהיה לשון ר' זמרא לשון

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא לשון ר' זמרא

ואת המלך המצוי... (Handwritten title or header text)

Main body of handwritten text, including a large table with multiple columns and rows of dense script.

רש"ג: יש מאמר בפ' שמיני ושם מדובר על שני העניינים דגיהנם וכף הקלע.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה נמצא גם באחד המאמרים של כ"ק אדמו"ר מהר"ש²⁷.

בכלל, המאמרים של ה"מגן אבות" מיוסדים על מאמרי ה"צמח צדק", אלא שישנם שם הוספות.

ועד"ז מאמרי אדמו"ר מהר"ש — מיוסדים על מאמרי ה"צמח צדק", ובפרט כפי שניתן להווכח עתה כאשר נדפסו הרבה מאמרים מהצ"צ — רואים שהרבה עניינים נמצאים שם.

פ. כ"ק אדמו"ר שליט"א: האם שמעתם מכ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הדפסת ה"לקוטי תורה לג' פרשיות"²⁸?

רש"ג: לא.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אחר הסתלקות אדמו"ר מהר"ש שלחו מליובאוויטש להדפיס את ה"לקוטי תורה לג' פרשיות", זה הי' בוויילנא או בווארשא, ונודע על כך לחסידי קאפוסט, ושלחו גם הם עם ג' מאמרים מהצ"צ על אותם פסוקים, כדי להטעות אותם (את שלוחי ליובאוויטש) שידפיסו מאמרים של הצ"צ, ואז כולם יראו שהמאמרים של המהר"ש הם של הצ"צ.

וסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שהשלוחים היו בטלנים ולא ראו מה שהדפיסו, אם מצד שהיו סבורים שאין זה מענינם לראות מה שמדפיסים, היות ותפקידם הוא רק מילוי השליחות. או שסמכו על מאחז"ל ש"שלוחי מצוה אינן ניזוקין"²⁹, וכששבו לליובאוויטש ראו שהמאמרים הם של הצ"צ, וחסידי קאפוסט עשו מכך רעש גדול — היתכן וכו'!?

(27) סה"מ תרכ"ו ע' פו. וראה גם שיחת ש"פ שמיני (מבה"ח אייר) תשט"ז ס"ח.

(28) ראה יגדיל תורה נ"ג. גליון כו ע' נב"נט. גליון כז ע' קכה"ו. וראה גם התוועדויות תשמ"ט ח"א ע' 310 (סכ"א).

(29) פסחים ח. ב. ובכ"מ.

משרד ציונות
אליג'נד רחוב טינקן 48
1935
1935
1935

משרד ציונות
אליג'נד רחוב טינקן 48
1935

מגן לאבות

על כפר

בראשית

דחשים יקרים מאדים כפורים. כעורים הלכות לעבודה ה. על סדרי פלישות
העזרה ומעורים. שלש רגלים. ראש השנה זום הכפורים. העזבה ופורים.

אשר השאיר אחינו בניה

ב'ק אונטע פורע ורבעו חסדי העניז נד ישראל ומארתו בקשת

ביאט הבנא שלמה זלמן נביג דעיא

מקאמוס.

12

ב'ק אונטע פורע ורבעו איי זבי יעלאה חסרא ומריא קדוש עליון אור שלם ודודו

בקשת. ביאט הבנא ודודא לויב נביג דעיא. בקאמוס

טז על

ב'ק אונטע פורע ורבעו הבנא האסתי האלק חסרא קדישא אור שלם כמות חוד נד ישראל ומארתו
קדוש ה' כוננו בקשת ביאט הבנא מנחם מנחם נביג דעיא. מלבושים (בעל הדין)

דחם ליחם כעזרה

על די דודא לויב שצארכאן גיאסדו נדודא

ברדי פישוב

טרפום של חיים יעקב טעמפל

שנת תרפ"ב לפ"ק

1234567890

ב ט ז י ג

ט

כפר

מגן לאבות

משרד ציונות
אליג'נד רחוב טינקן 48

על כפר

בראשית

דחשים יקרים מאדים כפורים. כעורים הלכות לעבודה ה. על סדרי פלישות
העזרה ומעורים. שלש רגלים. ראש השנה זום הכפורים. העזבה ופורים.

אשר השאיר אחינו בניה

ב'ק אונטע פורע ורבעו חסדי העניז נד ישראל ומארתו בקשת

ביאט הבנא שלמה זלמן נביג דעיא

מקאמוס.

ברדי פישוב

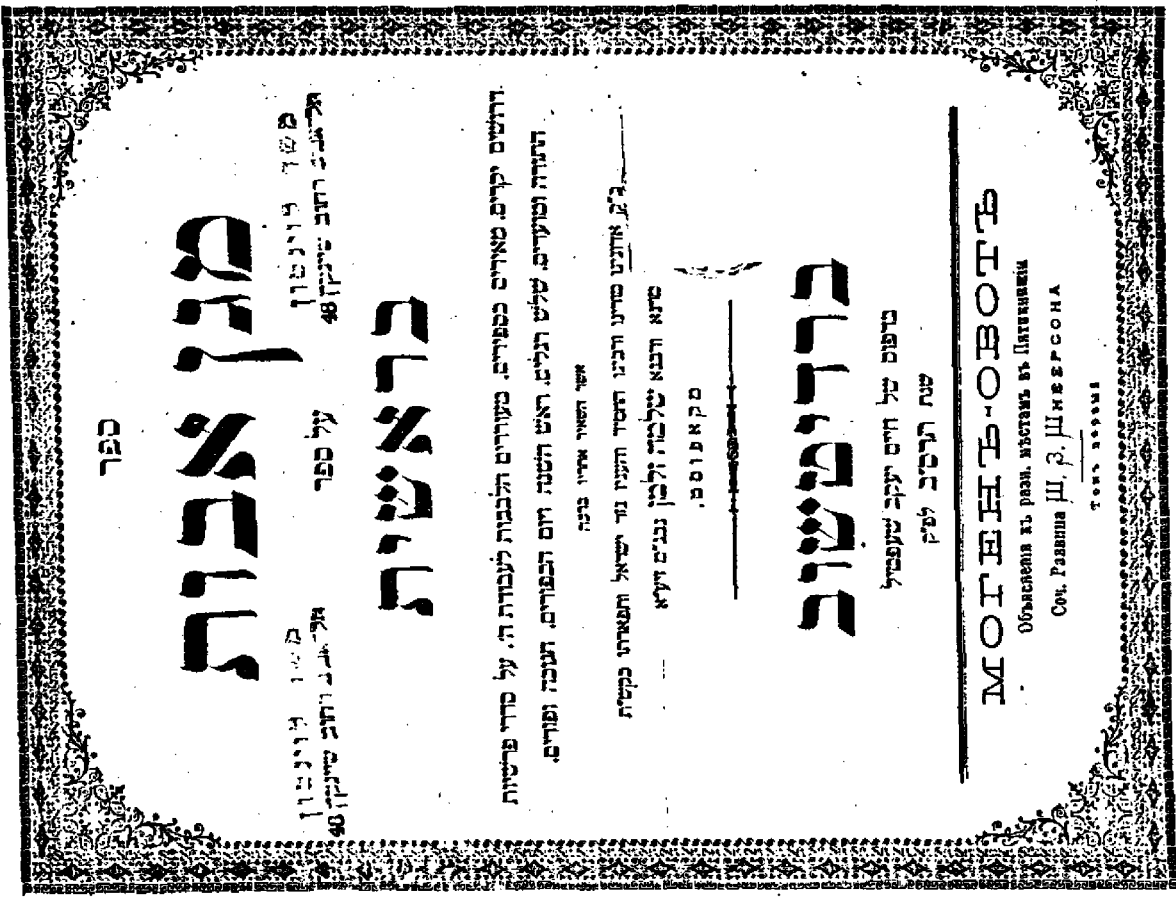
טרפום של חיים יעקב טעמפל

שנת תרפ"ב לפ"ק

МОИТЕЛЪ-ОБОТЪ

Обществена на правн. издательства на Латвия
Сов. Работна Ш. Р. ДИМЕНСОНА

1234567890

ספר
לקונפיו תורה
 מספר
בראשית
 וזילגילג
 בשם ר' יחזקאל לייב בן המזקק משה אלימלך ליפמן מן י"ג
 שנת ה'תרמ"ז
 וזילגילג

והוא לקסי אמרי על ג' פרשות תורה. נאסר מפי אדמו"ר תאן
 האלק או עולם בקשת מודדי שניאור זלמן נבנים. נתוספו דבא
 ביאורים חדשים ונתיח אמרות על אדמו"ר או עולם נוד ישראל
 והפארות מודדי שניאור זלמן בן אדמו"ר תאן האלק או עולם
 בקשת מודדי מנחם מענדל נבנים דיע מליבאוואושי.

זכא לזכוד על בניו דבנים יוד
 וזילגילג

ספר
לקונפיו תורה
 מספר
בראשית
 וזילגילג
 בשם ר' יחזקאל לייב בן המזקק משה אלימלך ליפמן מן י"ג
 שנת ה'תרמ"ז
 וזילגילג

והוא לקסי אמרי אמרות ה מודות מוקדם שבעתים מאירם כמפירם על ג'
 פרשות תורה. נאסר מפי אדמו"ר תאן האלק או עולם בק שח מודדי
 שניאור זלמן נבנים. ונתיח לבתב על אחי ותלמידו דב תודל בישראל יוד
 תוד דבד ה מודדי יחזקאל לייב זצל מם נפיר רק יאאווישי.

וזילגילג
 וזילגילג

וזילגילג
 וזילגילג

— ולכן לא התפשט ה"לקוטי תורה לג' פרשיות".

אך ההקדמה שם היא מכ"ק אדמו"ר מהר"ש, וגם ישנם שם הגהות ממנו³⁰, וישנה שם הגהה שלו³¹ בענין מה "שאותיות הרשימו לא נגע בהם הצמצום"³².

ועל כך השיג הקאפוסטער בספרו³³, שנדפס אחרי הדפסת ה"לקו"ת לג' פרשיות" — אחרי הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

י. כ"ק אדמו"ר שליט"א: ראיתי "ביכל" (תכריך כת"י) מאדמו"ר הזקן של מאמרים קצרים³⁴, והם ענינים ערבים ("געשמאקע ענינים") שלא מדובר בהם בהרבה מקומות רק חלק מהם נדפס ב"מאה שערים"³⁵ ובשינוי לשון קצת.

לכאורה, המאמרים שב"בונה ירושלים" ושל תקס"ב הם בסגנון אחר מהמאמרים של אדה"ז למרות שאומרים — כך מובא ב"תורת שלום"³⁶ — שהחילוק העיקרי הוא בין המאמרים שנאמרו קודם פעטרבורג ובין אלה שנאמרו לאחר פעטרבורג,

הרי לפועל, המאמרים דתקס"ב³⁷ הם לאחר תקנ"ט (ויש בהם גם כאלה שנאמרו לאחר תקס"ב) כלומר, אחרי פעטרבורג, והלשון שם משונה מהמאמרים האחרים.

(30) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שכג: ישנם הרבה מאמרים הנחות .. והגהות אדמו"ר מהר"ש עליהם. וראה גם 'בית רבי' ח"א פז, א. ח"ג פ"ח (בסוף תולדות אדמו"ר מוהר"ש).

(31) עד, א.

(32) ראה גם ד"ה מצה זו תר"ם פ"ו (ע' ט ואילך). ובכ"מ. — ראה בארוכה ב"נספחים" לספר.

(33) ד"ה ויגש אליו יהודה.

(34) "מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים" — קה"ת תשמ"א. הוצאה שני' — קה"ת תשמ"ז.

(35) ברדיטשוב תרע"ג. הוצאה שני' — קה"ת תשכ"ז.

(36) ע' 114. 26. ושם: "והעיקר מביאתו בפעם הב' מפ"ב".

(37) רשימת מאמרי אדמו"ר הזקן משנת תקס"ב — "כרם חב"ד" גליון 4 (כרך ב) ע' 368-371.

בזנה ירושלים

ספר

כאמרים סגורים להחזיק הלכות בעבודת ה' עמי
דרך החברות עם עמם יסוד הבעיטה וההם ניע
וציבוריהם.

נעתי כספר בני המטה לפי כמלך רבין מן ארבעי המדל
המאן המכונה אפסוליה המארה ניי מית פית ניי ישראל
המארה כיתה המנה שניאור ולמן בלואי נגמם חיל כמל
דביא והסמי

כדי לחצא לאר יי יהיה חיים ארבעור הכרן ול
כדחיה דרבער אל כיהאומכסו.

נרפס והנה על ידי
דרי ארבעי כמלה דרפא שיה כמיר ארבעי קוב ויל

ירושלים

בנה הרפז לפי

רפס כמס תרפז על יחול חקיי יחול

בהיות אדמיו בקיך שקלאו קודם הנוכה תקניו
לש) כי ישנים דרני ה' רל שסנה הדכס דרניס כמעו ולאו לעורד אה סאהכס וכולס
ישנים סמס, וכל אדם יבחין איך סמוד כשלוט מהעורד כסתנומת ח' יחבונן
בדרך אחר ונחה עליו רוח ה'. כי עת לכל חפן, ואלוי עכסיו לריבין לוו סאהכס, ולכן
אחיל אל סהי כו לכל אדם. אפי' סאהכס כואס סחיוטו יודע כמו כענה. כי כודלוי טיקן
עלמה כנפשו בדרך אחרה. ואל סחי מפליג לכל דבר ר"ל לכפליג כסבה אחרו עלמה והסתנומת
כי אין לך אדם סאין לו שעה מלסון וישע אל סגל. ר"ל כי עוקד סכל סהו מה סכאדם
פוגס אל ה' ומרימ סס כזס כסגל או כד"ס. ואין לך דבר וכי:

מאמר משנת תקנ"ז, מהספר 'בונה ירושלים'

רש"ג: האם כוונת כ"ק אדמו"ר שליט"א שהם בקיצור?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא, ישנם שם גם מאמרים ארוכים, אך הלשון הוא משונה.

רש"ג: לכאורה, אומרים על המאמרים שב"כונה ירושלים"³⁸ שאינם מדוייקים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין זה נכון. כי יש גם "ביכלעך" אחרים, והמאמרים הם כמו ב"כונה ירושלים" ורק עם איזה הוספות והענינים ערבים מאד ("געשמאקע"), ומפני זה לא יתכן שמישהו זייף אותם, ובפרט שהמוציא-לאור כתב שהמאמרים אינם מלוקטים ורק נדפסו מ"ביכעל" כמות שהוא!

רש"ג: ישנה אימרה ("ווארט") מאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אודות מכתבי הגניזה שהיו שסברו שהם מזוייפים ואדנ"ע אמר שהמכתבים המיוחסים להבעש"ט הם ערבים ("געשמאקע") מאד, ותוכנם אמיתי. וממילא לא יתכן שזוייפו — ואת"ל שזוייפו, הי' ה"זייפן" בעצמו אחד מהגדולים!³⁹...

יא. רש"ג: מתחילה הייתי ירא ללמוד בספר "מגן אבות", אך כיון ששמעתי מכ"ק מו"ח שהם מיוסדים על תורת הצ"צ — הוריתי היתר לעצמי.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הם מאמרים עריבים ("זיי זיינען געשמאקע מאמרים") והם מיוסדים על תורת הצ"צ עם תוספת ביאור.

רש"ג: לפנים היתה מחלוקת בין חסידים אם יכולים ללמוד את ה"מגן אבות", אבל כיון לאחר ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר כנ"ל — התחלתי ללמוד בו.

(38) ירות"ו תרפ"ו.

(39) ראה גם מכתבי אדר א' ו"ג אייר תשי"ד — נדפסו ב"אגרות-קודש אדמו"ר הזקן" (קה"ת תש"מ) ע' תעד-תעו.

ישנה שם אימרה אודות החילוק בין צדיק גמור לשאינו גמור — שבצ"ג הברכה מתקיימת מיד ("טוט זיך אפ דער ענין גלייך") משא"כ בצדיק שאינו גמור הברכה שורה לאט לאט,

אבל איני זוכר באיזה מאמר.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי בסוף הספר ישנו מפתח — ויכולים למצוא את זה.

ישנם ג' מכתבים שכתב הרב תומארקין לה"מגן אבות" אודות הגהת אדמו"ר מהר"ש הנ"ל בענין הצמצום⁴⁰ — והמכתבים נכתבו בהדרת כבוד,

האם הרב תומארקין הוא ממשפחת הרב דקרעמענטשוק?

רש"ג: הוא הי' אחיו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בעבר, כאמור, לא היו לומדים את ה"מגן אבות" והיתה אימרה שגורה בפי חסידים שאין ללמוד בו, אבל עתה יכולים ללמוד בו — כיון שהם מיוסדים על תורות הצ"צ. הרי אפי' ב"דרך מצוותיך" שנכתב לכו"ע ע"י הצ"צ בעצמו⁴¹ — לא נהגו ללמוד בו, למרות שרק ההקדמה היא מהמו"ל⁴².

רש"ג: אצל אחד החסידים הי' ספר "דרך מצוותיך" וכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע נטל זאת ממנו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: היתה זו הוראת שעה — כמו שגם בלימוד ספר החקירה⁴³ לא היו מרוצים כ"כ!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הלשון ב"דרך מצוותיך" אינו כמו בשאר מאמרי ה"צמח צדק".

(40) [נדפסו בהוספות לס' זה. המו"ל].

(41) ראה סה"ת מהר"ש (קה"ת תש"ז) ע' 11-9. ובכ"מ.

(42) "הוגה ונסדר על ידי חיים אליעזר .. ביכאווסקי .. שנת טעמי המצות [תרע"א] לפ"ק פאלטאווא".

(43) "דרך אמונה הנקרא ספר החקירה .. הוגה ונסדר ע"י המגיה והמסדר של ספר דרך מצוותיך .. שנת שמו דרך אמונה [תרע"ב] לפ"ק פאלטאווא" .. ראה ב"פתח דבר" מכ"ק אדמו"ר שליט"א להוצאה שני' (קה"ת תשט"ו).

מאמרי החסידות שב"אור התורה" הם ממה שהי' אומר, והוא הי' אומר באופן דתלמוד בבלי כמחז"ל⁴⁴ "בלולה במקרא .. במשנה .. בתלמוד" "בכל כלול מכולם"⁴⁵ כלומר משלב בבלי ירושלמי ספרי וכו'⁴⁶.

אבל את ה"דרך מצוותיך" כתב בתקופה מוקדמת יותר ממילא הרי זה באופן מסודר כמו שכותב לעצמו ענין וכו'.

רש"ג: האם זהו מפני שכתבם בתקופה מוקדמת יותר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם אמרם אחר-כך.

מצאתי "ביכעל" וכו' רשום שמאמר מצות האמנת אלקות נאמר בפ' יתרו עה"פ אנכי ה' אלקיך⁴⁷, וככל הנראה לא נאמר בפעם אחת, שכן זהו מאמר ארוך, וכנראה נאמר בכ' פעמים.

כתוב⁴⁸ שישנם כ"ד אלף בויגין חסידות שכתב ה"צמח צדק". ובתחלה חשבתי שזוהי גוזמא, אבל עתה רואים כמה נדפס כבר, וכמה שיש עוד להדפיס והדבר הוכח, ואדרבה, יתכן שיש עוד יותר מזה.

רש"ג: ובפרט שהיתה השריפה בליוכאוויטש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בשריפה ההיא אמנם מסופר כי "הרבה כ"ק שלו נשרפו בנגלה ובנסתר"⁴⁹ וכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע מביא "היו עשרים ביכער כתב ידו הק', שנים עשר בנגלה ושמונה דא"ח כו"⁵⁰ —

אבל ככל הידוע הרוב ממה שנשרף שם הי' כתבים בנגלה, ועל שורה אחת בנגלה כתב הצ"צ כחמש מאות בויגטן⁵¹ וכל זה נשרף!

(44) סנהדרין כד, א.

(45) תוד"ה לא — קידושין ל, א.

(46) ראה גם לעיל בר"ד יום א דחה"ס תשכ"ו ס"ד.

(47) יתרו כ, ב.

(48) בהקדמה "מאת המוציא לאור" שבראש ס' דרמ"צ.

(49) בית רבי ח"ג פ"ו.

(50) סה"ש תורת שלום ע' 82.

(51) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב שבהע' 30: ואמר אדמו"ר הצ"צ

יב. כ"ק אדמו"ר שליט"א: מהו"ח וכו' וכו' הרה"ח חיים אליעזר הכהן ביחאווסקי — נשארו הרבה כתבי חסידות. הוא הגי' כמה מאות כרכים כתי"ק וכתבי מעתיקים של מאמרי חסידות, וזו הסיבה שישנם כמה הסבורים שהוא דייקן.

הוא גם הו"ל את ה"בונה ירושלים"⁵² והוא, כאמור, מדוייק!

רש"ג: י"א כי אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לא קיבל אותו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מספרים שבהיותו באה"ק זקן מופלג בן פ או פא שנה הי' מתעסק במציאת ואיסוף כרכי דא"ח מגי' ומכין לדפוס ספרי חסידות — לאור החמה, לאור הלבנה או לאור הנר — וזו הסיבה שכל ה"ביכלעך" שלו נותרו⁵³.

רוב ה"ביכלעך" שלו נמצאים כאן ויש שם מהאקפוסט'ער, הבאברויסק'ער — שהרי ידוע שאחר פטירת הצ"צ נערכה חלוקה בין הבנים כו' והתחלקו בכתי"י ובהעתקות, חלק נשאר בליובאוויטש, חלק בקאפוסט חלק בבאברויסק].

בין ה"ביכלעך" ישנו אחד של אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצמח צדק — והנ"ל הגי' את כולם, בהיותו בא"י.

שבתיבה זו הי' אצלו ענין כתוב בהל' חליצה מחזיק 500 בויגען כו'.
(52) ירות"ו תרפ"ו.

(53) ראה ב"אל הקורא" שבראש ס' גנזי נסתרות (ירושלים עה"ק תוב"א שנת תרדף): "עבודתו הגדולה של הרב מוהר"ח א"ב .. כבר ידוע ומפורסם, זה עשרות בשנים. להוציא לאור ספרים של רבוה"ק זי"ע, כל ימיו יגע ביגיעת נפש ויגיעת בשר להביא לבית הדפוס את כתבי הקודש של רבוה"ק זי"ע .. זכהו ד' לעלות לאה"ק ומהר ושב אל עבודתו ואל משאו התחיל להדפיס כתבי קודש של כ"ק רבינו הגדול אדמו"ר הזקן נבג"מ זי"ע וקראם בשם "בונה ירושלים" וגם הספר הק' הזה "גנזי נסתרות" עד רגעיו האחרונים .. ביום י"ז לחודש מנ"א תרפ"ד פה ירושת"ו".
וב"פתח דבר" לבונה ירושלים:

"וכבר אתמחי גברא ונודע בשערים בהדפיסו ספרים רבים כתבי קודש רבותינו הקדושים נבג"מ זי"ע. ובעלותו לאה"ק לעת שיבתו לא חשך

כו אה נב
ביאור
ויאמר

ע"ד הגפסת נ"ך. כנה שנתה מלמדי לשונא
 קבלא ג"ץ אשר דנסו אהדשים אמר הת"א והאס"י. הג"ד
 או רדיו נ"ך אאז"ר ג"נע"ל"ה נק"ו ג"ע אבר לשון
 נס"תו מ"ש יכנס אלו לע"ד דוכת הבת"ך. וכן ה"י. וד"ו
 מלפני הנסיעה נתן לו נ"ך ג"ע ה"ה"ך הנה"י"ך ג"נע"ל"ה
 איה בחש"ש מל כ"ך אלו ה"ה"ך אשר יכנס אל הראשון
 וכאשר רצה לזאת מזהר רדיו שאן אלו רדיו ד"ה"ך
 ביא כתב"ד האסטו אל ג"נע"ל"ה. הא"כ"ר. כ"ן. וא"כ ג"ב
 כ"ז כל מדה ומדה בתקנתו רח"י פ"ד"ז. או"א מ"ה
 ואל תג"ז - לאות א". ואם יתן א"ך מ"י איה ה"ה"ך
 או ברוש אל ג"ע - אמ"כ למע"ד הד"ר כי ג"ע הנה"י"ך
 ג"נע"ל"ה נתן לו איה בחש"ש. וק"א רדיו א"ד"ו והכ"א
 אל ד"ר ל"ה. ואז"ר כי ה"א ג"ך או ע"ג"ד ג"ב"ו אה"ש"ל י"ו
 ה"ה"ך ספר התע"י"ה ד"ד"ז (ד"ה"מ"ה) וק"א ש"ה"ש
 ספר ל"ה א"ז נ"ך א"ז"ר ה"ה"ך ג"נע"ל"ה נק"ו ג"ע
 ז"ה ש"ה"ש אמר התע"י"ה ה"א א"י"ה ג"ה. וי"ח"ז ע"ג"ד
 ג"ב"ו. וה"א ה"פ"ל ה"כ"ו"ה.

תצלום אגרת כ"יק אדמו"ר מוהרי"י"צ נ"ע מליובאוויטש אל רח"א ביחאווסק
 גוף האגרת בכתב סופר (הר"א מרוזוב) ובראשה - גוכתי"ק
 (מצורת הכתיבה נראה שזוהי העתקה שהשאיר אצלו לזכרון)

שניאור זלמן שזר תובע ממני שאוציא לאור את ה"ביכלעך" שנתן מאמרים מאדמו"ר הזקן — הוא שילם גם עבור ההדפסה וכבר כתב כמה פעמים שיו"ל⁵⁴.

^{אור החוכמה} הרי נמצא כאן ר' בנימין גורודצקי והוא באברויסק'ער (מבאברויסק). הוא דאג לכסף והדפיס את החסידות של הבאברויסק'ער⁵⁵.

והוא זכה מיד ל"שובר בצדו", שהנציחו את שמו בספר⁵⁶, דבר שלא רצה בו.

רב"ג: מפני שהנ"ל — המו"ל — הוא באברויסק'ער.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: האם הוא נולד שם, או למד שם?

רב"ג: מקור משפחת אמו הוא בבאברויסק, אך הוא לא למד שם כו'.

דש"ג: הרב זוין⁵⁷ והרב טעלושקין למדו שם. הרב ראזין אף שילם כסף עבור הדפסת ספרי הבאברויסק'ער.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אביו הי' חריף ("א שארפער") — כך שמעתי מכ"ק מו"ח, וכנראה שהוא שימש שם כגבאי.

מעמל נפשו בעבודתו הק', חפש ומצא אסף הרבה כרכים כתבייד אשר הובאו הנה לפני עשרות בשנים ע"י חסידים הראשונים המפורסמים שעלו אל הארץ...".

(54) ראה גם אגרות-קודש כרך ט ע' לו (מכ' פסח שני תשי"ד). שיחת יום ב דחגה"ש תשי"ד.

(55) "שמן למאור" — ח"א ת"א תשכ"ד. ח"ב — ת"א תשכ"ז. [וראה ס' זכרון (60' שנות פעילות)], הרב ב.א. גורודעצקי, אה"ק תשד"מ, ע' 338-339. המו"ל].

(56) [ואפריון נמטיא לידידנו היקר הרה"ח וכו' מהור"ר בנימין אלי' הורודצקי הרב דחב"ד בקיוב .. שעמל להשיג אמצעים להדפסה. תהא משכורתו שלמה מאת ה' בכל מילי דמיטב"].

(57) [ראה גם הקדמת המו"ל לח"ב: כמו"כ הוספנו כמה מאמרים של זקננו זצ"ל שנמסרו לנו ע"י הרה"ג שלמה יוסף זוין (שליט"א) [ז"ל]].

ספר

שמן למאור

חלק שני

על חמשה חומשי תורה

דרושים יקרים מאירים כספירים מעוררים הלבבות לעבודת ה' על סדרי פרשיות התורה ומועדים שלש רגלים ר"ה ויום הכפורים חנוכה ופורים

אשר השאיר אחריו כ"ק ארוננו מורנו ורבנו

מרנא ורבנא שמרי גח נבג"מ וי"ע
מבאכרויסק

בן

כ"ק ארוננו מורנו ורבנו ארי' דבי עילאה חסידא ופרישא קדוש עליון אור עולם והדרו כקש"ת מרנא ורבנא יהודא ליב נבג"מ זי"ע מקאפוסט

בנו של

כ"ק ארוננו מורנו ורבנו הגאון האלקי האמיתי חסידא קדישא אור עולם מופת הדור נזר ישראל ותפארתו קדוש ה' מכובד כקש"ת מרנא רבנא מנחם מענדל נבג"מ זי"ע מליובאוויטש (בעל הצמח צדק)

בן אחותו וחתנו של

כ"ק ארוננו מורנו ורבנו חסידא ופרישא אור עולם מופת הדור נזר ישראל ותפארתו קדוש ה' מכובד כקש"ת מרנא ורבנא דובער נבג"מ זי"ע מליובאוויטש אדמו"ר האמצעי

בן

כ"ק ארוננו מורנו ורבנו הגאון האלקי החסיד המפורסם אור עולם מופת הדור נזר ישראל ותפארתו קדוש ה' מרנא ורבנא שניאור זלמן נבג"מ זי"ע מלאדי אדמו"ר הזקן

ת ש כ " ז

יג. כ"ק אדמו"ר שליט"א [פנה לרב"ג ואמר לו]: לא הבאת עדיין את כל ה"ביכלעך" משם — שכן יודע אני שישנו "ביכעל" מאדמו"ר הצמח צדק שנקרא "להבין" — מפני שכל המאמרים שבו מתחילים בדיבור-המתחיל "להבין" —

ואותו לא מצאתי, בין מה שהובא לכאן.

לראשונה חיפשתי בהיותי בריגא ב"מפתח" של הכתבים של כ"ק מו"ח אדמו"ר — הכל הי' שם, מלבד "ביכעל" זה לא יכלתי למוצאו, וכנראה שחסר — למרות שכאמור מקובל אצל חסידים שיש "ביכעל" כזה.

רב"ג: כנראה שנגנב. — אני הבאתי הנה כל הספרים וכת"י של הצ"צ (משא"כ של הבאברויסק'ער והקאפוסט'ער — לא הבאתים).

יתכן, אולי, שזה נשאר אצל בן של הבאברויסק'ער.

יד. רש"ג: יש מאמר ידוע שנקרא "להבין אוא"ס".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מאמר קצר בד"ה דומה נדפס ב"בונה ירושלים" 58 — "להבין ענין אוא"ס".

רש"ג: ברשותי מאמר ארוך בד"ה כזה⁵⁹.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין תח"י מאמר כזה.

רש"ג: בזמני הי' קשה למצוא מאמר מאדמו"ר מהר"ש, ועתה לאברכים יש הכל — מאדמו"ר מהר"ש ומאדמו"ר הצ"צ, ויכולים ללמוד כמה שרוצים!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש להם "טענה" עלי שבעבר היו מדפיסים "ביכעל" פעם בשנה, והיו יכולים לגמור את כולו. אבל עתה, עוד טרם שמתחילים ללמוד — כבר יוצא לאור ספר חדש, ועוד.

(58) קלג, וראה שם סי' קמו.

(59) ראה שם סי' קלז. נעתק גם במאמרי אדה"ז ענינים ע' פח ואילך (בד"ה "להבין מהו אין סוף אח"פ כו"). וראה אוה"ת על מארז"ל ע' קמזקעט (שם כו"כ מאמרים בד"ה זה וכיר"ב) ובהנסמו בשוה"ג לשם.

הלואי שזו תהי' הטענה היחידה והאחרונה ("זאל דאס זיין די לעצטע טענה")!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרמב"ם מפרש מ"ש במשנה⁶⁰ "רבי חנני' בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" [נדלכאורה, הרי איפכא מסתברא: כיון שרצה לזכות, לא הי' צריך להרבות?]:

כי⁶¹ "כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה... הנה זכה בה לחיי העולם הבא. ועל זה אמר ר"ח כי המצוות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה ובעשותו אותה המצוה תחי' נפשו באותו מעשה".

כלומר: כיון שלכל אחד יש "חוש" שלו, "לפיכך הרבה כו" כדי שכל אחד ואחד יוכל למצוא את המצוה שיעסוק בה בלהט ("און ער וועט קענען קאכן זיך אין דעם").

ובעניננו: צריכים להדפיס תרי"ג ספרים של חסידות, ואז בודאי יוכל — ו"לא ימלט" שלא ימצא — כאו"א יוכל למצוא מה ששייך ל"חוש" שלו, ולעסוק בו, כאמור, בלהט, והעיקר — שילמדו. אין תובעים אפילו את ה"לבו דואג בקרבו".

טו. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנוגע להדפסת כתבי ה"צמח צדק" מחפש אני באיזה שיטה להדפיסם: המאמרים המתחילים בפסוק — נכללים בפרשה שבה נאמר אותו פסוק (בסדרת "אור התורה").

(60) מכות ספ"ג.

(61) בדברי הרמב"ם — עייג"כ שער המצות להאריז"ל בתחילתו. עיי"ש. וראה לקו"ש חיי"ז ע' 410 ואילך.

— [את הדרוש "להבין .. שיש ג' בחי' אדם" למרות שלא פותח בפסוק — הכנסתי להמשך של שבועות⁶², כי מצאתי שכתוב ע"ז המשך לשבועות — והם מאמרים ערבים ("געשמאקע מאמרים"), עם הסבר באריכות, ומסודר] —

אלה שמתחילים ב"להבין" וכיו"ב — לע"ע איני יודע היכן להכניסם⁶³!

= ☆ =

אוצר החכמה

הרד"ק

---

(62) אוה"ת במדבר ע' תתקסב. וראה ס' מאמרי אדה"ז ענינים ע' אי"ב (ובהנסמן שם ע' תסז). אוה"ת ענינים ע' עזקב (ובהנסמן בשוה"ג שם).

(63) ראה בס' מאמרי אדה"ז ענינים (קה"ת תשמ"ג) — שרובם מכת"י מעתיקים וחלק קטן מגוכתי"ק כ"ק אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצ"צ — ובסופו רשימת מאמרים על ענינים שנדפסו בשאר ספרי מאמרי כ"ק אדה"ז (שם ע' תקפא-תקצ).

בשלהי אותה שנה (כט אלול) י"ל אור התורה על מארז"ל וענינים — ובסופו רשימת מאמרי כ"ק אדמו"ר הצ"צ על מארז"ל וענינים שנדפסו בשאר ספרי אור התורה (ועוד) (שם ע' שסג-שסט).

ליל א דחג-הפסח תש"ל

א. רש"ג: מהו הביאור בהלשון "מסלקין הקערה"¹, הרי לפועל נשאר הקערה על השולחן?

ב. "ק אדמו"ר שליט"א: כן עשה כ"ק מו"ח אדמו"ר שהי' רק מסלק את הקערה לצד אחר,

וכפי שאכן צויין שם בגוף ההגדה: "מסלקין הקערה עם המצות לצד אחר כו"²

[אח"כ הוסיף]

בשנים קדמוניות היו מסלקין כל הקערה מהשולחן², וזאת, כדי להתמי' התינוקות שישאלו השאלות³. וכן מובא מרש"י⁴ שבזמנו סלקו את כל הקערה מהשולחן.

משא"כ אח"כ "נהגו לסלק הקערה לצד אחד דליהוי כעקירת שלחן"⁵.

ב. רש"ג: (א) מהו הענין ד"כל דכפין ייתי וייכול"⁶?

(ב) מה שייך בזמן הזה (שאינ לנו קרבן-פסח) לומר "כל דצריך ייתי ויפסח"?

(ג) אפי' בזמן הבית, איך שייך לאומרו ("כל .. ויפסח") בליל הסדר, והרי "הפסח אינו נאכל אלא למנוייו"?!⁷

---

(1) בהגדת אדה"ז (אחר "הא לחמא").
 (2) פסחים קטו, ב.
 (3) וראה תוד"ה כדי - שם.
 (4) ראה סי' רש"י ומחזור ויטרי.
 (5) תוד"ה למה - שם. וראה גם רשב"ם שם. וראה שו"ע אדה"ז סקע"ז ס"ו. סק"פ ס"ד. סקע"ט ס"א. סרע"א ס"ז. ועוד.
 (6) ביאור לשאלות אלו - ראה גם (באו"א) לקו"ש לקו"ש ח"ז ע' 262.

כ"ק אדמו"ר שליט"א⁷: "כל דכפין ייתי ויכול" בא כהמשך לתחלת הפיסקא "הא לחמא עניא", שמזמין "את מי שאין לו"⁸ שיבואו לאכול מהלחם-עוני שלו, שהרי "וייכול" קשור ב"לחמא" שהרי כל הסעודה (ודבר מאכל) קרוי לחם⁹.

ולאחר-מכן ממשיך "כל דצריך ייתי ויפסח", — כלומר יבוא ויעשה סדר הפסח היינו מצה של מצוה ד' כוסות וכו' ועדמ"ש רז"ל¹⁰ ר' הונא כי הוה כרך ריפתא הוה פתח לכבי' ואמר כל מאן דצריך ליתי וליכול¹¹.

ובזמן שבית המקדש הי' קיים הי' אומרים זה "קודם שחיטת הפסח"¹² ("וקבעוהו בהגדה לזכר בעלמא"¹³), או שי"ל ע"פ המדרש¹⁴ — שישנה אפשרות לאומרו גם בשעת ליל הסדר¹⁵, ואכ"מ.

ובפנימיות הענינים¹⁶:

ידוע המאמר¹⁷ אוא"ס למעלה מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית" — והיינו, שהלמע' מעלה עד אין קץ קשור בלמטה מטה עד אין תכלית.

ועד"ז י"ל בעניננו:

-
- (7) בהבא להלן — ראה בארוכה שיחת ליל ב דחגה"פ ש.ז. (תש"ל) ס"ב ואילך ('שיחות-קודש' תש"ל כרך ב ע' 30 ואילך).
  - (8) מפרשים שנשמנו בהגדה שלמה (להר"מ כשר) ע' ו ס"ז הע' 20.
  - (9) ראה רש"י ויצא לא, נד. אמור כא, יז. ועוד. וראה מקץ מג, לב: לחם כי תועבה גו' — והתועבה היא רק הבשר.
  - (10) תענית כ, ב.
  - (11) אבודרהם. ועוד.
  - (12) ראה הע' הבאה.
  - (13) שבלי הלקט בשם ר' בנימין.
  - (14) רבה עה"פ (שה"ש א, יב) עד שהמלך במסבו.
  - (15) ראה הגדה הנ"ל (הע' 8) ב"מבוא" ע' 110-111.
  - (16) בהבא להלן — נת' בפרטיות ובהרחבה בשיחת ליל ב' (כנ"ל הע' 7) שם.
  - (17) ראה תקי"ז סוף תיקון נז (וראה שם תיקון יט — מ, ב). ז"ח יתרו לד, סע"ג. — בהמשך תרס"ו ע' קפט. ובכ"מ.

"הא לחמא עניא" תכלית העניות הו"ע ה"למטה מטה אין תכלית",
ו"ייתי ויפסח" הו"ע ה"למעלה מעלה עד אין קץ" שהרי הקרבן-פסח "נאכל
על השובע"¹⁸ תכלית העשירות.

ואף שפיסקא זו עוסקת בנברא בו"ד גשמי משא"כ מאמר הנ"ל קאי
ב"אוא"ס" — י"ל עפ"י המבואר בלקו"ת¹⁹ שאומרים על הקב"ה "מרום"²⁰
וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח" שכאשר ישנו ענין הכיטול ("את דכא
ושפל רוח") אזי הדרגא ד"מרום וקדוש" היא בבחי' "אשכון" באופן
דקביעות²¹.

וכאשר יהודי נמצא במצב של ביטול, ממילא נותן הוא גם ליהודי
אחר, ואזי גורם הוא לכך²² ש"לשנה הבאה בני חורין"!

ג. רש"ג: ענין חב"ד ה"ה ענין דעבודה פנימית, ובחסידות מבואר
שענין ד"יפסח" הו"ע הדילוג, א"כ מה שייך ענין זה לחב"ד?
כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו מעלת חג-הפסח שהעבודה בדרך דילוג
— יורדת ופועלת עד לפנימיות.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה לבחור שהיה בין הנוכחים העומדים
ואמר]: הרי מפורש בהגדה "כל דצריך ייתי ויפסח", כלומר, שכאו"א
מחוייב לישוב בשלחן. — האם כבר ערכת את הסדר? [הבחור ענה בחיוב].

ד. רש"ג: בפסח הרי הי' גילוי נעלה "שנגלה עליהם מלך מלכי
המלכים הקב"ה וגאלם"²³ גילוי מלמעלה-למטה, א"כ איך שייך שכדרגא זו

(18) פסחים ע, א. מכילתא עה"פ בא יב, ח. רמב"ם הל' ק"פ פ"ח ה"ג.

(19) ראה לקו"ת ר"ה סב א"ב.

(20) ישעי' נז, טו.

(21) וכמש"נ (ישעי' לג, כ. הובא בפרש"י עה"פ תרומה כז, יט) אהל בל יצען.

(22) ועפמאחד"ל (רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"י וראה לקו"ש חט"ז ע' 594) אין
נגאלין אלא בצדקה.

(23) הגש"פ פיסקא מצה זו.

יהי מקום לד' קושיות "הבן שואל כו"י²⁴?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמו שלפני-כן כתוב "כל דכפין ייתי ויכול,
כל דצריך ייתי ויפסח" משמע מזה שישנם כו"כ חילוקי דרגות,
עד"ז י"ל שיש מקום גם ל(ענין ודרגא ד)"הבן שואל כו"י".

★ ★ ★

ה. רש"ג: מהו"ע ד"רבי יהודה הי' נותן בהם סימנים" ומה מוסיף
בזה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מצינו²⁵ כמ"פ בש"ס שרבי יהודה ענינו הי'
לתת סימנים ורמזים.

וי"ל סיבת וטעם הדבר: כיון שהלימוד בזמנם הי' בעל-פה — היו
זקוקים לתת סימנים שיועילו לזכרון ואי שכחת הענינים!

[הוסיף (בחיוך): עוד מעט ורי"כ יוסיף שזה נכתב כבר ב"הוספות"
שבהגדה (עם לקוטי כו"י²⁶)].

★ ★ ★

[כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל: מה השעה? וכשנענה שאל]

רש"ג: האם בבית אביכם הי' נהוג לאכול את האפיקומן קודם חצות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בליל א' — היו מדייקים בזה, משא"כ בלילה
הב'²⁷.

★ ★ ★

ו. רש"ג: בסידור בית יעקב לר"י עמדין כותב שאכילת הכרפס צ"ל
בהסיבה ("ואוכלו בהסבה"). מדוע אין מנהגינו להסב?

(24) ראה גם להלן בר"ד דליל ב' ש.ז. ס"א — בארוכה.

(25) נת' בארוכה בר"ד דליל א' דחגה"פ תשכ"ז ס"א.

(26) פיסקא ד"ה ר"י.

(27) ראה ספר המנהגים-חב"ד ע' 38 (מלקו"ד לקוט כג תא, א). הי"י טו ניסן.

סה"ש תש"א ע' 39. ימי מלך (קה"ת תשמ"ט) ח"א ע' 444.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מי²⁸ שכתב מנהגנו ("ונוהגין לאוכלו שלא בהסיבה"²⁹) ידע מה שכתוב בשו"ע (ובסידור הנ"ל) ומ"מ כ' כנ"ל. וי"ל הטעם בזה: הכרפס ענינו היפך החירות, ולכן אין מסובים בשעת אכילתו.

באמת יש עוד ענינים שהיו צריכים להיות בהסיבה וכגון: "שלחן-ערוך" וכיו"ב, ולפועל אין עושין כן.

אאמו"ר הי' מיסב אפי' בשעה שהי' מעשין³⁰.

[אח"כ הוסיף]

כשהייתי בורשא לא ראיתי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר שיסב בשעה שהי' מעשין!

★

רש"ג: ומה בענין המרור?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם שם הטעם שאין מסובים הוא מפני שהוא מורה על ענינים דהיפך החירות!

רש"ג: מה בכלל שיעור המרור?

[כ"ק אדמו"ר שליט"א לא ענה, ושאל שוב]

מדוע כ"ק אדמו"ר שליט"א נוטל שיעור כה גדול למרור, אפילו כ"ק מו"ח אדמו"ר לא נוטל שיעור כה גדול?!

★ ★ ★

ז. כ"ק אדמו"ר שליט"א: מספרים שבשיקאגו נוטל כ"ק מו"ח אדמו"ר שיעור איום למרור.

(28) לכללות סעיף זה – ראה לקוטי טעמים ומנהגים פסקא יכוין קטע ד"ה בכרפס ואילך.

(29) שם.

(30) ראה עוד להלן בר"ד ליל שש"פ תש"ל ס"א.

אפשר לשאול על-כך אצל רי"כ שכודאי הי' שם.

רש"ג: האם הוא — כ"ק אדמו"ר נ"ע — לקח גם את ראש המרור?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא!

— זהו "קונץ" משלי.

[אח"כ הוסיף]

אני אוחוז הרי מהמונקאטשער וכספר המהווה "אוצר כל המנהגים .. שנהג עצמו .. מוהר"ר חיים אלעזר שפירא זצוק"ל אבדפק"ק מונקאטש"31 מובא³² ש"מרור הי' לוקח לעצמו מקצת מן השורש הקשה של התמכא שאינו משוחק והשלים לזה עד שיעור כזית מן התמכא"33.

ח. כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר שכאשר אחד אוכל שיעור מרור גדול מדאי, עד שאינו יכול לסוכלו מחמת חריפותו וכיו"ב — אינו יוצא ידי-חובתו בכך מצות אכילת מרור,

וצריך לאכול כפי השיעור שיכול לאכול.

= ☆ =

(31) דרכי חיים ושלוש, מונקאטש ת"ש.

(32) סתק"צ.

(33) וראה המסופר בס' ימי מלך ח"א ע' 370 הע' 88 — בשם הרבנית ע"ה. המו"ל.

יום א דחג הפסח תש"ל

רז"ט: בהגדה כתוב "אלו ספק צרכנו במדבר כו' ולא האכילנו את
המן דיינו" לכאורה, אם ספק כל צרכם, לצורך מה הוצרכו להמן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זה הי' דבר טוב מאד¹.

רז"ט: הרי בני התאוננו על-כך?²

כ"ק אדמו"ר שליט"א: דוקא מצד מעלתו של המן — שייך
שיתאוננו על-כך³. אילו זה לא הי' דבר טוב — לא הי' שייך בכלל
שיתאוננו.

= ☆ =

אגודת החכמה

מחיר 1.224567

(1) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1035 ואילך, וש"נ. ועוד.

(2) בהעלותך יא, ו.

(3) כמשנ"ת בלקו"ש ח"ט ע' 16 ואילך, ושם: הם לא יכלו לסבול את המן,
מפני שהוא "לבן", הם רצו להיות ניזונים מ"לחם מן הארץ" ולא מלחם
שגם בירידתו למטה נשאר בבחינת פשיטות — "לבן" — לחם מן השמים.

ליל ב דחג הפסח תש"ל

א. רש"ג: מבואר בכ"מ¹ כי ד' הקושיות מכוונות כנגד ד' העולמות — ושאל אחד: (א) מהו ענין השאלות בליל הסדר? (ב) בכלל, איך שייך ענין הקושיות כאשר קושיא הא' מכוונת כנגד אצילות² והרי על אציי³ נאמר "לא יגורך רע"⁴ ו"לית תמן לא קושיא כו"⁵?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לי קשה קושיא גדולה מאלו:

האריז"ל מסתפק כמה ספיקות בענין (מצה? שזהו"ע) עתיק (היינו, שהיו לו כמה ספיקות באיזה ענינים איך שהם בעתיק)⁶,

וזאת, למרות ששם הוי' הוא שם ודאי⁷, ואם-כן, כל-שכן ענין המצה — ובכ"ז הסתפק!

כנוגע לשאלה איך שייך ענין הקושיות כו' — באמת אין אלו קושיות אלא שאלות.

רש"ג: הלא אומרים⁸ "טאטע איך וועל בא דיר פרעגין פיר קשיות".
כ"ק אדמו"ר שליט"א: (א) זהו בז'ארגון.

(ב) באמת אין השאלות וכו' באצילות (שאלה הא') — אלא כנגד אצילות, והוא ענין אצילות דלעומת-זה, דכמו שיש אציי בקדושה כמו"כ יש אציי דלעו"ז⁹.

-
- (1) פ"ח שער חג המצות פ"ז. ובכ"מ.
  - (2) עד"ז הקשה א' בליל א דחגה"פ תש"ד בפני כ"ק מו"ח אדמו"ר — סה"ש תש"ד ע' 78, ועיי"ש מה שתירץ.
  - (3) ראה לקו"ת במדבר ג, ג. אוה"ת (יהל אור) עה"פ שבהע' הבאה.
  - (4) תהלים ה, ה.
  - (5) מאמר הזוהר הובא באגה"ק בתניא סכ"ו (קמב, א).
  - (6) עץ חיים שער עתיק סוף ענף נב ואילך — ענף נו.
  - (7) ראה סוטה לח, א. וראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ז. הל' שבועות פ"ב ה"ב. מו"נ ח"א פס"א. וראה גם פרדס שי"ט פ"א. המשך תרס"ו ע' תעו ואילך.
  - (8) הגש"פ פיסקא הבן שואל מה נשתנה ד"ה מנהגנו.
  - (9) ראה מאמרי אדה"ז אתהלך ליאזנא ע' ח. אוה"ת ויקרא ח"ב (פ' אחרי) ע' תקנו.

בנוגע לשאלה הא' — מהו ענין השאלות כליל הסדר¹⁰ — י"ל הביאור בזה:

מאחר שבלייל הפסח הרי ישנו גילוי גדול "במורא גדול"¹¹, הרי דרושה עבודת המטה, כי בלא"ה יהי "נהמא דכיסופא"¹²,

היינו: דבאמת מצד גילוי נעלה כזה, הרי, לכאור', איך נברא תחתון תופס מקום? ולכן, כדי שהתחתון יתפוס מקום, ולא יהי "נהמא דכיסופא", לכן צריכים לשאול עכ"פ¹³.

ובאמת גם בשאלה אחת יוצאים י"ת, וכדאי' בגמ'¹⁴ א"ל ר"נ לדרו עבדי' כו' א"ל כו' א"ל פטרתן מלומר מה נשתנה פתח ואמר עבדים היינו.

ובזמן הזה נוהגים לשאול ד' קושיות¹⁵ — משא"כ בזמן שביהמ"ק הי"קיים היו מוסיפין גם קושיית צלי כו'¹⁶ ("שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל הלילה הזה כולו צלי") — .

ובנוגע למה שהוזכר לעיל (בענין עתיק) ה"עץ חיים" — הנה זהו מאחר שעל כל ענין ישנה שאלה, וכמובא בספרי פולין¹⁷ (בחסידות חב"ד לא ראיתי לע"ע שמביאים זאת) בשם הבעש"ט שאמר שאפי' יאמרו לו כל פשט שבעולם וחריפות בגמרא ופוסקים ישאל עליהם שאלה. ועל כל שאלה שישאלוהו — יוכל לומר תירוץ. והענין הוא דהתורה נשתלשלה מעולם לעולם ובכל עולם הוא בפנים אחרות, ובכל עולם ממטה למעלה לפי הפנים

-
- (10) ראה גם לעיל ר"ד ליל ב' דחה"פ תשכ"ח ס"ב.
 (11) ל' הכתוב — תבא כו, ח ונזכר בהגדה: "ובמורא גדול — זה גילוי שכינה".
 (12) ראה ירושלמי (ערלה פ"א ה"ג) דאכיל מן חברי' בהית (בוש) מסתכל בי' (וראה לקו"ת צו ו, ד). ולהעיר ממ"מ להב"י בראשית מהדר"ק ד"ה אור ליה"ש יד לטבת.
 (13) וראה גם סה"ש תרצ"ז (קה"ת תשמ"ט) ע' 224.
 (14) פסחים קטו, ב.
 (15) וראה לקוטי טעמים ומנהגים להגש"פ פיסקא מטבילין.
 (16) פסחים קטז, א.
 (17) "גנזי נסתרות" אור ישראל ע' מא. מגדל עוז (כפ"ח תש"מ) ע' שעא [נעתק (לאחר מכן) במאמרי אדה"ז ענינים ע' רצז ואילך].

שיש לה באותו העולם מוכרח להיות לה איזה חסרון. ובעולם שלמעלה הימנו לא קשה שאלה זו וישנה שאלה אחרת. וכד בכד בעולם עליון יותר, ישנו תירוץ לשאלה הנשאלת בעולם שלמטה הימנו. כלומר, הי' באפשרות להביא בנוגע לכל ענין שבעולם ראי' והוכחה מעולם שלמעלה הימנו, והי' ביכלתו לשאול על כך מעולם נעלה יותר.

ב. רש"ג: במעשה דר"א וכו' מסובין בבני ברק — הסיום הוא "עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית", ומבואר בחסידות¹⁸ שאמרו לרבותיהם שהגיעו לדרגת יחודא-עילאה.

לכאורה, לשם מה היו צריכים להודיע זאת לרבותיהם — הרי כל ענין זה קיבלו הם ע"י רבותיהם, א"כ, בהכרח שרבותיהם ידעו על-כך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: (א) אפי' את"ל שרבותיהם ידעו עד"ז — הם מצדם היו צריכים להודיעם.

(ב) נוסף על כן: יכול להיות שאעפ"י שרבותיהם המשיכו להם דרגה זו דיחו"ע — בכל זאת לא נתקבל זה אצל התלמידים — שהרי על "בעל בחירה" אף אחד אינו יכול להיות בעל-הבית ואפי' הקב"ה, כביכול, גם אינו בעה"ב על-כך ("דער אויבערשטער כביכול איז אויך קיין בעה"ב ניט")¹⁹.

רש"ג: מהו המעלה בפסח שדוקא אז הגיעו לדרגת יחודא-עילאה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כי אז נמשך ענין יחו"ע²⁰.

רש"ג: הרי זה ישנו גם בכל השנה. האם הפי' הוא שאז היא הדרגה הכי נעלית ביחו"ע?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איך סבורים אתם, שמדריגת יחו"ע דיוהכ"פ או דחגה"פ דומה ליחו"ע דימות החול?

(18) סה"ש תש"ג ע' 71.

(19) ראה ברכות לג, ב. ובפרש"י עקב יר"ד, יב: רבותינו דרשו מכאן כו'.

(20) סה"ש שם.

הרי החילוק בין יחו"ע ויחו"ת הוא שיחו"ת הוא ענין ביטול היש, ויחו"ע הו"ע ביטול במציאות²¹ ופירושו בפשטות שהמתבטל נעשה אותה המציאות של מי שנתבטל אליו. והיינו: כשמתבטל לדרגת אצי' נעשה בדרגת אצי', וכשמתבטל לדרגת בריאה נעשה הוא בדרגת עולם הבריאה, ז.א. בדרגת אלקות המאירה בעולם הבריאה, ואז אינו יכול להיות כבאצי' כיון שמתבטל לדרגת הבריאה.

וזהו ענין המועדים שהם בבריאה, וממילא היחו"ע אז הוא בבחי' בריאה, משא"כ בפסח שהי' הענין דנגלה עליהם כו' בכבודו וכעצמו — ואז דרגת היחו"ע נעלית יותר.

רש"ג: מה עם חג-השבועות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שבועות ה"ה כשאר המועדים שהם בבריאה. משא"כ ענין ד"בכבודו וכעצמו" הי' רק בחג הפסח — והרי נמצאים אנו עתה בחג-הפסח, וממילא יש לדבר במעלת חג הפסח, שבו מאיר הענין ד"בכבודו וכעצמו".

ג. רש"ג: כתוב בהגדה²² שבליל הא' הו"ע מיכלא דמיהמנותא²³ ובליל הב' הו"ע מיכלא דאסוותא²⁴, מהו הסדר בזה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מובא בשם אדמו"ר האמצעי²⁵ שמקדימים ענין האמונה, שכן, ע"י האמונה נפעל שאין צריך מלכתחילה לרפואה וכפי' הפשוט במ"ש²⁶ "כי אני הוי' רופאך", שכאשר ישנו ה"אני הוי'" ממילא נעשה "רופאך" ואין צורך לכתחילה לרופא²⁷.

-
- (21) לקו"ת עקב יד, ג. ראה כג, ד. ועוד.
 (22) הגש"פ פיסקא מצה ושם: אדמו"ר הזקן אמר וכו'.
 (23) בס' טעמי המצות להצ"צ מצות חמץ ומצה מציין לזוהר ויצא קנו. וצע"ק. וראה זח"ב מא, א.
 (24) זהר ח"ב קפג, ב.
 (25) סה"ש ה'תש"ב ע' 94.
 (26) בשלח טו, כו.
 (27) סה"ש שם.

דז"ט: מה שייך הענין ד"מיכלא דמיהמנותא" הרי ישראל מאמינים בני מאמינים הם?²⁹

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הביאור בזה — ובהקדים:

מובא בכ"מ²⁹ שלעתיד לבוא יהי ענין אמונה באלוקות. לכאו' הרי אז יהי הראוי באלקות בגלוי "וראו כל בשר גוי"³⁰ "ולא יכנף עוד מוריד"³¹ כלומר דאי'.

אלא, הביאור בזה הוא³²:

לגבי המדריגה דאמונה עכשיו יהי ראי', משא"כ לגבי המדריגה עליונה יותר — יהי ענין האמונה. דלכל מדריגה איזה שתהי' יש ענין נעלה ממנו שלגביו הו"ע אמונה, וכמו"כ בנדו"ד.

ד. רש"ג: מדוע נאמר דוקא "ברוך המקום ב"ה" ולא שם אחר משמותיו של הקב"ה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בתושבע"פ³³ הלשון הרגיל הוא "המקום, ברוך-הוא".

עפ"י דא"ח י"ל עפמ"ש בכתהאריז"ל שפסח הוא מלשון וע"ש "פה-סח"³⁴, ו"פה" יש לו שייכות עם שם מקום ועם שם אד"י³⁵,

ובאמת מפליא הדבר שבחסידות מובא ענין זה פעמים נדירות בלבד.

-
- (28) במ"ד ז, ה. תנחומא שמות כג. וראה שבת צז, א.
- (29) ראה בספר החינוך באגרת המחבר בריש הספר (בסופה): "חיובן תמיד וכו'".
- (30) ישעי' מ, ה.
- (31) שם ל, כ. וראה תניא פל"ו.
- (32) בכ"ז ראה לקו"ת ואתחנן ז, ב. בארוכה. המשך תער"ב פקט"ב וקס"ג.
- (33) ב"ר פס"ח, ט.
- (34) שער הכוונות ענין הפסח דרוש ג. סידור האריז"ל. ועוד.
- (35) לקו"ת שה"ש ב, ג. ובפתח אליהו: "מלכות — פה".

ה. רש"ג: "אחד חכם אחד כו" האם ה"אחד" אצל כולם בשוה³⁶?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שנשנה ה"אחד" בכל אחד לחוד, משמע שבכל אחד הוא לפי דרגתו.

ראי' לדבר:

אי³⁷ "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד" — ב"פ חד — , ולא "איהו וחיוהי וגרמוהי חד" ומוכח מזה שהם ב' דרגות³⁸.

רש"ג: "אחד" קאי על הנשמה, על איזה כח בנשמה קאי ה"אחד"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: על הכח ד"בכל מאדך"³⁹.

רש"ג: כוונתי על איזו דרגה, על חיה או על יחידה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כפי שאתם רוצים אם על חי', אם על יחידה, אבל הכוונה שבכל אחד הוא לפי דרגתו — בכל מאד שלך⁴⁰.

★ ★ ★

ו. רש"ג: "חכם מה הוא אומר וכו' אשר צוה ה"א אתכם" — לכאורה, לשאלה זו אין כל קשר לסדר שהרי השאלה היא כללית "מה העדות וכו' אשר צוה וכו' אתכם"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי יושב הוא ליד השולחן בשעת הסדר, וממילא שאלתו היא על כל עניני הסדר

[וכפי שמוכח ג"כ ממה שמוסיף בשאלתו תיבת "אתכם" שהכוונה היא כפי שאתם נמצאים עתה]

(36) בלקוטי דיבורים ח"ג ע' 844: "דער חכם האט אַ אחד און אויך דער רשע האט אַ אחד".

(37) ת"ז בהקדמה (ג, סע"ב).

(38) ע"ח שמ"א פ"ז. הובא בלקו"ת שה"ש לט, ג. וראה סה"מ תש"ח ע' 161 בהערה.

(39) ואתחנן ו, ה.

(40) ראה ספר הערכים חב"ד — ח"א ערך אהבת ה' בכל לבבך, נפשך ומאדך — ע' תלג, וש"נ.

וראי' לדבר מן התשובה שמשיבים לו "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן"!

ז. רש"ג: "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק"⁴¹ — לכאורה, מהו הענין ד"וארבה" כאשר נתן לו רק "את יצחק"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בירושלמי כתיב⁴² וארבה חסר ה' — כפי שכבר צויין בהגדה (עם לקוטי כו') —

[ומיד הוסיף:]

ריבוי בכמות וריבוי באיכות הם ב' ענינים שאינם קשורים זל"ז. ויתירה מזו:

הרי מבואר⁴³ שכל מה שלמעלה יותר הכלים מועטים, ולמטה יותר — הכלים מרובים. נמצא שכשיש ריבוי בכמות אז אין ריבוי באיכות.

ח. [רש"ג הסביר ענין זה שדובר בו שריבוי בכמות ובאיכות חלוקים זה מזה, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א] זהו הענין הראשון ("דאס איז דער ערשטער ענין"), הוסיפו יותר מזה ("מ'האט מוסיף געווען נאך מערער"):

ריבוי בכמות הוא סתירה לריבוי באיכות — וכדי שיהי' ריבוי באיכות צ"ל מיעוט הכמות. היינו, הראי' לכך שישנו ריבוי באיכות הוא מזה גופא שיש מיעוט בכמות!

ד"ט: מצינו גם שבתוהו היו אורות מרובים וכלים מועטים, משא"כ בתיקון.

(41) הגש"פ בפיסקא "ואקח את אביכם".

(42) פסחים פ"י ה"ה.

(43) ראה לקו"ש ח"כ ע' 88 וש"נ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: על-זה מביאים הראי' האמורה שריבוי בכמות הוא סתירה לריבוי באיכות.

פ. רש"ג: "ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו"⁴⁴. האם באמת נתנו לעשו בירושה את הר שעיר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: פעם פירש כ"ק מו"ח אדמו"ר שהפיי' הוא שעושים תל (חורבן) מעשו⁴⁵ ("אז מ'מאכט א טעל פון עשו'ן"), ואח"כ עי"ז יורשים את עשו,

וזוהו הפיי' "לרשת אותו" דקאי על עשו, שע"ז יורשים את עשו עצמו, והוא ענין דתיקון יורש אורות דתוהו⁴⁶.

[פנה לרי"כ והסביר לן] שעושים "סוף" "אז מ'מאכט א טעל" מהקליפות ויורשים אותם.

י. רש"ג: מדוע שופכים מהכוס ואין נוטלים באצבע באמירת י' המכות⁴⁷ וכו'?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: טעם השפיכה הוא⁴⁸ כדי שהקליפות לא יינקו מהמלכות (שהו"ע כו"ס), והשפיכה באצבע כבר אינה שפיכה מהכוס — כל זה הוא עפ"י דא"ח.

ועפ"י פשוט י"ל שזהו ממדת דרך-ארץ: כיון שעושים ברכה על הכוס, א"כ, אין ראוי שיפגמוהו ע"י הכנסת אצבע לתוכו וכיו"ב.

(44) הגש"פ שם.
 (45) [אולי הכוונה: 1] "הר שעיר" הוא ע"ד "תל", (ובאידיש "טעל" לקוח מ"תל" בלה"ק ע"ד הפסוק (ראה יג, יז) "והיתה תל עולם לא תבנה גו") ואז מתפרש הפסוק יפה "ואתן לעשו את הר שעיר" שעושים ממנו "תל", ואח"כ "לרשת אותו". (2) חורבן — שעיר מלשון שעיר לעזאזל. המו"ל.
 (46) ראה לקוטי דיבורים ח"ג ע' תכג. ובסה"ש תש"ה ע' 83.
 (47) לשון המ"ח — והביאו אדה"ז בסידורו לפני הקטע "דם ואש וכו'".
 (48) שם.

רש"ג: א"כ, אסור לעשות כן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איני רוצה לומר שאסור, כיון: א) שיהודים רבים נוהגים כן*⁴⁸, ב) זה גופא שאדה"ז צריך לשלול זאת — מהווה הוכחה שיש סברא כזו.

יא. רש"ג: אי' בחז"ל⁴⁹ ואומרים זאת בהגדה "כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי-חובתו כו'" — לכאורה, מדוע נאמרו הדברים באופן (ולשון) של שלילה "כל שלא אמר כו'" ולא באופן של חיוב שיש מעלה באמירת שלשה דברים אלו כו'.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בתורה ישנם כמה סוגים של מצוות ועשיות: ציוויים, חיובים, דינים, ענינים שהם לעיכובא.

ולכן, אילו היו הדברים נאמרים כלשון אחר — הי' מקום לפרשו כציווי, חיוב (שאינו מעכב), "הידור מצוה" וכיו"ב — ומטעם זה נאמרו הדברים באופן דשלילה לעיכובא "כל שלא אמר .. לא יצא ידי-חובתו כו"⁵⁰.

יב. רש"ג: בהגדה כתוב שצריך לאחוז את הכוס עד סיום ברכת "אשר גאלנו",

ומדוע כ"ק אדמו"ר שליט"א אינו נוהג כך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵¹, וקרוב לודאי

*48) ראה שו"ע אדה"ז סתע"ג סנ"א: "ויש נוהגין לזרוק באצבע כו'".
49) משנה פסחים קטז, א.

50) וב' פירושים בדבר: אם לא יצא מצות סיפור יציאת מצרים (ראה רמב"ם הל' חו"מ פ"ז ה"ה). וכמפורש בקרית ספר להמב"ט שם. מאירי פסחים שם. ועוד). או שלא יצא ידי חובת פסח מצה ומרור (ראה חדא"ג מהרש"א פסחים שם. צל"ח שם. של"ה קנו, סע"ב. וראה באבודרהם בפ"י להגש"פ שם וכל בו (סנ"א)). ואכ"מ.

51) ראה בהגש"פ עם לקוטי טעמים כו', לפני פיסקא "לפיכך". — "מנהג בית

שכן נהג גם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — וכן איתא גם ב"ספר המנהגים".

רש"ג: בשו"ע כתוב⁵² לאחוז הכוס עד סיום ברכת "גאל ישראל"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אה"נ, אמנם לא נהגו כן. והחידוש הוא שאין זה רק היפך מ"ש בשו"ע אלא שזהו גם היפך מ"ש אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעצמו בהגה"ה⁵³,

ולפועל, לא נהג כן!

יג. רש"ג: בהגדה של פסח בה אנו משתמשים (כהוצאת קה"ת) הרי "מצה זו שאנו אוכלים" ה"זו" בחולם, ואילו בסידור אדמו"ר הזקן ה"זו" בקבוץ?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו טעות הדפוס!

יד. רש"ג: מובא בחסידות⁵⁴ שטל ענינו המשכה מלמעלה-למטה וגשם ענינו מלמטה-למעלה — א"כ, נשאלת השאלה: מדוע תפלת גשם הקטעים הם בסדר מאל"ף עד תי"ו⁵⁵, ובתפלת טל הסדר הוא מתי"ו עד אל"ף⁵⁶?

רי"כ התחיל לחפש בסידור,

כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה אליו ואמר לו: האם רוצים אתם לבדוק ("אפטשעקן") את הדברים? — זהו דבר ללא ספיקות!

הרב וכו". וראה לעיל ר"ד ליל א דחגה"פ תשכ"ט ס"ו.

(52) סתע"ג ס"ז.

(53) בסי' תורה אור ע' רלג. וראה גם בהמסומן בהע' 51.

(54) לקו"ת דברים עד, ב. ועוד.

(55) "זכור אב נמשך .. ברכתו כעץ .. גננתו וכו".

(56) "טל תן לרצות .. שיתנו ברכה .. רב דגן וכו". וראה לקו"ש חכ"ט ע' 412.

רש"ג: האם כ"ק אדמו"ר שליט"א יודע עד"ז?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך נדפס כבר — הפיוט בסדר זה — משנים קדמוניות.

[הפסיק קצת, ומיד המשיך]

— זהו לפי הסדר של מחברי הפיוט(ים).

ר"כ: כיון שבחב"ד נהוג שאין אומרים פיוטים וכיו"ב, משא"כ פיוטים אלו, חשבתי הטעם לכך שאולי פיוטים אלו הם מתקנות אנשי כנסת הגדולה?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין זה נוגע, ורק תפלות מסויימות*⁵⁶ חוברו ע"י אנשי כנסת הגדולה!

★ ★ ★

מו. רש"ג: כמדומה שהבחנתי שכ"ק אדמו"ר שליט"א נוהג שלא להשתמש בסכין במשך כל ימי חג-הפסח. — מהו טעם הדבר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: פשוט אין בשביל מה להשתמש בו, ובאמת משתמש אני בסכין לכרפס ולחרוסת.

ואם הי' טעם שלא להשתמש בסכין — מהו ההבדל בין פסח לשאר ימים טובים?!

רש"ג: האם יש להשתמש בסכין בשעת הסעודה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק מו"ח אדמו"ר החשיב מאד את הרה"צ וכו' בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש⁵⁷ והוא (הרה"צ הנ"ל) נהג לקשר כל

(56*) [עיקרי התפילות, כגון תפילת ה"עמידה" (ח"י ברכות), המו"ל].
 (57) ראה ס' בצל החכמה ח"א ע' 19. — במכתב מיום כב שבט תרפ"ב פונה אליו וזל"ק: "כבוד הרב הגאון המפורסם בתורתו ויראתו, עמוד הימיני פטיש החזק, גזע תרשישים ובנן של גדולי-ארץ, כש"ת מוהר"ח אלעזר שליט"א". וראה גם התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 604.

ענין ברמזים, יחודים וכיו"כ⁵⁸.

וגם על ענין זה דאכילה בסכין הוא כותב רמז ממ"ש בזהר⁵⁹ "נהמא אפום חרבא ליכול", וכאשר אוכלים עם סכין זה מזכיר עד"ז — והרי א"א ללכת בכל פעם לאיש חיל ליטול חרבו, וע"י השימוש בסכין⁶⁰ נזכרים בזה.

רש"ג: כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לא השתמש במזלג בחג-הפסח, ואיך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק מו"ח אדמו"ר השתמש במזלג בחג-הפסח, ואצל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע היו שנים שהשתמש בכף בלבד בשעת האכילה, והיתה מגבת מונחת על כתפו, ואחרי כל פעם שהכניס הכף לפיו — הי' מנגבה^{60*}.

הטעם לכך שלא השתמש במזלג — הי', בשל הקושי לנקות בין שיני המזלג.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין זה הוראה לרבים: אאמו"ר ז"ל הי' אוכל בשני ידיו רק בסעודת ערב יום הכיפורים, משא"כ בכל השנה כולה⁶¹.

(58) ראה ס' בצל החכמה שם ע' 170. 259. וראה קונטרס "מקדש מעט זה בית רבינו שבבבל" (תשנ"ב) הע' 85.

(59) זח"ג קפח, ב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 989 בהערה.

(60) וראה דרכי חיים ושלום ס"ב: "להסיר הסכין קודם ברהמ"ז או לכסותו לא ראינו. אבל זאת ראינו כי בש"ק אם אירע שרצה א' לכסות הסכין הקפיד מאוד".

— ולהעיר משלטי הגבורים לשבת קכד, ב: כוסות וקערות כו' וסכין קטנה שע"ג השלחן, נ"ל שיהיו מותרין לטלטלן שלא לצורך כלל. [ובשם המהר"ם שיק מובא (בהשמטות לס' סגולות ישראל קכו ס"ה) ליזהר שלא לשחוק בסכינים ומזלגות כלי אכילה כו'.]

(60*) ראה שיחת אחש"פ תשי"ב ס"ט (שיחות-קודש תשי"ב ע' קצח).

(61) ראה בן איש חי שנה ראשונה פ' בהו"ב חלק ההלכות ס"ח: "ולא יאכל אלא רק ביד אחת, ולא בשתי ידיים", ואף שבפשוטות (השקפה ראשונה וכו') קאי שם בהלכות דרך ארץ ואכילת הסעודה — הרי ידוע, ע"ד גדלותו דמח"ס זה שהי' מקובל וכו'.

שאלתיו לטעם הדבר? וענני משום שבאכילת ערב יוהכ"פ ישנו ענין מיוחד ד"כל האוכל ושותה בתשיעי כו' כאילו התענה תשיעי ועשירי"⁶² לכן יש ענין לאכול ולהשתמש בשתי ידיים בסעודת עיוכ"פ⁶³, משא"כ בכל השנה⁶⁴

אח"ח 1234567

רש"ג: מה הפי' השתמש בשתי ידיו?

אוצר החכמה

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אכל עם מזלג, אמנם החזיק בו בשתי ידיו.

רש"ג: איך אכל, בלא סכין?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: את מה שהי' צריך לחתוך — חתך קודם,

ואח"כ אכל ללא סכין.

— ולכן גם אני נוהג כך ואיני אוכל ביד א' [אילו הי' אפשרות

להחזיק את הסכין ואת המזלג ביד אחת, הייתי אולי עושה כך], אולם אין זו הוראה לרבים!

לאחרונה נפוצה "אופנה" ("מאדע") שאוכלים בשתי מזלגות, ורוצים

להראות שהם אנשים מודרניים ("מאדערנע מענטשען").

והרי הנהגתי שלא להשתמש בסכין הוא הנהגה פרטית אישית

("פערזענלעכע הנהגה"), ענין של כיבוד-אב שמחוייבים בזה⁶⁵ לא רק בחייו

כ"א גם לאחר-יזה, ומכיון שלאאמו"ר היתה זו הנהגה טובה — הרי טובה

היא גם עבורי ("און וויבאלד אז פאר אים איז דאס געווען א גוטע הנהגה

— איז דאס פאר מיר אויך גוט").

(62) ברכות ח, ע"ב. זח"ג סח, ב. וראה לקו"ש חכ"ט ע' 313 וש"נ.

(63) בלקו"ש חכ"ט ע' 319: "ומצד גודל העילוי באכו"ש דערב יוהכ"פ, ראו אצל אלה שהיו זהירים במשך כל השנה כולה להשתמש ביד אחת בלבד לאכילה — הרי באכילת ערב יוהכ"פ — כפי שראיתי אצל אאמו"ר — הידר לאכול דוקא בשתי ידיו. ואמר הטעם ע"ז, שזהו מצד האכילה דערב יוהכ"פ, תשיעי בחודש".

(64) ראה גם ס' בית רבי ח"א ע' 178: סיפר [אחד הרבנים מנכדי רבנו נ"ע] שבעיוהכ"פ הי' דרכו ליטול האכילה ושתי' בב' ידיו כו'.

(65) יו"ד סר"מ ס"ט.

ובנוגע לרבים הרי, לפענ"ד, דבר טוב ונכון הוא להשתמש בסכין כדי להזכיר את הענין ד"נהמא אפום חרבא ליכול"59.

[פנה לרי"כ ואמר לון זהו לשון בזהר ("דאס איז א לשון אין זהר"),
ופירושו: שעת אכילה היא בדומה לחרב בעל פיפיות⁶⁶ ("שארפיגער") והיא
כשעת מלחמה.

★ ★ ★

טז. רש"ג: כתוב בשו"ע⁶⁷ שישנם נוהגים לעשות נקב בהאפיקומן
ולתלותו כו' האם ראיתם נוהגים כן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אף פעם לא ("קיינ מאל ניט").

רש"ג: הרי זה מובא בשו"ע?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שכתוב — מסתמא ישנם⁶⁸ הנוהגים

כן⁶⁹!

★ ★ ★

(66) ע"פ תהלים קמט, ו.

(67) ראה שו"ע אדה"ז סתע"ז ס"ה.

(68) ראה שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' נב (הובא בשע"ת סתע"ז): "ועל ששאלתני
טעם על תליות אפיקומן לא שמעתי לדבר טעם ובקיצור שני לוחות הברי'
כתב שאין לעשות כן שהוא ביזוי אוכלין ולא ידעתי מה ביזוי יש בזה
ומעולם ראיתי מרבתי ואבותי שנהגו כן וכ"כ במ"א בא"ח סי' ת"ק ס"ק ז
שכתב שנוהגין כן דלא כיש מחמירין עכ"ל ואין כאן ביזוי מצוה וזכרון
ליציאת מצרים נ"ל הקטן יעקב". וראה עוד שו"ת משנה שכיר אר"ח סקכ"ב.
וש"נ.

בס' קיצור של"ה [בדפוס ראשון (פירדא תנ"ג) — ליתא. אבל כ"ה בדפוס
שני (פירדא תנ"ו) — שנדפס בחיי המחבר — בדפוס שלישי (אמסטרדאם
תס"א) ואילך] שם עירער על מנהג זה מב' טעמים (א) כנ"ל (בשבר"י)
"ולפע"ד לא שפיר עבדי דהוי בזיון אוכלין", (ב) "וגם אמרו רז"ל התולה פתו
יתלה פרנסתו".

והנה הרי פשיטא ובודאי ידע אדה"ז דברי רז"ל, ובפרט שהביאם לפס"ד
בהלכות שמירת גוף ונפש (ס"ט) ועכ"ז מצדיק מנהג הנ"ל. ועכצ"ל כבשבר"י
שאין כאן חשש ביזוי אוכלין וגם אי"ז שייך למאחז"ל לגבי תליית פת.
— וי"ל הביאור בזה. ובהקדים [בכל הבא להלן] — ראה גם שיחת ש"פ

יז. [כאשר הלכו לפתוח את הדלת לאליהו הנביא (שמע כ"ק אדמו"ר שליט"א שישנם שרצו להכנס, ולא רצו להכניסם ו)אמר:

הניחו להם להכנס — שיכניסום, כאן זה או גדלות-שני, או צמצום הכי גדול

("לאזט זיי אריין — זאל מען אריינלאזן, דא איז אדער גדלות שני, אדער צמצום הכי גדול").

שלח, מבה"ח תמוז תשמ"ב סכ"ז (התוועדות תשמ"ב כרך ג עמ' 1692)) ידוע מנהג ישראל [ראה שו"ע אדה"ז רצו, ה וקאי בהמשך למש"ש שם רע"א סח"י ושם קפד ד (וראה משנ"ב שם סק"ט)] שכאשר ממלאים כוס יין לקידוש ולהבדלה וברהמ"ז ממלאים את הכוס על כל גדותיו עד שישפך מעט יין. וטעם הדבר — משום סימן ברכה, כי כל בית שאין יין נשפך בו כמים אין בו סימן ברכה (עירובין סה, רע"ב).

והנה איתא בשו"ע (או"ח רסקפ"ג) "עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, טעון הדחה ושטיפה חי ומלא וכו'", ובהמשך הדברים (שם ס"ד): "מלא — כמשמעו, שיהא מלא על כל גדותיו. ומ"מ אם חושש שאם יהא מלא הרבה ישפוך ויתבזה, ומניח קצת ריקן למעלה, אין לחוש, שעדיין שם מלא עליו". ולכאורה: ע"פ המבואר בשו"ע משמע שכאשר נשפך יין מהכוס הרי זה ענין של בזיון ("ישפוך ויתבזה") — וא"כ, כיצד נוהגים למלא את הכוס על כל גדותיו עד שישפך ממנו מעט יין?! והביאור בזה:

שפיכה שיש בזה משום בזיון היא — כאשר נשפך יין על הארץ, משא"כ כאשר נשפך מעט יין לתוך כלי. ולכן, נזהרים להניח כלי שלם תחת כוס היין, ואז אם נשפך יין — נשפך הוא לתוך כלי שלם וממילא לא יהי' בזה ענין של בזיון.

אבל עדיין אינו מובן:

גם כאשר נשפך מעט יין בתוך כלי — הנה למרות שאין בזה ענין של "בזיון" (כנ"ל) הרי זה לכאורה "לבטלה" מאחר שאין משתמשים ביין זה?! והביאור בזה — בפשטות:

מאחר ששפיכת היין היא כדי שיהי' בבית "סימן ברכה" — מובן, שפעולה זו היא לשם תכלית חשובה והכרחית ביותר — "סימן ברכה", ופשיטא שאין זה לבטלה ח"ו.

ולכן כתב בשבו"י "ואין כאן ביזוי מצוה" מכיון שעושה זה מחמת מה שיש בו "זכרון ליציאת מצרים". ומטעם זה אין זה שייך גם לאיסור תליית פת, וק"ל.

ולהעיר ממ"ש אדה"ז בקו"א או"ח סתק"ז ס"ק ה (ד"ה כתב): ובמדינתנו כו' (69) לא שייך דין זה ולכן לא העתקתיו.

אונגוהלטה

אח"כ אמר:

שיפתחו את הדלת ("זאל מען עפענען די טיר").

כשחזר פותח הדלת לאליהו, שאל אותו כ"ק אדמו"ר שליט"א: אתה פתחת את הדלת ("דו האסט געפענט די טיר")? השיב: כן.

אמר לו בחיוך: אין כוונתי רק עבור אליהו הנביא ("איך מיין ניט נאר פאר אליהו הנביא").

= ☆ =

יום ב דחג הפסח תש"ל

א. רי"כ: מה שכ"ק אדמו"ר שליט"א סיפר אתמול אודות הנהגת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לאכול במשך ימי חגה"פ כשמגבת מונחת על גבו, ובכל פעם אחרי השימוש בכף הי' מנגבה¹ — האם הי' נהוג כן גם אצל שאר הרבנים (נשיאי חב"ד)?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איני יודע,

אבל אמו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אמרה שהי' מחמיר יותר מהרבנים הקודמים².

ב. רש"ג: באחת השיחות מכ"ק אדמו"ר שליט"א³ הובא מסידור האריז"ל שצריך לומר את ההגדה בקול רם ובשמחה, וכליל פסח צריך להיות בשמחה.

לכאורה, הרי פסח הוא "זמן חירותנו"⁴. מה היא, אפוא, ההדגשה שצ"ל בשמחה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כליל פסח הי' הגילוי דנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה כו' וגאלם, ומטעם זה אומרים כליל פסח הלל (וענין הלל הוא מוחין דגדלות) שזהו"ע השמחה⁵.

דמצד הענין ד"זמן חירותנו" משתווים גם שאר ימי הפסח, ואז לא כתיב שצ"ל במעמד ומצב מיוחד!

-
- (1) ראה גם ליובאוויטש וחיילי' ע' 56-57.
  - (2) וראה גם קונטרס "חנוך לנער" ס"ע 9 ואילך. סה"מ תשי"א ע' 246. לקר"ד ח"א קמב, סע"ב. סה"ש תש"ג ע' 4. וראה ספר התולדות אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ס"ע 90. [וראה גם ליקוטי סיפורים (פערלאוו) ע' רג"רד (סס"ו-סס"ז)].
  - (3) ראה שיחת ליל ב דחג הפסח תשי"ב ס"א. שיחת ליל ב דחג הפסח תשי"ג ס"א. ועוד.
  - (4) כמו שאומרים בנוסח התפלות והקידוש.
  - (5) סידור האריז"ל.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: באותו מקום שכתוב שם שצריך להיות אז (בליל פסח) ענין השמחה, כתוב גם ששני עניני הטיבול שבלילי פסח הם כנגד הזיווגים דלמעלה, ומשום כך הוא ענין השמחה⁶.

★ ★ ★

ג. רש"ג: כתוב במאמר מר' הלל שכל הנשמות בירידתם למטה יורדים הם בסדר מסודר ויורדים הם בסדר העולמות דאבי"ע, ובנר"ן ישנם חילוקי דרגות כי הם באים בהתלבשות, משא"כ ביחידה כולם בשוה.

לפי"ז צריך להבין מהו החילוק בין "אחד חכם" ל"אחד רשע" וכו'?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איך שייך לומר שדרגת יחידה דמרע"ה ודרגת יחידה של איש פשוט הם בשוה? — הרי זה מופרך לגמרי,

ואפי' בניצוץ בורא שבכל נכרא ונכרא ישנם חילוקי דרגות כפי שמוכא בהגה"ה דפרק מ' בתניא⁷!

רש"ג: הרי כתוב שדרגת יחידה אצל כולם בשוה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא הי' איכפת לי שיהי' כך ("עס וואלט מיר ניט געארט עס זאל זיין אזוי"), אבל זה מופרך לגמרי.

★

ד. רש"ג: אם מדברים כבר בענין חכם רשע וכו' — נשאלת השאלה:

מדוע החכם מוצב בסמיכות לרשע?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מצד זה שהחכם מתקן את הרשע.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי ד' כוסות מכוונים כנגד הד' בנים⁸, לפי"ז נמצא שכוס ב' הוא כנגד הרשע. לכאור': היתכן?!

(6) שם.

(7) נה, א.

(8) פרי עץ חיים שכ"א פ"ה. שם פ"ז.

אלא שזהו מצד כל הגבוה ביותר יורד למטה (למקום נמוך) יותר⁹, ומטעם זה אצילות מורגש בעולם-הזה דוקא ("הערט זיך אן אין עולם-הזה דוקא).

דז"ט: מדוע המלאכים לא יכלו בעצמם להשחית במכת בכורות ("אני ולא מלאך כו"), האם זהו מצד שלא יכלו להבחין בין בכור לשאינו בכור? כ"ק אדמו"ר שליט"א: מבואר בלקוטי-תורה⁹ שהטעם לכך שהיו צריכים להקב"ה דוקא הוא, כי להבחין בין בכור לשאינו בכור יודעים גם המלאכים,

אך המלאכים אם היו נכנסים לשם לא היו יכולים אח"כ לצאת משם — והוצרכו להקב"ה דוקא.

ה. רש"ג: כיון שמדברים כבר בענין זה — יש להבין: פסח ויציאת-מצרים הוא ענין של שידוד המערכות¹⁰. מדוע, א"כ, היו זקוקים ל"הקב"ה בכבודו ובעצמו" הרי בטפח אחד למעלה מן הטבע הי' כבר מספיק?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כאשר הקליפה עומדת בתקפה צריך דוקא "הקב"ה בכבודו ובעצמו" וכדמצינו בזהר¹¹ שמשה רבינו פחד ללכת לפרעה — "משה דחיל מיני' ולא קריב אלא לגבי אינון יאוריין ואינון דרגין דילי', אבל לגבי' — דחיל כו" — משום שהקליפה היתה אז בתוקף הכי גדול והוצרך הקב"ה לומר לו (אמירה שהיא ציווי וגם) נתינת-כח מיוחדת "בא אל פרעה"¹², וילך ולא יפחד.

רואים, אפוא, שכאשר הקליפה בתוקף גדול זקוקים למדריגה עליונה יותר.

(9) ראה לקו"ת צו טז, א. (וצ"ע).

(10) ראה עקידה פ' בא עה"פ החודש גו' (שער לח). הובא ונת' בדרושי דא"ח — נסמנו בלקו"ש חי"ז ע' 150 הע' 23. וראה גם לקו"ש שם.

(11) ח"ב לד, א.

(12) בא י. א.

— ישנו מאמר מאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ב"המשך" דשנת תרע"ז (ב"דיבור-המתחיל" בא אל פרעה*12) ושם מדובר בענין זה דכשהקליפות בתקפם צריכים למדריגה עליונה יותר בכדי לשכרם, שם מובא גם הפסוק באיוב¹³ "ראה כל גאה והשפילהו גו' והדוך רשעים תחתם" להדגיש שההשפלה והשבירה נפעלת בעודו בתקפו ובשלימותו.

— שמעתי מרמ"ל ראדשטיין*13 שזמן קצר אחרי אמירת מאמר זה הי' מפלה גדולה לניקאלייוו¹⁴: לא התעצלתי ("איך האב זיך ניט געפוילט") ובדקתי ("און איך האב נאך געקוקט") אם ישנו מאמר ב"דיבור-המתחיל" כזה ולע"ע לא מצאתי*14.

[בכלל ישנם כו"כ מאמרים עם התחלות וקושיות דומות או עם שינויים קלים, אך מאמר כזה (לע"ע) לא מצאתי, אף שנמצא עד"ז ברשימת הצ"צ¹⁵ (שרשימה אינה בכלל מאמר)!].

1. בנו של רי"כ: (א) מהו הקשר בין "ובנה לנו את בית הבחירה" עם "לכפר על כל עוונותינו"?

(12*) ראה להלן בר"ד ליל שש"פ ס"ג שנמצא כן במאמר ד"ה ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלקים לפרעה וגו' — דש"פ וארא תרע"ז (סה"מ עזר"ת ע' קכט ואילך. ושם ע' קלג). וראה בפרטיות בלקו"ש חט"ז ע' 74 ואילך. וש"נ. איוב מ, יא"ב.

(13*) הרה"ת ר' משה לייב ראדשטיין (שיפרין זוסא), מזכירם של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע ולהבדיל בין חיים לחיי החיים — כ"ק אדמו"ר שליט"א. נלב"ע ט' מ"ח תשכ"ח. המו"ל.

(14) ראה עד"ז בשיחת ש"פ וארא מבה"ח שבט תשמ"ב (התוועדויות תשמ"ב כרך ב ע' 741): והנה, באותו פרק זמן שבו נאמר מאמר הנ"ל ע"י כ"ק אדמונ"ע — מת ניקולאי שהי' מושל עריץ וכו'.

ישנם חסידים שלא שמו לב לקשר המאורעות כו' [ובפרט שענין זה נתבאר רק בהתחלת וסיום המאמר, ואין זה חלק השייך לתוכן כללות המאמר], אבל חסידים שדייקו בכל פרט כו', הבינו וידעו ששבירת וביטול הקליפה דניקולאי היתה ע"י אמירת מאמר זה.

(14*) [סה"מ דשנה ההיא נדפס רק בשנת תש"מ. המו"ל]. ראה להלן בר"ד דליל שש"פ תש"ל ס"ג.

(15) ראה אוה"ת וארא ע' רלא. ועוד.

(ב) מדוע זה מופיע רק בסוף — הרי זהו דבר הכי חשוב?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף עדיין היו עבירות של כלל ישראל — משא"כ העבירות פרטיות דכאו"א נתכפרו לכ"א ע"י התשובה שעשה —

והיו אלו עבירות כלליות שלא נתכפרו רק עי"ז שנבנה בית הבחירה¹⁶. ומטעם זה — זה נכתב רק לבסוף.

★ ★ ★

ז. רש"ג: מדוע אין אומרים "לחיים" בליל הסדר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק מו"ח אדמו"ר לא הי' אומר "לחיים" בליל הסדר [וכמו-כן בליל א דראש השנה].

רש"ג: מהו הטעם שלא אמר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הא ד"בין הכוסות הללו (בין ב' לג') אם רוצה לשתות ישתה¹⁷ זהו בשתי' סתם, משא"כ כשאומרים "לחיים" על הכוס — נעשה הכוס דבר חשוב ועיקרי, ולכן לא אמר אז "לחיים"!

★ ★ ★

ח. רש"ג: בא לכאן לאחרונה יהודי מרוסי', והוא הגיע ישר לארה"ב.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו בן המלמד שלי ("עס איז מיינ מלמד'ס א זון")¹⁸.

[הגישו לשלחן פירות, וכ"ק אדמו"ר שליט"א לקח תפוח והניח על-ידו.]

(16) ראה בארוכה לקו"ש תי"ז ע' 78 ואילך.

(17) פסחים קיז, ב (במשנה).

(18) הרה"ח וכו' שניאור זלמן וילנקין (תר"מ (?) — כ"ג אייר תשכ"ג). — ראה אודותיו ס' "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 122. בן המלמד — ראה שיחות-קודש תשל"ב כרך א ע' 300 (נעתק ב'ימי מלך' שם ע' 125 הע' 47). אבל שם קאי בבן אחר, משא"כ המדובר כאן בפנים אודות בנו הרה"ח וכו' ר' יוסף.

רש"ג: מדוע אין כ"ק אדמו"ר שליט"א אוכל את התפוח, האם זה פשוט משום שאינו משתמש בסכין?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עוה"פ אודות סכין¹⁹ —

אדרבה: משתמש אני בסכין.

(ולקח את הסכין וחתך בו את התפוח)!

= ☆ =

אוצר החכמה

ליל שביעי של פסח תש"ל

א. רש"ג: מה שדובר בימים הראשונים שאכיו ז"ל (של — יבלחט"א — כ"ק אדמו"ר שליט"א) הי' מעשן בהסיכה¹,

האם נהג כך בכל פעם שהי' מעשן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הוא הי' מיסב רק פעם אחת, כדי להראות שגם זה צריך לעשות בהסיכה.

רש"ג: האם כאשר הי' אוכל את שאר הסעודה הי' ג"כ מיסב? כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא.

רש"ג: א"כ, נמצא שהעישון הי' יותר חשוב מהסעודה!?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לאכול — הרי בלאו-הכי אוכלים בהסיכה, שהרי הכזיתים נאכלים בהסיכה. ההסיכה בשעת העישון — הי' רק כדי להראות שגם בענין זה שייך ענין ההסיכה, כנ"ל.

רש"ג: איך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר בריגא, האם הי' מיסב כשהי' מעשן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא ראיתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר בריגא שיסב בשעת העישון.

רש"ג: בספר "דרכי חיים"² שמביא הנהגות הרה"צ ה"דברי חיים" מצאנו — מובא שהרה"ק הנ"ל הי' מעשן הלילק"ע באמצע הסדר.

גם כתוב בספר הנ"ל שאמר לתלמידיו שיניחו תפילין בחול-המועד, היתכן? — הרי הוא הי' חסיד'ישער רבי?...?

כ"ק אדמו"ר שליט"א [לא ענה על-כך*², אך אח"כ הגיב]: גם עכשיו

(1) ראה לעיל בר"ד ליל א ס"ב.

(2) מר' רפאל צימטרעבויס, מהדר"צ ירות"ו תשכ"א, ע' 20.

(2*) וראה בענין הנחת תפילין בחוה"מ — לקר"ש חכ"ט ע' 382.

יש לו, הרי, תלמידים חסידים ורבי!

★ ★ ★

ב. רש"ג: מה ש"נגלה עליהם ממה"מ הקב"ה, האם זה פעל שפרעה הוציא את בני"מ מצרים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איך אפשר לומר ש"נגלה עליהם כו"ו פעל על פרעה?!
אריז"ל 11234567

זה שפרעה הוציאם מארץ מצרים — הי' מצד מכת בכורות, ו"נגלה עליהם כו"ו פעל את הענין שישראל יצאו ממ"ט שערי טומאה.

רש"ג: בכל יו"ט עתה חוזרים ע"ע הגילויים כמו שהיו אז — וכמו שמביא כ"ק אדמו"ר שליט"א כמ"פ את דברי האריז"ל³ עה"פ⁴ "נזכרים ונעשים" — א"כ, הרי פסח הו"ע ש"נגלה עליהם כו"ו מה זה פועל עתה, ובאיזה אופן זה פועל עתה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם עכשיו ישנו הענין הזה.

רש"ג: מה נרגש עכשיו אצל כאו"א כתוצאה מהגילוי ד"נגלה כו"ו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זה מתגלה גם עתה אצל כאו"א — בניצוץ בורא שבו, ובשורש הנשמה.

רש"ג: הרי אף אחד אינו מרגיש ענין זה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם אז — בפעם הראשונה — לא בהכרח שכאו"א הרגיש ענין זה בשוה, וגם אז יכול להיות שהיו כאלו שלא הרגישו ענין זה בתכלית, ומ"מ ענין זה הרי נפעל בכאו"א.

רש"ג: בכל זאת, הרי צריך לחוש בזה, ולהרגיש משהו, כדי שענין זה יפעול (עכ"פ איזה) שינוי אצלו?!

(3) הרמ"ז בספר תיקון שובבי"ם הובא ונתבאר בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט.

(4) מג"א ט. כח.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כשיהודי נותן פרוטה לעני הרי ענין זה פועל אצלו שינוי — למרות שהוא אינו מרגיש איזה שינוי⁵!

רא"ק: אולי זה פועל את הענין שהמצה נאכלת באופן אחר וכיו"ב?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מצה הו"ע האמונה, וזהו ענין מוחין דאבא⁶.

רש"ג: מה מוסיפה אכילת המצה בענין הרגש האמונה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: באמונה מוכרח שאצל כאו"א יהי' תוספת, שהרי זה נעשה "דם ובשר כבשרו"⁷ וזה מתעצם עם הגוף וממילא נפעל שינוי הן בענין ההן והן בענין הלאו.

רש"ג: האם זה כמו התעוררות תשובה מלמעלה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם כאן אפילו כשאינו מכוון — מ"מ, כיון שאוכל המצה (אכילה גרידא — ללא כל כוונות) פועל הדבר תוספת וחיזוק בענין האמונה.

והביאור בזה:

מצה הו"ע מוחין דאבא, וכשם שתינוק למרות שאינו שייך עדיין להבנה מ"מ ע"י אכילה ("טעם דגן"⁸) פועל הדבר הכרה באביו — כך עד"ז בנדו"ד.

ג. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהמשך למה שדובר בימים הראשונים⁹, בענין המאמר (בא על פרעה תרע"ז) שכמה שבועות אחר אמירתו נחל ניקולאי מפלה — בדקתי ומצאתי שהוא נאמר לא בפי' בא כי-אם בפי' וארא תרע"ז בד"ה ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלקים לפרעה וגו' — ושם

(5) ראה גם לעיל בר"ד יום ב דחה"ס תש"ל ס"ב — בארוכה.

(6) ראה לקו"ת צו יב, ב.

(7) תניא פ"ח.

(8) ברכות מ, א. וראה מתנות כהונה לב"ר פט"ו, ז. מבוא שערים ש"ה ח"א פי"ב בהגהת צמח (סו).

(9) יום ב' דחגה"פ (תש"ל) ס"ה.

מבאר שהקב"ה "נתן למשה לשבור קליפת פרעה ולהאבידו כו' בעודו בתקפו
ובשלימות כו'".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לכל ענין בדא"ח הרי טוב יותר כאשר ישנה
ראי' גם בנגלה דתורה¹⁰. ובענינו:

איתא בגמ' מגילה¹¹ "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה
בו כו'" משא"כ רשב"י ס"ל ד"מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז".

לכאורה, מהו היסוד לשיטת (והנהגת) רשב"י? וי"ל שזהו כהנהגת
מרע"ה הנ"ל, והטעם ע"ז משום שנשמת רשב"י היא ניצוץ מנשמת רעיא-
מהימנא (משה רבינו)¹²!

— ולכן מביא בהמאמר שם¹³ "רשב"י והצדיקים שבדרגאזו, בכחם
להפיל את הרשעים, שזהו ממדריגת משה דנתתיך אלקים כו'" —

ד. כ"ק אדמו"ר שליט"א: מה שדובר לעיל שכתוב בסידור האריז"ל
שבלייל א דחג הפסח צריך להיות בשמחה — עיינתי בסידור הנ"ל, והרי סדר
הדברים שמופיעים שם:

בראשונה כתוב שם שבלייל הפסח כאשר מגיעים מבית הכנסת הדבר
הראשון שצריכים לעשות הוא: סידור השולחן, אח"כ כתוב שם הענין
שצריך להיות בשמחה שזהו"ע מה שמטבילין ב' פעמים והוא ענין הזיווגים
דלמעלה. ולבסוף מסיים שם: "אומרים ההגדה בקול רם ובשמחה רבה
ובכוונה גדולה".

רש"ג: האם ענין השמחה צריך להיות בכל הפסח או רק בלייל א'?

(10) ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) ע' 64. לקו"ש ח"ד ע' 1139 הע' 3.
לקו"ש ח"ט ע' 186 ואילך. וראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 507.
(11) ו, ב.
(12) עמה"מ סב, ד. זח"א יד, סע"ב בהגה"ה. סידור שז, ב.
(13) ע' קלד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענינו המיוחד דחג הפסח הוא (כמו שאומרים בנוסח התפלה וכו') "זמן חירותינו", וענין זה הוא בכל השבעת ימים — לא בערב חג הפסח ולא באסרו-חג —

משא"כ בליל א' נוסף ענין נעלה יותר, שאז הוא עיקר ענין השמחה [ובשאר הימים נמשכת השמחה מלילה זה]

כלומר: "זמן חירותינו" הוא בכל הימים בשה, וענין השמחה הוא בעיקר בליל א' וממנו נמשך שמחה גם לשאר הימים.

דוגמא לדבר (השפעת השמחה מליל א' על שאר הימים): כל משך המעל"ע דחג-השבועות נק' (כפי שאומרים בנוסח התפלה וכו') "זמן מתן תורתנו",

אעפ"י שעיקר הענין הוא קודם אור היום — שאז הי' מ"ת בפועל.

ה. רש"ג (פנה אל הר"א סימפסאהן ושאל): האם הייתם נוכחים ב"סדר" אצל כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע?

רא"ס: לא הניחו להיכנס, אך עמדתי מרחוק וראיתי איך כ"ק אדמו"ר נ"ע ישב כשמגבת על שכמו וניגב בכל פעם את הכף אחרי שאכל מהמרק.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם כשאכל שאר דברים, ניגב (כנ"ל) בכל פעם את הכף, שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר שזה הי' רק במשך זמן מסויים.

רי"כ: האם כ"ק אדמו"ר מהר"ש נהג ג"כ כך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כנראה שלא ("מסתמא ניט").

רא"ס: איך נהג כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא ראיתיו נוהג כך.

רא"ס ורא"ק: כאן בארה"ב הי' נוהג ג"כ כך באכילתו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא ראיתי.

רש"ג: היתה תקופה מסויימת שעשה כן מצד בריאות-הגוף.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מזה יודע אני, אך זה הי' גם בשאר ימות השנה. על חג הפסח במיוחד לא ידוע לי שהי' נוהג כך.

★ ★ ★

ו. רש"ג: איתא ב"ספר המנהגים" שבאחש"פ ובשש"פ צ"ל בשמחה יותר מבימים ראשונים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בודאי נסמן שם מקור ענין זה.

= ★ =

יום שביעי של פסח תש"ל

א. רש"ג: בשו"ע כתוב שצריכים להיות ערים כליל חג השבועות¹ ובהושענא-רבא²,

משא"כ לגבי שביעי של פסח לא כתוב מאומה, מלבד ב"היום יום"³ שם נזכר המנהג

והיכן המקור לזה?

ב"ק אדמו"ר שליט"א: המקור הוא מכ"ק מו"ח אדמו"ר⁴. — בסידור ר"י עמדין כתוב לגבי "תיקון ליל שביעי של פסח": "נהגו אנשי מעשה כליל זה שירדו אבותינו בים סוף ועברו בו בחרבה לקרות ולשנות בסדר הזה".

אצל הספרדים עושים מזה טקס ("פאראד") שלם, ששים ושמחים כו'. בארץ ישראל ישנם הנוהגים ללכת קודם אור היום לשפת הים, ושמחים בשירה וריקודים כו'.

אפשר הרי לברר גם אצל בני ארץ-ישראל ("און מען קען דאך פרעגען ביי די ארץ-ישראל'דיקע").

אחד המסובין: פעם הי' גם המנהג כך.

ב"ק אדמו"ר שליט"א: כיום עושים מזה טקס ("פאראד") עוד יותר גדול.

רש"ג [פנה אל רא"ס ושאל אותן]: האם בליובאוויטש היו ערים כליל שש"פ?

-
- (1) ראה שו"ע אדה"ז סתצ"ד ס"ג.
  - (2) ראה מג"א ר"ס תרצד (בקצרה). וראה אנצ' תל' ערך הו"ר (כרך ח ע' תקלג ד"ה יש נוהגים) וש"נ.
  - (3) "היום יום" — כא ניסן.
  - (4) וראה סה"ש תש"ב ע' 100. סה"ש תרצ"רת"ש (קה"ת תשמ"ט) ע' 236. 276.
- .327

רא"ס: כן, היו ערים.

רש"ג: האם שמעו על-כך גם מאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע?

רא"ס: איני יודע.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי כתוב ונדפס ב"ספר המנהגים" עד"ז⁵, ושם מובאים גם דברי אדמו"ר מהורש"ב נ"ע שמצא כתי"ק מאדמו"ר האמצעי ובו הוא מבטיח ענינים נעלים לניעורים בלילה.

ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א: האם אף אחד לא ראה עד"ז ב"ספר המנהגים"? אף אחד לא לומד בו, אף אחד אינו מעיין-מביט בו? אף אחד לא קנהו? —

לשם מה צריכים להוציא-לאור ספרים!?

[פנה לרא"ס]: האם לא עיינתם שם?

רא"ס: אני אוחז עוד לפני-זה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי עתה כבר שכיעי של פסח ביום — למה כוונתכם "אוחז לפני-זה"?

שאל האם גם אף אחד מהתלמידים העומדים [הנוכחים] אף אחד לא ראה זאת?

[פנה לרי"כ ואמר לו:]: מוטב נגנו ניגון ("זינגט בעסער א ניגון")!

[אחרי שניגנו החל כ"ק אדמו"ר שליט"א לדבר עד"ז עוה"פ] אולי מביאים "ספר המנהגים" ("אפשר ברינגט מען א 'ספר המנהגים'")?!

[הרש"ג רצה לגשת להביא, וא"ל כ"ק אדמו"ר שליט"א:]: זוהי שאלה אודות ברכה ("עס איז א שאלה וועגן ברכה")⁶.

(5) ע' 42. 44 (ושם בשוה"ג בהע' ד"ה בליובאוויטש היו נעורים).

(6) ראה שו"ע אדה"ז סקע"ח. ובכ"מ.

ראיתי מסופר בספרי פולין שהרה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" אחר שחיבר ספרו (הנ"ל) הי' מסובב בעיירות כדי למוכרו. פעם הגיע לעיר אחת — ואף אחד שם לא רצה לקנות הספר. כשפגש אח"כ את ה"מגיד" של העיירה, אמר לו ה"מגיד":

גם מחבר ספר הראשון הי' מחזר עם ספרו למכרו, ולא רצו לקנותו. שאל אותו ה"תולדות" — מיהו מחבר ספר הראשון? והשיב לו ה"מגיד": זהו השם-יתכרך ("דאס איז דער אויבערשטער").

[אח"כ הביאו את "ספר המנהגים"].

ג. רש"ג: איך נוהגים באמירת "שיר השירים" בשבת חול המועד פסח?⁷

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כפי שנוהגים גם בענין קריאת מגילת רות (בחג השבועות) וקהלת (בחג הסוכות) — אצל חסידים אין נוהגים כן, משא"כ בני אשכנז שנוהגים כן⁸.

וישנם כאלה שגם בכל ש"ק קוראים את המפטיר מתוך מגילת קלף⁹.

פעם אחת הכניסו לחדרי ספר על קלף עם "עץ חיים"ס", נתון במעיל וכו' נבהלתי וקמתי מפני, ואמרו לי שזהו רק "ספר הפטרות"!

[אח"כ סיפר]

אאמו"ר ז"ל ביקר פעם במקום מסויים, והי' זה ביום תענית, כבדוהו שם ב"מפטיר" וביקשוהו שיקרא את הפטורה מתוך מגילה כזו, ולא רצה.

ד. רש"ג: ומה בדבר "אקדמות"?

(7) ע"פ שו"ע אדה"ז סת"צ סי"ז.

(8) ראה ר"ד ליל ב דחג השבועות תשכ"ז ס"ד. ליל שש"פ תשכ"ט ס"ג. וש"נ.

(9) ראה אנצ' תלמודית כרך י ע' הפטרה ס"ד (קטע ד"ה קוראים). וש"נ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בליובאוויטש לא היו אומרים "אקדמות"¹⁰, אך חלק מאנ"ש אומרים "אקדמות"¹¹.

רש"ג: מדוע לא היו אומרים "אקדמות", הרייזה כתוב בסידור?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אי' בלקו"ת¹² "ולכן אומרים במוצש"ק אל תירא עבדי יעקב" ומ"מ אין מנהגנו לאומר¹³, ועד"ז בענין "אקדמות".

★ ★ ★

ה. רש"ג: קדנר אמר לי לשאול בהא דאיתא ש"אין שמחה אלא בכשר וביין"¹⁴ כמה השיעור בזה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בשר — מצינו לגבי קדשים (שלמים) שהשיעור שם הוא כזית¹⁵, ועד"ז בנדו"ד י"ל שבכזית יוצאים י"ח¹⁶. יין — פוסק הרמב"ם¹⁷ שאחד ששתה יותר מרביעית אסור לו להורות, וא"כ השיעור הוא רביעית¹⁸.

★ ★ ★

ו. כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' אומר שבשביעי של פסח ילמדו את המאמר ד"ה והניף שב"לקוטי תורה"¹⁹.

= ★ =

-
- (10) ראה גם "היום יום" — ו' סיון. ר"ד ליל ב דחג השבועות תשכ"ז שם. ועוד.
 (11) ראה שם. וראה גם ר"פ מסעודות חגה"ש תשי"ג ס"ג.
 (12) בלק עב, ב.
 (13) ראה מפתחות ללקו"ת. לקו"ש ח"כ ע' 264 הע' 24. שם ע' 314 הע' 117.
 (14) פסחים קט, א.
 (15) ראה תו"כ אחרי פי"ב ב. אמור פ"ד טז. פ"ו ג. ועוד
 (16) ראה גם נימוקי או"ח (להרה"צ וכו' ממונקאטש) סתקכ"ט.
 (17) ראה רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"א ה"ג (ע"פ תוספתא כריתות פ"א).
 (18) ראה תו"א — לרבינו הזקן — מג"א צט, ב: "וברביעית יין יוצא י"ח שמחת יו"ט" וראה גם נימוקי או"ח שם.
 (19) ראה סה"ש תש"ד ע' 100 — אבל שם מדבר ע"ד המאמר ד"ה הים ראה וינוס שבלקו"ת).

ליל אחרון של פסח תש"ל

א. רש"ג: מדוע מפטירין בשבת חול המועד פסח בעצמות היבשות¹?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: משום שבפסח מברכים ברכת טל², וישנו הענין דטל³ תורה מחייהו⁴.

רש"ג: איך יהי הסדר בתחיית-המתים⁵?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: קודם יהי הסדר דמלחמת גוג ומגוג ואח"כ ביאת המשיח ולאחר-מכן תחיית-המתים.

רש"ג: כמה זמן יהי ממלחמת גוג ומגוג עד ביאת המשיח?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא כתוב.

רש"ג: כמה זמן יהי מביאת המשיח עד תחיית-המתים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כתוב בזהר⁶ ארבעים שנה, ויקומו קודם צדיקים⁷, אח"כ בני ארץ-ישראל⁸, ואח"כ שאר ישראל.

רש"ג: באיזה גוף תקום הנשמה בתחיית-המתים, הרי כל נשמה יורדת כמה פעמים בגופים שונים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישנם כמה ניצוצות דנשמה — כמו שבכאו"א ישנו ניצוץ ממשה רבינו⁹, ובכל דור ישנה נשמה דמשה רבינו¹⁰, כך לכל

-
- (1) יחזקאל לז. וראה סנהדרין צב, ב.
  - (2) ראה שו"ע אדה"ז סק"ד ס"ב. ובכ"מ.
  - (3) ראה כתובות קיא, ב.
  - (4) ראה אנצ' תל' (כרך י) ע' הפטרה ע' טז (קטע ד"ה שבת) והע' 292.
  - (5) בכל הבא להלן — ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי"א.
  - (6) ח"א קלט, א. וראה גם שם קלד, א.
  - (7) ראה זח"א קמ, א. ובכ"מ.
  - (8) ראה כתובות קיא, א.
  - (9) תניא רפמ"ב. ולהעיר מפרש"י עה"פ וישלח ישראל (חקת כא, כא): שמשה הוא ישראל .. כי הנשיא הוא הכל.

נשמה יש כו"כ ניצוצות — ויפעלו בכל הגופים שיקומו.

בזהר (כפ' משפטים¹¹) כתוב שהגוף בו פעלה הנשמה ביותר — הוא יקום.

[הוסיף ואמר:] שאלה זר¹² נשאלתי בה כפעם הראשונה מכת אחת מניו-הייווען — היא שאלה תחילה את המורים שלה, ובמקום שיעיינו הם עצמם, הרי הכתובת הטובה ביותר לשגר את השאלה ל"770" אלי ("איז דער בעסטער אדרעס שיקן דער שאלה קיין "770" צו מיר"), שפה אחרת לא ידעה וכתבה באנגלית ("וואס קיין אנדערע שפראך האט זי ניט געקענט") ועניתי לה מכתב שלם בנושא.

רש"ג: האם היתה כבר מלחמת גוג ומגוג, ואם לא — מתי תהי'?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש אומרים שבמלחמת העולם הראשונה הי' אחד שקראו לו בשם גוג — ואיתא בספרים שבשנת תרע"ד הי' קץ.

— בשעת המלחמה שהי' בזמן חזקי' אשר רצו לעשות את חזקי' משיח¹³, הי' ג"כ אחד ששמו הי' גוג.

ב. רש"ג: בתורת החסידות מפליאים את הענין דקריעת ים סוף באופן דאין לשער.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אדמו"ר הזקן ב"לקוטי תורה" מפליא את יום אחרון-של-פסח יותר משביעי-של-פסח, — ובפרט שעתה נמצאים אנו ביום אחרון-של-פסח, יש, אפוא, לדבר עתה במעלת אחרון-של-פסח (על שביעי-של-פסח) —

יוצא מן הכלל הוא אדמו"ר האמצעי שמפליא את הענין דקריעת-ים-סוף באופן דאין לשער!

(10) ת"ז תי' סט (קיב, א. קיד, א). אגה"ק (בתניא) בסוף הביאור לסי' ז"ך.

(11) זח"ב ק, א.

(12) בהבא להלן — ראה גם לעיל בר"ד יום שש"פ תשכ"ט ס"ד.

(13) סנהדרין צד. א.

רש"ג: בכלל, כתורת החסידות מבארים בכל ענין וענין את בחינת הקריעת-ים-סוף שבו, ואילו על ענין השירה לא מובא מאומה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: דרגת השירה היא דרגה נעלית ביותר, שענינה הוא שמגיעה עד למלכות, ואת השירה אמרו לא בשעה שעדיין היו בים, כי אם אחרי שכבר עברו את הים, וראי' לדבר ממשה שנאמר שם¹⁴ "סוס ורוכבו רמה בים" — דבר המוכיח שזה הי' אחר שעברו את הים.

רש"ג: בשיחה מכ"ק אדמו"ר שליט"א¹⁵ מובאים החילוקים בין בבלי וירושלמי בענין השירה שאמרו ישראל, כאשר במקום אחד מובא שישראל אמרו את השירה חלק עם משה, ובמק"א מובא שאמרו פסוק בפסוק עם משה, וכן מובא שאמרו הכל לבד לפי שזה הי' בבחינת רוח-הקודש.

וצריך להבין: אם אמרו הכל לבד לפי שזה הי' בבחי' רוח"ק, האם הגיעו אז לדרגת משה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אצל הנביאים בכלל, הי' צ"ל הכנה קודם שהגיעו לרוח-הקודש, משא"כ אצל משה שהוא לא הי' זקוק להכנה זו¹⁶, וזה הי' החידוש אז שכל ישראל עמדו (בפרט זה) בדרגתו של משה¹⁷.

ג. רש"ג: קדנר אמר לי שישנה שיחה מכ"ק מו"ח אדמו"ר משנת תרפ"ט¹⁸ שאדמו"ר הזקן אכל סעודה שלישית עד שנת תקס"ב, ואח"כ, אחרי אמירת המאמר ד"ה "לא תבושו וגו'"¹⁹ — הפסיק לאכול סעודה שלישית. והצמח-צדק גם לא אכל סעודה ג'.

-
- (14) בשלח טו, א.
 (15) שיחות-קודש תשי"ג ע' 234-235. וראה גם לקו"ש חל"א ע' 69 ואילך.
 (16) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ה"א ואילך.
 (17) וכדרז"ל (מכילתא הובא בפרש"י בשלח טו, ב) ראתה (אפילו) שפחה על הים מה שלא ראו נביאים. וראה לקו"ש ח"א ע' 58 בשוה"ג להע' 20.
 לקו"ש חכ"א ע' 77 הע' 8.
 (18) ראה שיחות-קודש (תר"פ-ת"ש) ע' 86 הובא ונת' בלקו"ש חכ"א ע' 86 הע' 21.
 (19) [אולי הכוונה להנדפס במאה שערים מד, א. המו"ל].

— האם כ"ק אדמו"ר שליט"א שמע עד"ז.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא שמעתי על-כך.

רש"ג: איך נהג אביכם ז"ל — הוא הרי הי' רב!?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הוא הי' נוהג לאכול פירות.

רש"ג: קדנר מתווכח על התשובה (בענין השיעור דיין ובשר לגבי שמחה²⁰) כי שם מדובר ביין ישן וחזק, משא"כ ביין דזמננו²¹.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כתוב שהשיעור הוא רביעית, והרי "אין אומרים שירה אלא על היין"²² בחג-הפסח, ומגביהים הכוס אעפ"י ששיעור הכוס אינו כ"א רביעית²³, ראי', אפוא, שהשיעור הוא רביעית.

ד. רש"ג: מה הי' הקשר בין אדמו"ר הזקן וה"שפאלער זידע" — שכ"ק מו"ח אדמו"ר הורה²⁴ לנגן באחרון-של-פסח את הניגון "האפ קאזאק"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענינו²⁵ של ה"שפאלער זידע" הי' שהוא עסק ב"פדיון שבויים".

רש"ג: מהי השייכות בין "פדיון שבויים" לחג-הפסח?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: חג הפסח הוא הענין ד"פדיון-שבויים" וכמו שאומרים "זמן חרותינו".

— ישנו שוחט שהוא קרוב שלו ("עס איז דא א שוחט וואס ער איז זיינער א קרוב").

(20) ראה ר"ד יום שש"פ ש.ז. (תש"ל) ס"ה. וש"נ.

(21) להעיר משו"ע אדה"ז סקפ"ג ס"ד.

(22) ברכות לה, א.

(23) שו"ע אדה"ז סקפ"ב ס"ד. וראה הע' בהגש"פ בפיסקא קידוש (ד"ה מנהג בית הרב).

(24) סה"ש תש"ד ע' 116.

(25) ראה גם לעיל בר"ד יום שש"פ תשכ"ה ס"א. ליל אחש"פ תשכ"ז ס"ב.

רא"ס: אני נוסע מדי פעם לבוסטון ונמצא אצל נומאן, והם מבקשים ממני תמיד שאספר סיפור מה"שפאלער זיידע".

רש"ג: הגיע אורח [הכוונה הי' לרא"ס] הי' ראוי שיספר סיפור אחד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמא תפעלו עליו ("אפשר פועל'ט איר בא איהם") [פנה לרא"ס ואמר לו:] שמא תספרו כאן מה שאתם מספרים אצל נומאן ("אפשר דערציילט איר דא, דאס וואס איר דערציילט ביי נומאן")!?

רא"ס: לע"ע אין בזכרוני.

רא"ק: האם אני יכול לספר משהו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אדרבה.

[רא"ק סיפר סיפור].

= ☆ =

יום אחרון של פסח תש"ל

א. רש"ג [פנה לרא"ס ואמר לו]: תספרו איך התקיים הסדר ד"סעודת משיח" בליובאוויטש בשנת תרס"ו¹, סדר הסעודות בכלל וכיו"ב.

רא"ס: עד שנת תרס"ו לא אכלו הבחורים כלל בישיבה במשך שמונת ימי החג. באותה שנה סידרו מטבח מיוחד עבור בחורי הישיבה, וכולם אכלו שם. בליל הסדר קודם תחילת הסדר ירד כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ובדק הקערות וכו².

— באחרון של פסח התקיימה "סעודת משיח": כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע עשה קידוש, ואח"כ יצא לסעודה³. ב"סעודת משיח" אכל יחד עם הבחורים וצוה שישתו ד' כוסות⁴.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: האם גם בשאר השנים הי' כך הסדר שאדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אכל "סעודת משיח" במחיצת הבחורים?

רא"ס: כן⁵.

רש"ג: איך הי' הסדר עם תפילת המנחה?

רא"ס: עשו קידוש, אח"כ התפללו תפלת המנחה ואח"כ נטלו ידיים לסעודה.

רש"ג: איך הי' שם עם קידוש במקום סעודה⁶?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: או ששתו ב' כוסות, או שאכלו משהו כשיעור שיהי' מקום סעודה.

(1) "היום יום" — אחרון של פסח. סה"ש ה'ש"ת ע' 71. סה"ש תש"ד ע' 111.

(2) סה"ש תש"א ע' 104. וראה גם לקוטי סיפורים (פערלאוו) ע' קצ"קצא. רשימות דברים (חיטריק) ח"א ע' שלא ואילך. ליובאוויטש וחיילי' (להרר"נ כהן) ע' 54-55.

(3) ראה הי"י שם: מהדרין לקדש, אח"כ מתפללין תפלת המנחה כו'.

(4) שם.

(5) ראה ליובאוויטש וחיילי' ע' 55-57.

(6) בהבא להלן ראה גם ר"ד יום אחרון של פסח תשכ"ז ס"א ובהנסמן שם.

רש"ג: זהו חידוש!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כבר נדפס כן גם ב"ספר המנהגים" ("עס איז שוין געדרוקט אין ספר המנהגים")!

רש"ג: איך הי' הסדר אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הוא הי' עושה קידוש, התפלל מנחה, ואח"כ נטילת-ידיים לסעודה — כך הי' הסדר הן באחרון-של-פסח והן בשמחת-תורה.

רש"ג: היכן התפלל כ"ק מו"ח אדמו"ר מנחה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: תפלה זו התפלל בחדרו ("דאס האט ער געדאווענט בא זיך אין קאבינעט").

ב. רש"ג: ר' הלל הי' אוכל סעודה שלישית⁷.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בליובאוויטש ישנם כמה מנהגים שנלקחו ממנהגי פולין ("פון פולישע מנהגים")^{7*}.

לגבי סעודה ג' — ^{אגודת החכמים} הרי זה נזכר גם בסידור אדמו"ר הזקן שם ישנו "סדר סעודה שלישית" ומסיים שם "וטוב לאכול דג בסעודה זו כו"⁸, וישנו מאמר מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שנאמר בשנת תרמ"ז בעיר לינסק, כמדומני בחתונת אחיו, והמאמר עודנו בכתב-יד, ואי' שם בזה"ל:

"הא דסעודה שלישית היום לא גו'⁹, היינו שא"צ פת, אבל צריך

(7) ראה שיחת ליל ב דחגה"ס תרפ"ט (שיחות-קודש תר"פ-ת"ש. כפ"ח תשמ"א) ע' 86. וראה גם סה"ש תרצ"ז (קה"ת תשמ"ט) ע' 217 ואילך.

(7*) להעיר מזה שהר"ה "היה מקודם מחסידי הרה"ק ר' מרדכי מטשערנוביל" — סה"ש תרצ"ו ע' 276.

(8) הטעם לזה — ראה שער הכולל פי"ז אות כה. וראה לקו"ש חל"א ע' 192 ובהע' 15. וש"נ.

(9) בשלח טז, כה. וראה לבוש סרצ"א ס"ה.

לטעום איזה דבר¹⁰, וא"ר יוסי¹¹ יהא חלקי¹² מאוכלי ג' סעודות",

— ומשם העתקתי זאת ב"היום יום"¹³.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל את הסידור בידו הק' והראה מש"ש שצריך לסעודה ג' דגים].

אל השלחן הוגשו פירות. כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל תפוח, הניחו ולא חתכו.

רש"ג: מדוע אין כ"ק אדמו"ר שליט"א חותך את התפוח?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אני יכול לחותכו, אך איזה תועלת תהי' מכך ("איך קען דאס איבער שניידען, אבער וואס איז דער תועלת דערפון")?!

= ☆ =

(10) ראה שו"ע אדה"ז סרצ"א ס"ז ("יש מקילין .. ויש מקילין .. ויש מקילין").

— וראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך.

(11) שבת קיח, ב.

(12) ראה לקו"ש חכ"א שם ע' 86 ואילך.

(13) כב אדר א.

ליל א דחג השבועות תש"ל

א. רש"ג: האם יש דיוק להטביל ג' פעמים במלח?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו מנהג¹.

רש"ג: שמעתי שר' הלל פאריטשער טבל ז' פעמים במלח.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא שמעתי, אבל המנהג לטבול ג' פעמים²,

וכן כתוב³.

ב. רז"י [שאל באנגלית (ראה להלן) וא"ל כ"ק אדמו"ר שליט"א שלא ידבר באנגלית⁴ כ"א רק באידיש⁵]: למה אין שרים כאן "הוא אלוקיננו"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא ראיתי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר שינהגו כן.

רז"י: אבל בליובאוויטש שרו?

-
- (1) "היום יום" - י' אייר.
- (2) ראה ספר המנהגים-חב"ד ע' 21 וש"נ (כולל מסי' האריז"ל "תטבול ג"פ". הובא בשו"ע-אדה"ז או"ח סקס"ז ס"ח. ב"מאמרי אדמו"ר הזקן - הקצרים" ע' תק "אין הענין שיביא מלח דוקא ויטבלו בו את הפת אלא עיקר הכוונה שיהי' טעם מלח בפת כו' כי הטבילה לאו דוקא". ועכצ"ל דבמנהג זה גופא יש כמה דרגות: מנהג העקרי (מונח על השלחן - ל' הלקו"ת ד"ה לא תשבית מלח). מעורב בלחם (משא"כ במצה) ע"ד הקרבן. ע"י טבילה דוקא. ג"פ טבילה. ולהעיר שבלקו"ת שם (בביאורו) הובא המשנה פת במלח תאכל.
- (3) ראה גם בן איש חי שנה ראשונה פ' אמור חלק ההלכות ס"י: והם ממתקים שלשה גבורות הרמוזים במלח, שהם ג"כ מספר שלש פעמים הוי', כמנין מלח.
- (4) ראה גם שיחת ש"פ וישב כ"א כסלו תשמ"ח ס"ה.
- (5) ראה לקו"ד (חה"פ תש"ג) ע' יג (הובא בלקו"ש ח"י ע' 194 הע' 50). ובארוכה לקו"ש חכ"א ע' 446 ואילך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש כאן אחד [כ"ק אדמו"ר שליט"א הראה לעבר רא"ס] שהי' בליובאוויטש.

רא"ס: בליובאוויטש לא שרו.

רז"י: זה הי' פעם בליובאוויטש, אולם כיום העולם הוא 'מודרני' ודרושים ניגונים שמחים. — והפלא הוא: בכל העולם למדו לנגן מכאן, וכאן אין שרים!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא ראיתי, כאמור, שישירו זאת אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר, אולם כאשר הייתי בפעם הראשונה בברלין שמעתי שרים זאת.

אבל ב"כתר" — כן נוהגים כאן לשיר.

רז"י: הייתי כאן שתי שבתות ולא שרו כאן "הוא אלוקינו".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שאלתכם היתה בנוגע "הוא אלוקינו" — חשבתי ששאלתם בנוגע "אין כאלוקינו" [והוסיף]: זו הרי אשמתכם ("דאס איז דאך אייער שולד")!

רז"י: אני הנני רק "חייל" ("איך בין דאך נאר א סאלדאט").

כ"ק אדמו"ר שליט"א: א"כ, אני מצוה עליכם לשיר.

ג. רז"י: במאנצ'סטר שרים בסוף אמירת "הלל" הניגון ב' תנועות "א-לי אתה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי זהו ניגון של אדמו"ר הזקן⁶!

רז"י: מדוע כאן אין שרים כנ"ל?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: תשירו ניגון זה מחר, והנמצאים כאן — אם יהיו — יעזרו לך.

ד. רש"ג: ישנה שיחה מכ"ק אדמו"ר (משנת תש"ב⁷) ובה מבאר שהחילוק דקולות וברקים דשבועות וכין שמחת-תורה הוא, דשבועות זה אחר מ"ת, ובשמח"ת זהו קודם שמח"ת; "הקולות וברקים דשמחת-תורה הם חודש אלול, ימי הסליחות, ר"ה, עשי"ת, יוכ"פ סוכות ורק לאחר-מכן מגיע שמחת-תורה. משא"כ שבועות הרי קודם מתן-תורה ולאחר-מכן הקולות וברקים".

ולכאורה, צריך להבין: מלשון הכתוב⁸ משמע שהקולות וברקים היו גם לפני מתן-תורה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מהכתוב משמע שהיו קולות וברקים לפני מתן-תורה, וכן אחר מתן-תורה, והכוונה במ"ש אחר מתן-תורה היא בשעת מתן-תורה — וזוהי הכוונה בשיחה הנ"ל.

השאלה על מה שאחז"ל⁹ "תורה (ש) ניתנה בחמשה קולות" — האם הכוונה לקודם מ"ת או בשעת מ"ת.

★ ★ ★

ה. רש"ג: ישנה שיחה מכ"ק אדמו"ר שליט"א¹⁰ ובה שואל איך יתכן שבנ"י אחר גודל עבודתם בהכנות למ"ת הלכו לישון בלילה שקודם מ"ת, ומבאר שאדרבה מגודל תשוקתם רצו להשיג ע"י השינה מה שא"א כשהם עומדים על עמדם.

האם יש מקור לכיאר זה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זו שאלה שלי — לע"ע לא ראיתי מישהו שישאל זאת. ואם אתם רוצים לסתור זאת — הרשות בידכם.

אך רא"י שזה אמת — שאפילו מתנגדים קבלו הדברים.

★

(7) סה"ש תש"ב ע' 125.

(8) יתרו יט, טזי"ט.

(9) ברכות ו, ב.

(10) לקו"ש ח"ד ע' 1024 ואילך.

ו. רש"ג: אדה"ז מקשה איך יכלו בניי לצאת ממ"ט שערי טומאה בזמן כה קצר דמ"ט יום? ומתרץ שזה הי' מצד משה רבינו שספר איתם ספירת העומר.

האם יש מקור על-כך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מובא בזהר שמשה רבינו ספר ספירה, ובאמת בתורה מפורש שמשה רבינו הוציא את ישראל ממצרים¹¹, ו"הסיען בעל כרחם"¹² מים סוף, וכשרצו לחזור למצרים לקחם בעל-כרחם להר סיני,

מזה משמע שמרע"ה ספר עמם ספה"ע!

רח"ג: אי' בחז"ל¹³ שמשה רבינו "הוסיף יום אחד מדעתו". לכאורה, למה לא גרע יום אחד כדי שיקבלו את התורה יום אחד קודם?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כאשר מרע"ה ראה את גודל התשוקה שלהם — לכן "הוסיף יום אחד"¹⁴, כמשל אדם המהלך במדבר בארץ אשר אין בה מים והי' בצמאון גדול, ואח"כ קיבל מים. התשוקה שהיתה לו בשעת הצמאון — גדולה יותר מהתענוג שבשעת השתי'.

★ ★ ★

ז. רש"ג: האם יש חילוק בין שבת ויום-טוב לענין הגבהת החלות — שמובא בכ"מ¹⁵ שיהיו הלחמים דבוקים מאחוריהם זה לזה, והפנים (הצד העליון) יהיו כלפי חוץ?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בתו"א¹⁶ מובא¹⁷ רק בנוגע לשבת, ולא ראיתי דיוק בנוגע ליו"ט.

★ ★ ★

-
- (11) שמות ג, יא-יב.
 (12) פרש"י עה"פ בשלח טו, כב. תנחומא (באבער) בשלח טז. יל"ש (בשם התנחומא) ומדרש לקח טוב עה"פ וראה גם (דיעה א ב) מכילתא עה"פ. שבת פז, א — כדעת ר' יוסי.
 (14) וראה ס' הליקוטים דא"ח צ"צ ערך משה ע' א'תרכז'א'תרכט.
 (15) פע"ח ש' השבת פי"ז. מ"ח מס' ליל שבת פ"ד מ"ב. כה"ח סי' רסב ס"ק ד.
 (16) וכן בעוד כ"מ בדא"ח — נסמנו במאמרי אדה"ז הקצרים ע' מ.
 (17) בשלח סה. ד. סו. ד.

ח. רח"ג: נשאלתי מאחד מתי חל יום פטירת דוד המלך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: דובר כבר פעם בשיחה¹⁸ אודות ענין זה — שמצינו פלוגתא בין הבבלי והירושלמי לגבי יום פטירת דוד:

בירושלמי¹⁹ אי' "דוד מת בעצרת" ומשמע מזה שזה הי' ביום א דשבועות. ובבבלי²⁰ אמרו שדוד מת בשבת, ומשמע שזה הי' ביום שני, שכן, עפ"י הכלל²¹ "לא בד"ו פסח" — א"א שתחול עצרת (יום החמישים ואחד) בשבת.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל לגבי הסתלקות הבעש"ט מפורש²² שזה הי' ביום ראשון של שבועות.

— ישנו דבר שהי' בפעם הראשונה אולם שוב לא יחזור ע"ע עוה"פ, והוא, קביעות מתן תורה. בפעם הראשונה — כאשר "יצאו ממצרים"²³ חל מתן-תורה ב"נב יום לצאתם ממצרים שהוא יום נ"א לעומר²³,

משא"כ אח"כ קבעה תורה כי "ביום²³ חמשים לספירת העומר הוא חג השבועות הנקרא עצרת בלשון חכמים²⁴ שנאמר²⁵ תספרו חמשי יום והקרכתם וגו' וקראתם²⁶ בעצם היום הזה מקרא קודש וגו'"

[בדומה לזה הוא גם ר"ה: בריאת אדה"ר (ר"ה²⁷) בפעם הראשונה היתה ביום ו' בשבוע²⁸, אולם, עפ"י הכלל²¹ "לא אד"ו ראש" אשר לדעת

-
- (18) ראה גם שיחת חגה"ש תשכ"ז — לקר"ש ח"ח ע' 21 ואילך.
- (19) ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. הובא בתוד"ה אף עצרת — חגיגה יז, א. רות רבה פ"ג, ב.
- (20) שבת ל, סע"א.
- (21) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ז. טושר"ע או"ח סתכ"ח ס"א.
- (22) ראה סה"ש תרצ"ט (קה"ת תשמ"ט) ע' 333. וש"נ.
- (23) שו"ע אדה"ז תצד, א.
- (24) רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ח ה"א. רמב"ן עה"פ אמור כב, לו. וראה ברכ"י ס"א (בשם הפסיקתא).
- (25) אמור כג, טז.
- (26) שם כא.
- (27) לקו"ת שה"ש נ, ב.
- (28) סנהדרין לח, א. ובכ"מ.

הרס"ג הוא מדאורייתא²⁹, ומה"ת הרי ר"ה א"א שיחול ביום ו' בשבוע³⁰.

ועפ"ז אפשר לכאר את סברות הבבלי והירושלמי:

להבבלי "לא אד"ו ראש" הוא מה"ת (כדעת הרס"ג), ולכן פטירת דוד הי' ביום ב' כי יום א' דשבועות לא יכול לחול בשבת, ולהירושלמי — אז היו מקדשים ע"פ הראי' — ולכן זה יכול הי' להיות ביום א'.

★ ★ ★

מ. רח"ג: בששת ימי בראשית הי' כל הזמן אור³¹, א"כ, מה חילק את הימים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שבתורה כתיב³² "ויהי ערב ויהי בוקר גו'" — היינו שהתורה חילקה את הימים בששת ימי בראשית.

★ ★ ★

יו"ד. רש"ג: "אשר בחר בנו"³³ על מי מוסב על נשמות או על גופים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: על נשמות בודאי שלא — שהרי ממה נפשך אין צורך בכך: אם רוצה באלוקות — א"צ בענין הבחירה, ואם רוצה בענין הפכי — גם א"צ לבחירה.

וע"כ קאי על הגופים, שבהם לא הי' חילוק בין ישראל לעמים³⁴.

★

(29) אוצה"ג ביצה ד, ב. יסוד עולם שער ד פ"ו. וראה בארוכה תורה שלמה בא (כרך יג) פ"ג.

(30) האפשרות היחידה שיום ו' יהי בר"ה הוא כבקביעות כמה שנים — שיום ב' דר"ה הוא ביום ו' בשבוע — לקו"ש חי"ט ע' 285 ואילך.

(31) פירש"י עה"פ בראשית א, ד. ירושלמי ברכות פ"ח ה"ו. ועוד.

(32) שם. וראה לקו"ש חכ"ה ע' ו ואילך.

(33) נוסח ברכת התורה.

(34) ראה תניא פמ"ט (סט, סע"א): ובנו בחרת מכל עם ולשון הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם. — ובהנסמן במ"מ וליקוט פירושים לתניא שם.

רש"ג: מה זה פעל על מרע"ה, שהוא הרי הי' נשמה דאצילות?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כשם שהי' חידוש על עבודת האבות — שהן הן המרכבה³⁵ והיו נשמות דאצילות³⁶ ו"קיימו כל התורה כולה עד שלא ניתנה³⁷ אך הדברים לא חדרו ולא פעלו במציאות הגשמית של החפצים בהם נעשו המצוות³⁸, וכמבואר³⁹ לגבי פיצול המקלות דיעקב אבינו ע"ה שבזה קיים מצות תפילין⁴⁰, אך הי' זה ברוחניות גרידא, וראי' שאח"כ לא הי' שום קדושה במקלות — כך הי' חידוש בעבודתו של מרע"ה:

המצוות פועלים וחודרים במציאות הגשמית של הדברים בהם נעשים המצוות ולדוגמא: קלף של תפילין כו' יש בו קדושה גם שלא בזמן קיום המצוה,

וכך גם מעשה המצוות דמרע"ה — לפני מ"ת לא פעל בגשמיות, ואחר מ"ת פעל בגשמיות ג"כ.

רח"ג: אצל האבות המצוה היחידה שפעלה בגשמיות (גם קודם מ"ת) הי' מצות מילה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין הכי נמי, ודובר בזה בפרטיות במק"א⁴¹.

יא. רח"ג: האם מתן-תורה הי' בחצי כדור התחתון, כגון באוסטרלי' ובארצות-הברית?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, הי'.

-
- (35) תניא פכ"ג. ובכ"מ.
 (36) ראה בפרטיות — ספר הערכים-חב"ד ע' אבות ס"א (ס"ק ב).
 (37) ראה קידושין פב, א. יומא כח, ב. ב"ר פצ"ה, ג. וראה רמב"ן בראשית כו, ה.
 (38) ראה תו"א יתרו סח, א. לקו"ת שה"ש ט, ב. תו"ח שמות שעט, א ואילך.
 (39) לקו"ש ח"ג ע' 757 ואילך. שיחת ש"פ וירא תשכ"ה (לקו"ש ח"ה ע' 326). ועוד.
 (40) זח"א קסב, א. וראה תו"א ויצא כג, ג.
 (41) ראה לקו"ש חט"ז ע' 213 וש"נ (בהע' 18).

רח"ג: האם היו שם אנשים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם לא הי' אנשים, הי' דומם צומח וחי.

רח"ג: האם זה הי' בחצי (כדור) העליון ובחצי התחתון באותה שעה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הי' זה ב"ארבע רוחות העולם" באותה שעה, וכמו שאחז"ל⁴² שכל העולם הכריז אנכי וכו'.

— אך השאלה היא: כיון "דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה"⁴³ ושמעו (כנ"ל) ב"ארבע רוחות העולם" בשווה, איך תיתכן העובדה ששבת תהי' בו בזמן במקומות בהם יש הפרש גדול של שעות (כגון: אוסטרליה)?!

רח"ג: במכשיר טלויזי, לדוגמא, יכולים לראות באותה שעה את כל העולם.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: נכון, אולם א"א לברך ברכת אקב"ו להדליק נר של שבת — במקום ששם עוד לא שבת!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מה שהתעוררה פעם שאלה שקו"ט וכו' בנוגע למתן-תורה בחצי כדור התחתון — זהו לגבי ההרגש דמתן-תורה, וכבר מודפס מכ' עד"ז⁴⁴,

והחילוק הוא בדוגמת ההפרש בין א"י לחו"ל — דבא"י העבודה בנקל יותר מבחו"ל⁴⁵.

יב. כ"ק אדמו"ר שליט"א [לרח"ג]: כשביקרתם בא"י, האם הייתם גם בכאר שבע?

(42) תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תניא פל"ו. וראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. וראה גם רבותינו בעלי התוס' ס"פ יתרו.

(43) שבת פו, ב (אבל ראה בארוכה לקו"ש ח"ח שיחה ג' לפ' נשא ובהערות *47 48 שם).

(44) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריל"צ ח"ב ע' שלא. תצב"ח.

(45) ראה פרש"י עה"פ עקב יא, יב. תענית י, רע"א ובחדא"ג שם ד"ה א"י. וראה לקו"ת מסעי פט, ב. דרושים לשמע"צ צב, ג. וראה תניא ספ"ג. אגה"ק ס"ד. סכ"ה (קלט, ב). תו"א יג, א. סידור קמט, סע"א.

רח"ג: כן.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: האם ראית את ה"אשל" שאומרים שזהו האשל שנטע אברהם אבינו ע"ה⁴⁶?

רח"ג: ¹²³⁻¹²⁴ראיתי, ולפי השם שקוראים לו הערכים — משמע שזהו אכן העץ דאברהם אבינו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: האם זה נראה עץ ישן?

רח"ג: כן.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שאלתי, כי זה מעניין⁴⁷, אם דבר שהי' לפני מתן-תורה אם מתן-תורה פעל גם כזה, כיון שהוא נזכר בתורה והתורה הרי היא נצחית⁴⁸.

= ☆ =

אוצר החכמה

(46) כמ"ש (וירא כא, לג): "ויטע אשל בבאר שבע".

(47) ראה גם ס' בצל החכמה (קרית מלאכי תשמ"ז) ע' 279 (ס"ד).

(48) תניא רפ"ז. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

יום א דחג השבועות תש"ל

א. רז"י: הנני מודה לכ"ק אדמו"ר שליט"א על העזרה שסייע בעדי בניגונים בתפילה, אך הי' קשה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מחר יהי יותר קל.

ב. רש"ג: בנוגע המנהג להיות ערים בליל שבועות, הנה ב"היום יום"1 וב"ספר המנהגים"2 מובא סתם ש"בליובאוויטש היו נייעורים בליל חג השבועות", אך לא מבואר שם באיזה לילה אם ליל א או ליל ב,

אך כ"ק מו"ח אדמו"ר³ סיפר אודות הנהגת אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שהי' ער בב' הלילות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זה שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר ע"ד הנהגת אביו נ"ע — הי' משום החידוש שבדבר⁴, כי אם לא הי' בהנהגה זו משום חידוש, לשם מה סיפרו,

אך בכלל צריכים להיות נייעורים בליל א דשבועות⁵.

ג. רש"ג: מתי אמרו ישראל "נעשה ונשמע"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ביום ה' בסיון.

רש"ג: א"כ קבלת הכתרים הי' בה' סיון. ולכאו' איתא ב"פרי עץ חיים"6 — וכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מבאר זה במאמר ד"ה צאינה

(1) כ"א ניסן (וראה סה"ש תש"ב ע' 100).

(2) ע' 44.

(3) סה"ש ה'ת"ש ע' 114 (ס"ד).

(4) ראה ס' נטעי גבריאל (ציננער) פטו"ב סי"ד. וש"נ.

(5) ראה גם שיחת ש"פ תזז"מ ג' אייר תש"נ (בהשלמות).

(6) ראה פע"ח שער חגה"ש שכ"ג פ"א. וראה גם שעה"כ ענין חגה"ש.

וראינה תרנ"ט⁷ שזה שצריכים לטבול בשבועות באשמורת הבוקר הוא כדי לקבל תוספת המשכה מכתר [וכותב שם: "וגמר ההמשכה הוא באשמורת הבוקר ולכן צריכים אז לטבול במקוה בכדי לקבל תוס' קדושה וטהרה מבחי' הכתר כו"'].¹²³⁴⁵⁶⁷

ולפי האמור נמצא שהמשכת הכתר הי' ביום ה'?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: נראה שביום ה' הי' ההמשכה מבחי' מקיף, ובאשמורת הבוקר נמשך בפנימיות.

— והפלא הוא שלא מצינו שום דבר שצריכים לעשות ביום ה' בסיון שאז הי' הקדמת נעשה לנשמע!¹²³⁴⁵⁶⁷

ד. רש"ג: מבואר בשיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א⁸ הטעם למנהג ישראל להיות ניעורים כליל חג-השבועות משום שכלילה שלפני מ"ת ישנו ישראל ולכן מתקנים זה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: דבר זה אינו חידוש משלי — אלא מפורש במגן אברהם⁹: "ואפשר לתת טעם ע"פ פשוטו לפי שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם כדאיתא במדרש¹⁰ לכן אנו צריכים לתקן זה".

רש"ג: אבל המגן-אברהם אינו מבאר כיצד ע"י אי-השינה בזמננו מתקנים הענין שהי' אז, וכן מדוע אומרים דוקא "תיקון ליל שבועות".
כ"ק אדמו"ר שליט"א: אמירת ה"תיקון" — הוא ענין בפ"ע, כלומר,

(7) סה"מ תרנ"ט ע' קפא. וראה גם מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ב ע' שמח"נא.

(8) חגה"ש תשכ"ב — לקר"ש ח"ד ע' 1024 ואילך.

(9) סתצ"ד בתחלתו.

(10) שהש"ר פ"א, יב ב. — ולהעיר מראב"ע שמות יט, יא. וכבר שקר"ט בזה באחרונים (שו"ת לב חיים (לר"ח פלאג'י) ח"ב סקפ"א. מועד לכל חי (מהנ"ל) ס"ח סי"ז. שו"ת יפה ללב (לבנו ר"י פלאג'י) ח"ב סתצ"ד סק"ב). ואכ"מ.

ללא קשר עם הענין שצריכים להיות ערים¹¹ אשר בפשטות יכולים לקיים אז מצוות אחרות.

אמירת ה"תיקון" — הו"ע בפ"ע, והרי מתנגדים לא אומרים "תיקון" כִּי־אם לומדים נגלה, יכולים לשאול את הרב גוטניק שלמד בטלז — מה עשו בליל שבועות.

רח"ג: למדנו גמרא עם תוספות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: א"כ, מוכח שאמירת ה"תיקון" הוא ענין בפ"ע.

גם בפשטות מוכן שכהונה למ"ת צריכים ללמוד תורה — אבל לא מוכרחים לומר "תיקון" דוקא (והטעם לאמירת "תיקון" כבר דובר בזה לפני כו"כ שנים¹²).

ה. רש"ג: מי חיבר ה"תיקון"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כללות הענין נזכר בזהר¹³, אך הסדר והפרטים (של ג' פסוקים בתחילה וג' פסוקים בסוף) מובאים בשל"ה¹⁴.

(11) להעיר ממאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שפא: "בשבועות יש קצת מעין הארת הכתר הכללי והיינו בחי' ת"ת דאימא שנעשה כתר לזו"נ בכלל כו' וזה נעשה ע"י שניעורים כל הלילה בליל שבועות כידוע וד"ל". וראה גם סה"ש תורת-שלום ע' 3: מבטיח למי שיהי' ניעור בליל שבועות כל הלילה יזכה לכתר תורה כו'.

וראה גם סה"ש תרצ"ז ע' 234 (בשם אדמונ"ע) "כי הישיבה בליל שש"פ כשלעצמה היא ג"כ ענין" אבל בכ"מ מפורש לגבי חגה"ש שאינו כן [ראה סי' יעב"ץ (הובא במשמרת שלום סל"ט ס"ג) ס"י: "אמנם הנעורים יזהרו שלא יעסקו בדברי בטלה ואצ"ל בשחוק וקלות ראש כי אז נאה להם השינה והנאה לעולם". ולהעיר משו"ע אדה"ז סתקפ"ג ס"ח (ביום ר"ה .. והיושב ובטל ה"ז כישן)].

(12) שיחת יום ב דחגה"ש תשח"י. וראה (גם) בארוכה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 113. — וראה גם לב דוד (להחיד"א) פל"א ס"ב. ועוד — ודלא כהחק יעקב (תצב, ס"ק א). נת' בארוכה במק"א.

(13) בהקדמה ח, א. פ' אמור צז, ב ואילך.

(14) מסכת שבועות כט, ב. ליקוטי עמק ברכה שבועות ס"ו.

רש"ג: אם זה מובא בשל"ה מדוע אין מתנגדים אומרים "תיקון",
הרי השל"ה אינו מיועד רק בשביל חסידי ליובאוויטש?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין זה הוא עפ"י קבלה.

רש"ג: השל"ה הי' מקובל?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, הוא הי' מקובל¹⁵.

רש"ג: מכל מקום [בהמשך לשאלה דלעיל — אודות אמירת
"תיקון"] הרי גם המתנגדים מסתמכים על דברי השל"ה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא כל פעם.

ו. רז"ט: למה הוצרכו בני" להקדמת נעשה לנשמע¹⁶. לכאורה, כדי
לקבל את שני הכתרים (שאחד הי' כנגד "נעשה" והשני כנגד "נשמע") די
הי' באמירת ב' הפרטים, נשמע ונעשה ולמאי הוצרך להיות "הקדימו כו"
דוקא?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם¹⁷ לא הי' הקדמה דנעשה לנשמע, לא היו
מקבלים כלל את הכתרים. והביאור בזה: כתר הו"ע שלמעלה מהשכל, ואם
היו מתחילים ב"נשמע" שזה עפ"י שכל, לא היו מקבלים כתרים כלל.

רש"ג: כיון שכהכנה למתן-תורה ספרו מ"ט ימים ספה"ע¹⁸ מה
נתחדש בהקדמת נעשה לנשמע (שזהו גם הכנה למתן-תורה)?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מבואר שזהו ענין של ביטול הרצון לבעל
הרצון.

(15) ראה שה"ג מערכת גדולים סשצ"ט. — ובשיחת ש"פ מקץ תשל"ד ס"א
(שיחות-קודש תשל"ד ח"א ע' 205): השל"ה ידוע שהי' פוסק בנגלה ופוסק
בנסתר ורבותינו מביאים דבריו באופן שיטתי ולא רק כראי' לדבריהם
אלא כיסוד כו'.

(16) שבת פח, א.

(17) בכל זה ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' רסב ואילך. וש"נ.

(18) ראה בהנסמן לעיל בר"ד משיחת חגה"ש תשי"ג ס"א והע' 4.

רש"ג: אם בניי סיימו עבודתם והיו מוכנים הן מצד הכחות פנימיים (שזהו"ע העבודה דספירת-העומר) הן מצד כחות מקיפים (שזהו"ע הכתרים שקבלו ע"י הקדמת נעשה לנשמע) — הרי לכאורה, לשם מה הי' צריך להיות מתן-תורה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי ללא מתן-תורה חסר הבפועל-ממש, שכן, המקבל יכול להיות מוכן בכל הענינים והמובנים — אך העיקר חסר.

דוגמא לדבר: מצינו שלנבואה דרושים כו"כ תנאים¹⁹ ומהם: חכם, עשיר, בעל קומה וכו'. — אך אדם יכול להיות כל ימיו חכם, עשיר ובעל קומה ולפועל לא יגיע לדרגת נבואה, וכמ"ש הרמב"ם²⁰ "ואע"פ שמכוונים דעתם אפשר שתשרה שכינה עליהן ואפשר שלא תשרה".

[דרך-אגב: דברי הרמב"ם בס' הי"ד הם בסתירה, לכאורה, למה שכתב בעצמו ב"מורה נבוכים": ב"מורה נבוכים"²¹ מבאר שכל מי שיעשה הכנה הדרושה הכוללת כמה תנאים בהכרח שיתנבא, ואילו בס' הי"ד כותב "ואפשר שלא תשרה" — ובאמת יש ליישב זאת ואכ"מ²²].

וה"ה בנדו"ד: למרות שהם היו מוכנים הן מצד הכחות המקיפים והן מצד הכחות פנימיים — הרי העיקר הי' חסר להם עד למחר, שאז קבלו את התורה.

19) צב, א. וראה גם נדרים לח, א. השינויים בפס"ד הרמב"ם (ועוד) — נת' בארוכה בלקו"ש חכ"ג ע' 82 ואילך.

20) הל' יסוה"ת פ"ז ה"ה.

21) ח"ב פל"ב.

22) בלקו"ש (חכ"ג) שם ע' 87 הע' 50: ראה מו"נ ח"ב פל"ב דעת הרמב"ם שכל מי שיעשה הכנה הדרושה בהכרח שיתנבא — לולא שהשם ימנעו בדרך נס. וכיון שמציין שם "לחבורו הגדול" — מוכח שמש"כ בידו "ואפשר שלא תשרה" — היינו ע"ד נס.

[ובשוה"ג שם] וצע"ג לפענ"ד שהלח"מ (ברמב"ם שם) כותב היפך המפורש במו"נ ומפרט שכ"כ ביד. — וראה עוד לכו"ש חכ"ט ע' 441. לקו"ש ח"ז ע' 94 הע' 20.

ז. רש"ג: כיון שברוחניות, למעלה, אין שם הענינים דהיום ומחר, שם מדברים רק בה"ענין", ואם בה"ענין" הי' כבר הכל בשלימות, א"כ, מדוע המתין הקב"ה במתן-תורה עד למחר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: השאלה למה המתין הקב"ה — היא שאלה בפני עצמה. אך אם השאלה למה בכלל הי' מ"ת, הרי, פשוט וכנ"ל שמתן-תורה (בפועל) זהו ענין עיקרי.

רז"ט: אם הקדמת נעשה לנשמע הו"ע ביטול הרצון לבעל הרצון, הרי זהו ענין כללי, למה בני" תפסו ב"נעשה ונשמע" שהוא למעשה ענין פרטי.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נעשה ונשמע" הם ג"כ ענינים כלליים: "נעשה" — הוא ענין כללי, ו"נשמע" הוא (ג"כ) ענין כללי.

רש"ג: מה פעל מתן-תורה ביחידה שבנפש?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ביטול הגזירה.

רש"ג: הרי גם קודם למ"ת הי' ענין היחידה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לפני כן הי' גזירה, ואע"פ שהי' אכן ענין דיחידה, וכמבואר בסידור בהקדמה ל"תיקון חצות" שיש ענין אהבה עצמית שבא מצד עבודה, ויש אהבה עצמית שבא מלמעלה... [חסר קטע ההמשך].

ח. רש"ג: מהו"ע דכתר תורה בהרגש ובעבודת הנשמה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: חביבות התורה.

רז"ט: חביבות התורה הו"ע שעל-פי שכל, ואינו ענין של כתר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם זה הי' מצד שכל הרי זה הי' ענין של חביבות השכל, וכאן מדברים בחביבות התורה מצד התורה.

ט. רח"ג: איך היו הכהנים מסוגלים לאכול בשר בבית-המקדש כאשר שרתה שם שכינה על כל הענינים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בשבת ויו"ט בזמן הזה ישנו גם כן גילוי אלקות*²², ומכל מקום אוכלים בשר²³, ומפורש לגבי שמחת החג שצריך להיות בשר שמן ויין ישן²⁴.

ובכלל — כמו שיכול להיות הנחת תפילין, כך יכול להיות אכילה.

רח"ג: הכהנים היו רעבים לכן אכלו²⁵.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: היו צריכים להיות רעבים כדי שיוכלו לאכול לשמה²⁶.

רח"ג: גם עתה קשה לאכול בשר כאשר יושבים בשלחנו של הרבי²⁷ ("בשעת מיזיצט ביים רבין אויפן טיש").

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עם קושי זה ניתן עוד איכשהוא להסתדר ("די שווערקיט קען מען נאך ביי קומען").

ונבהמשך למדובר לעיל] הקושי שם בביהמ"ק הי' רק בזהירות מענין דשלא לשמה²⁸, משא"כ עצם האכילה היתה יכולה להיות, כאמור, בדיוק כמו קיום מצות הנחת תפילין.

רח"ג: נראה לי שקל יותר להניח תפילין מאכילת בשר על שולחנו של הרבי.

(22*) להעיר שע"ה אינו משקר בשבת (ירושלמי דמאי פ"ד, ה"א). ובשבת חיות כל העולמות מאותיות המחשבה — לקר'ת ש"ש סו, ג. ובכ"מ. ד"ה טוב טעם תש"ג פט"ו. וראה אוה"ת בראשית (תקי, סע"ב): כך גילוי העונג שבשבת עושה הנבראים ברי' חדשה וכו'.

(23) ראה שו"ע אדה"ז ריש הל' שבת.

(24) ראה בארוכה ס' חוה"מ כהלכתו פ"א (אכילה ושתי'). וש"נ.

(25) ראה בהנסמן בהע' הבאה.

(26) ראה יבמות מ, א. תמורה כג, א. וראה גם רמב"ם הל' מעשה"ק פ"י הי"א.

(27) ראה הנחה מליל ב די"ט כסלו תרפ"ט: שאל פארוואס עסט מען ניט, שהחסידי ר' הלל אמר לפני הצ"צ שמאכילת שלמים במקדש הי' ניזונים כל השנה, והצ"צ הסכים לזה.

(28) ראה מאירי נזיר כג, א.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אצלכם זהו כנראה מכיון שזו הפעם הראשונה.

י. רש"ג: פעם דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות הטעם שניעורים בליל חג השבועות, והזכיר אחד המסובין כי הרה"ק מאפטא אומר טעם אחר²⁹ וכו'.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א לא ענה על-כך].

רש"ג: בכלל לא מובא בדא"ח רק מהרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב, הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל ומבעל "נועם אלימלך"³⁰.

רא"ס: בעל ה"פנים יפות" הי' אדמו"ר ("א גוטער איד")?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הוא כיהן כרב בגרמני' ("דייטשאלנד"), וממילא לא מסתבר.

רש"ג: אתמול הזכרנו את הבעש"ט, והיום, הרי, יום הסתלקותו. אך באיזה יום הי' הסתלקות דוד המלך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כבר דובר מזה אתמול³¹.

רש"ג: האם ישנם מנהגים מיוחדים בקשר להסתלקות הבעש"ט?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא — כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' נוהג להזכירו במאמר דא"ח, או שהי' מספר סיפור בנוגע לבעש"ט³², אך לא היו מנהגים מיוחדים.

רח"ג: הרי זה פלא?

(29) ראה לעיל בר"פ מסעודות חג השבועות תשי"ג ס"ב.
 (30) ראה שיחה הנ"ל בהע' הקודמת. וש"נ. וראה לקו"ש חט"ו ע' 433 הע' 15.
 לקו"ש ח"כ ע' 242 הע' 64.
 (31) ליל א — ס"ח.
 (32) ראה גם שיחת ש"פ בהעלותך תשכ"ז — שיחות-קודש תשכ"ז ח"ב ע' 172.
 וראה סה"ש תש"ה ע' 107-108. ובכ"מ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מדוע זה פלא? אפילו בכ"ד טבת — יום הסתלקות אדמו"ר הזקן — אין מנהגים מיוחדים³³: חסידים התוועדו, לקחו משקה — אך לא שמעתי שהיתה הוראה על-כך³⁴.

וה"ה בז' אדר — יום הסתלקות משה רבינו ע"ה — ג"כ אין מנהגים

מיוחדים

1234567

רח"ג: הרי אין אומרים תחנון?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן אומרים³⁵.

(33) ע"פ השמועה מחסידים בכ"ד טבת הי' כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אומר רק הקדיש האחרון לאחר עלינו בכל התפלות. ופעם אחר שסיים הק"י פנה להעומדים בסמיכות לו ואמר: "דער רבי (אדה"ז) דארף ניט אנוזער קדיש. אבער מיר דארפען עס".

(34) הוספת המו"ל:

בשנת תשל"ח הציע כ"ק אדמו"ר שליט"א לבצע כו"כ ענינים והנהגות בקשר עם יום ההילולא כ"ד טבת:

(א) הוספה בעניני "שני אור" — נגלה דתורה ופנימיות התורה.

(ב) הוספה בנתינת צדקה.

(ג) קיום התוועדות בה יקבלו ע"ע הנאספים החלטות טובות בעניני תומ"צ — ראה בכ"ז לקו"ש חכ"א ע' 275 ואילך.

ובשנת תשמ"ז (ש"פ שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט תשמ"ז ס"ט):

כל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, ינצל את ה"עת רצון" דכ"ד טבת ..

פשוט שבאם מאיזו סיבה שתהי' לא נעשה הנ"ל או חלקו בימי כג"כ טבת

— צריך להיות תשלומין והשלמה בימים הסמוכים.

כדי להוסיף:

(א) בלימוד התורה — בכלל, ובפרט בתורתו .. שו"ע שלו .. תניא

קדישא, .. בתורה אור, בלקוטי תורה וכו'.

(ב) בעבודת התפלה .. סידורו של אדמו"ר הזקן ..

(ג) בנתינת הצדקה .. לענין השייך לעבודות המיוחדות של בעל

ההילולא (או הנקראים על שמם וכי"ב — וכמנהג ישראל ביסוד קרן גמ"ח

ע"ש פלוני).

(35) היינו, סתם מתפללי ביכנ"ס דחב"ד (וכמנהג חסידי חב"ד בימי יאצ"ט (דכל

השנה) כי"ב — ראה לקו"ש חי"א ע' 210. חט"ז ע' 504. יום מלכנו ע' 38.

ולהעיר משו"ת מנח"א ח"א סי' כג).

ורק "נשיאי חב"ד — לאחרי שקבלו הנשיאות .. לא היו אומרים תחנון

בשבעה באדר" (לקו"ש חט"ז ע' 351 הע' 79 — עפ"י רשימה שב"היום יום"

ח"ב (נדפס בס' ימי מלך ח"ב (קה"ת תש"נ) ע' 879. ונת' בלקו"ש שם)).

כ"ה.

פתח דבר

עמי תוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א — מדפיסים אנו ליקוט ביאורי כמה וכמה ענינים' המובאים בחסידות ובתורה בכלל — מלוקט מספרי דא"ח דהצ"צ שנדפסו עד עתה.

בשם מסר, חליקוטים — דא"ח צ"צ.

ממני כמה טעמים — נדפס חליקוט עמי הסדר דחשריק. בחלק זה — מופיעים הערכים דאות ה"א א³.

הביאורים רוכזו, סודרו ונערכו ע"י קבוצה מתלמידי ישיבת תומכי חמי"ס המרכזית.

בסוף כל ערך — נעתקו המראי מקומות לערך זה — שנלקטו מספרי דא"ח שנדפסו כבר.

ע"ד אופן השימוש במראי מקומות אלו — ראה בע"ו.

• • •

לתועלת המעיינים נתקנו כמה מטעויות הדמוס או המעתיק בתערות בשולי הגליון, עמי השוחטת לכת"י (או לגכת"י) של הדרוש. בסוף ומסר נדפסו רשימת התיקונים.

מערכת, אוצר החסידים"

שנת ה'תת"ש צ"ה ב"א ת"ש
שנת השמונים לכ"ק אדמו"ר שליט"א

רח"ג: חסידי פולין אין אומרים בו תחנון³⁶ [הוזכר שחברי ה"חכרא קדישא" בכמה ק"ק נוהגים להתענות³⁷].

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מדברים אודות הליובאוויטשער'ס, והם, כן אומרים. אבל בק"ק ועדות אחרות יש שאפילו צמים בז' אדר³⁸.

יא. כ"ק אדמו"ר שליט"א: יש כאן שני רבנים [רא"ס ורח"ג] — א"כ, צריכים לומר ענין בנגלה³⁹.

רא"ס: יש כאן הרי אורח [רח"ג].

רח"ג: הי' לפעמים שהסנהדרין היו מתחילים מהצעירים⁴⁰, אבל בדרך כלל היו מתחילים לדבר הזקנים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זה הענין שאתם אומרים בנגלה?

רח"ג: בענין קצירת העומר ישנו רמב"ם מוקשה בהלכות תמידין ומוספין⁴¹: הוא כותב "מצותו להקצר כליל ט"ז בין בחול ובין בשבת" וכד כד⁴² "וכל הלילה כשר לקצירת העומר ואם קצרוהו ביום כשר" ולכאורה⁴³, פסקי הרמב"ם סתרי אהדדי, ומיני' ובי', והם בסתירה לכל הסוגיא במנחות⁴⁴, דממ"נ: אם כשר ביום למה דוחה שבת, הרי אפשר מבעוד יום וכל היכא דאפשר מערב שבת לא דחי שבת!?

(36) ראה לוח דבר בעתו (שהר"ל בשנים האחרונות באה"ק ת"ו) ע"ד מנהגי כר"כ.

(37) ראה גשר החיים פל"ג ס"ג (ע' שנב). דרכי חסד סל"ג ס"א (ע' קנ). ועוד.

(38) ע"פ טוש"ע אר"ח סתק"פ ס"ב. ובמקומות שנסמנו בלקו"ש חט"ז ע' 342

הע' 5 וראה בהנסמן בהע' 36. ובסידור הר"י עמדין "סדר תיקון היום לפי מנהג חסידים ואנשי מעשה" (וראה גשה"ח שם ח"ב ע' רכחירלט). וראה סה"ש תשמ"ח ע' 280.

(39) ראה גם לעיל בר"ד יום א דחג השבועות תשכ"ז ובהע' 1.

(40) ראה סנהדרין לו, א. רמב"ם הל' סנהדרין פ"י ה"ו.

(41) פ"ז הלכה ו.

(42) שם. ובמהדורת קאפח ועוד הוא בהלכה (בפ"ע) ז.

(43) לח"מ שם. ש"ך יר"ד ר"ס רסב ס"ק ב. ועוד.

(44) מקור ההלכה הנ"ל.

ועתה אם אפשר — שזקני הרבנים יתרצו זאת.

כ"ק אדמו"ר שליט"א [הביט לעבר רא"ס ואמר]: נו!..

רח"ג: אני רוצה לדבר בענין זה ב"כינוס-תורה"⁴⁵, ולכן איני רוצה לגלות עתה את התירוץ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישנם ספרים (ומפרשים) רבים הדנים בקושי

זר⁴⁶.

(45) ראה לעיל בר"ד יום ב דחג השבועות תשכ"ז הע' 7.
 (46) ראה ב"המועדים בהלכה" (דלהלן בפנים ובהע' 48). במקומות שנסמנו ב"מפתח לפירושים על משנה תורה" (אה"ק תשנ"ב) ע' 504-505. ועוד. [לשלימות הענין מועתקת בזה רשימות המפרשים שדנו בזה ממפתח הפירושים של רמב"ם מהדורת פרענקיל (עודנו בכת"י — ומודפס בזה באדיבותם):

ברכת הזבח מנחות עב: ד"ה מאן; צאן קדשים מנחות שם ד"ה לא עומר; שושנת העמקים כלל כ (סו"ג); פנ"י שבת ע. ד"ה ועל, ר"ה ט, ד"ה ומיהו לר', חכ"צ סי' קסו (הב); כנסת יחזקאל סי' מג; מעין החכמה דף סט"א; מראה"פ ירושלמי שביעית פ"א ה"א ד"ה עד, ר"ה פ"א ה"א ד"ה ארבעה, ה"ח ד"ה רבי; שיירי קרבן שם ד"ה אם; חס"ד מנחות פ"י ד"ה יום; חזון נחום מנחות פ"י מ"ט; בית דוד שם; שושנים לדוד שם; מעשה רוקח; כתר המלך; שאילת יעב"ץ ח"א סי' לד (לא"א); פאה"ש שביעית סי' כ ס"ק א; תפא"י מנחות פ"י מ"ט בועז אות ג; צל"ח מנחות עב. ד"ה נקצר; תשובה מאהבה ח"ג סי' שפא; קר"א שבת קלא. ד"ה מה, מנחות עב. ד"ה הא, מו"ק ד. ד"ה אלא; חוט המשולש דף קלז"א; מהר"ם שי"ק מצוות ח"א מ' קכא אות ג; איגרא רמא חי' למנחות עב. ד"ה והנה הרמב"ם (פ"א); טעם המלך שמיטה פ"א אות א; מרכה"מ ח"א, ח"ג; משכנ"י אר"ח סי' קמא; המאיר לעולם ח"א סי' כו; דברי אמת בענין מקוואות (דף מח"ב); הר המוריה אות יג; חמדת שלמה אר"ח סי' יט (ג), מנחות ד. ד"ה ולפ"ז; קידושין לז, סוגיא דחדש ד"ה חוץ; תורת חסד אר"ח סי' טז אות ו; ביה"ל ח"א סי' לח; עמק הנצי"ב פנחס (עמ' רנו); עין יצחק אר"ח סי' טו אות מה; תוס' הרי"ד ירושלמי ר"ה פ"א ה"ח ד"ה רשב"ל; שפ"א מנחות עא. במשנה ד"ה ועפ"ז, עב: ד"ה אלא; מנ"ח מ' שב ד"ה ומ"ש (קיט"א), מ' שכו (קלב"ב); דברי מלכיאל ח"א סי' ו אות טז; ראשית ביכורים עמ' קלד; בי"צ יו"ד ח"ב סי' סז אות ד; עונג יו"ט סי' מג ד"ה ועוד נ"ל; אבנ"ז אר"ח סי' שפה; פי' הרי"פ לסה"מ לרס"ג ח"א עשה קי (שנח"א); כלי חמדה אמור אות ד, ד; פרי יצחק ח"א סי' כח ד"ה ועל פי; אר"ש; לקוטי הלכות מנחות עב. (ל"א) זבח תודה ד"ה ואית; חי' הגרז"ס עמ' רפא; ערוה"ש קדשים סי' קטו ס"ק ה; לבוש מרדכי מנחות סי' יח ד"ה

רח"ג [מנה כמה מהמפרשים הידועים לו, ובין השאר הזכיר]: גם
ה"תפארת ישראל"⁴⁷ מקשה קושיא זו!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם הוא^{47*} מקשה זאת:

[הוסיף ואמר:]

אם אתם חושבים לדבר בענין זה בה"כינוס-תורה" עליכם להזהר
בדבר אחד:

כמדומה שבספר "המועדים בהלכה"⁴⁸ מדבר בענין זה — ועליכם
לדאוג שלא יחשדו בכם כי "נטלתם" את התירוץ משם.

רח"ג: ראיתי את הספר, והוא מביא את הקושיא, אך אינו מתרץ
דבר.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל הוא מציין בשולי-הגליון⁴⁹ רשימה
(חלקית עכ"פ) של אחרונים שדנו בדבר⁵⁰.

רח"ג: אני לא אומר מה שכתבו אחרונים שצויינו שם.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בעצם, אין זו קושיא, כי ישנם כו"כ דברים
שכאשר הם נעשים בזמנם — הרי הם דוחים את השבת, אע"פ שגם כאשר
הם נעשים שלא בזמנם — כשרים.

ולדוגמא:

ונראה לי; שו"ת לבוש מרדכי סי' כט אות א; נזר הקודש מנחות עמ' 190,
230; שבט הלוי ח"א סי' קצז; ועי' ח"ז מנחות עב: ד"ה גמ' מאי לאו; דמשק
אליעזר או"ח תפט ס"ק טז; מים קדושים מנחות עב: ד"ה גמ' וסבר; עולת
שלמה מנחות עב ד"ה בגמרא נקצריה: חי' רבי שלמה כתבים ותשו' סי' ט'.

(47) מנחות פ"י מ"ט (בועז אות ג).

(47*) [ראה להלן (ב"הוספות" שבסוף הספר) ע"ד התפארת ישראל וק"ל. המו"ל].

(48) לרש"י זוין, ע' רצד.

(49) וכמ"ש במ"א "על ספרו זה, אשר נוסף על מה שמפורש בו, ואולי עוד יותר
ע"ז שמפורש, יש למצוא ע"י המראי מקומות שניתנו בעין טובה וביד רחבה
בשולי הגליון" (אג"ק כרך ג' ע' קלט-קמ).

(50) ראה שם הע' 27.

מצות מילה כשמתקיימת בזמנה ה"ה דוחה שבת וי"ט⁵¹, ואילו גם כאשר אין היא מתקיימת בזמנה הרי היא כשרה.

— וה"ה בעניננו.

ותירוצי כו"כ מהאחרונים שרצו ליישב שישנם כמה גדרים ודינים בקצירת העומר וכיו"ב — צע"ג בנדו"ד, שהרי אין זה מתרץ את הרמב"ם, שכן מפורש בגמרא ששני הדינים קשורים זכ"ז וא"א לקיים שניהם [וע"ד הלשון בכ"מ⁵² "מי ששנה זו לא שנה זו"].

והרמב"ם כן מקיים שניהם!

— ולע"ע לא מצאתי מי שעמד על-כך.

רח"ג: נדמה לי שה"בית הלוי"⁵³ מדבר גם אודות נקודה זו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מה הוא אומר? האם הוא מיישב את הסתירה

לדברי הגמרא?

רח"ג: איני זוכר בדיוק, אבל עכ"פ הוא רוצה ללמוד פשט אחר

בדברי הגמרא.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא ראיתי את הספר.

★ ★ ★

יב. כ"ק אדמו"ר שליט"א [פנה לרז"י ואמר לו]: אתם לא שרתם

ניגון.

רז"י: אני אשיר, בלי נדר, שני ניגונים בלילה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עתה תשירו עכ"פ מחצית ניגון!

[אחרי שסיים הנ"ל לנגן, אמר לו]: ועתה תשתו "לחיים" שלם!

★

(51) שבת קלב, א. קלג, א. רמב"ם הל' מילה פ"א ה"א. טושו"ע יו"ד ר"ס רסו.

(52) שבת צב, ב. פסחים לז, ב. ובכ"מ.

(53) ח"א סל"ח.

יג. דז"י: יש לי קושיא בפירוש רש"י, אשר כדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א כתב פירושו גם ל"בן חמש למקרא" ובינתיים לא מצאתי "בן חמש" שיענה לשאלה זו:

על "אמור להם"⁵⁴ ("כה תברכו את בני ישראל") מפרש רש"י: "אמור להם, כמו זכור ושמור .. אמור להם, שיהיו כולם שומעים. אמור, מלא כו"ם".

לשם מה זקוק רש"י לפרש ג' פעמים!?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בשבת ידברו — בלי נדר — אודות זה⁵⁵.

= ☆ =

אוצר החכמה

---

(54) נשא ו, כג.

(55) ראה לקו"ש חח"י ע' 76 ואילך.

ליל ב דחג השבועות תש"ל

א. רש"ג: בסידור אדה"ז לא כתוב יזכור.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא?

רש"ג: לא, אבל בסידור "תורה אור" כן כתוב, ושם אומרים השם על-שם האם ("פלוני בר פלונית"). ולכאורה, הרי בכל פעם נהוג (אחרי הפטירה) להזכיר את שם האב!?

ואיך נהוג כ"ק אדמו"ר שליט"א?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אני נהוג כפי שכתוב בסידור.

ובנוגע לעצם הענין — גם אצלי הי' הדבר לפלא, אך לפועל נהוג אני, כאמור, כפי שכתוב בסידור.

בזהר כתוב¹ עה"פ "והושיעה לבן אמתך"²: "וכי לא הוי (דוד) בריה דישי? איהו עד דאיהו אמר בשמא דאמי' ולא בשמא דאבוי? ! אלא אוקימנא דכד ייתי בר-נש לקבל מלה עלאה לאדכרא בעי .. אדכר לאמי' ולא לאבוי".

ומכאן, שבחיים ולגבי "פדיון-נפש" — כותבים את שם האם³, וכדכתיב אני עבדך בן אמתך⁴. ואחר מיתה כותבים את שם האב⁵.

אך מכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר למד את כל הסידור — ולא העיר עד"ז, מסתמא נהג גם הוא כך כפי שכתוב בסידור.

(1) ח"א פד, א.

(2) תהלים פו, טז.

(3) שם קטז, טז.

(4) וראה עוד זח"ב יז, ב. סט, ב. ספר חסידים סרל"ז.

ובמקו"ח (להרה"ר מרגליות ז"ל) שם. ובמקומות שנשמנו בלקו"ש ח"ב ע' 538 הע' 18. וראה בארוכה — ס' זיו השמות (ני. תשמ"ח) פכ"ט. וש"נ.

(5) ראה ס"ח סרמ"ב ובמקו"ח שם. ועוד. ס' זיו השמות שם ע' 108. וש"נ.

— אילו הי' נוהג אחרת הי' מעיר לי עד"ז.

אחד המסובין: בסידור לפני קריאת התורה כתוב "פלוגי בן פלוגית".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שם זה בחיים.

ב. רש"ג: האם ישנה שייכות בין חג השבועות ומתן-תורה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מדברי אדמו"ר הזקן בשלחנו⁶ נמצא שבעצם אין שייכות ביניהם ו"בזמן שהיו מקדשין החדשים ע"פ הראי' היה אפשר להיות .. חג השבועות שהוא יום חמשים לעומר בשבעה בסיון .. [אן] בחמשה בסיון"⁷ מפני "שהכתוב לא תלה חג הזה ביום מתן תורה ולא בכמה ימים לחודש רק בחמשים לעומר"⁸.

כלומר, שבועות קשורה בספירת מ"ט ימים, אלא שבקביעות אז זה הי' כך ו"לפיכך אנו אומרים בשבועות זמן מתן תורתנו שבו' בסיון נתנה התורה לישראל"⁹.

רש"ג: למה שבועות הוא רק יום אחד?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ דא"ח¹⁰ כיון ששבועות הוא קבלת התורה, ותורה היא למעלה מהזמן.

ע"פ דברי המדרש¹¹ שבועות הוא "עצרת של פסח"¹², כשם שלסוכות יש שמיני עצרת.

-
(6) תצד, א.	
(7) ראה ר"ה ו, ב.	
(8) שו"ע אדה"ז שם.	
(9) שם.	
(10) תו"א הוספות קט, ד. נת' בשיחות פורים תש"כ. יום ב דחה"ש תש"מ.	
(11) שהש"ר פ"ז ב (ב), ועד"ז הוא בתנחומא פינחס טו פסיקתא דר"כ (באבער) פיסקא ביוהשמע"צ (הובא בד"ה ביוהשמע"צ תרפ"ט. ד"ה להבין ענין שמחת תורה תשל"ח (לקו"ש ח"כ ע' 255 ואילך). ועוד).	
(12) ראה גם דרשות ר"י אבן שועיב דרשות לשבועות. רמב"ן עה"ת פ' אמור	

רח"ג: אולי זה כענין של שניים מהצד והרב באמצע?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: א"כ, לא הי' צורך בשבעה מכל צד.

אוצר החכמה

רש"ג: הרי כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר קודם שבעצם שבועות אין לה שייכות למתן-תורה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: המדובר הי' עפ"י נגלה (שו"ע אדה"ז כו'), אך עפ"י חסידות בודאי יש כן שייכות.

— בירושלמי¹³ אי' שהטעם שבקרבנות דעצרת לא נאמר בכתוב הלשון "חטא" (כבקרבנות שאר הימים-טובים) הוא "מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם"⁹.

רא"ס: ישנו מאמר מכ"ק אדמו"ר מהר"ש ד"ה זמן מתן תורתנו מקראי קודש ומוכח מכך ששבועות הו"ע בפני-עצמו ללא שייכות למתן-תורה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מזה אין ראי' כי גם בפסח שיך "מקראי-קודש" ללא "זמן שמחתינו".

= ☆ =

עה"פ כג, לו. רבינו בחיי שם, טז. כד הקמח לרבינו בחיי. מור וקציעה סתצ"ג. אהל מועד (ירות"ו תרס"ד) דרך ששי. רדב"ז בס' טעהמ"צ. שפת אמת עה"ת פ' אמור (תרמ"ב) ד"ה ימי.

(13) ר"ה פ"ד סוף הלכה ח. — וראה לקו"ש ח"ח ע' 21 הע' 4.

יום ב דחג השבועות תש"ל

א. רש"ג: מובא ש"כפה עליהם הר כגיגית כו" הי' ביום ו' סיון. מכך משמע שההכנה של "נעשה ונשמע", וכן ענין הכתרים שקבלו בה' סיון לא הספיקו, והוצרך להיות "כפה כו" כהקדמה למ"ת שהי' בששי בסיון.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לאו דוקא.

רש"ג: א"כ לצורך מה נזקקו ל"כפה כו"."

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אהבה רבה.

רש"ג: מדוע הי' צורך בזה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לולי זה לא הי' יכול להיות "אנכי ה' אלקיך".

רש"ג: הרי כל הענינים כבר נסתיימו מקודם, למה היו צריכים להגיע

לכך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי ביום ה' עוד התפללו מנחה, וכלילה קראו

קריאת שמע שעל המטה ולמחרת ברכו ברכות-השחר, ולפני קבלת התורה מסתמא אמרו ברכת התורה, ולכך נזקקו לאהבה רבה.

רח"ג: אנשי תנועת המוסר (המוסר'ניקעס) אומרים שהענין ד"כפה

עליהם כו" לא הי' בפועל, אלא רק שקבלת התורה היתה באופן כזה שכאילו ללא זה חייהם אינם חיים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מדוע סבורים הם שענין זה לא הי' בפועל?

רח"ג: לשיטתם, לא מתאים שענין זה יהי' בעל-כרחך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי כך כתוב בגמרא.

רי"ח: האם קבלת התורה היתה גם מיראה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן.

[הורה לרח"ג להסביר לרז"י מה הם "מוסר'ניקעס"].

ב. רש"ג: בכ"מ כתוב שבליל שבועות יש לומר אותיות התורה, ואילו בזהר כתוב שיש לומר תושבע"פ דוקא?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בזהר¹ מובא ענין זה בשני מקומות. במק"א כתוב שצריכים ללמוד בעיקר תושב"כ² ובמק"א כתוב שצריכים ללמוד תושבע"פ³.

ובאמת הרי תושב"כ היא הקדמה לתושבע"פ⁴, ולכן גם ב"תיקון ליל שבועות" אומרים תחלה תושב"כ ואח"כ תושבע"פ.

יש להוסיף ביאור במנהג זה:

חג השבועות הוא "זמן מתן תורתנו"⁵ והרי "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"⁶. כיצד נפעל ענין זה? איתא במדרש⁷ עה"פ⁸ ולזבח השלמים בקר שנים, "כנגד שני תורות המקרא ומשנה, שכל מי שמבקר וזוכח יצרו לעשות ככל הכתוב בהן הוא עושה שתי שלומות, שלום למעלה ושלום למטה, שנאמר או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי",

ולכן כהכנה לחגה"ש צריכים לומר אותיות הן מתושב"כ ("המקרא") והן מתושבע"פ ("המשנה").

ג. רש"ג: חז"ל אומרים⁹ שבשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ס' ריבוא של מלאכי השרת לכאן"א מישראל וקשרו לו שני כתרים אחד

-
- (1) בהבא להלן ראה גם ר"ד ליל ב' דחגה"ש תשכ"ח ס"ג. וש"נ.
  - (2) בהקדמה ח, א.
  - (3) פ' אמור צז, ב ואילך.
  - (4) ראה גם הקדמת הרמב"ם לס' הי"ד: אדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואח"כ קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה.
  - (5) וראה לקו"ש ח"ג ע' 996 ואילך.
  - (6) ספרי נשא ז, כו הובא ברמב"ם הל' חנוכה פ"ד הי"ד (וראה לקו"ש ח"ח עמ' 349 ואילך. וש"נ).
  - (7) במדב"ר פ"ג טו"טז.
  - (8) נשא ז, כג.
  - (9) שבת פח, א.

כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום.

ולכאורה, מדוע להביא הכתרים הי' מספיק ס' ריבוא וליטלם הוצרכו ק"כ ריבוא!?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמה ביאורים נאמרו במפרשי הש"ס¹⁰ והעיין-יעקב¹¹ על אתר ועוד בכ"מ, אבל באמת י"ל שהקושיא היא בעיקר על החלק הראשון של מאחז"ל הנ"ל — שבו מסופר על נתינת ב' הכתרים כשהקדימו נעשה לנשמע — מצד זה שקיי"ל¹² אין מלאך אחד עושה ב' שליחויות? והתירוץ הוא: נטילת ב' הכתרים לאחר חטא העגל הי' ב' עונשים, ולכך הוצרכו ק"כ מלאכים, משא"כ נתינת הכתרים שהי' ענין אחד כשאמרו "נעשה ונשמע".

ד. רש"א קאזרנובסקי: ב"היום-יום" איתא¹³ ש"חג השבועות הוא זמן המוכשר לעשות הכל לטובת לימוד התורה והעבודה ביר"ש . . כדוגמת זמן התקיעות בר"ה ויום הקדוש דצום הכפורים".

ושם לפני"ז¹⁴ "שחה"ש הוא זמן עת רצון למעלה, והשי"ת מקטרג את המקטרג על עם ישראל, כדוגמת הטרדתו בשעת התקיעות בר"ה ויום הקדוש דצום כפורים".

ולכאורה, בר"ה — הרי תוקעים בשופר ("מצות היום בשופר"¹⁵) ביום-הכיפורים — צמים ("ועניתם את נפשותיכם"¹⁶) — איזה ענין יש בחג השבועות!?

(10) ראה תוד"ה ירדו ק"כ ריבוא. חדא"ג למהרש"א.

(11) עיון יעקב שם. ועוד.

(12) הובא גם בפרש"י עה"פ וירא יח, ב.

(13) ד' סיון.

(14) ג' סיון.

(15) ר"ה כו, ב (במשנה).

(16) ל' הכתוב — אחרי טז, לא. ובכ"מ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מעלת שבועות הוא מצד עצמו.

רש"א קאזרנובסקי: האם לא דרושה הכנה לפני"ז?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ההכנה היא בכאו"א — כפי שהכין לפני

יו"ט.

רש"א קאזרנובסקי: האם אמירת "תיקון ליל שבועות" היא הכנה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן¹⁷.

ה. רז"י: הרח"ג רצה לומר לי תירוץ על רש"י¹⁸ — אך לא רציתי לשמוע, כי אני מעוניין לשמוע תירוץ מכ"ק אדמו"ר שליט"א.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין זה סתירה.

רח"ג: המדרש הגדול ביותר הוא על פרשת נשא, אולי הטעם לכך מפני שזו הפרשה הנלמדת בכל-פעם אחרי חג השבועות ואז למדו הרכה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: פעמים חלה הקביעות כך שפרשת נשא נקראת גם לפני חג השבועות¹⁹ ועיקר המדרשים הם על פרשת הנשיאים, ולהעיר שרש"י מכל המדרשים מביא רק (על) שנים²⁰.

[רז"י סיפר סיפור מסויים, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א]

מן הראוי הי' לספר סיפור בשבחן של ישראל²¹.

רז"י סיפר מדברי חז"ל²² אודות קבלת התורה ואמירת "נעשה

ונשמע".

(17) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 113. סה"ש תש"ה ע' 103.

(18) ראה לעיל ר"ד יום א — סי"ג.

(19) ראה סה"ש תשמ"ח כרך ב ע' 465 ובהע' 2.

(20) על המקריבים ביום א (נחשון בן עמינדב למטה יהודה) וביום ב (נתנאל בן צוער נשיא יששכר).

(21) וראה בארוכה שיחות ש"פ ויחי ושמות תנש"א. ועוד.

(22) בסוגיא דמ"ת במס' שבת פח, א ואילך.

רש"ח החל לשיר את השיר "כי אלוקים יושיע ציון" ²³.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מי חיבר לזה ניגון?

חב"ה: הבחורים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מכאן?

חב"ה: כן.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מילים נכונות מאד.

[צוה לעומדים מאחוריו שיאמרו "לחיים".]

רח"ג: כיון שניגון זה הי' מנגנים מקודם על פיוט "דיינו" — הנני לבקש ב"עת רצון" זה שיהי' כבר "דיינו" לכל הצרות!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אמן, כן יהי רצון!

= ☆ =

(23) תהלים סט, לר"ז. ולהעיר שע"פ המנהג לומר הקאפיטל תהלים המתאים למספר שנותיו (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' לא. ח"י ס"ע נג) — התחילו ב"א ניסן שנה זו (תשל"ל) לומר מזמור סט שבתהלים.

ליל ב* דראש השנה תשל"א

א. רשמ"ג: כתוב בסדור אדה"ז "ויתודה בלחש" בין התקיעות —
מה הפירוש "בלחש" כדיבור או במחשבה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בדיבור¹. יש שיחה מכ"ק מו"ח אדמו"ר²
שמבאר שזהו ענין הגעגועים, ומשם משמע³ שצריך להיות כדיבור ("און פון
דארטן וייזט אויס אז עס דארף זיין בדיבור")⁴.

שאלה: ב"ויתודה בלחש" האם הכוונה לבעל-תוקע או גם להקהל⁵?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כפי שמשמע בסידור הכוונה היא לכל אחד
ואחד, אולם לפועל לא ראיתי שנוהגים כן,

[ואולי ישנם אחרים שנוהגים כן].

שאלה: הרי כל הוידויים הם בלחש?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "על חטא" אינו בלחש, ועל "אשמנו" ישנו,
הרי, ניגון מיוחד.

שאלה: בראש השנה נזהרים⁶ הרי שלא לומר (בתפילת אבינו מלכנו
וכיו"ב) כל ענין שיש בו הזכרת חטא וכיו"ב כדי שלא ליתן פתחון פה וכו',

-
- (1) ראה לקו"ש ח"ט ע' 435 (וצ"ע).
  - (2) לקוטידיבורים ע' 102. וראה סה"ש תש"ד ע' 31. שם ע' 41-42.
  - (3) אבל ראה לעיל בסעודות א דר"ה תשכ"ט ס"ג. (וצ"ע).
  - (4) וראה שו"ע אדה"ז סתקפ"ד ס"ב. לקו"ש ח"ד ע' 1355. שם ע' 1360. ספרים
המובאים בקיצוש"ע עם שערם המצויינים בהלכה קכט, טז. זכרון יהודה
מב, ב.
  - (5) ראה גם לעיל בסעודות ר"ה תשכ"ט שם.
  - (6) סידור אדה"ז. ולהעיר משו"ע אדה"ז שם שהביא רק שיש מדלגין א"מ
חטאנו לפניך.
-

* בליל א ויום א לא דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א כלום — הרושם [וראה ע"ד הנהגת
רבותינו נשיאנו בזה — לקו"ד ע' 85-86. סה"ש תשי"א ע' 26-27. סה"ש תשי"ד ע' 3.
סה"ש תשי"ה ע' 3. המו"ל].

מדוע, א"כ, בה"ובכן יהי רצון" שאומרים לאחר תקיעות, הלשון הוא
 "לכפר על כל חטאינו"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: משום שזה כבר לאחר תקיעות⁷.

★ ★ ★

ב. שאלה: מהו הפירוש במ"ש אדה"ז בסידורו "אחר קריאת
 התורה יכין עצמו לתקוע בשופר" כיצד ובמה היא ההכנה?⁸

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר שמנגן כמה
 תנועות מניגון. וכן נהג גם אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁹ — והניגון נדפס כבר
 ב"ספר הניגונים"¹⁰.

= ★ =

---

(7) ראה שר"ע אדה"ז שם: אבל לומר פסוקים שיש בהן הזכרת חטא אין קפידא
 כיון שאינו דרך וידוי, ואפי' וידוי ממש אין למנוע בשעת התקיעות שהשטן
 הוא מעורבב בו.
 (8) ראה להלן בר"ד דיום ב' דר"ה תשל"א ס"ג. וש"נ.
 (9) ראה גם "ליובאוויטש וחיילי" ע' 28.
 (10) ניגון יז"ט.

יום ב דראש השנה תשל"א

א. שאלה: אודות תשליך כותב אדמו"ר הזקן "טוב לילך מחוץ לעיר"¹. מדוע צריך להיות חוץ לעיר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: משום דכתיב² "ותשליך במצולות ים כל חטאתם" — "במצולות" פ"י שלא יהי' במקום יישוב.

שאלה: בשולחן-ערוך³ כתוב "נהר" ואילו בסידור "באר המים או מעין"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הלשון בסידור הוא מ"פרי עץ חיים"⁴.

שאלה: איך נהגו לעשות תשליך בבית אביו של — יבלחט"א — כ"ק אדמו"ר שליט"א?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בניקאלייעב הלכו לאמירת תשליך ליד באר מים חיים.

ב. שאלה: כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר (בש"פ נצבים וילך*⁴) את דברי הרס"ג⁵ שאחד הרמזים דתקיעת שופר הוא להזכיר לעם ישראל את קול השופר דמתן-תורה⁶ (וה"ז ג"כ מפסוקי שופרות ויתרה מזו — התחלת וראש ברכת שופרות אתה נגלית כו' ובקול שופר עליהם הופעת כו').

(1) בסידורו (ב"סדר תשליך"). ובש"ע (שלו) סתקפ"ג ס"ז: וטוב שיהי' מחוץ לעיר. ומקורו במג"א שם סק"ה בשם האריז"ל, רמ"א שם. וראה פע"ח (דלהלן הע' 4): וטוב אם יהי' חוץ לעיר.

(2) מיכה ז, יט.

(3) אדה"ז — שם.

(4) שער השופר פ"ה: נכון לילך ביום א' דר"ה .. אל מעיין ובאר של מים חיים.

(4*) נדפס (גם) בלקו"ש חכ"ד ע' 553. ועוד.

(5) הובא באבודרהם בטעמי התקיעות.

(6) שנאמר בו (יתרו יט, טז): וקול שופר חזק מאד.

מהו החילוק בין טעם זה להמשל דהרה"ק וכו' מהרלוי"צ ז"ל
מבארדיטשוב?⁷

כ"ק אדמו"ר שליט"א: החילוק העיקרי בין טעם הרס"ג להמשל
דהרלוי"צ הוא בפשטות: הרס"ג מזכיר את מתן-תורה, שאז היו ישראל
בדרגת צדיקים. הרלוי"צ מזכיר משל מענין לבושים כשהמלך הי' ביער
(שאינם בגדי מלכות כלל⁸), היינו מאחד שהנהגתו אינה כדבעי⁹.

— הרס"ג הי' איש פלאי, חי מ"ט שנה¹⁰, כתב כמה ספרים וחידוש
ופעל גדולות ונצורות בכל התחומים ושטחי התורה.

וכנוגע לענינו:

בתורת החסידות מביאים כו"כ ענינים מרס"ג, ונדפס בספרי פולין
("אין פולישע ספרים") שמאמר הבעש"ט¹¹ עצם כשאתה תופס במקצתו
אתה תופס בכולו הוא מהרס"ג (ועד"ז בענין קריעת ים סוף)¹².

- (7) המשך וככה תרל"ז פ"ע.
- (8) כמובן מזה ש"לא הכירו את המלך" וגם הבגדים של החכם (בשעה שהולך
את המלך מהיער) הם בגדים פשוטים שאינם לכבוד ולתפארת — שהרי
רק לאח"ז (כשבא המלך לבית המלכות) הלבשוהו בגדים יקרים.
- (9) ונת' בארוכה בקונטרס ר"ה תשמ"ז ע' 16 (סה"מ מלוקט ח"א ע' תכט (ס"ח)
ואילך). למה שלכאורה רוב פרטי המשל הם בענינים דהיפך שבחן של
ישראל, והרי בר"ה צריכין ליזהר מלהזכיר ענינים ותארים בלתי רצויים,
עי"ש בארוכה.
- (10) בשיחת ש"פ צו שבת הגדול תשמ"ב (התוועדויות תשמ"ב ח"ב ע' 1141):
"שימי חיינו היו פחות מאשר ימי שנתינו בהם שבעים שנה", כידוע שימי
חיינו היו חמישים או ששים שנה (כפי החילוקי דעות שבזה)."
— ראה שה"ג בערכו (מערכת גדולים סס"ד). סדר הדורות אלף החמישי
ד"א תרפז.
- (11) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סקט"ז (ע' 64).
- (12) ראה ס' שבחי בעש"ט (מהדורת הורודצקי ע' 14 ד. מהדורת הר"י שי'
מונדשיין אה"ק תשמ"ב ע' 178) שהי' הבעש"ט שוקד ללמוד ספרי רס"ג
הנ"ל*.

* ושם לפניו מובאת אימרה נעימה (יא געשמאקער ווארט"י): "שמעתי... שאמר
הבעש"ט על עצמו שהוא גלגול רבינו סעדי' גאון" — וי"ל שזהו בנוסף על ענינו של

ספר

האמונות והדעות

כולל האמונות האמתיות המקובלות מפי התורה והנביאים ע"ה . חובר גם הדעות הנכריות . ומשיב עליהן במעטת צודקות אמתיות :

חברו בלשון ערב

הגאון רבינו סעדיה בר רב יוסף

הפיתומי זצ"ל :

ראש ישיבה במתא פחמא שנת ד' אלפים תרצ"ג לבריאות עולם :

העתיקו לשפת קרשנו החכם הגדול

ה"ר יהודה אבן תבון ז"ל סדרון ספרד

יזא עסה לזכר עם פעלים רכום וקרום א מוגס פלוד כהכלים ככסה סמויקה וע"ס ד' קשתמלדימם עם שז"ל ליעורכ . ב מרלס מקומס בחלך ובהלמח דבלי וירושלמי ומדעתי ג מלוקה כמאמרים לפרכים קמים . ומפחה סלל סוק טומת כל פרק . ד כיסור הדם כמטיק , לכננת דברי כספר יקרא בשם

שביל האמונה

ה וברלשו בילוד סכטיק על כל סמלות סדום סרגילום על לשון כגחון ז"ל כספר סזס ומלך ספרי סכנין :

כל אלה פעל ועשה דרב הסאוה"ג הר"ף המופלג בתורה ויראה שלם בסדעים אוהב חכמה ונצור תורה תחיק חסיד כ"ש סה' ישראל הלוי קישורו ג"י . בעהמ"ה פ' בירורי המדות על סני עקידת יצחק

ביוזעפאף

בדפוס הרבני הגנר פוג' ברוך זעצר ג"י :

בשנת האמונה והדעת בלכבי לפ"ק

ג. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהמשך להמדובר אתמול¹³ בענין "יכין עצמו כו" — ב"שער הכולל" לאזמו"ר¹⁴ מפרש שכוונת אדה"ז בסידור ("אחר קריאת התורה יכין עצמו לתקוע בשופר, ויאמר קאפיטל זה [מז] ז' פעמים") היא:

"ההכנה היא שיאמר זה המזמור ז' פעמים".

אמנם, למרות גדלותו של השעה"כ — וכידוע¹⁵ שכו"כ מהענינים שכתב היו עפ"י מה ששמע מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — הרי פירושו, בנדו"ד, אינו מובן:

פירוש זה (דהנ"ל) תואם את המשמעות ד"ויאמר כו". אבל מהי הכוונה, א"כ, ב"יכין עצמו"?¹⁶

ד. [ביקשו מכ"ק אדמו"ר שליט"א שיאמר "לחיים", ואמר:]

בההתוועדות — אני אומר. אבל כאן בשלחנו של הרבי ("דאס איז דער שווער'ס א טיש") איני רוצה לשנות ממנהגו של הרבי, שלא הי' אומר "לחיים" בראש-השנה.

(13) לעיל — בליל ב דר"ה ס"ב.

(14) פמ"ג סק"א.

(15) ראה גם לעיל בר"ד יום שש"פ תשכ"ה ס"א.

(16) בשיחת שבת תשובה תשל"א נת' שכאו"א יעורר את עצמו בדבר שהוא מתעורר הימנו (ויהי' זה ממ"ש בס' כתר שם טוב, או ממ"ש בשו"ע האריז"ל, בספרי חסידות, או ב"מטה אפרים"*) וכיר"ב) והדבר נוגע דוקא לתקי"ש שהיא בתחילת העבודה דכל השנה, ומהתעוררות זו תומשך התעוררות לכל השנה הבעל"ט. וראה בארוכה לקו"ש ר"ה תשנ"ב.

הבעש"ט שהוא מיוחד בפ"ע כו' ובתור הוספה על עיקר ענינו (משיחות ש"פ ויקי"פ תשמ"ב סמ"ד (התוועדויות תשמ"ב ע' 1061) וש"פ ויקרא תשמ"ב (שם ע' 1115)).
** אודות מח"ס זה — ראה גם שיחות-קודש תשלי"ד ח"ב ע' 378.

[אודות "ברכת המזון", אמר]

טוב שלא כיבדוני לברך, כי אז הי' ג"כ "שאלה"17.

= ☆ =

מוצאי יום הכיפורים תשל"א

א. שאלה: מהו המקור והביאור במנהגנו¹ שבמוצאי יום הכיפורים "תפלת מעריב והבדלה, בקיטעל וטלית, אבל בכובע (ולא ביארמולקע) והטלית על הכתפים?"

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר, ולכן רשמתי כן.

[אחר הפסק זמן, המשיך:]

ויש לבאר² — שכיון שענין ההבדלה הוא להבדיל בין מה שלפניו ומה שלאחריו — בין יום הכיפורים למוצאי יום הכיפורים וכו' — עושים פעולה כדי להמשיך את יוהכ"פ במוציוהכ"פ וכו' ("דאס איז אויף ממשיך זיין דעם יוהכ"פ") ולכן לובשים "קיטעל" וטלית להמשיך כנ"ל.

אמנם, לכאורה יש להקשות על-כך:

הטעם ש"נוהגין במדינות אלו ללבוש הקיטל מפני שהוא בגד לבן ונקי" הוא "כדי להיות דוגמת מלאכי השרת"³ שהרי אין אוכלים ושותים כמלאה"ש, ו"בליל יוה"כ הכל נוהגין להתעטף בטלית גדול וכו' מפני שהדבר ידוע שאין לובשין אותו לשם מצות ציצית אלא כדי להדמות למלאכים לובשים לבנים ומתעטפים לבנים"⁴. וא"כ מה שייך ענין זה דלבישת "קיטל" בהבדלת מוצאי יום הכיפורים!?

ב. שאלה: מהו הדיוק ב"והטלית על הכתפים"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איתא בכתהאריז"ל⁵ ש"אם הי' רואה (האריז"ל) שכבר שקעה החמה הי' מוריד הטלית בין כתפיו משום דלילה לאו זמן ציצית הוא וכשהוא בין כתיפיו אין חשש אם הוא לילה".

(1) ספר המנהגים ע' 59.

(2) ראה גם דיבורי סעודת א' דסוכות תשל"ל ס"ב.

(3) שו"ע אדה"ז סתרי ס"ט.

(4) שו"ע אדה"ז ס"ח ס"ג. וראה כף החיים שם ס"ק טו. וראה גם שם ס"ק י"ג.

(5) שער הכוונות ש"ו תפלת המנחה ד"א.

ומקשים ע"ז⁶ ממה שאיחא במסכת שבת⁷ "כך הי' מנהגו של רבי יהודה בר אילעי, ערב שבת מביאין לו עריבה מליאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינים המצוויצין ודומה למלאך ה' צבאות".

והתירוץ⁸ שהי' מוריד הטלית בין כתפיו.

אך מכאן רואים לגבי מה שדובר לעיל⁹ — דגם כשהטלית בין כתפיו ישנו הענין ד"דומה למלאך ה' כו".

★ ★ ★

ג. שאלה: בענין כוס הבדלה במוצאי יוהכ"פ, האם צריך המבדיל לשתות כל הכוס בעצמו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' מבדיל בעצמו במוצאי יוהכ"פ¹⁰, ובדידי הוה עובדא שכמה פעמים נתן לי לשתות מכוס ההבדלה שלו.

כלומר: במוצאי יוהכ"פ יכולים לחלק מכוס ההבדלה¹¹.

★ ★ ★

ד. שאלה: בספר המנהגים נדפס¹² "לאחר סעודה המפסקת, ברכת הבנים, הבנות כו".

לכאורה, מדוע דוקא לאחר הסעודה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין הכוונה שקודם הסעודה אסור לברך — אלא להדגיש שהזמן דאז שייך לבני הבית ("צו אייגענע")¹³, ואין זה זמן המתאים לרבים.

★ ★ ★

(6) וראה נ"כ השו"ע ס"ח. ספר המנהגים ע' 25. וש"נ. ועוד.

(7) כה, ב.

(8) ראה א"א שם. ועוד.

(9) ס"א.

(10) ראה גם ספר השיחות תש"ה ע' 20.

(11) ראה לעיל בדיבורי מוצאי יוהכ"פ תשכ"ז ס"א.

(12) ע' 58.

(13) בסה"ש תש"ה ע' 20: שמעתי מאדמו"ר שזמן זה ["לפנות ערב"] אינו

ה. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בענין עלי' לתורה ב"פ ביום אחד — ידועה¹⁴ הנהגתו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שהי' עולה לתורה בתשעה באב הן בשחרית והן במנחה, אבל לא ביום הכיפורים.

ולכאורה, ביום הכיפורים יש יותר מקום לעלות גם בשחרית, שכן, אז הרי מזכירין נשמות!?

— גם ר' נתן אדלר הי' עולה בקריאה אחת (כ' עליות) כהן ומפטיר¹⁵ — [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לומר "לחיים", ולנגן להשלים מראש השנה].

= ☆ =

מתאים לרבים. הוא שייך לבני הבית ולקרובים ולא לרבים. וראה מטה אפרים סתרי"ט ס"ב: "נהגו שהאב וכו' מברכין את בניהם טרם לכתם לבהכ"נ .. ושיהי' לבם נכון ביראת ה' .. מעוררים הבנים והבנות שילכו בדרך טובים .. ולחזק לבבם לתוה"ק" וראה אלף למטה (סק"ה) בטעם הדבר.

ובספר כש"ט (גאגין) ע' 281 שכ"ה מנהג הספרדים בא"י ובכ"מ לברך קודם ההליכה לבהכ"נ. [משא"כ "המנהג בין האשכנזים ובין אנשי בבל לברך את בניהם בעיוה"כ קודם ערבית". — וצע"ק ממ"ש במטה אפרים שמנהג אשכנז "טרם לכתם לבהכ"נ"].

(14) ראה גם לעיל בדיבורי מוצי"כ"פ תשכ"ט, וש"נ.

(15) ספר השיחות ש"ד ע' 60.

ליל א רחג הסוכות תשל"א

א. שאלה: בענין עשיית סוכה מצינו כמה שינויים: בשו"ע סוף סימן תרכד כותב הרמ"א: "והמדקדקים מתחילים מיד במוצאי יוה"כ בעשיית הסוכה כו"¹, אדה"ז בשלחנו פסק: "ומצוה לתקן הסוכה ולבנותה כולה מיד למחרת יוה"כ אחר יציאתו מכהכ"נ מצוה הבאה לידו אל יחמיצנה"² וב"ספר המנהגים"³ כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במוצאי יוהכ"פ מתעסקים או עכ"פ מדברים ע"ד עשיית הסוכה".

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מ"ש בספר המנהגים "מדברים ע"ד עשיית הסוכה" — הוא עפ"י מה שראיתי הנהגת⁴ כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵,

ולגבי השינוי בלשון אדה"ז מלשון הרמ"א, הנה באמת לכאן הי' אפ"ל שכוונת אדה"ז היא להבהיר בפשטות שהפי' במ"ש הרמ"א "במוצאי יוה"כ" אין הכוונה דווקא בליל מוצאי יוהכ"פ אלא גם למחרתו, אבל⁶ עפ"י

(1) וראה גם בסתרכ"ה (בכמה שינויים).

(2) סתרכ"ה.

(3) ע' 59.

(4) וראה ב"ב קל, ב (בגודל הענין ד"מעשה רב").

(5) וראה גם קצה למטה למט"א סתרכ"ה סקי"ט — נעתק לעיל בר"ד ליל

שמיני עצרת תש"ל הע' 10. וראה גם לכללות המדובר כאן — שם בפנים. ולהעיר גם מהנהגת כ"ק אדמו"ר הצ"צ (הובאה בסה"ש תורת שלום ע' 210) שבמוצאי"פ "הלך רבינו לחדרו והתחיל ללמוד מסכת סוכה, ולבוקר גמרה".

[וראה גם סדר הדורות החדש (לבוב תרכ"ה) ע' 27 אודות הנהגת הרה"ק ר' לוי"צ מבארדיטשוב: ובמוצאי יום הקדוש יום הכיפורים לא היה נח ולא שקט כי אם ניעור היה כל הלילה והיה לומד כל מסכת סוכה עד גמירא בעמידה ובהתלהבות גדול].

ואולי י"ל שזהו משום, שכן, כל הענינים שבעולם נמשכים ע"י תורה (זח"ב קסא, ריש ע"ב. וראה ב"ר בתחילתו), דיבור וכו'.

(6) נוסף ע"ז כי פירוש זה צ"ע, שכן, לפמ"ש באחרונים (ראה ד"מ סתרכ"ה ס"ק

א. א"ר סתרכ"ד סקט"ו. מט"א סתרכ"ד ס"ט) ב' ענינים בדבר:

(א) תחלת העשי' במוצאי יוהכ"פ.

(ב) גמר העשי' למחרת יוהכ"פ.

הידוע*⁶ גדול הדיוק בלשונו הזהב של אדה"ז, בהכרח שבשינוי לשון זה בא לחדש.

וחידוש זה קשור בחידוש נוסף ("דער חידוש איז פארבונדן מיט נאך א חידוש"): מבואר בחסידות⁷ שהמקיף דסוכות — ענני הכבוד — נמשך מענן הקטורת, שזוהי עבודת יוהכ"פ. והנה, ידועים דברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) ג"ע⁸ שאמרו פעם למחרת יוהכ"פ "איצטער ערשט דארפן תשובה טאן"⁹.

— בספרי קבלה מצינו אמנם כו"כ ביאורים במעלת הד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות¹⁰, אולם שענין זה הוא ענין דתשובה — הוא חידושו של אדמו"ר נ"ע —

ויש לומר שזוהי כוונת אדה"ז כאן¹¹ לרמז במ"ש "למחרת יוה"כ" שהתשובה דימים אלו, ד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכה, מוסיפה ג"כ בסוכה, [בנוסף לענני הקטורת (עבודת יוהכ"פ)].

ואדה"ז קאי בענין הב' (ומשמיט בסתרכ"ד ענין הא') ואיך יפרש בדברי הרמ"א שקאי בענין הא'!?

— (וראה להלן סוף הע' 11), הרי (כבפנים).

6* דאה לקו"ש ח"ד ע' 1124. שם ע' 1127. התוועדויות תשמ"ה ח"ד ע' 2159. ובכ"מ.

7 עטרת ראש שער יוהכ"פ פ"ב (כח, א). שם לו, סע"א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ג ע' א'קלד. שם ע' א'קמ. אוה"ת סוכות ע' א'תשכב ואילך. המשך וככה תרל"ז פפ"ד (ע' קלז). ד"ה סוכה שחמתה כו' תרמ"א. וראה גם מאמר דפ' וירא תרמ"א (נדפס בהמשך יונתי תר"ם ע' נד ואילך) ס"ע נו. ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פי"א ואילך (סה"מ תרנ"ז ע' קסב ואילך). ועוד.

8 דאה לקו"ש ח"ט ע' 206 הע' 16. לקו"ש ח"ד ע' 400.

9 דאה שם ע' 213 הע' 72.

10 דאה פע"ח שער חגה"ס פ"א. ובכ"מ. סה"מ תשי"א ע' 42. אגרות-קודש אדמו"ר מהור"צ ח"א קצד. ח"ג ע' תפג.

11 נוסף על הפשוט — דמקור דין זה הוא במהר"ל שכ': "מיד לאחר יום כפור יעסוק כל אדם לעשות סוכתו, משום שנשלמו ימי תשובה ויום ראשון שנכנס לחטא ח"ו יקדים את עצמו לאתחולי במצוה" —

ב. שאלה: בימים אלו השתתפתי באסיפת רבנים, ואחד הנוכחים שאל בדברי הגמרא במסכת ראש השנה דף טז עמ' ב: "שלשה ספרים נפתחין בר"ה .. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים תלויין ועומדין מר"ה ועד יוה"כ: זכו — נכתבין לחיים, לא זכו — נכתבין למיתה", ולכאורה, מדוע אצל בינוניים לא נזכר ש"נחתמין", כמו בצדיקים ורשעים "נכתבין ונחתמין"?!?

והנה המהרש"א בחידושי אגדות שלו פירש: "ואמר בינוניים שהם .. תלויים ועומדים .. זכו נכתבין לחיים באותן ימים אבל לא נחתמים עד יום הכפורים שהוא יום חתימה של בינוניים",

אולם, לכאורה, עדיין הקושיא במקומה עומדת: מדוע לא נזכר זה מפורש בגמ', אצל הבינוני, ענין החתימה?!?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בן חמש למקרא .. [אחד הנוכחים שאל אם יש כאן רש"י וכ"ק אדמו"ר שליט"א ענה שלא, אבל ..] בפשוטו של מקרא — ישנו חילוק בין כתיבה לחתימה:

כתיבה היא דבר שיכול להשתנות וחתימה היא דבר שאינו יכול להשתנות, והנה, צדיקים כאן פי' — מי שיש לו רוב זכויות דמקרי צדיק בדינו¹², ובינוניים כאן פי' — "מחצה על מחצה". [ולא כפי החידוש דאדה"ז בתניא¹³].

ומשמעות דבריו (כמו שדייק במחזיק ברכה (לחיד"א) סתרכ"ה ס"ב) "מוכח דהיינו ביום מוצאי יום הכיפורים כו".

ועפ"ז יומתק מה שהביאו אדה"ז כאן (בסתרכ"ה) בריש הל' סוכה ולא כברמ"א (שהובא גם בסתרכ"ד ס"ה) בסוף הל' יוה"כ"פ.
ויש להאריך בזה עוד ואכ"מ*.

(12) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"א.

(13) תניא פ"א (ה, ב).

— וא"כ ב"זכו" שבגמ' כאן — אין הפירוש שניתוסף לו משהו ע"י עבודתו (שאלו הי' נוסף לו כבר לא הי' נכלל בסוג דמחצה על מחצה¹⁴).

וכמו שמצינו במס' יומא¹⁵ "זכה נעשית לו סם חיים לא זכה כו'" — שאין הפירוש שהוא הולך לפעול דבר חדש, אלא שבאותו ענין ("וזאת התורה אשר שם משה"¹⁶), באותה תורה, ישנה אפשרות שילמוד באופן ד"סם חיים" וח"ו להיפך.

שאלה: לכאורה, באם עשה תשובה — הרי נוספה לו מצוות התשובה, וכבר אינו בגדר ד"מחצה על מחצה". ואם ח"ו לא עשה תשובה נוספה לו עבירה, וא"כ, ממה נפשך, כבר אינו מסוג ד"מחצה על מחצה¹⁷?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: האחרונים מבארים¹⁸ "דתשובה אינה מצוה .. מ"ע זו [וידוי] הוי כהרבה מצות מהתרי"ג .. שאינה מצוה לעשות או שלא לעשות רק העשי' על תואר כך וכך נחשב מצוה, כמו גירושין וטוען ונטען .. דדיני המצוה אם יעשה כך הוי מצוה .. אבל אינו מבטל שום מצוה אם אינו עושה תשובה .. כי זה אינו מצוה כלל רק כמו גירושין והדומה שהתורה כתבה דיני המצוה אם ירצה שעונו יכופר יעשה תשובה על תואר כך וכך".

ונמצא, שהעבירה גדולה יותר באיכות, אך לא נוספה כאן בכמות,

והנה ידועה¹⁹ חקירת הראגוצ'ובי בענין איסור לפני עיוור²⁰ וחצי שיעור²¹ אם הוה לכל אחד שם (איסור, דין) בפני עצמו או הוא פרט (איסור, דין) אחד בכל האיסורים,

(14) להעיר מפי' עץ יוסף (לע"י) שם.

(15) עו, ב.

(16) ל' הכתוב ואתחנן ד, מד.

(17) עד"ז פי' בעץ יוסף שם.

(18) מנ"ח מצוה שסד. אבל ראה לקו"ש ח"ז (שיחה ג' לפ' אחרי). לקו"ש פ' נשא תש"נ.

(19) ראה בכ"ז לקוטי ביאורים לתניא (להר"י שי' קארף) ח"ב ע' פב. וש"נ. שיעורים בספר התניא לאגה"ת ע' 1089.

(20) שו"ת צפע"נ (ירושלים תשכ"ה) ס"ה. וש"נ.

(21) צפע"נ לרמב"ם הל' אסו"ב פ"א ה"ח.

ועד"ז י"ל בענין התשובה שזהו פרט אחד בכל עבירה כאשר אינו שב בתשובה, עדיין נשאר בסוג ד"מחצה על מחצה".

ונמצא, א"כ, שאפשר ליישב בפשטות מה שעדיין לא מתורץ בדברי המהרש"א — שלתירוצו קשה, מדוע א"כ לא אומרת הגמ' במפורש ונחתמין ביוהכ"פ —

כי זהו דבר שיכול להשתנות.

★

ג. שאלה: מנין מקבל הכינוני חיות, הרי אין כותבין לו בר"ה, וממה ניזון עד יוהכ"פ?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם בלהיפך (מצדיקים-גמורין) הרי לא נחסר ("פעלט זיך ניט") בר"ה!

— וענין זה מובן עפ"י מה שמבאר אדה"ז באגרת התשובה²² מה ש"נמצאו בכל דור כמה וכמה חייבי כריתות ומיתות והאריכו ימיהם ושנותיהם בנעימים".

★ ★ ★

ד. שאלה: מארז"ל שהוזכר קודם תחלתו ב"שלשה ספרים נפתחין בר"ה כו" אינו ענין של הלכה, ובודאי החכמים שדיברו בזה ("א"ר כרוספדאי א"ר יוחנן") ראו את הענינים בשורשם, איך שהם.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי בגמ' שם הובאו ע"כ לימודים מפסוקים.

שאלה: הלימודים ה"ה — ביאורים בדרך הפשט, מהו הביאור הפנימי ברמז וכו'!?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מבואר בדא"ח שהפי' הוא שהדבר יורד למטה, במלכות^{22*}.

(22) פ"ד.

(22*) ראה ד"ה בחכמה יבנה בית — לאדה"ז — תקט"ב.

שאלה: מה שאומרים בתפלות דימים נוראים "ותשובה ותפלה וצדקה" מה הפי' בכך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זוהי עצה טובה שהפייט נותן כדי להעביר כו' באמצעות ג' הענינים דתשובה תפלה וצדקה, וכפי שתמיד מצוה להוסיף בצדקה.

ה. שאלה: ב"רכון העולמים"²³ אומרים "לכן יהי רצון מלפניך .. שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקובל לפניך כאילו הקרבנו כו' כמה שנאמר²⁴ ונשלמה פרים שפתינו כו'", וזאת, עפ"י מאתז"ל²⁵ תפלות כנגד קרבנות תקנום. והנה בקרבן ישנו פיגול²⁶, כיצד מתבטא ענין זה בתפילה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם בתפילה ישנו פיגול — מחשבה זרה. אלא שבתפילה ישנה מעלה על קרבן: בקרבן באם חשב בשעת השחיטה מחשבה הפוסלת הדבר אבוד²⁷ משא"כ בתפילה את אותה תפילה יכולים ג"כ לתקן,

וכמ"ש אדה"ז בתניא²⁸ "בתפלה שלא בכוונה שמחשב מ"ז .. שמפני שכוונתו לשמים לכך יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל בכוונה אפי' תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה כמ"ש במק"מ פ' פקודי".

נוזהו חידוש גדול שתפלה אחת תוכל להעלות תפלות כל השנה — שלא מצינו לו מקור בנגלה, אלא שנרמז בקבלה].

אמנם, עד שמתקן התפילה — ה"ה בגדר פיגול!

(23) לפני "איזהו מקומן".

(24) הושע יד, ג.

(25) ראה ברכות כו, ב. וש"נ. זח"ג כח, ב. ובכ"מ.

(26) ראה רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פי"ג ה"א.

(27) דאה רמב"ם שם פרקים יג"ח.

(28) קו"א להבין מ"ש בשעה"י.

ו. כ"ק אדמו"ר שליט"א: בערב החג שיגר לי אברך צדקה, ואיני יודע אם כיוון למה שכותב אדמו"ר האמצעי בסידור²⁹ שצריכים לתת צדקה בערב חג הסוכות.

— שלחתי "צעטל" והתכוונתי שילמדו ממנו, ולפועל, כנראה שיעתיקו ויפרסמו את זה, אך הדבר ישאר רק, כאמור לעיל, כתיבה בלבד —

בכ"מ³⁰ מבואר שענין הצדקה קשור לערב סוכות מטעם הכנה לחסדים³¹ של סוכות. אבל באמת הענין של צדקה שייך גם בסוכות גופא³².

[אחד הנוכחים סיפר מה שאמר כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע בקשר ל"אושפיזין החסידיים" ("חסיד'ישע אושפיזין")³³ וכשהזכיר את הבעל שם, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שצריך לומר: הבעל שם טוב³⁴].

= ☆ =

-
- (29) רנז, ג.
 (30) ראה גם בר"ד ליל א דחגה"ס תש"ל ס"ו. לעיל בר"ד דליל א דחה"ס תשכ"ח ס"ב (ובהע' 10).
 (31) סידור שם.
 (32) פע"ח שער חגה"ס פ"ג בסופו (ד"ה ומיד).
 (33) ראה שיחת ליל א דחגה"ס תרצ"ז ותש"ג (הובאה בלקו"ש ח"ד ע' 412. שם ע' 491). אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ט ריש ע' תמג. וראה ספר הערכים חב"ד (כרך ד) ערך אושפיזין דסוכות ס"ה (ס"ע שדמ ואילך). וש"נ. ס' מעייני הישועה (קה"ת תשמ"ח) ע' 72 ואילך.
 (34) ראה סה"ש תרצ"ט ע' 321. לקו"ש ח"ח ע' 27 בשוה"ג (הא') להע' 42.

יום א דחג הסוכות תשל"א

א. כ"ק אדמו"ר שליט"א: ... בזמן המחלוקת שהיתה על חסידים וכו' כתב אדמו"ר הזקן אגרת לחסידים ובה נאמר שהוא שמח מכך שהטענות של המתנגדים על חסידים אין להם שום אחיזה¹.

ב. שאלה: לגבי המנהג ע"פ קבלה שאחר התקיעות דר"ה צריך הבעל-תוקע לילך למקומו ולשבת פניו אל העם והם יסתכלו בו² — איך נהג לקיימו כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, בישיבה או בעמידה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בודאי בעמידה³, כי אילו הי' עושה זאת בישיבה הי' צריך לסובב הכסא והי' הדבר בולט מאד ("אוסדרייען דעם בענקעל — וואלט געווארן א שטורעם"), ודרכו הק' הי' להקפיד מאד שלא יהי' בבליטות⁴.

ג. שאלה: במאמר רז"ל "ולקחתם לכם ביום הראשון — ראשון לחשבון עונות"⁵ מובא מהרה"ק וכו' רלוי"צ מבארדיטשוב שבארבעה ימים שבין יוהכ"פ לסוכות אין ענין עוונות מצד ההכנות לחג הסוכות*⁵.

ואם כן, הרי לכאורה, בהכרח שגם בסוכות אין ענין עוונות, שהרי אם ההכנה למצוה — אינה נותנת מקום לענין עוונות, עאכו"כ בימים שמקיימים המצוות עצמם?!

(1) אג"ק אדה"ז (קה"ת תש"מ) ס"ע קטו ואילך.

(2) קונטרס לימוד החסידות ע' 11.

(3) ראה גם לעיל בר"ד דר"ה תשכ"ט ותשל"א.

(4) ראה סה"ש תש"ג ע' 64. וראה גם שם ע' 81.

(5) ויק"ד פל"ז, ז.

(5*) ראה ס' טעמי המנהגים (ירות"ו תש"ז) קו"א לסתשצ"ד (ע' שמט) ד"ה ובספר. — נזכר בשיחת ש"פ האזינו ש"ת תשכ"ד ס"ז.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בפשוטו של מקרא — פשוטם של דברים, בד' ימים אין ענין עוונות כי אין אפשרות לחטוא, שכן טרודים בהכנות לחג הסוכות, בחירת הד' מינים ("זה עוסק בסוכתו וזה עוסק בלולבו כו"6) [וזהו דבר קשה לבחור אתרוג ("און ס'איז א שווערע זאך אויס קלייבען אן אתרוג"7)].

בחסידות מבואר שהד' ימים הם כנגד ד' אותיות שם הוי' דלעילא⁷.

בענין הד' מינים — מבואר אודות ענינם בסידור האריז"ל סדר השנה, "פרי עץ חיים"8 ו"משנת חסידים"9.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בענין ההפטרה של חג הסוכות וע' אומות¹⁰].

ד. שאלה: בענין הריבוי בהדסים — שנזכר ב"ספר המנהגים"11 — כמה? ומדוע מרבים¹²?

כ"ק אדמו"ר שליט"א [הזכיר את החשבונות המנויים שם ובין הדברים הזכיר ש] "הדס" בגימטריאה ס"ט¹³.

ה. כ"ק אדמו"ר שליט"א [הוסיף ואמר]: ישנה שאלה קשה ("א שווערע שאלה") בענין מנהגנו להרבות בסכך¹⁴ הן על פי נגלה — בשו"ע

- (6) ויק"ר שם. וראה מתנות כהונה ויפה תואר שם.
 (7) ראה סה"מ תשי"א ע' 42. מבוא לפוקח עורים ע' 8. אג"ק ריי"צ ח"א ע' קצד. ח"ג ע' תפג.
 (8) שכ"ט (שער הלולב וד' מיניו) פ"א ואילך (וראה שם קטע ד"ה הד' מינים. ועוד).
 (9) מסכת ימי מצוה וסוכה פ"ד. ועוד.
 (10) ראה גם ד"ה הללו ושיחות חגה"ס ש.ז. [תשל"א]. שיחות קודש תשל"א ע' 75.
 (11) ע' 65.
 (12) ראה גם לעיל בר"ד ליל א דחגה"ס תשכ"ט ס"ב.
 (13) ראה שם הע' 6.
 (14) ספר המנהגים חב"ד שם. לקו"ש ח"ט ע' 231. וראה שיחת ליל א דחגה"ס תש"נ ס"א.

כתוב להיפך ש"לכתחילה צריך לעשות את הסיכוך קל וקלוש" (ורק "בדיעבד אפילו היתה מעובה .. כשרה")¹⁵, והן על פי המבואר בדא"ח¹⁶ ?!

★ ★ ★

ו. שאלה: האם אומרים אבינו מלכנו ביום ב' דר"ה למנחה כשחל בערב שבת?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא שמעתי ממנהג כזה, והלא גם בערב יוה"כ כשחל בעש"ק אין מנהגנו שיאמרו למנחה אבינו מלכנו.

זירזתי את ההו"ל ד"ספר המנהגים" כדי שידעו את המנהגים. ("אין האב געהיילט אז דער ס' המנהגים זאל ארויס גיין כדי מען זאל וויסען די מנהגים").

= ★ =

(15) שו"ע אדה"ז סתרל"א ס"ה.

(16) ראה אוה"ת דברים ע' א'תשטו. ועוד. וראה שיחת חגה"ס תש"נ שם.

ליל ב רחג הסוכות תשל"א

א. שאלה: בענין האושפיזין פעם החשבון הוא שיוסף הוא הששי ופעם הוא הרביעי?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: קיימות ב' דיעות בסדרם של האושפיזין: במקום אחד בזהר¹ הסדר הוא: אברהם, יצחק, יעקב (משה, אהרן, יוסף²) דוד.

— כלומר מקביל לסדר הספירות.

ואילו לדעה אחרת³ — סדרם הוא כסדר תולדותם: יוסף, משה כו'. [ומה שאומרים שיוסף שייך לשמיני עצרת⁴ — הוא עפ"י חשבון אחר — בעה"ב].

ב. שאלה: בענין הנהוג בכ"מ שמזמינים האושפיזין בדיבור, ואין מנהג חב"ד כן⁵.

— לכאורה, מהו הטעם לזה, הרי איתא בזהר⁶ אודות רב המנונא סבא, כד הוה עייל לסוכה הוה חדי כו' ואמר נזמן לאושפיזין כו' תיבו אושפיזין!

-
- (1) זח"ג קג, ב ואילך.
  - (2) בזהר שם לא נזכרו שמות אלו. אבל כ"ה בכמה סידורים מכתהאריז"ל. ועיין בספר טעמי המנהגים "עניני הלולא דרשב"י" בהע' בשוה"ג ע"ד ב' הנוסחאות בזה.
  - (3) זח"א רסא, סע"א. ח"ג שא, סע"ב.
  - (4) ראה זח"א רח, ב. אוה"ת ויחי שפן, א. ובכ"מ.
  - (5) ראה גם שיחות קודש תשכ"ו ח"א ע' 33 (יום ב דחה"ס ס"ו). התוועדויות תשמ"ה ח"א ע' 241. התוועדויות תשמ"ו ח"א ע' 206. — ולהעיר, דבמחזור מאה שערים (ברדיטשוב תרע"ג) נדפסה תפלה זו.
  - (6) שבהע' 1.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אדרבה, קשה להיפך — על אלה שנוהגים כן להזמין בדיבור:

לכאורה, לשם מה יש צורך להזמין האושפיזין בדיבור, הרי דיבור ענינו לזולת, וכאן מדובר בזולת שמועילה כלפיו גם מחשבה לבד.

ומאידך, אם יזמין בדיבור ולא יכוון כדבעי — לא יועיל הדיבור ואין זה הזמנה.

— הרס"ג שואל בענין תפלה בכלל מדוע דרוש דיבור, דממה נפשך: מה תועיל תפלתו? אם אין לו זכות — הרי לא יועיל. ואם יש לו זכות ממילא יקבל מה שזקוק.

ואף שמבואר שתפלה ענינה לפעול שינוי הרצון⁷, אך ללא זכות איך נפעל שינוי הרצון, בשלמא בלימוד התורה ישנו הענין ד"חיים⁸ הם למוצאיהם⁹, בקיום מצוות נפעל שינוי הגשם ובירור וזיכוך ענינים הגשמיים אבל בתפלה, סגי¹⁰, לכאורה מחשבה¹¹?! —

-
- (7) ראה סה"מ מלוקט ח"ד ע' רנבדנג. וש"נ.
- (8) ל' הכתוב — משלי ה, כב.
- (9) עירובין נד, רע"א.
- (10) להעיר מהמבואר בלקו"ש חכ"ב ע' 116 (ואילך) דאף שתפלה צ"ל בדיבור, מ"מ שייכת להמצוות דחובת הלבבות והכוונה היא חלק עיקרי דהמצוה, עיי"ש.
- (11) בכ"מ בדא"ח מבואר שמכיון שהאורות הנמשכים ע"י האושפיזין הם למע' מהשתל' — א"א להמשיכם ע"י עבודה בדרך אתעדל"ת (כי "אין יד אדם מגעת שם") והמשכתם הוא רק בדרך אתעדל"ע כו' ולכן נק' אושפיזין דוגמת אורח הבא לפרקים (ראה ס' הערכים ח"ב ע' אושפיזין דסוכות ס"ב ס"ק א וש"נ).
- הנה בדורותינו המשכת וגילוי האושפיזין שבזהר הוא ע"י האושפיזין דנשיאי תורת החסידות (ראה ס' הערכים שם ס"ה ס"ק ב), ולהעיר ממה שנהגו להזכיר בסוכה את הנשיאים (ראה גם סה"ש תש"ד ע' 12. סה"ש תש"ה ע' 35).
- וראה בשיחות שבהע' 5 שנת' שם שאף שלא הזמינום בדיבור, אבל הענינים ברוחניות נמשכים, ובפרט (ע"י תורה) שנלמדו הענינים וכו'.

בכלל, ענין האושפיזין לא נזכר בריבוי מאמרי דא"ח — וכמדומה שרק בסידור (עם דא"ח) ובעוד מקומות ספורים מדובר בזה¹².

ג. שאלה: מה נותנים האושפיזין?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי איתא בזהר¹³ שכל אחד מהאושפיזין אומר פסוק מיוחד שבו הוא מברך את היהודי היושב בסוכה.

ד. רש"ג: בתורה שבכתב נאמר¹⁴ "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבות וערכי נחל", כלומר, הסדר הוא: (1) אתרוג (2) לולב (3) הדס (4) ערבה.

ואילו בתורה שבעל-פה — במשנה דמסכת סוכה¹⁵ — באו הדינים דד' מינים כסדר שונה: (1) לולב¹⁶, (2) הדס¹⁷, (3) ערבה¹⁸, (4) אתרוג¹⁹.

מהו ההסבר לכך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: תורה שבכתב ותורה שבע"פ הם שני דברים שונים:

כתיב²⁰ "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך", וארז"ל²¹ מוסר

(12) ראה ס' הערכים ע' אושפיזין דסוכות. וש"נ.

(13) שבהע' 1.

(14) אמור כג, מ.

(15) פ"ג.

(16) שם מ"א.

(17) שם מ"ב.

(18) שם מ"ג.

(19) שם מ"ה.

(20) משלי א, ח.

(21) כ"ה במטה משה שער השלישי (וראה כנפי יונה ח"א פ"ד). וכ"ה בסד"ה אריב"ל תש"ב (ע' 142). ובאגה"ק סכ"ט (קנא, א) בשם הזהר. וראה זח"ב פה, א ובאוה"ח שם. שם רעו, ב. וראה יהל אור ע' תרמא. ועוד. מ"מ ללקו"ת שמע"צ פה, א.

אביך — תורה שבכתב, תורת אמך — תורה שבע"פ. תושב"כ היא בחי' חכמה ("אביך"), ותושבע"פ היא בחי' בינה ("אמך")²²,

ומצד זה מסתעפים שתי גישות שונות וסדרים ודרכי לימוד שונים.

והנה, בפשטות בהפסוק שבתורה "ולקחתם לכם גו'" נמנה תחלה האתרוג ("פרי עץ הדר") משום שזה פחות חידוש, וכל המאוחר יותר הוא חידוש גדול יותר.

אמנם²³, מצינו ביאורים בדרך הנגלה כגון זה של התוספות יו"ט בפירושו למשניות²⁴:

"ולפי שהלולב נאגד עם ההדס והערכה כמ"ש במשנה ח', הלכך מפרש להו ברישא וכסדרן בכתוב כפת תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, והדר מפרש לאתרוג, אע"פ דפרי עץ הדר ברישא כתיב".

ומוסיף עוד הסבר:

"ועוד דהא מברכים אלולב הואיל ובמינו גבוה מכולן, כדאיתא בגמרא דף ל"ז והלכך נמי אקדים פירושיה והדר מפרש לה כסדרן המפורשים אחריו בכתוב. א"נ משום דאגידי עמיה",

[ועד"ז כותב הלבוש²⁵ "ומפני שהלולב הוא גדול שבכולן עליו הוא הברכה .. אע"פ שנחשב בפסוק לשני נבאר אותו ראשונה"]

ואף שאין לשון התויו"ט מחזור כל צרכו — נראה שתירוצו הראשון מיוסד עמ"ש בגמ'²⁶ בטעם שאוחזין "לולב בימין ואתרוג בשמאל" שכן "הני תלתא מצות והאי חדא מצוה" —

(22) ראה זח"ב פה, א: מוסר אביך דא היא חכמה ואל תטוש תורת אמך דא היא בינה. וראה אוה"ח שם.

(23) בהבא להלן — ראה בארוכה שיחת יום ב' דחה"ס ש.ז. [תשל"א] ס"ג ('שיחות-קודש' תשל"א כרך א ע' 77-79).

(24) סוכה (פ"ג מ"א) שם.

(25) סתרמ"ה ס"א.

(26) לז. ב.

ועד"ז בענינו²⁷.

אמנם, תירוצו הראשון אינו מספיק — שכן, לפי זה קשה על הפסוק: מדוע נמנה בכתוב תחלה האתרוג ולאחריו כל שאר המינים? הו"ל להקדים הלולב!

ועד"ז קשה על ההסבר השני — שכן הי' צריך להיות מרומז בתורה הא דמברכים על הלולב²⁸, והרמז הכי מתאים, לכאו', הי' בהקדמתו?!

לכאו' אפ"ל עפמ"ש באחרונים²⁹ בטעם לסידורן (קדימה ואיחור) של המסכתות שמסכת שבה נכללו יותר הלכות ה"ה מופיעה תחילה. ולדוגמא:

בסדר זרעים — ראשונה מסכת ברכות הגדולה; בסדר מועד — מסכת שבת שבה כ"ד פרקים; בסדר נזיקין — ג' הבכות; בסדר טהרות — מסכת כלים ("אשריך כלים"³⁰) שבה שלושים פרקים.

ועד"ז הי' אפ"ל בענינו — דמכיון שלולב יש בו הלכות רבות לכן סודרו הלכותיו תחלה.

אבל באמת א"א לומר כן, שכן, באתרוג ישנם ריבוי פרטים והלכות שלא בערך יותר³¹.

ונראה לבאר בזה³², ובהקדים:

לכאו' צלה"ב מדוע לא נמנה תחלה — קודם תחילת פרטי הדינים דהד"מ — המספר הכללי שצריך להיות מכ"א דהד' מינים, ורק אחרי

(27) ראה גם כפת תמרים ר"פ לולב (כט, ב) ד"ה מתני'.

(28) ואף שברכות הלולב הן מדרבנן — הרי בכל אופן הי' צריך הדבר להיות מרומז עכ"פ בכתוב (וכמרז"ל דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא (תענית ט, א ובכ"מ)).

(29) ראה תויו"ט ריש מס' שקלים מס' יוחסין לר' שרירא גאון.

(30) ל' חז"ל — סיום מס' כלים.

(31) ראה א"א סתרמ"ה: "להורות הוראות באתרוג הוא כמ"ש היש"ש בחולין המורים מרובים והיודעים מועטים".

(32) ראה תי' באו"א — בכפת תמרים (הנ"ל הע' 27) שם.

תחילת השקו"ט וכו' איי³³ דצ"ל "שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד
ואתרוג אחד"?

והביאור בזה:

במשנה שם ישנה פלוגתא בין ר"י ר"ט ור"ע בענין הדסים קטומים
[דעת ר"י "אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום" ר"ט אומר "אפילו
שלשתן קטומים" וכו'] וענין זה עיקרו הוא כלולב (וממנו נלמד להשאר כו')
[ויתירה מזו: בהדס זהו רק תוספת בענין הכשרות כמובן מדעות ר"י ור"ט].
ולכן מתחיל בו והמסתעף (לענין זה הדס, ערבה³⁴) וכ"ז כהכנה להקדמת
המספר שנדרש מכל מין.

ולאחרי שנמנה המספר שצ"ל מכ"א מהמינים, מבאר פרטי הדינים
שנותרו ללא ביאור (שאינם נוגעים לענין קטום כו') ואלו הם דיני האתרוג.

ונמצא, שבתורה־שבכתב שם אין נוגע הפרטים מונה תחילה את
האתרוג.

משא"כ בתורה־שבע"פ בה מתבארים פרטי הדינים, נדרש לבאר
תחילה את המספר שצ"ל מכל מין, בהכרח לבאר תחילה פרטי הדינים דלולב
הדס וערבה, ולאחר־מכן נותרים דיני האתרוג³⁵.

ה. שאלה: ב"היום יום"³⁶ איתא: "תקס"ט שמענו מהסבא ("האבן
מיר געהערט פון זיידן") פעם הששית ("דעם זעקסטן מאל") את 'ושאבתם

(33) לד, ב (במשנה).

(34) ראה גמ' שם: לא נאמר אלא כפת. ומנין שמעכבין כו'.

(35) ולהעיר: ברמב"ם (לולב פ"ז) הסדר: לולב, אתרוג, הדס וערבה. וחוזר (שם
פ"ח) כבתושבע"פ (כבפנים): לולב, הדס ערבה ואתרוג.

משא"כ בעל העיטור (בספרו עשרת הדברות (ראה שה"ג מע' ספרים אות
ד ס"ק ה ("דברות"). אות עי"ן ס"ק לב ("עטור")) שאחרי הכותרת "הל' סוכה"
(?) מדבר בקשר לברכות דהמצוה כו' וכותב: "והרי אנו מפרשים הל' ד'
מינים הראשון פרי עץ הדר כו". ואכ"מ.

(36) טז תשרי.

מים' הראשון שבלקוטי תורה כו' ("דעם ושאבתם מים הראשון פון לקו"ת כו'")³⁷.

האם בכל פעם מהשש הי' חידוש?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לכאורה, לאו דוקא שהכוונה היא שהמאמר ב"לקוטי תורה" הוא מהשש פעמים, יכול להיות שהמאמר בלקו"ת מהפעם השביעית,

כתוב רק שהי' שש פעמים, ובאותו פעם (הששית) הי' זה באופן שמסופר שם ("שהי' ³⁸ שואבין כו'").

גם יתכן שזהו מהמאמרים שאדמו"ר הזקן חזר עליהם כמה פעמים כדי לטהר האויר³⁹, וממילא, לא בהכרח שבכל פעם הי' חידוש.

שמה יחזור מי מהנוכחים עמ"ש ב"היום יום"⁴⁰ לענין המאמרים שהיו רבותינו נשיאינו אומרים כדי לטהר האויר.

מותר לדעת מה שכבר נדפס ("מען מעג דאך וויסען וואס עס שטייט געדרוקט")!

★ ★ ★

ו. שאלה: מה שמובא⁴¹ שבר"ה בבוקר ילמוד התוקע מאמר להבין שבסידור. האם רק התוקע או גם הקהל צריכים ללמוד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: רק התוקע.

★ ★ ★

(37) ראה גם ר"ד ליל ב דחה"ס תשל"ל ס"ב.

(38) ירושלמי סוכה פ"ה ה"א.

(39) ראה גם הוספות לסה"מ תרנ"ט ע' רכב. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' רסז.

(40) כח תמוז.

(41) בשם כ"ק אדמו"ר (מהורי"צ) נ"ע - בספר המנהגים-חב"ד ע' 56 ושם בהע'

ז. שאלה: ישנו סיפור על רלו"י מכארדיטשוב זצ"ל שהי' ער כל הלילה של סוכות מתוך ציפיה לחכות לרגע שיוכל כבר לברך על האתרוג, מדוע דוקא במצוה זו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: גם על מצות תפילין הי' כך כשעברו ט' ימים יו"ט וחזה"מ שלא הי' מניח תפילין הי' מחכה להרגע שיוכל וכו' 42. אח"כ אמר: בשופר הרי לא הי' הדבר תלוי בו כי הי' צריך להמתין לחזן.

ח. [המסובים ניגנו ניגון הג' תנועות⁴³ והעיר אחד הנוכחים שכבר ניגנו ניגון זה אתמול.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מהמגיד הרי אין לנו ניגון אחר — והיום הרי צריכים להזכיר את המגיד.

ט. המסובים דיברו אודות מה שמדפיסים את ה"תרס"ו⁴⁴ ואחד אמר: דיברו אודות החסידות של הרה"ק ר' אהרן מסטרושילא⁴⁵ ("סטראשעלער חסידות") ולפועל מדפיסים זה, דיברו אודות "תרס"ו" ולפועל מדפיסים זה, ועכשיו רוצה לדבר אודות שאר (הסדרות) "המשכים"

---

(42) ראה סדר הדורות החדש (לבוב תרכ"ה) ע' 26: דרכי עבודתו היה בלי ליאות ובלי עייפות כאשר ספרו עליו כי תמיד בליל הראשון של חג הסוכות היה ניעור כל הלילה והיה עומד ומצפה מתי יאור היום שיוכל לקיים המצוה החדשה שהחיינו והגיעהו הש"י ליטול לולב ואתרוג ובמוצאי יום טוב היה מצפה מתי יוכל לקיים מצות תפילין כו'.

[וראה שיחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ש"ת תרפ"ט (הנחה) ע' 98: ע"י עבודה כמו בהנחת תפילין וכדומה לחכות על קיום המצות אתרוג לקום בבקר בהשכמה, והיינו ע"י עבודה בפועל נעשים טפח העכער ..].

וראה גם שיחת מוצאי ש"פ וארא תשל"ט (הנחת הת) סנ"א.

(43) ראה גם לעיל בר"ד ליל ב דחה"ס תשל"ס"ה.

(44) ראה גם לעיל בר"ד יום ב דחה"פ תשכ"ז ס"ז.

(45) ראה גם שם ס"ח.

של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע כגון "תער"ב"⁴⁶, וממילא יבוא הדבר לפועל, ובקשר ל"תרס"ו" — היתה זו התחלה טובה ("ס'איז געווען א גוטע התחלה").

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, התחלה טובה ("יא, א גוטע התחלה").

שאלה: אבל ישנם עוד "המשכים"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אצל הת' נמצאים רנ"ט וס"ג.

שאלה: רק שאצלם זה רק בהכפלה ("קופירט") האם הכוונה

שיודפסו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישנה אימרה מאדמו"ר האמצעי בענין נדפסים

וכתובים בסוף הקדמתו ל"דרך חיים", ושם איתא: "ידעתי טבע אנ"ש שבדברים שבכתב .. לא יחושו על כל הוצאה רבה להשיגם, וכאשר יבואו אותן הדברים בעצמן בדפוס .. גם אותו שקונה כורכו יפה ומניחו בקרן זוית כו".

= ☆ =

יום ב דהג הסוכות תשל"א

א. שאלה: הגמ' אומרת במסכת עבודה זרה¹ שסוכה היא "מצוה קלה". מה הפירוש בכך?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שעשויי מפסולת גורן ויקב².

שאלה: לכאורה, עשיית סוכה היא מלאכה קשה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הפי' בפשטות מפורש בגמ' — על-דרך מה שפירש רש"י בפשוטו של מקרא (המיועד גם ל"בן חמש למקרא"³) במצות שילוח הקן⁴ "אם מצוה קלה⁵ שאין בה חסרון כיס אמרה תורה כו"⁶ — : ואמאי קרי ליה מצוה קלה? משום⁷ דלית בה חסרון כיס⁸.

ב. שאלה: בנוסח ("רחם" שב) ברכת המזון מצויין בסידור ש"בשבת רוענו (כחולם)". איך צריך לומר ביום-טוב?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כמו בשבת.

-
- (1) ג, א.
  - (2) סוכה יב, רע"א. שו"ע אדה"ז או"ח הל' סוכה ר"ס תרכט.
  - (3) ל' חז"ל — אבות פ"ה מכ"ב.
  - (4) תצא כב, ז.
  - (5) כ"ה דחז"ל שבהע' הבאה אבל בירושלמי קידושין פ"א ה"ז: קלה שבקלות (וראה קה"ע שם).
  - (6) ע"פ ספרי תצא שם. חולין קמב, א. נת' בלקו"ש ח"ט ע' 133 ואילך.
  - (7) ראה גם ערוך ערך תלמיותא בפי' משאחז"ל (קידושין פב, א) אומנות נקי' וקלה: וקלה דאין בה חסרון כיס.
  - (8) בשיחת ש"פ בראשית (התוועדות ב') סי"א נת' שבחג הסוכות ישנם ב' מצוות: א) סוכה, ב) ד' מינים. והנה בד"מ צ"ל "שלכם" (שו"ע אדה"ז תרמט ס"א) עד שאפי' ערבה צ"ל שוה פרוטה (ראה מנ"ח מצוה שכה), משא"כ מצות סוכה דעשויי מ"פסולת גורן ויקב".
- הרי, שבסוכות גופא מצות סוכה (ביחס לד"מ) ה"ה "מצוה קלה" (שיחות-קודש תשל"א ח"א ע' 170-171).

שאלה: מדוע נדפס בסידור רק "בשבת" ולא "וביום טוב"?
כ"ק אדמו"ר שליט"א: זה בשל חוסר דיוק.

★ ★ ★

ג. שאלה: כאשר יו"ט חל בערב שבת קודש האם צריך לומר "שלום עליכם"? — כמדומה שכ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע לא אמר —
כ"ק אדמו"ר שליט"א: בתחילה ג"כ נהגתי לומר בלחש כי לא שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר אם לומר, אולם אח"כ אמר לי שאומרים בלחש, ולכן נדפס כבר יו"ט שחל להיות בשבת אומרים שלום עליכם... בלחש⁹.

★ ★ ★

ד. שאלה: בענין הנהגת בני א"י הבאים להכא ביום טוב שני של גלויות¹⁰, הרי כאשר שואלים מכ"ק אדמו"ר שליט"א כיצד לנהוג בפועל הוא מפנה את השואלים לרבנים.

לכאו', הרי ישנם דברים מפורשים שכתב זקנו — של כ"ק אדמו"ר שליט"א — הרה"ג הרה"ח וכו' רא"ד לאוואוט ב"שער הכולל"¹¹ שעליהם לנהוג כבני חו"ל וכו'?!!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי לא אמרתי איזה רב — יכולים לבחור את הרב בעל "שער הכולל", שהרי הוא הי' רב.

שאלה: לכאורה אפשר להוכיח כן ממ"ש מפורש בשו"ע אדמו"ר הזקן (במהדורא בתרא¹²) בתצאי-עיגול "ששורה קדושה עליונה בח"ל ביו"ט

(9) ספר המנהגים — חב"ד ע' 28.

(10) בכללות ענין זה ראה (מכתבים שיחות (שקו"ט וכו') שנדפסו ב)ספר "באגרות-מלך" (מגדל העמק באה"ק ת"ו, תשי"ג) ע' 10 ואילך.

(11) פ"א ס"ב.

(12) ס"א סח"י.

שני של גליות. ולכן גם בני א"י הבאים לח"ל חייבים בקדושת היום אף
שדעתם לחזור"!?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו עפ"י קבלה¹³.

אחד המסובין: בענין זה — הרי באים הם על דעת כ"ק אדמו"ר
שליט"א! ..

כ"ק אדמו"ר שליט"א: צריכים לשאול רב אם זהו על דעת .. והאם
בכל דבר עושה (האורח) על דעת? ...

[פנה לאחד והבהיר]:

שלא תחשבו שרוצים לפגוע ע"י כך ("איר זאלט ניט מיינען אז מען
טשעפעט דערמיט").

= ☆ =

ליל שמיני עצרת תשל"א

א. רש"ג: שאלתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר איך יכול להיות קבלת-עול ביחד עם שמחה, והמענה הי' כיון שזהו מצד תורה, ממילא מצד תורה יכולים להיות ב' הפכים¹.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אדרבה, אצלי השאלה היא להיפך, מדוע לא שמחה: כיוון הרייזה (מדה ד) גבורה, וקבלת-עול פירושה שהוא נהפך ל"מקבל" ("הייסט דאך אז ער ווערט א מקבל") — קבלת-עול הו"ע ביטול עצמי, והוא מקבל כמו בעל קבלת-עול באיזה אופן שנותנים לו ("איז ער מקבל ווי א קבלת-עול'ניק אין וואס פאר אן אופן מ'גיט אים") — הוא מקבל כיוון, שמחה, תענוג.

ולכאור', אם הוא בכיוון בלבד — הרי זה כבר משהו שלו ולא של האדון.

רש"ג: קבלת-עול הו"ע כיוון ובאם הוא בשמחה ה"ז התפשטות?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בכדי שתבינו אסביר זאת באותיות של המשך תרס"ו ("איר זאלט פארשטיין וועל איך דאס מסביר זיין מיט די ווערטער פון המשך ס"ו"): שמח בשמחת האדון והתענוג שלו הוא תענוג האדון² (יש לו תענוג מהתענוג של האדון) וא"כ, כמו שיכול להיות יראה כך תיתכן שמחה.

ב. שאלה: המובא בספר השיחות תורת שלום² שאחד בכה בשמחת-תורה ואדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אמר "בעל-חטא הוא לא בכה ועכשיו הוא בוכה" לכל דבר ניתן זמן מלמעלה.

ואיני מבין, מדוע הקפיד כ"כ אדנ"ע, באם הנ"ל הי' כזה שלא הי' שייך לדרגא זו?

(1) ראה סה"ש תש"ב ע' 6.
 (2) המשך תרס"ו ע' שח ואילך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו דין מפורש בשו"ע³ שאסור לאדם לצער את עצמו ביו"ט — ודין בשו"ע שייך לכאו"א.

ג. רש"ג: מובא במאמר (מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע)⁴ שיום-הכפורים הוא זמן החתימה, ובהושענא רבא הוא גמר החתימה, שמיני עצרת — מסירת הפתקאות, ובשיחה שנאמרה בריגא⁵ איתא: "ר"ה שרייבט מען און יוהכ"פ שרייבט מען אונטער⁶, הושע"ר נעמט מאן ארויס די פתקי חיים⁷ און ביז שבת בראשית גייען זיי נאך ניט ארויס פון היכל", הרי מזכיר כאן (גם) שבת בראשית.

פעם נסעתי עם הרב אלחנן מארוזוב — קניע — מליובאוויטש לקרעמענטשוג, והיינו ביעקאטרינעסלאוו ודיברנו כל הלילה עם אביו של — יבלחט"א — כ"ק אדמו"ר שליט"א כאשר כתשעים אחוז מן הדברים בהם שוחחנו היו ענינים בקבלה.

ואז, באותו מעמד הוסב הדיבור — מקור להשאלה הנ"ל ע"פ קבלה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אודות שמע"צ כתוב בזהר (פתקאות⁸), אך על שבת בראשית לא ראיתי מקור.

שאלה: בשיחה מובא אודות שבת בראשית.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מהשיחה יודע אני אבל בקבלה ..

ד. [הוסב הדיבור אודות ספר עמק המלך].

-
- (3) שיחת שמח"ת תרע"ח. — ספר השיחות תורת שלום ע' 227.
 (4) ראה שו"ע או"ח תקכ"ט. וראה סרפ"ח (לגבי שבת) וק"ל בעניננו.
 (5) לקוטידיבורים ע' תשיא.
 (6) ראה ר"ה טז, א. פע"ח שער הלולב פ"ד.
 (7) ראה במקומות שבהע' הבאה.
 (8) ראה זהר ח"א רכ, סע"א. ח"ב קמב, סע"א. ח"ג לב, א. אור החמה לזח"א שם. פע"ח שער הלולב שם.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הסטראשעלער מביא⁹ אודות הלשון הידוע "תחלת הכל הי' אוא"ס ממלא וכו'"¹⁰, מביא בשם עמק המלך: לפני התחלת הכל הי' ג"כ צמצום (בז"א — צמצום), — ואח"כ מצאתי זה בעמק המלך¹¹.

ב"לקוטי תורה" מביא אדה"ז "ובע"ח לא נזכר מזה כלל" — האם מישהו זוכר היכן? [אף אחד לא ענה, ואמר:] כמדומה בענין שעשועי המלך בעצמותו בלקו"ת שיר השירים¹².

בהמשך תער"ב¹³ מובא הענין דעולם המלוכש — אותיות בשלום בשם עמק המלך.

רש"ג: הנ"ל הוא בהמשך כל הנהנה רנ"ב¹⁴.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהמשך תרנ"ב — הענין מוזכר בקיצור. אבל בתער"ב הוא בארוכה.

הוזכר ג"כ שבויכוח¹⁵ שהתנהל בין הקאפוסטער — הרש"ז מקאפוסט¹⁶ — עם הרה"ג הרה"ח וכו' ר' דן תומארקין¹⁷ ציין הקאפוסטער שאין לסמוך על כתבי גורי האריז"ל ו"גם על קבלת מהר"י סרוג ז"ל (בענין הרשימו ומלבוש כו') שכתב בספר שבר יוסף שלו שקיבל מהאריז"ל פנים אל פנים היו אז החברים מגמגמים מלדבר בזה מפני שלא הזכיר זאת הרח"ו

(9) שערי היחוד והאמונה שער השני פכ"ז (קטע ד"ה ועל זה מבואר בהתחלת הע"ח), בהגה"ה.

(10) ע"ח.

(11) ראה בכל זה הערה בסה"מ תרנ"ט ע' עז. שיחת ש"פ יתרו תשמ"ה סל"ז ואילך. ש"פ תצוה תשמ"ה ס"כ ואילך. ס' עבודת הלוי (לר"א מסטראשעלע), ליקוטים, הקדמה לשהיוה"א ע, סע"ב ואילך. וראה גם תורת שלום ע' 147. ע' 152.

(12) לקו"ת כז, א.

(13) ראה תער"ב ע' תתעו.

(14) ראה קונטרס דרושי חתונה — תרנ"ב (קה"ת תשמ"ב) ע' כה.

(15) ראה גם לעיל ר"ד כ"ה תשרי תשל"ל. "רשימות דברים" (ר"י חיטריק. ח"ב ע' רכח).

(16) בעמח"ס "מגן אבות" — אודותיו ראה במכ' מיום ו' טבת תשי"ט (אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א כרך ח"י ע' קכח).

(17) אודותיו ראה "בית רבי" ח"ג ע' 245.

ז"ל כלל ואח"כ על תלמיד תלמידו בעל עמה"מ ז"ל שהרחיב הביאור בזה יצאו עליו מערערים מגדולי המקובלים בריש גלי¹⁸ עד שאח"כ במעזריטש קיימו את קבלתו".

ואמנם¹⁹ בדא"ח מובאים ענינים מעמק המלך — רק במקומות ספורים (לפי־ערך), ורובם מהערות הצ"צ. יחודו של בעל עמק המלך משאר כתבי האריז"ל הוא בכך — שדרכו הי' להביא על כל ענין מקור ומראה־מקום "וכמ"ש" "ארוז"ל" וכו'.

★ ★ ★

היום הוא יום ה"יארצייט" של הרה"ק ר' אהרן מסטרושילא²⁰.

★ ★ ★

ה. רש"ג: אודות מה שמדפיסים את המשך תרס"ו²¹ — אולי ידפיסו ג"כ את המשך תער"ב וכו'²².

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הדפסת התרס"ו היא התחלה טובה ("א גוטע התחלה") — כך מקוה אני שתהי' התחלה טובה ("איך האפ אז ס'וועט זיין א התחלה טובה").

(18) ראה גם שה"ג מערכת ספרים ע' עמק המלך.
(18*) בס' בעש"ט עה"ת ח"ב ע' 80 מביא בשם הרה"ח רח"מ היילמאן ("המחבר ס' בית רבי"): שקבלה ביד בעלי החב"ד איש מפי איש עד רבינו הקדוש הר"ר דוב בער ממעזריטש ומסופקני אם לא עד הבעש"ט ז"ל .. שהוא ז"ל האמית קבלתו, ואמר שמה שלא דיבר מהרח"ו ז"ל מדרושים הללו הוא לפי שדרושים הללו נאמרו מפי האר"י ז"ל עוד טרם שבא אליו מהרח"ו ז"ל, ובעל עמק המלך קבלו מהחברים ששמעו אז מפי האר"י ז"ל.
וראה במאמר השפלות והשמחה לר"א מהאמיל סע"ב שמונה בחדא מחתי "קבלת האריז"ל בע"ח ופע"ח ושאר ספרים וקבלת מהר"י סרוג תלמידו הנזכר בעמק המלך ושאר ספרים!"

(19) ראה גם אגרות־קודש כרך יא ע' קסז. שיחת ש"פ בשלח תשל"ג ס"א (שיחות־קודש תשל"ג ח"א ע' 309). ש"פ האזינו תשמ"ב ס"ל (התוועדויות תשמ"ב ח"א ע' 109). מאמר ד"ה והחכמה מאין תמצא (יום ב דחה"ש) תשמ"ח. — וראה אור התורה בלק ע' א'טז (הגהת אדה"ז על עה"מ).

(20) ראה בית רבי ח"א סח, א: נפטר בשמע"צ תקפ"ט.

(21) ראה גם לעיל בר"ד יום א' דחגה"ס תשכ"ו ס"א.

(22) ראה גם לעיל שם. יום ב' דחגה"ס תשכ"ו ובהע'.

וְכַלֵּם הַיָּזֵם אֵם וְיָקוּם עֹנֵהוּ, וְכֵן נִסְפָּה אֶת אֶתְכֶם מִלֵּמַת
 אֵלֶיךָ. וְאַתְּ אֵם אֶת עֶסֶק בְּחַיֵּי הַשָּׁנָה הַבְּנוּת בְּעַתְּ אֶתְכֶם. אֶתְכֶם מֵאֵם
 נִסְפָּה בְּחַיֵּיךָ. לֵךְ בְּוִיזָן לֵךְ בְּוִיזָן. אֵם אֶת עֶסֶק בְּגִי. וְכֵן גִּי יִשְׁמַח וְלִגְזֵר אֵם.
 וְכֵן אֵם אֵם אֵם.

פאקסימיליא מאגרת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לבנו כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ)
 נ"ע על דבר "מילוי המשך הדרוש בשעה שהקדימו".

האגרת היא מט"ו טבת תרד"ע ונכתבה בעת שהותו בחודשי החורף במענטאן:
 "לע"ע אני עסוק במילוי המשך הדרוש בשעה שהקדימו, אשר מאז נסענו מביתינו, גם
 בויען גם בפה, אני עסוק בזה, ובקרב הימים יוגמר אי"ה".

ב"ה

מצו"ב מאמרי שנוח חרע"ב-חרע"ו אשר לכ"ק
אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שאינם מ"המשך חער"ב",

לע"ע נמצאים תח"י רק אלו המסומנים.

בא"ל להדפיסם
פיתרעצק
לצינע אג"ל

הכל הצינע ופ"א (עלמ"א)
הינ"פ אג"ל ופ"א (עלמ"א)

ב"ה.

פ ח ח ד ב ר

על פי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א (בקשר ליו"ד שבס"א) - מדפיסים אנו כזה

את "ספר המאמרים - חר"פ-חרפ"א" אשר לכ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע.

*
תכונה
(ה.)

ספר זה כולל המאמרים שאמרו (או כתבו) במסך שנות חר"פ-חרפ"א.

מיוסדים על מאמרי אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע². ונדפסו כעת - בפעם

הראשונה (לכד מהמאמרים שצויין בהמפתח שכבר נדפסו, או שנחפרסמו בקופיר

וכיו"ב),

חלק מהמאמרים נדפסו כגוף כתב יד קדמו של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ)

נ"ע³ (מס. 1168), ורוחם מכהבי יד מעתיקים⁴.

בראש הערך באנו א) פתח דבר (להוצאה הראשונה) לד"ה ראשיה גויס

עמלק, הר"פ. ב) מאקסיביליות כגוף כתב יד קדמו של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ)

נ"ע. ג) ככתב המכרזים - נערך ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א⁵.

ההצדקה ונ"ע בנחה"ג לד"ה ארנו רבא חייב איננו, כי קרוב (חרב"א)

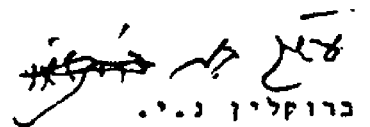
- הל ככ"ק אדמו"ר שליט"א.

עריכת הספר לדפוס, ההצדקה בשוה"ג⁶ וההגהה - ע"י הח' משה כנחם כענדל

שי' איידעלכאן והח' ברוך (כרמ"א) שי' וילהלם.

מערכת "אוצר החסידים"

ה'חשמ"ו

ברוקלין נ"י.

הדפסת מאמרי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נייע נמשכת
(ה"פתח דבר" מוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א)

המלך במסיבו

ב"ה.

פ ת ח ד כ ר

— על פי הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א (בקשר ליו"ד שבט¹) - מדפיסים אנו בזה את 'ספר המאמרים - תרפ"ב-תרפ"ג" אשר לכ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע.
 ספר זה כולל המאמרים שאמרו (או כחנט) במשך שנות תרפ"ב-תרפ"ג. ואם מיוסרים על מאמרי אביו כ"ק אדמו"ר (מהורט"ב) נ"ע². ונדפסו כעת - בפעם הראשונה (לכד מהמאמרים שצויין בהספחה שכבר נדפסו, או שנהפדסו בקופיר וכיו"ב).

א
 ב
 ג
 ד
 ה
 ו
 ז
 ח
 ט
 י
 יא
 יב
 יג
 יד
 יו
 יז
 יח
 יט
 כ
 כא
 כב
 כג
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 לו
 לז
 לח
 לט
 ס
 סא
 סב
 סג
 סד
 סה
 סו
 סז
 סח
 סט
 ע
 עא
 עב
 עג
 עד
 עה
 עו
 עז
 עח
 עט
 פ
 פא
 פב
 פג
 פד
 פה
 פו
 פז
 פח
 פט

מאמרים אלו נדפסו מכחבי יד מעתיקים³.

* * *

בראש הספר בא מפחה המאמרים - נערך ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א⁴.

* * *

ההערות ופ"ט לד"ה זה היום - תרפ"ב, ויהי בעצם היום, וי"א גו" מה חצק, מה יפית, כי עטף חסליחה - תרפ"ג, - הם סכ"ק אדמו"ר שליט"א. עריכת הספר לדפוס ההערות בשנה"ג⁵ וההגהה - ע"י הת' משה כנחם מענדל שי' איידעלמאן והת' ברוך (ברס"א) שי' וילהלם.

מערכת "אוצר החסידים"

ה'חשמ"ו

י"א
 י"ב
 י"ג
 י"ד
 י"ה
 י"ו
 י"ז
 י"ח
 י"ט
 כ
 כא
 כב
 כג
 כד
 כה
 כו
 כז
 כח
 כט
 לו
 לז
 לח
 לט
 ס
 סא
 סב
 סג
 סד
 סה
 סו
 סז
 סח
 סט
 ע
 עא
 עב
 עג
 עד
 עה
 עו
 עז
 עח
 עט
 פ
 פא
 פב
 פג
 פד
 פה
 פו
 פז
 פח
 פט

-
- (1) יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע.
  - (2) ונסמנו כפרטיות במפחה המאמרים.
  - (3) לע"ע לא מצאנו בזכ"ק מאמרים אלו.

רציתי שההו"ל תהי' בשנת תש"ל לרגל מלאת חמשים שנה להסתלקות, ושתיגמר לכ' מרחשון [תשל"א].

רש"ג: אך האם זה אכן יצא?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך מקוה אני ("איך האפ אזוי").

ו. רש"ג: האם לכ"ק אדמו"ר שליט"א יש את המאמרים של תר"פ, "המשכים" שיצאו זה עתה בהכפלה ("קופיר")?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, אבל אינם המשכים ורק מאמרים אחדים. מר"ה יש המשך של ג' מאמרים אבל שם חסר ההתחלה.

כבר הוזכר (ביום ב' דחגה"ס) שאדמו"ר האמצעי כותב בהקדמה לס' דרך חיים בענין ספרים נדפסים שלא לומדים אותם כ"כ משא"כ כאשר נמצאים ברשימות לומדים יותר, ומכל מקום התעסק אדמו"ר האמצעי עצמו בהדפסת חסידות²³.

ז. רי"כ: מהו הענין ב"בעלי הבתים" שמינה כ"ק אדמו"ר שליט"א כבאי"כח על המדינות ("אייגענע יו-ען")²⁴?

23) ראה אגרות-קודש אדמו"ר האמצעי (קה"ת תש"מ) אגרות ג"ד. התוועדויות תשד"מ ח"א ע' 547. התוועדויות תשמ"ה ח"ב ע' 768. ועוד.

24) בהתוועדויות דחודש תשרי דובר בקשר למש"נ בהפטרה דחגה"ס (זכרי' יד, טז) ש"כל הנותר מכל הגוים" יבוא "מידי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צבאות ולחוג את חג הסוכות" ושם יקריבו ע' פרים (ראה סוכה נה, ב. במדב"ר פכ"א, כד. פרש"י עה"פ פינחס כט, לה).

ו"יצב גבולות עמים למספר בני"י" - מכיון שע"פ תורה הרבנים (מארי דאתרא") הם בעלי הבתים של המדינות - מינה כ"ק אדמו"ר שליט"א רבנים בעלי-בתים על כל המדינות (נגד ע' אוה"ע) שיהפך את החלטות אוה"ע (האו"ס) ש"רגשו גוים ולאומים יהגו ריק כו" לטובה וכו' [וכיבדו בהקפות את הרבנים באי"כח המדינות הנ"ל] המו"ל.

- ראה בארוכה שיחות-קודש תשל"א ע' 75 ואילך. 94 ואילך.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אילו הייתי סבור לעשות בדיחה ("אויב איך וואלט געמיינט א דזשאוק") — לא הייתי מורה להוציא ספרי-תורה ("וואלט איך ניט געהייסען ארויסנעמען ספר תורה'ס").

רש"ג: בשיחות תש"ד²⁵ מסופר כי אדמו"ר ה"צמח-צדק" היה מדבר בסעודת ראש השנה בעניני שרי המלוכה, ובנו המהרי"ל התבטא כי הצמח-צדק מנהל עתה "בעל הבית שקייט" כפטרבורג.

ולכאורה הרי מבואר בדא"ח²⁶ שבר"ה וכשמחת-תורה נפעלים אותם הענינים אלא שבר"ה זהו בהעלאה וכשמחת-תורה זהו בהמשכה,

האם נכון?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, ור"ה ושמע"צ הרי חלים ג"כ באותו קביעות בימי השבוע.

הראגוצ'ובי²⁷ מבאר הטעם לפתיחת הארון לכל נדרי, וכדרכו למצוא לכל מנהג מקורים בכבלי ובירושלמי — גם בנידון דידן הוא מבאר טעם מחודש עפ"י דברי חז"ל:

"ועיקר הדבר דצריך לעשות ב"ד חשוב ומקום ב"ד וע"י שנוטלין ס"ח בידם או פותחין הארון נעשו ב"ד חשוב... וכן הפתיחה הוא משום דע"י זה נעשו ציבור וב"ד וכגדר מה דמבואר במדרשים בזמן שנשבע השבטים צרפו לה' ית' ..".

= ☆ =

(25) סה"ש תש"ד ע' 4. וראה גם קטע מיומן כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע מ"ד אייר תרס"ד — נדפס ב"כפר חב"ד" גליון 504 (י"א טבת ה' תשנ"ב) ע' 14 ואילך.
 (26) ד"ה ביום השמיני עצרת תרצ"ה — סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, א. נעתק ב"היום יום" כב תשרי.
 (27) שו"ת צפע"נ ח"ב סנ"ד.

יום שמיני עצרת תשל"א

א. רש"ג: בנוגע לקידוש איתא בספר המנהגים¹ "אנו נוהגין לקדש מעומד² — כליל שבת — וכן בשאר יו"ט", אך לא נזכר מאומה בנוגע ליום הש"ק.

ואיך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: פעמים בישיבה ופעמים בעמידה — ולכן לא נכתב כלום בספר המנהגים³.

ב. רש"ג: מעולם הי' קשה לי שיטת הסוברים שהצמצום הוא כפשוטו, ושמעתי פעם פי' בזה [אחד הנוכחים העיר: מהרב ר"א מהאמיל] שהם סברו שהעולם הוא אחיזת עינים וכו', וממילא יכלו לסבור כן.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: איני יודע לשם מה צריך להגיע לביאור זה — כיון שאצלי שיטה זו מוכנת כפשטות.

רש"ג: האם כוונת כ"ק אדמו"ר שליט"א לשיטת הטועים ("שגגת⁴ מקצת חכמים בעיניהם .. ששגגו וטעו בעיונם ככתבי האריז"ל") שסברו שהצמצום הוא כפשוטו^{4*} ("והבינו ענין הצמצום המוזכר שם כפשוטו שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מעוה"ז רק שמשגיח מלמעלה בהשגחה פרטית כו'").

כ"ק אדמו"ר שליט"א: טועים?! איני רוצה להתווכח עם כ"ק אדמו"ר הזקן ("איך וויל זיך ניט שפארן מיט'ן אלט'ן רבי'ן").

(1) ע' 28.

(2) והוא עפ"י הקבלה — ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים כו' פסקא קדש.

(3) דיעות מנהגים ושקו"ט כו' בהנ"ל — ראה ס' מנהגי ישראל להר"ד שפרבר ח"ב (אה"ק תנש"א) ע' קסז ואילך.

(4) שער היחוד והאמונה פ"ז (פג, סע"א).

(4*) לכללות הבא להלן (בפנים ובהערות) — ראה מ"מ וליקוט פירושים כו'

אבל באמת ק"ק לקרוטם "טועים" שהרי הם גדולי ישראל שסברו כך וביניהם מהר"ר עמנואל חי ריקי בעל "משנת חסידים"⁵ אשר "חיבר"⁶ .. [ספר בשם] יושר לבב" ושם⁷ מבאר באריכות שיטה זו, שהצמצום הוא כפשוטו.

וה"צמח צדק" כותב⁸ "והמשנת חסידים לא העתיק רק דברי האריז"ל"⁹.

אוצר החכמה

אחד המסובין: המשנת חסידים מובא בכ"מ בדא"ח¹⁰.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עובדה זו לכד — אינה מהווה ראיה, שכן, ישנם גדולי ישראל שדבריהם מובאים בדא"ח אך לא כל דבריהם¹¹, ואילו בנדו"ד, מדברי הצ"צ "רק דברי האריז"ל" — נמצא, שאין זה כסף קטן ("קליין געלט") שאפשר לבטלו¹².

רש"ג: א"כ מהו אכן ההסבר בשיטתם? איך אפ"ל שהצמצום ח"ו כפשוטו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הענין הוא, שהרי כאן מדברים במדריגה שלפני הצמצום, ועל מדרי' זו רוצים לשאול הקושיא איך שייך שצמצם עצמו וכו', אך הנה קושיא שייך לשאול רק במקום שהשכל תופס מקום שם,

-
- לתניא שם. וראה גם התוועדויות תשמ"ג ח"ג ס"ע 1599 ואילך.
- (5) שהוא "קצור מחכמת האמת מהאר"י זצ"ל בעולמות נשמות וכונות" — ל' החיד"א שם מערכת ספרים אות מ"ם סרנ"ב (בערכו).
- (6) שה"ג מערכת גדולים אות ע"ן סי"ח (בערכו).
- (7) בית א חדר א פ"ד.
- (8) פס"ד יר"ד סקט"ז*.
- (9) אבל בשו"ת שלו חאה"ע סקמ"ג "ואפשר הוא מהאריז"ל".
- (10) כנסמן בספרי המפתחות בערכו.
- (11) ראה אגרות קודש כרך יא ע' קסז. מאמר ד"ה והחכמה מאין תמצא תשמ"ב. ועוד.
- (12) וראה גם לעיל בר"ד דליל שמע"צ תשל"א ס"ד.

(* ברשימת אחד השומעים: "הדגיש כ"ק "והמ"ח .. האריז"ל" הכוונה: בספר "משנת חסידים". המו"ל.

ובמדריגת ההשתל' הוא בעל הבית — דער אויבערשטער האָט באַשאַפֿן השתל' באופן המובן ע"פ שכל — אך למע' מהשתל' שכל אינו בעל-הבית וממילא קושיא לא מפריעה שם.

ובאותיות החסידות: הנה ידועה¹³ המחלו' בין החוקרים להרשב"א שהחוקרים סוברים שלא שייך לומר למע' נמנע הנמנעות, והיינו, שיכול להיות גבול ובלי גבול כאחד [משא"כ הרשב"א כותב בתשובתו הידועה¹⁴ שהוא ית' "נמנע הנמנעות", שלפניו ית' אין שייך ח"ו שום דבר נמנע],

וא"כ, אם יכול להיות גבול ובלי גבול כאחד מדוע שלא יוכלו לומר שהצמצום הוא כפשוטו ובכל זאת אין זה קושיא וחסרון למעלה.

וע"ד הקושיא המבוארת בא' מספרי החקירה דאם הקב"ה הוא כל יכול האם יכול להגביל עצמו, שאם נאמר שיכול להגביל עצמו ה"ז ח"ו חסרון למעלה שהוא מוגבל ואם נאמר שאינו יכול להגביל את עצמו ה"ז ג"כ הגבלה.

אלא הביאור בזה הוא שבאמת יכול להגביל את עצמו ובכל זאת אין זה חסרון, ער וויל אין אן ארט ניט זיין און ס'איז קיין קושיא ניט כי מצד עצמותו יכול להיות שיגביל עצמו ושם אין מקום לקושיא, וע"ד המבואר בעבודת הקודש¹⁵ שכשם שיש לו כח בכלתי בעל גבול כן יש לו כח בגבול ("אם תאמר שיש לו כח בבלי גבול ואין לו כח בגבול אתה מחסר שלימותו") אשר יש לו כח בגבול פירושו שיש ענין ששם הוא בהגבלה, ובכ"ז לא שייך לשאול קושיא של חסרון וכו' שם, וביאור הענין ע"ד מש"כ הצ"צ בס' החקירה ממה נפשך אם מדברים בסדר השתלשלות שם שייך לשאול קושיא, אך אם הקושיא מצד כל יכול (היינו אם הוא כל יכול האם יכול לעשות כך וכך) הרי אין שם בכלל מקום לקושיא מאחר שבבחי' זו שכל אינו בעה"ב, וא"כ שיטה זו שהצמצום כפשוטו מובנת בפשיטות ואין מקום לקושיא ע"ז.

(13) ראה ס' החקירה להצ"צ לד, ב. ובכ"מ.

(14) ח"א סתי"ח. — וראה פלח הרמון להר"ה מפאריטש (קה"ת תשכ"ז) שה"ש קכו, א.

(15) ח"א רפ"ח.

[אחד המסובין]: לכאור' ישנה ראי' מפורשת נגד שיטה זו כפי שמוכיח כ"ק אדמו"ר מהר"ש במאמרו הידוע¹⁶ שא"א לומר שהעולם הוא אחיזת עיניים ממש"כ בתורת אמת בראשית ברא אלקים¹⁷.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ה"משנת חסידים" הי' רב, ורב אינו יכול לפסוק נגד ההלכה — ומשום כך עדיפא הראי' [הב' שמובאת שם (ובעוד דרושים¹⁸)] מההלכה במשנה סנהדרין¹⁹, שנים לוקטין קישואין אחד לוקט פטור ואחד לוקט חייב, העושה מעשה חייב האוחז את העינים פטור, כי אין זה ענין של מעשה, כ"א אחיזת עינים, דמזה מוכיח שמציאות העולם אינו אחיזת עינים כ"א מעשה ומציאות, אלא שמציאות זו באה מהוי' אלקים אמת].

רש"ג: לפי ביאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א אינו מוכן מדוע מקשה אדמו"ר הזקן ב"שער היחוד והאמונה" על דעת הנ"ל.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הענין הוא דבאמת אם הי' המשנת חסידים כותב שענין זה הוא למעלה מהשכל ולא שייך להקשות שם קושיא עפ"י שכל — באמת לא הי' אדה"ז מקשה ע"ז, אבל אָט דאָס וואָס אַרט דעם אלטן רבין איז, בעל משנת חסידים רוצה להסביר שיטתו עפ"י שכל, שמביא לזה משל מ"מלך היושב בהיכלו ומביט במקום האשפה"²⁰ [אשר בזה נופלת הקושיא על שיטתם מענין השגחה פרטית, שלכאורה אם הצמצום כפשוטו אין ענין ההשגחה ח"ו, וע"ז כותב שמביט במקום האשפה היינו שכל מה שנעשה בעולם זה בהשגחתו ויודע מכל דבר אך הוא בעצמו יושב בהיכל מלכותו ורק מביט במקום האשפה].

וע"ז שואל אדה"ז שענין זה לחלק בין המלך עצמו לבין השגחתו (שבמשנת חסידים קורא להשגחה הבטה) שייך רק במלך בו"ד אך אצל הקב"ה לא שייך לחלק בין הקב"ה עצמו ובין השגחתו שהכל אחד.

(16) ד"ה מי כמוך תרכ"ט (נדפס בסה"מ תרכ"ט ע' קמג ואילך) ע' קמח-קמט.

(17) בראשית א, א.

(18) המשך מים רבים תרל"ו פקנ"ח. וראה גם סה"מ תרכ"ו ע' קצ. תרכ"ח ע' קצא ואילך. תרמ"ג ע' צד. המשך תרס"ו ע' תלב. תרפ"א ע' קז. ד"ה באתי לגני תשל"ג (סה"מ תשל"ג ע' 332). ד"ה באתי לגני תשל"ד (סה"מ תשל"ד ע' 74).

(19) סנהדרין סז, א.

(20) יושר לבב פי"ג.

והיינו שקושיית אדה"ז היא על ההסבר עפ"י שכל שנותנים לשיטתם, אך על הענין עצמו לא שייך לשאול קושיות עפ"י שכל, מאחר שכאמור, קושיא עפ"י שכל אינה שייכת שם, אלא שאדה"ז ידע ווי עס איז געווען ביי אים אנטפלעקט שעפ"י חסידות צ"ל שהצמצום אינו כפשוטו ולכן כתב כן. וע"ד המבואר²¹ בענין "חכם גדול אתה שקיימת דברי חכמים"²² ששואלים בזה דלכאורה אינו מוכן: אם דברי חכמים היו קיימים גם בלאו-הכי עפ"י שכל, למאי מכנים אותו "חכם גדול" . . שקיימת דברי חכמים, ואם מדובר בדברים שלמעלה מהשכל — הרי לא שייך לקיומם עפ"י שכל? אלא שבאמת מה שהם אמרו הי' למעלה מהשכל אצלם אלא שאח"כ יורד זה גם לענין השכל שגם עפ"י שכל מובן הדבר וזהו"ע מקיים דברי חכמים. וכמו"כ כאן שאדה"ז ידע שעפ"י חסידות הוא כך, וכך קבל מהמגיד²³ ומהבעש"ט שהרי שיטת הבעש"ט²⁴ היא דלעולם ה' דברך נצב בשמים²⁵ והיינו שאין רגע א' ששם אין אלקות²⁶ והרי זמן ומקום קשורים זה בזה וא"כ אין גם נקודה אחת של מקום פנוי מאלקות וכל המקומות הם בשוה, וא"כ כמו שבקדה"ק יש אלקות כן הוא בכל הנקודות של מקום, ולכן מוכרח הוא שהצמצום הוא אינו כפשוטו, ומאחר שכך הי' מונח אצלו הנה אח"כ הוכיח את זה, גם עפ"י שכל, אבל מצד הקושיות עצמם גלויב איך ניט שהי' אדה"ז מכריח שהצמצום אינו כפשוטו, מאחר שכאמור קושיות עפ"י שכל ל"ש שם, ושיטתם מבוארת בפשיטות.

ומה שכן צ"ל הוא דעת אדה"ז שאומר שהצמצום אינו כפשוטו, וא"כ יוצא שממה"מ הקב"ה נמצא במקום האשפה. הביטוי "אשפה" הוא ביטוי עדין למה שהתכוונו ("שאשפה הוא צו איידעל פאר דעם"), ולכן הרי הם יורים חיצו אש על אדה"ז ("שיסן פייער אָף דעם אלטן רבי'ן") איך אפ"ל כן, וכאן גם לא שייך לתרץ שמצד כל יכול יכול להיות גם במקום האשפה,

(21) בהבא להלן — ראה (באר"א קצת) התוועדויות תשמ"ה כרך א ע' 634.

(22) נגעים ספ"ט. פי"א מ"ז.

(23) ראה לקו"א להה"מ סי' עא ובסופו (סי' עד"ר). או"ת טז, ב. עא, ב. סה"מ תקסז ע' רט.

(24) כמ"ש בשער היחוד והאמונה בתחלתו. — וראה כש"ט סקצ"ד.

(25) תהלים קיט, פט.

(26) וכ"ה במדרש שוח"ט (קיט, לו). וראה סה"ש ת"ש ע' 170 ("היום יום" כו תשרי). לקו"ש ח"ח ע' 64. ועוד.

כי הא ניחא לומר שיש לו כח בגבול הנה דאָס לייגט זיך אָפּ אין שכל לומר שמצד כל יכול יש לו כח בגבול ואין זה קושיא, אבל לומר שנמצא במקום האשפה אי"ז שייך, ולכן היו הרבה שחלקו על אדה"ז מצד זה.

אולם כאן²⁷ נחל אדה"ז נצחון, שבענין עיקרי (ויסודי ביותר בתורת הנסתר שנתגלה בכתבי האריז"ל כהנ"ל) קיבל תלמידו המובהק של הגר"א — הר"ר חיים וואלוז'ינער — בספרו "נפש החיים"²⁸ את דעת אדה"ז, וכתב²⁹ שהצמצום אינו כפשוטו³⁰!

רש"ג: עד עתה לא ראיתי חסידים שילמדו את "נפש החיים" וכו' אבל לאחר מה ששמענו מכ"ק אדמו"ר שליט"א (שדעתו כדעת אדה"ז) אולי צריך ללומדו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם בגללי — אינכם מחוייבים להתחיל ("איבער מיר זאלט איר ניט אנהייבען") .. אומרים שחיבר את ספרו נגד התפשטות ספר התניא, כדי "לקרר" את הרעש ("אויף אפקילין דעם שטורעם") וההתלהבות שעשתה הופעת הספר.

[ובענין "ממלא כל עלמין" לומד שלא כשיטת אדה"ז].

= ☆ =

(27) בהבא להלן — ראה גם מכ' י"ח כסלו ה'תש"י (שערי אמונה ע' עה).

(28) ש"ג פ"ז.

(29) היפך דעת רבו הגר"א שפירש בצמצום כפשוטו (לקוטים בסוף פירושו לספרא דצניעותא).

(30) ולהעיר שגם בנוגע לכללות היחס כלפי כתבי האריז"ל השתנה יחס תלמידי הגר"א כתוצאה מקבלתם דעתו של אדה"ז.

אדה"ז כותב באגרתו (אג"ק אדה"ז ע' פט) ש"ידוע לנו בבירור גמור שהגאון החסיד נ"י אינו מאמין בקבלת האר"י ז"ל .. כולה מפי אליהו ז"ל, ומ"מ נפעל שינוי אצל תלמידיו, וקיבלו כולם שקבלת האריז"ל כולה היא מפי אליהו ז"ל! (משיחת ש"פ וארא תשמ"ה — הנחה בלתי מוגה).

ליל שמחת תורה תשל"א

שמחת תורה

א. הוסב הדיבור אודות המבואר ביום שמחת תורה תרצ"ט¹ בקשר להגהת הצ"צ בלקו"ת² דג' הכתרים כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות³ — כתר מלכות הוא בר"ה, כתר כהונה ביום הכיפורים, כתר תורה בשמיני עצרת וכתר שם טוב הוא ענין "גדול"⁴ לימוד שמביא לידי מעשה".

המחבר

— וסיפר כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע שפעם, טרם הופעת הלקו"ת בדפוס, ביאר אדמו"ר הצ"צ ענינם של ג' הכתרים, וביאורו תאם את המבואר בהגה"ה הנ"ל, אך לא סיים אז את הביאור דכתר שם טוב. כאשר נשאל ע"י בניו מהו"ע כתר שם טוב ענה שזהו"ע הריקודים בשעת ההקפות [חסר]⁵.

ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א: פעם⁶ שמע כ"ק מו"ח אדמו"ר ענין עמוק בדא"ח מאביו — כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — אך אדנ"ע אמרו רק "בדרך אפשר".

נזדמן לכ"ק מו"ח אדמו"ר לחזור על ענין זה בפני מישהו אחר וחזר ע"ז בפשטות.

כשנודע על-כך לכ"ק אדמו"ר נ"ע אמר לו: הרי אמרתי רק בדרך אפשר? והשיב כ"ק מו"ח אדמו"ר: מה שאצלך בדרך אפשר — נעשה אצלי דבר ודאי⁷.

-
- (1) סה"ש תרצ"ט (קה"ת תשמ"ט) ע' 308.
  - (2) דרושים לסוכות פג, א.
  - (3) אבות פ"ד מ"ג.
  - (4) ב"ק יז, א. ושי"נ.
  - (5) וראה לקו"ש ח"ד ע' 1215.
  - (6) בהבא להלן ראה גם מאמר ד"ה לכה דודי תשי"ד (סה"מ מלוקט ח"א ע' מד) הע' 11.
  - (7) ראה עד"ז גם סה"ש תשי"ד ע' 19.

ג. [בהמשך לדיבורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת ההתוועדות*⁷ בפירוש מאמר רז"ל⁸ "במקום שבעלי-תשובה עומדים צדיקים גמורין אין יכולין לעמוד שם" דאפילו מצד היכולת (ולא רק מצד כחות הגלויים, כחות מקיפים דרצון ותענוג) אינם יכולים להגיע לדרגא שבאין-ערוך וכו' (משא"כ בע"ת "עומדים שם"), אמר]:

מצינו גם בענין לוחות שניות שמעלתם הוא "כפליים לתושי"י"⁹ — שזה נובע מצד מעלת התשובה שפעלה כל זה וכו'¹⁰.

הפירוש ב"אינם יכולים לעמוד כו'" — הוא ענין חדש ("אז דאס איז א נייער ענין"). קודם ההתוועדות לא חשבתי על-כך, ורק באמצע הדיבורים התחדש אצלי ענין זה ("איז דאס מיר אריינגעפאלען")¹¹, ואח"כ התבוננתי בזה וראיתי שזה מבוסס¹² ("אז ס'האלט אויס").

ד. [אח"כ דובר להיכן מגעת ("וואו דערליינגט") תשובה].

רש"ג: מגיע רק לבעל הרצון ולא לעצמות...?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: יכולת הוא ג"כ לא עצמות, רואים אנו פשוט בגשמיות שישנו האדם וישנו היכולת "וואס ער קען טאן".

*7) דליל שמח"ת ס"ג (נדפס בשיחות-קודש תשל"א ע' 86) ואילך.

8) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד כדעת ר' אבהו בברכות לד, ב. בברכות שם: "אין עומדין" אבל כ"ה ל' (גירסת) הרמב"ם שם.

9) ראה שמור"ר רפמ"ו. ובכ"מ.

10) ראה גם שיחת ליל שמח"ת שם ס"ב (ע' 84).

11) ראה עד"ז שיחת ליל כ"ט אלול תשד"מ ס"ז (התוועדויות תשד"מ ח"ד ע' 2679): שיש ענינים המתחדשים בעת הדיבור גופא, וגם ענינים אלו נאמרים בעת ההתוועדות, ולפעמים — בתור קס"ד כו', מכיון שעדיין לא היתה שהות לבררם לאשורם ולבוריים .. כאשר נופל גילוי שכל חדש בעת הדיבור, ורוצים שהגילוי (לא ישאר לעצמו, אלא) יבוא בהתגלות גם לזולת .. אין הזמן גרמא להביא את כל הראיות וההוכחות לענין זה כו'.

12) היינו, שאין זה אפילו ביכולת שלהם. — וראה זח"א קכט, ב: לית לון רשו לקיימא כו'. וראה גם לקו"ש ח"ל ע' 189.

רש"ג: אולי הכוונה מה שמבואר שיש מדריגות בין נושא ובין כולל, כולל כוחות כל כח כמו שהוא פרטי, אבל ישנה נקודה שלמעלה מנפש כולל כוחות (בחינה, נושא).

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מזה שאומרים שתשובה מגיעה לבעל הרצון אין דאי' שהיא לא מגיעה לעצמות, שכן, אה"נ בעל הרצון אינו עצמות, אבל בטח שתשובה מגעת לעצמות דהרי תשובה ממלא כל הפגמים, ומה שאומרים כאן בעל הרצון אין הכוונה כמו שאומרים אצל מצוות בעל הרצון, שולל זיין רצון, ורק מען רעדט ניט העכער (ס'איז ניטא קיין אויסשפראך).

= ☆ =

יום שמחת-תורה תשל"א

א. רש"ג: בהקדמתו לתניא כותב אדה"ז את הטעם והצורך בהדפסת הספר¹ "והנה אחר שנתפשטו הקונטרסים הנ"ל בקרב כל אנ"ש הנ"ל בהעתקות רבות מידי סופרים שונים ומשונים הנה ע"י ריבוי ההעתקות שונות רבו כמו רבו הט"ס במאוד מאוד כו",

ולכאורה, היו צריכים גם בלאו-הכי להפיץ חסידות?!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מצד הענין של "יפוצו גו"² אפשרי הי' הדבר גם בקונטרסים, בקופיר וכיו"ב.

באמת, פלא גדול יותר הוא העיכוב בהדפסת השו"ע שנכתב עפ"י ציווי רבו הרב המגיד ממעזריטש, אשר הבטיח לו כי פסקיו יתקבלו בתפוצות ישראל, ולמרות שנכתב ב"הסכמת הרבנים בני הגאון המחבר ז"ל" כי כבר "בהיותו יושב בשבת תחכמוני במקו' תחנון של הרב הקדוש הנ"ל [הה"מ ממעזריטש] .. הואיל באר את התורה בהלכות ציצית והלכות פסח ושניהם נגמרו שמה כו", כלומר, כתב אותו עוד בחיי הה"מ (קודם שנת תקל"ג³),

— הרי לפועל, רק ארבעים שנה אח"כ, אחרי פטירת אדה"ז⁴, נדפס השו"ע!

ב. כ"ק אדמו"ר שליט"א: עד"ז ישנה פליאה בהנהגת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע: כ"ק אדמו"ר נ"ע ובנו כ"ק מו"ח אדמו"ר שניהם השתדלו

(1) ד, סע"א. — וראה ס' תורת חב"ד (קה"ת תשמ"ב) ע' 14. 35.
 (2) ראה אגה"ק הידועה דהבעש"ט נדפסה בסו"ס כתר שם טוב (הוצאת קה"ת). סו"ס בן פורת יוסף. ועוד.
 (3) ראה ספרי ההלכה של אדה"ז (ביבליוגרפי') קה"ת תשד"מ, "מבוא" ע' ט (ובהע' 5).
 (4) שקלאוו וקאפוסט תקע"ד — ראה ס' הנ"ל ע' כד.

והתמסרו להרחבת והפצת לימוד תורת החסידות. ולפועל, הרי, כ"ק מו"ח אדמו"ר הדפיס ואילו אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע לא הדפיס.

[בתחילת הדברים הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אדמו"ר האמצעי הדפיס חסידות*⁴].

ג. שאלה: כיצד נהג כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע?

אוצר החכמה

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מה שהי' אצלו — קשה לדעת⁵, אך מכ"ק אדמו"ר נ"ע הרי נמצאים כאן יהודים שהיו באותה תקופה,

ותמוה מפני מה לא הדפיס לכה"פ את הקונטרסים⁶!

שאלה: גם את מאמרי תרס"ו לא הדפיס!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: מילא תרס"ו הרי זהו "המשך" (=סידרה), אבל הרי קונטרס "עץ חיים", למשל, שבו מבואר כיצד ללמוד⁷, פלא הדבר מדוע לא הדפיס!

אחי"ת 1234567

(4*) ראה ר"ד ליל שמע"צ [תשל"א] הע' 23. וש"נ.

(5) להעיר ממ"ש בר"ד ליל אחש"פ תשכ"ח ס"א.

(6) "קונטרס התפלה". "קונטרס ומעין". "קונטרס עץ החיים". "קונטרס העבודה*" — משא"כ קונטרס בעניני כולל חב"ד שנדפס בירות"ו בשנת תרס"ז (בו נמצא שקו"ט באריכות ע"ד מעלת חברון וענין ישוב ארץ ישראל) אך לא נמנה ברשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר (שנדפס ב"התמים" ח"ג ע' לה) כי הוא מכתב כללי (משנת תרס"ו), ונכנס באוסף המכתבים.

(7) מעניניו העיקריים: .. פנימיות וחיצוניות התורה .. החיוב באהוי"ר .. הכרח העסק בפנימיות התורה .. אופן הלימוד בגפ"ת ופוסקים .. הרחקת פלפול של הבל .. לימוד ע"מ לעשות.

ד. אחד המסובין: שמעתי שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע נשאל פעם ע"י אחד החסידים — כמדומה שהנידון הי' ב"קונטרס ומעין" — לפשר אי ההדפסה, וענה על כך שרצונו להדפיס כסדר הנשיאים.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: עבורכם מספיק אולי בתירוץ זה, אך בשבילי לא.

אוצר החכמה

ה. כ"ק אדמו"ר שליט"א: הכרתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר, ובהכרח שהי' כאן ענין מיוחד, שכן, מצדו הי' בודאי עושה כל שביכולתו להדפיס את כתבי אביו נ"ע, ולפועל, למרות שבכלל הדפיס — לא הדפיס את כתבי אביו נ"ע*7.

ו. כ"ק אדמו"ר שליט"א: כשהדפיסו⁸ את הלקו"ת בחיי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע נעשתה ההדפסה בוילנא⁹, והרה"ח ר' אנשיל

(7*) [להלן רשימת דפוס ספרי אדנ"ע (בחיי בנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע): קונטרס התפלה: הוצאה ראשונה — וילנא, תרפ"ד. הוצאה שני' עם הוספות — בקובץ "התמים" חוברת זח — ווארשא, תרצ"ז. הוצאה שלישית — ברוקלין תש"ב.

קונטרס ומעין: הוצאה ראשונה — ברוקלין, תש"ג.

קונטרס עץ החיים: הוצאה ראשונה — ברוקלין, תש"ו.

קונטרס העבודה: הוצאה ראשונה — ברוקלין, תש"ו.

קונטרס חנוך לנער: הוצאה ראשונה — ברוקלין, תש"ג.

הגהות על התניא: נדפסו בקיצורים והערות לספר התניא — ברוקלין, תש"ח ואילך.

הגהות על הסידור: נדפסו בסידור תורה אור — ברוקלין, תש"א ואילך. הגהות על הלקו"ת: נדפסו בהוספות ללקו"ת מהדורת תש"ח ואילך.

אמנם, הדפסות הנ"ל נעשו בשנים האחרונות לחיים חיותו בעלמא דין — בעריכתו וכו' של כ"ק אדמו"ר שליט"א. המו"ל].

(8) בהבא להלן — ראה גם שיחת ליל ט"ו בשבט תשל"ט ס"כ. (שיחות קודש' תשל"ט כרך ב ע' 127). שיחת ש"פ ויצא י"א כסלו תשמ"ג סז"ך (התוועדות תשמ"ג' כרך א ע' 542 ואילך).

(9) ראה "כרם חב"ד" גליון 3 (אלול ה'תשמ"ז) ע' 130. וש"נ.

אראנאוויטש¹⁰ התעסק בהגהת הספר, ותוקנו אז כשלושת אלפים טעויות.

כשהנ"ל סיפר על כך להרה"ג הרה"ח וכו' ר' דוד צבי (הירשל) — הרד"ץ — הרב דטשערניגוב¹¹ לא היתה דעתו נוחה מכך באומרו שכל ענין החסידות לאו־דוקא להבין בשכל אנושי, אלא שהשכל יהי' עסוק כל היום כולו בענין של חסידות, וכאשר פוגשים בענין שבו ישנה טעות מסויימת יש להתבונן ולהתייגע עד אשר "תופסים" שישנה כאן טעות.

מה התועלת בתיקוני הטעויות בלקו"ת? — המשיך הרד"ץ בפנותו למגיה — כשהוא מסיים: עד עכשיו היה יהודי מתייגע שעה שעתיים או שלש כדי להבין מאמר בלקו"ת, ואילו עתה הוא יוכל לעבור על זה במהירות כמו מים, משום שאין דבר שיפריע לו (שכן, הטעויות כבר תוקנו), ואח"כ אין יודעים במה יהי' עסוק¹²!

— אבל זה הי' אצל חסיד בדרגתו של הרד"צ "יע פארשטיין, ניט פארשטיין דער עיקר האראווען אין חסידות".

ז. אחד המסובין: כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע אמר פעם על המאמרים שהרה"ח ר' אברהם פאריז הי' מפרסם בשגיאות — מותר ("מען

(10) "בא כחו [של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע] ר' אנשיל אראנאוויטש" בהדפסת ס' התניא בשנת תר"ס כמ"ש ב"מודעה רבה" (של המדפיסים "האלמנה והאחים ראם") הנדפסת בראש ס' התניא (ב, א).

וראה באגרות אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ואדמו"ר מהוריי"צ נ"ע (נאספו ב"כרם חב"ד" גליון 3 (אלול תשמ"ז) ע' 94-98), ואח"כ התעסק בהדפסת הלקו"ת דבפנים.

(11) אודותיו ראה בסה"ש תרצ"ט (קה"ת תשמ"ט) ע' 298 הע' 15. ובמקומות שנשמנו ב"כרם חב"ד" ע' 292 (בסופו) בערכו.

(12) בלקו"ש חכ"ד ע' 540 (ממכתב שבט תשל"ט): אף שסיפרתיו ברבים, מובן שבכלל זוהי עבודה בדרגתו של הרב דוד הירש מטשערניגאון משא"כ ע"ד הרוב, נוסף שאסור להיות ספר שאינו מוגה (כפס"ד השו"ע [ראה יו"ד רעט ס"א]) — כוונת סיפורי בעיקר שלא ליפול בעצבות (גם קודם ההגהה) כי גם בזה קצת מעלה עכ"פ.

מעג" (או צריך ("מען דארף" להתייגע ("האראווען" על טעויותיו של אברהם ("אויף אברהם'ס גרייזען" ¹³).

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כפי שאני הכרתי את מו"ח — רצה שדבר יופיע בשלימות ובהידור ¹⁴ כדכעי, ללא טעויות — אלא שאמר זאת כלימוד זכות על הנ"ל.

אוצר החכמה
= ☆ =

אה"ח 1234567

---

(13) ראה עד"ז ב"הוספה" שבסוף הספר.
 (14) ראה רשימת חורף תשכ"ח — לקר"ש חי"א ע' 241 (נכתב בנוגע להוצאת ספר בהידור). ונוסף ע"ז — ראה שיחה (נעתקה גם בס' מה רבו מעשיך, אה"ק תשנ"ב ע' 169): אחד הטעמים שבגללם הביע כ"ק אדמו"ר נ"ע, את רצונו שספרי דא"ח יודפסו ביופי ובהידור — על אף שזהו ענין חיצוני — כי גם את הענינים הגשמיים והחיצוניים חייבים לנצל לדברים שבקדושה. וראה עוד בס' בצל החכמה ע' 80. ועוד.

ר"ד כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת ניחום אבלים אצל הרש"ג (שי') [ז"ל]*
יום ב' י' אדר תשל"ד

בלתי מוגה

א. רש"ג: מי קודם בחיוב אמירת קדיש וכו', האח או החתנים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אצלינו המנהג¹ — שהחתנים קודמים (ויכולים הם לומר קדיש) דחתנו כבנו² — והרי "בן צבי" אין לו הורים ו"חפר" אין לו אב.

רש"ג: גם הרב מכפר חב"ד*² פסק כן.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בכלל הרי כל³ המיקל באבל הלכה כמותו, ובמיוחד כאשר נמצאים אנו בחודש אדר שבו "מרבין בשמחה"⁴.

ב. רש"ג: מכיון שהכל ב"השגחה פרטית"⁵ מהו ענין האבלות?

הרמב"ם מבאר⁶ שזהו ענין התשובה. — האם יש עוד ענין בזה?

-
- (1) שקו"ט עד"ז בשד"ח מע' אבלות סקנ"ז — סקנ"ט.
  - (2) ראה רש"י ד"ה נפק — שבת כג, ב.
  - (2*) הרב שניאור זלמן גרליק [רבו של כפ"ח משנת תשי"ט. נפטר י' אייר תשל"ד. — אודותיו בקצרה — ראה ב"מפתח אנשים" שבסו"ס תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית (קה"ת תשמ"ט) ע' תלג, בערכו].
  - (3) ראה עירובין מו, א. ובתוד"ה דאמר — שם.
  - (4) תענית כט, סע"א. הובא במג"א סי' תרפ"ו סק"ה. וכבר שקו"ט בהטעם שלא כתבו הרמב"ם ולא בטוש"ע (ראה שו"ת חת"ס או"ח סק"ס. ומה שהקשה על דבריו בנמוקי או"ח סי' תרפ"ו). וראה לקו"ש חי"א ע' 338 בהערה. ובארוכה — שיחת פורים וש"פ תשא תשל"א. ואכ"מ.
  - (5) כתורת הבעש"ט הידועה — ראה כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בהוספות סקי"ט ואילך.
  - (6) הל' אבל פי"ג הי"ב.
-

(* אחר פטירת אחותו מרת סאניא בת הרה"ח מנחם מענדל ע"ה גוראריי, אשת הרה"ת חיים יוסף רוזנבלום. — נפטרה ד' אדר תשל"ד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו, ענין התשובה: "יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה"⁷.

רש"ג: עה"פ⁸ "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו" אחז"ל⁹ והובא בפרש"י עה"ת¹⁰: "נחמו תנחומי אבלים"¹¹.

— האם זהו הענין דניחום-אבלים ענין הברכה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ענין ניחום אבלים הוא להסיר חלק מהאבלות, ע"ד ענין ביקור חולים שעיי"ז לוקחים חלק מהמחלה¹², כך גם בניחום אבלים¹³. וכפי שרואים ברגשות בני אדם שכאשר משתתפים בצערו מקילים עליו ("מאכט מען עם לייכטער")¹⁴.

בניחום-אבלים מוצאים אנו ענין נפלא ("א געוואלדיקע זאך") שאצל הכל, יהי' מי שיהי', אף כאשר נעדר ל"ע ול"ע ילד קטן מקשרים זה עם הענין דנחמת "ציון וירושלים"¹⁵ —

וי"ל¹⁶ שהכוונה בזה היא להרגיש שכשם שהבנין ד"ציון וירושלים" יהי' ב"שטורעם" עד כמש"נ "אודך הוי' כי אנפת בי"¹⁷, עד"ז יהי' בכל אחד.

-
- (7) שם.
 (8) חיי שרה כה, יא.
 (9) סוטה יד, א.
 (10) חיי שרה שם (בפי' הא').
 (11) וראה גם בפרשת וישלח לה, ט: וירא גו' ויברך אותו. ובפרש"י: ויברך אותו — ברכת אבלים. וראה גם ש"ח שם.
 (12) נדרים לט, ב. ב"מ ל, ב. הובא (בשינויים) ברמב"ם שם פי"ד ה"ד. — ראה לקו"ש ח"כ ע' 64 הע' 23.
 (13) ולהעיר מרמב"ם שם ה"ז: שנחמת אבלים קודם לביקור חולים כו', וראה אנציקלופדיה תלמודית (כרך ז) ע' בקור חולים בסופו. וש"נ.
 (14) וראה של"ה קמ"ד, א.
 (15) ראה פרישה סי' שצ"ג ס"ג.
 (16) ראה לקו"ש ח"י ע' 210 — ג' נקודות בביאור נוסח הברכה "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים".
 (17) ישעי' יב, א.

ג. רש"ג: האם ענין הגלגולים יש לו מקור בש"ס?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אם הי' זה מפורש בגמרא — לא הי' שייך בזה פלוגתא. ולפועל, היו כמה מגדולי ישראל שלא ידעו מזה, וחלקו על ענין זה. זאת, מכיון שאין זה מפורש בגמ'.

המהרש"א כותב "וע"פ דעת המקובלים בסוד הגלגול"¹⁸ וכן "ויש כו' שגם נשמתם ורוחם נתהפך כו' ע"י גלגול כמ"ש בזה בעלי המקובלים"¹⁹ — והיינו, שענין הגלגולים נמצא בספרי קבלה ולא בש"ס²⁰.

רש"ג: כאשר נשמה אחת היתה בגופים שונים — ע"י גלגול — באיזה גוף תתלבש הנשמה בתחה"מ?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בזהר פ' משפטים²¹ שואל שאלה זו.

רש"ג: מהי השאלה — האם קמים שני הגופים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הקושי הוא שלכאורה הי' צ"ל שתי נשמות!

רש"ג: הרי יכול להיות ע"י ניצוץ?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בחסידות²² ישנו "שטורעם" בנוגע לאליהו הנביא ע"ה וכיאתו, דפעמים, כגון כשבא לברית מילה, בא רק ניצוץ שלו, אבל כשבא עם העצמיות שלו כגון להצלת רב המנונא סבא ה"ה מלובש בגוף²³, ואז — בגוף — א"א לו להיות אז במקום אחר, שכן, העצם אי אפשר שיהי' בב' מקומות בבת אחת²⁴.

ועד"ז אפ"ל בענין הגלגולים שזוהי שאלת הזוהר — באיזה גוף תתלבש הנשמה.

(18) חדא"ג לעירובין יח, ב — ד"ה לאו.

(19) מו"ק טו, ב ד"ה בעונותיהם.

(20) ראה מ"ש בזה עוד בחדא"ג לשבת קנב, ב — ד"ה והיתה. מגילה טו, א — ד"ה צדיק. ו, א ד"ה כי.

(21) ק, א. וראה ג"כ שם ח"א קלא, א. ת"ז תי' מ.

(22) ראה המשך תרס"ו ע' קעח. המשך תער"ב פנ"ו. סה"מ ה'ת"ש ע' 62.

(23) זח"ג קמד, ב.

(24) ראה גם ניצוצי אודות לזהר שם.

והנה בזוהר שם²⁵ (ע"פ ביאור האריז"ל²⁶) משמע שבתחה"מ תתלבש הנשמה בגוף שנזדכך יותר. ובנוגע להגוף השני — יש לומר ע"פ המבואר בדא"ח שכל חלק דהנשמה (נר"נ, חי') הוא ציור-קומה שלמה וכלול מכל שאר חלקי הנשמה, ועפ"ז, אף שישנה התלבשות הנשמה בגוף שנזדכך יותר, מ"מ יכולה — בחלק אחד ממנה הכלול מהכל כנ"ל — להתלבש בגוף השני.

ולכן, מוכן שאי"ז בסתירה להמובא לעיל שאא"פ שתהי' הנשמה בכ' גופים (וכפי שמשמע גם מהזוהר כנ"ל), כי כאן המדובר הוא על חלקים שונים של הנשמה, שבגוף זה מתלבש חלק אחד, ובגוף השני חלק אחר.

רש"ג: חלק אחד מהנשמה יכול להחיות הגוף?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בחסידות מובא ג"כ מ"ש בזוהר²⁷ — הקטע שאומרים גם ב"מענה לשון"²⁸ — "ג' דרגין אינון .. נפש רוח ונשמה ועלאה מנייהו נשמה דא"ר יוסי בכלהו בר נש אית נפש, ואית נפש עלאה מנפש. זכה בר נש כהאי נפש מריקין עליה עטרא חד דאקרי רוח .. זכה ב"נ ביה בהוא רוחא מעטרין ליה בכתרא כו' דאקרי נשמה"²⁹.

מכך מוכן שיכול להיות גוף שיש לו רק נפש, ויכול להיות גוף שיש לו נפש ורוח, וממילא יכול להיות לע"ל שגוף אחד יהי' בו נפש, גוף שני — רוח, וגוף שלישי — נשמה. ואין זה סותר להמובא לעיל שכל חלק דהנשמה כלול מכל חלקי הנשמה — כי הפירוש הוא, שבאותו חלק גופא שמתלבש בו, ה"ה שייך לחלק מסויים שבאותו חלק (נפש שבנשמה, רוח שבנשמה, וכיו"ב) וכמו שמצינו בקיום המצוות: יש מצות מעשיות השייכות לנפש, ומצוות הקשורות במדות — שייכות לרוח, והכוונה בזה היא ע"ד

(25) כנ"ל הע' 22.

(26) שער הגלגולים הקדמה ד'. (ראה "תשובות וביאורים" (קה"ת תשל"ד) סי"א ע' 54-55). ועוד.

(27) פ' אחרי ע, ב.

(28) "לאמר על קברי הצדיקים כפי שהנהיג כ"ק אדמו"ר ר' דוב בער נ"ע לאמר בהאדין על קבר אדמו"ר נ"ע" (נוסח דף השער של קונטרס "מענה לשון").

(29) ראה גם זהר פ' ויקרא כה, א ואילך.

המבואר בקונטרס העבודה³⁰ (ובקונטרס התפלה³¹) די'ש עבודה מצד נפש שבנשמה ומצד רוח שבנשמה ומצד נשמה שבנשמה. וממילא בהגוף שעסק יותר במצות מעשיות — יתלבש בו נפש שבנשמה, ובזה שעסק בעיקר במדות כו' — רוח שבנשמה וכו'.

ד. רש"ג: לכאו' ממ"ש³² פנחס זה אלי', יש מקור לענין הגלגולים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בלשון זה אין הכוונה שהי' בגלגול אלא שהי' אותו האדם. וכן לומדים בפשטות.

רש"ג: הרי זה הי' בשני זמנים שונים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך מקובל לפרש שזהו אותו האדם.

רש"ג: האם באותו זמן הי' פנחס — אלי'?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שפנחס זה אלי' — מובא ברש"י³³, ומקורו של רש"י במדרש³⁴, ולפי אותו מדרש זהו אותו אדם ולא מצד גלגול, אף שהשם אלי' ניתן לו רק אח"כ, והאריך ימים עד ימינו אלה — לדעה זו, וכך הוא פי' הפשוט.

רש"ג: האם כן הוא הפי' הפשוט, פנחס זה אלי' שהאריך ימים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, וכן מצינו לשון זה בש"ס בנוגע להרבה אנשים, ושם בהכרח לפרש כן; כבלעם מצינו אותו לשון³⁵ ולבלעם היו כמה שמות, וכן בנוגע לכמה תנאים ואמוראים³⁶.

(30) פ"א.

(31) ראה קוני' התפילה פרקים א — ו.

(32) תיב"ע וארא ו, יח. פרדר"א פמ"ז. זח"ב קצ, סע"א. רע"מ פינחס רטו, א.

(33) ב"מ קיד, ב — ד"ה לאו מר כהן.

(34) פרדר"א שם. ילקוט שמעוני ר"פ פנחס.

(35) ראה תנחומא ויצא יג: בלעם זה לבן. וראה תנחומא בלק יב. זח"א קסו, ב.

קסז, א.

(36) ראה לדוגמא עירובין יג, ב: למה נק' שמו ר' מאיר כו'.

רש"ג: כמדומני, שיש מקום שכתוב להיפך אלי' זה פנחס?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו חידוש אצלי. שהרי מלשון זה מביאים כמה ראיות³⁷, ושואלים³⁸ שלכאורה, אכן, הי' צ"ל כתוב להיפך — "אלי' זה פנחס" — שהרי כאשר נולד פנחס עדיין לא הי' אליהו — ומתרצים בזה³⁹ עפ"י זוהר [שהוא פלאי] בפ' בראשית⁴⁰ — דנשמת אלי' לא נולדה מזכר ונקבה (ואינו "מסטרא דאבא ואמא כו'"), ואח"כ כשירדה בגופו של פנחס (משנולד) קבלה את השם פנחס, והיא אותה נשמה שהיתה קודם בעולם הנשמות בשם אלי', ולכן כתוב פנחס זה אלי'.

רש"ג: ז.א. שקודם היתה נשמה (אליהו)?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, קודם נשמה.

רש"ג: א"כ יש באליו שני ענינים, מלאך ונשמה⁴¹.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: נהי' מלאך לאחרי זה.

רש"ג: ז.א. שהי' כבר מקודם נשמה ולא ע"י יחוד זו"נ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, ולכן הי' לו שם — דהנה יש אוצר הנשמות ושם אין שמות, והשם היא מקבלת בעת הקישור עם הגוף, כן הוא ברוב הנשמות. אבל בנוגע לאליו — הלשון בזוהר שם "לא כדין בר נש".

ואח"כ כשנולד פנחס קבל הנשמה שהיתה קודם בעולם הנשמות והיתה נקראת בשם אלי', וזהו "פנחס זה אליהו" מצד שמה (של הנשמה) הקודם, (אף שבפשטות כשמדובר על אליהו הנביא — קיבל את השם אליהו אח"כ, כנ"ל).

והנה אלו שיודעים מענין הגלגול יכולים לפרש שזהו ע"י גלגול ומתרצים כך, אבל אין לומר שזהו הפירוש הפשוט.

(37) ראה אנצ' תל' ע' אליהו ובציונים 15-17.

(38) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 343.

(39) ראה הגהות דרך אמת לזהר שבהע' הבאה.

(40) ח"א מו, ב.

(41) ראה אנצ' תל' שם. וש"נ.

רש"ג: האם לדעתם זהו המקור לענין הגלגולים?

אגור החכמה

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא, כי ביאור זה הוא (רק) מצד הקושיא, שלכאורה איך תיתכן אריכות ימים כזו, ויתירה מזו — איתא במדרש⁴² שפנחס קיבל עונש בגלל מעשה יפתח, והעונש היה העדר החיים, וממילא הרי א"א שחי בזמן אלי' כי אפי' בזמן השופטים (יפתח) כבר לא חי, והם מתרצים שהכוונה — בדרך גלגול (או שהן מדרשות חלוקות).

וכאמור, הפירוש הפשוט אינו כן. ובפרט שישנם גדולי ישראל שאומרים שענין הגלגול אינו נמצא בנגלה, וממילא אינם חייבים לקבל זאת, ומהמדרש אינם יכולים להתעלם ("האלטן זיי דאך"), שלכן מוכרחים (הם) לומר שהפירוש בהמדרש בפשטות הוא — שהי' זה אותו אדם.

רש"ג: אריכות ימים!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אריכות ימים, ויש עוד אריכות ימים כיוצא בזו, בנוגע לרות: כתוב שנכנסה בת שבע אל שלמה המלך ולשון הפסוק הוא⁴³: "ותבא בת-שבע אל המלך שלמה .. וישם כסא לאם המלך", ואי' במדרש: לאם המלך — "לאמה של מלכות", והכוונה לרות⁴⁴. נמצא, שבזמן שלמה המלך היתה עדיין רות בחיים⁴⁵, ורות הרי היתה כימי השופטים⁴⁶.

ה. רש"ג: בסדר זמנים יש בנין ביהמ"ק כו' תחה"מ.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: א באזונדער סדר השתלשלות (קטע זה אינו ברור).

(42) ויק"ר פל"ז, ד. תנחומא בחוקותי ה. תנחומא באבער שם ה. תדא"ר פי"א.

(43) מלכים"א ב, יט.

(44) ראה ב"ב צא, ב. ובכ"מ. הובא בפרש"י עה"פ.

(45) וראה רד"ק שם: ויש דרש לאם המלך לאמה של מלכות והיא רות כי עדיין היתה היא בחיי' וזה רחוק מאוד.

(46) ראה רות בתחילתה.

רש"ג: עוה"ב זה גן עדן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הם שני ענינים נפרדים, עוה"ב הוא תחה"מ.

רש"ג: לכאור' עוה"ב הוא לפני תחה"מ, שהרי כתוב שבתחה"מ יקומו נשמות שהיו אלפי שנים בעוה"ב כגון נשמת משה רבינו וכו'.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שם הלשון "ג"ע"47.

רש"ג: עוה"ב זהו לכאורה ג"ע?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו לפי דעת הרמב"ם⁴⁸, אבל הלשון⁴⁹ "כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב" הנה לכל הדעות, אפי' לדעת הרמב"ם הכוונה בזה לתחה"מ, אבל יש כמה מאמרים שבהם נק' ג"ע בשם עוה"ב ג"כ וכפי הרמב"ם⁵⁰ "עוה"ב" — שבא אל האדם אחר חיי עולם הזה.

רש"ג: ענין עוה"ב מבואר בחסידות, וכן ענין תחה"מ, אבל ענין נ' אלפים יובלות — אינו מבואר בשום מקום.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו ענין בפני עצמו, וזהו מ"ש בספר התמונה⁵¹ שהעולם הזה הוא שמיטה שני' ואח"ז יש עוד ה' שמיטות⁵², ואח"ז יובל.

(47) ראה מאמרי אדה"א דרושי חתונה ח"ב ע' תקתקא. ע' תקכ. סה"מ תרנ"ד ע' רכ. המשך תער"ב ע' תשפ. ועוד.

(48) הלכות תשובה פ"ח.

(49) סנהדרין ר"פ חלק.

(50) הל' תשובה ספ"ח.

(51) בהקדמה לתמונה ג'.

(52) צ"ע ממש"כ בתו"א (נא, ד) "אבל האריז"ל פליג ע"ז במה שלמדו שצ"ל עוד ה' שמיטות", ובפרט שסותר לחשבון דנו"ן אלפים יובלות. והפירוש בזה לכאורה, שהאריז"ל פליג, שאין אלו ה' שמיטות גשמיים כ"א רוחניים. ומפורש בדא"ח בכ"מ שיהיו עוד ה' שמיטות וכו'.

או י"ל באו"א (וכן משמע בד"ה ויאמר כו' לא איש דברים אנוכי, בתו"ח שמות ע' נט (ואילך)): דלפי דעת האריז"ל לא יהיו עוד ה' שמיטות (גם לא ברוחניות) (ולפי זה, לכאורה, לפ"ד האריז"ל אין הענין דנו"ן אלפים יובלות), אלא שתורת החסידות מכריעה בין ב' הדעות. ולכן מבואר בדא"ח שיהיו עוד שמיטות עד נר"ן אלפים יובלות, ולאידך מבואר ג"כ מה שביאר האריז"ל, שענין השמיטות הוא ברוחניות, וכן שענין ב' השמיטות הראשונות הו"ע תוהו ותיקו.

רש"ג: רוחניים?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן, ברוחניות, ומזה מוכח (וכדלקמן) דגם נ' אלפים יובלות הוא ברוחניות.

רש"ג: יש הסברה בחסידות בענין ג"ע, תחה"מ, אבל לא בהנ"ל.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמיטה ראשונה היא רוחנית [וכמובא בחסידות⁵³ שמקובלים האחרונים סברו שזהו שבעה אלפים גשמיים אבל האריז"ל אומר⁵⁴ שזהו ברוחניות] והיא כנגד מדת החסד ("שמיטת החסד" (והאריז"ל מבאר שזהו"ע עולם התוהו, כמובא בדא"ח⁵⁵), וכיון ששאר השמיטות באות בהמשך לשמיטה הראשונה (כנגד ז' מדות) — הרי כשם שהשמיטה הראשונה היא רוחנית, הרי אין שום טעם לומר שהשאר גשמיות, דהנה בנוגע לשמיטה זו השני' אין ברירה שהרי אנו רואים שהיא גשמית⁵⁶, אבל מכיון שבנוגע לשמיטה הראשונה מפורש שהיא רוחנית הרי מתקבל מאד ("איז געשמאקער") לומר שגם השאר הם ברוחניות.

ועאכו"כ בנוגע לנו"ן אלפים יובלות [שבעה פעמים שבעה זהו יובל אחד, ומזה נעשים נו"ן אלפים יובלות⁵⁷] — שהן ברוחניות.

ואע"פ שלפי זה נמצא "שלפ"ד ס' התמונה שמיטה א' הי' של חסדים .. ולפ"ד האריז"ל שהוא בחי' התהו — כולו בחי' הדין וצמצום דגבורות עליונים", מ"מ (כותב בתר"ח שם, ש)"הכל עולה לענין אחד רק שיש בזה שינוי הלשון מהיפך להיפך".

ולכאורה ההסברה בזה: גבורות בשדשם ("גבורות עליונים") ענינם — תגבורת החיות (כמבואר במק"א), וא"כ אי"ז בסתירה לענין החסדים. ובזה מבואר מה שמביא בפנים דעת סה"ת ודעת האריז"ל בחדא מחתא. ועצ"ע. ואכ"מ. המו"ל.

(53) ראה תורה אור (ובכ"מ בדא"ח) נא, ד: "כך דעת ס' התמונה ואחריו נמשכו המקובלים האחרונים לדון מזה כו".

(54) ראה במקומות שנסמנו ב"מ"מ והערות לתו"א, שבהערה הקודמת. וראה לקו"ש ח"י ע' 170.

(55) תורה אור שבהע' 53.

(56) וכמובן גם מהמבואר בספר התמונה הנ"ל הע' 51, עיי"ש.

(57) ראה שערי גן עדן (הנזכר לקמן בפנים) שער אורח צדיקים, פתח ראשון דרך ב', ג': "ז' שמיטות כנגד ז' ספירות מן חסד עד מלכות ובכל שמיטה ז' אלפים וז' פעמים ז' הוא מ"ט אלפים ובהם ז' שמיטות, ואח"כ יהי' היובל הגדול שהוא אלף החמישים" ומדבריו משמע קצת שמפרש דנ' אלפים יובלות,

רש"ג: האם גם זמן זה שאנו נמצאים בו עתה הוא דרגא?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: שמיטה זו הוא חלק מנ' אלפים יובלות, ואח"כ יהיו עוד כמה כאלה — ברוחניות.

רש"ג: אבל בחסידות אין הסברה!

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אפי' על השמיטה הג' לא נמצאת הסברה כ"א במקום אחד בדא"ח⁵⁸ שכתוב בו שבשמיטה הג' יהי' ריבוי הטוב, שזהו כנגד ספי' הג' — ת"ת, אבל חוץ ממלים ספורות אלו לא מצאתי הסבר. — ענין נ' אלפים יובלות נרמז בפירוש אור החמה לפ' בהר⁵⁹, וגם בשערי ג"ע מר' יעקב קאפיל — (שהי' בזמן הבעש"ט⁶⁰, והצ"צ מביא אותו כמה פעמים⁶¹).

רש"ג: בהמשך להמדובר לעיל (ס"ג) רציתי לברר:

אוצר החכמה

ההסברה שפנחס האריך ימים, האם זה מפורש?

היינו נ' אלפים שנה שהם יובל אחד. ומהמבואר בדא"ח משמע בפשיטות שיהיו נ' אלפים יובלות כאלו, ראה סה"מ תקס"ב ע' יז (ובכ"מ). ושם: "עד שיהי' נ' אלף יובלות ויותר .. עד בלי גבול".

ובעטרת ראש (לאדה"א) דף סו, ב: "ענין בחי' השמיטות הללו דז' פעמים ז' אלפים שנה יגיע לשנת היובל ועד"ז יש נ' אלפים יובלות". וראה גם בהנסמן במאמרי אדמוה"א דברים ח"א ע' רס"ח בשוה"ג.

אמנם ממש"כ בסה"מ תרע"ח ריש ע' דש משמע קצת שמפרש כדלעיל, וז"ל: "ובס' קבלה הראשונים, דיובל הוא נר"ן אלפים שנה והיינו לפמ"ש בס' התמונה שיהיו ז' שמיטות והן מ"ט אלפים שנה וא"כ יובל הוא אלף הנר"ן". ולהעיר מדעת רבינו בחיי בפירושו עה"ת (בהעלותך י, לה) שיהיו "ח אלף יובלין", עיי"ש.

(58) להעיר מהמבואר בסה"מ תרכ"ו (קה"ת תשמ"ט) בהוספות ע' שיג: "בשמיטה הג' יוקבע ד"ע בכל הנבראים .. בשמיטה הג' בחי' ת"ת (=תפארת) אמת יהי' הגילוי מבחי' שם הוי' דלעילא". ואינו מבאר ענין שאר השמיטות. — ביאור ענינם ע"ד הקבלה כו' — בספר התמונה שם.

(59) על דברי הזהר ח"ג דף קת, ע"ב.

(60) "בהיות הבעש"ט ז"ל בק"ק מעזריטש הובא לפניו .. מספר גן אשר נטע בעדן .. וקרא בהם ב' וג' דלתות וחבקם ונשקם .." (משער הס' דפום קארעץ). — אבל ראה שיחת ש"פ משפטים מבה"ח אדר תשמ"ב סל"א (התוועדויות תשמ"ב ח"ב ע' 910) שישנם בזה כמה פקפוקים וכו'.

(61) ראה גם המשך תרס"ו ע' קצד.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי עוסק אני במיוחד בפרש"י, שכתב פירושו עבור "בן חמש למקרא", ("איך קאך זיך דאך אין פירש"י ווי ער לערנט מיט א פינף יארקין קינד"), ואף בכל המתגנדי'שע ספרים, אין "סלקא-דעתך" אחר (וכוונתי בזה גם לאלו שהם ברי-סמכא).

והנה מהמדרש שאומר פנחס זה אלי', בהכרח לומר בפשטות שהאריך ימים, דאל"כ, היתה זו הוכחה טובה ביותר לענין הגלגול. והרי המהרש"א כותב, כאמור, שאת ענין הגלגולים מצא רק בס' הקבלה.

רש"ג: הרי נמצא בזההר?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לשון המהרש"א הוא "ס' הקבלה", וכוונתו היא רק להבהיר שלא נמצא בנגלה. — בקבלה יש ס' הגלגולים, שערי הגלגולים.

רש"ג: המקור הוא לכאור' מהזהר — "העכער פון זהר איז ניטא"?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כנראה שכוונת המהרש"א בלשון 'ס' קבלה' — גם לספר הזהר.

ו. רש"ג: האמונה בתחה"מ, היא בכללות הענין, או גם על כל פרט?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ממה שאומרים, כאמור לעיל (ס"ב) אצל כאו"א, "כתוך שאר אבלי ציון וירושלים", וזה אומרים על ענין פרטי, מוכח, אפוא, שבכל ענין פרטי בוודאי יהי' תחה"מ.

רש"ג: האם האמירה פועלת זאת?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא שהאמירה פועלת, אלא שהאמירה מוכיחה שזהו כך, דאל"כ לא היו יכולים לומר לאיש פרטי בנוגע לענין פרטי בודאות.

רש"ג: ואלו שלא קיימו המצוות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שהוא יהודי — אין מציאות כזו (שלא קיים מצוה⁶²).

והנה בסנהדרין מפורש⁶³, שקטני ישראל יש להם חלק לעוה"ב, וקטן הרי אינו שייך למצוות⁶⁴, ובהמשך דברי הגמרא איתא: "משעה שנולד", (ויש דיעה בגמרא שם דאפי' קודם שנולד), הרי שאם רק נולד — ברור שיש לו חלק לעוה"ב.

ועפ"ז מובן שהאמונה בתחה"מ הוא בנוגע לכאו"א בפרט.

ואין להקשות, דא"כ מהי שאלת הזוהר (כאיזה גוף תתלבש הנשמה) — הרי ברור הוא שבכל גוף (בכל פרט) יהי' תחה"מ ותתלבש בו נשמה?! — כי (ע"פ משנת"ל שכל חלק דהנשמה יתלבש בגוף אחר לפי דרגת עבודתו בתומ"צ) זוהי גופא שאלת הזוהר — הכיצד יכולה הנשמה להתחלק?! וע"ז המענה האמור, שההתחלקות נעשית ע"פ (מצד) קיום המצוות (לפי מצב זיכוך הגוף — כנ"ל⁶⁵) (— לא ברור — המעתיק).

ויש לבאר זה⁶⁶ ע"פ המשל המובא בגמ'⁶⁷ על תחה"מ — מחיגר וסומא — הנשמה והגוף, שקיום המצוות הוא ע"י שניהם יחד, ולכן (ע"פ יושר) השכר מגיע לשניהם יחד. וזה כולל גם גוף שעל ידו קיימה הנשמה אפילו מצוה אחת בלבד, שהרי אף שקיימה מצוות ע"י גופים אחרים, אי"ז מצדיק עשיית "עוול" לגוף זה (וכהלשון בזוהר שם: "אי הכי למגנא משתדל בפקודי אורייתא או אפילו בחד מינייהו").

נמצא שכל פרט (גוף) בישראל יקום בתחה"מ (שהרי הנשמה אינה יכולה לקבל שכר עבור מצוה זו בלי הגוף).

והנה כ"ז הוא ביאור מצד ענין הגלגולים כו', אבל הלשון בגמרא

(62) ואדרבא — "מלאין מצוות כרמון" — סנהדרין לז, א. וכמובא גם בהמשך דברי הזוהר שם.

(63) קי, ב. ואפילו "קטני בני רשעי ישראל" גם יש להם חלק לעוה"ב לדעת ר"ע.

(64) וראה לקו"ש ח"ד ע' 1249.

(65) ס"ג, ועיין בזהר ק, א (שנת"ל).

(66) ראה גם תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) ס"ג ע' 11-12.

(67) סנהדרין צא, א.

פשוט ומפורש (וגם מתנגדים מוכרחים לומר כן) שכיון שנולד בגוף יהודי,
אזי יקום בתחה"מ!

רש"ג: היכן מפורש?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בסנהדרין: "קטן מאימתי בא לעוה"ב...
משעה שנולד" ומביא ראיה מפסוק בתהילים⁶⁸ "לעם נולד כי עשה" והיות
דקטני ישראל אין להם מצות, לכן מוכרחים לומר שזהו רק מצד הגוף. —
וזהו דבר המפורש בגמ' וא"כ א"א להתווכח בזה ("עס שטייט מפורש אין
נגלה, מיט נגלה'דיקע אותיות") וכתוב בפירוש משנולד. ניש דיעה בגמ'
שאפי' קודם שנולד, אם רק הי' ענין של נשמה (מכיון שזה לאחר פקידה)
למרות שמצד איזה סיבה שתהי' לא יצא לאויר העולם, מ"מ יש לו חלק
לעוה"ב, והנה זהו רק לדיעה אחת, אבל משנולד — זוהי הדיעה הראשונה
שם, וי"ל שגם המקובלת יותר.

ניש להוסיף ביאור בכללות הענין דתחה"מ דכל גוף שנת"ל —
דלכאור' מהי הקושי' של הזהר, הרי פשוט, כנ"ל, שכל נשמה יש בה כמה
חלקים כו'. והביאור בזה (שקושיית הזוהר היא): איך יהי' כשגופים שונים
קיימו סוג אחד של מצוות השייך לאותו חלק של הנשמה. והקושיא היא,
שאם קיימו שני הגופים אותן מצוות, הרי אז אין אותו חלק הנשמה יכול
להיות בשני גופים, ומתרץ הזוהר, שתתלבש בגוף שנזדכך יותר כנ"ל.
משא"כ בהרבה מצוות שונות (השייכים לחלקים שונים של הנשמה) אז —
בגוף אחד בא חלק נשמה זה, ובגוף אחר — חלק אחר.

וע"ד המובא לעיל (ס"ג) בנוגע לאליהו שאינו יכול לבוא לב' מקומות
— שאין הפירוש שאינו יכול לבוא כלל, אלא שכשמדובר על מקומות כאלו
שבכל אחד מהם עליו להיות באותו חלק של נשמה (כי האם אותו סוג של
שליחות — ולדוגמא: ענין של שימוש צדיקים, גם אצל האבות וגם אצל ר'
חייא) — אינו יכול להיות אצל שניהם בבת-אחת ועד"ז בברית מילה שאינו
יכול להשתתף בגופו בכ' בריתות בב"א, משום שהם ענין אחד (ברית) השייך

לאותו חלק של הנשמה, ולכן צ"ל שבכ"מ אינו מתלבש בגוף, רק ניצוץ ממנו (שאינו מתלבש בגוף).

ובכ"ז מכואר מה שהוסבר לעיל שכיון שהתורה מחייבת ניחום אבלים ותיקנו נוסח זה ("בתוך שאר אבלי ציון וירושלים") שאומרים אותו לכל אחד — ה"ז ענין המתייחס לכ"א (כל גוף) מישראל.

רש"ג: הרי ניחום אבלים מדרבנן⁶⁹?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: זהו מקור מספיק. לענין ניחום אבלים כותב הרמב"ם⁷⁰ ש"אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם — הרי הם בכלל ואהבת לרעך כמוך" ומכאן יש לדייק דמכיון שתקנו לנחם אבלים והרי הנוסח מדויק ע"פ תורה מחמת שמנהג ישראל תורה הוא⁷¹, הרי בכל מקום שישנו הענין של ניחום אבלים אומרים "בתוך שאר אבלי ציון וירושלים", כמו "בציון וירושלים" הוא בודאות בלי שום ספקות, כמו"כ כאן, דאל"כ אין קישור הענינים זל"ז. וכמו שמפורש בחסידות⁷² שענין ג"ע תלוי בהשתדלות ועבודה כו' משא"כ בנוגע לתחה"מ — כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב.

רש"ג: איך יהי' באותם אנשים שיהיו חיים בעת תחה"מ?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: חוזרים לעפרם שעה אחת קודם תחה"מ⁷³.

רש"ג: נמצא שתחה"מ הוא לאחר הבירור (של "ואל עפר תשוב"⁷⁴), ומכיון ש"כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב" קאי על תחה"מ, נמצא שתחה"מ בא אחר הבירור של "ואל עפר תשוב גו'", ואינו בדרך ממילא.

(69) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ז ה"ב: תנחומי אבלים שהיא מצוה מדבריהם.

(70) הל' אבל פ"ד ה"א.

(71) ראה תוד"ה נפסל (מנחות כ, ב). ושם: מנהג אבותינו תורה היא. ועד"ז

במהר"ל הובא ברמ"א שו"ע יו"ד סע"ו ס"ד. ובמנהגים ישנים מדורא ע' 153 "והמנהג תורה היא". וראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א.

(72) ראה ד"ה כי ישאלך בנך הש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 43) ובכ"מ.

(73) שבת קנב, ב.

(74) בראשית ג, יט.

והוא סותר, לכאורה, את מה שנת"ל שתחה"מ אינו תלוי בעבודת

האדם?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: הכירור ד"ואל עפר תשוב", הוא בדרך ממילא ואינו תלוי בעבודה שלו. וראי' לזה מזה שהמשנה אומרת (כל ישראל כו') חוץ מארבעה וכו', והרי גם ירבעם בן נבט (שהוא מהארבעה הנ"ל) מת, ומיתתו בוודאי לא היתה ע"י עבודתו א"כ מוכח שענין המיתה אינו תלוי בעבודה, שהרי ודאי שמיתתו של ירבעם לא היתה ע"י עבודתו.

ולהעיר שגם בהענין דהארבעה כו' רואים את השייכות דעוה"ב לכל ישראל, שהרי מלבד ארבעה אלו (שמצד פרט מסוים אין להם חלק לעוה"ב)⁷⁵ — כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, אף אם בפרטים אחרים, הרי הם דומים לארבעה אלו!

ועוד כזה, שהרי ביארנו לעיל דאפי' תינוק תיכף משנולד יש לו חלק בתחה"מ ואע"פ שאצלו אין שייך ענין של עבודה.

רש"ג: האם זוהי הלכה פסוקה שצריך להיות "ואל עפר תשוב" בכל

אחד?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כך מבואר בש"ס בנוגע לצדיקים. למרות דצדיקים הם בשלימות, גם הם צריכים לעבור (דורכגיין) הענין של חוזרים לעפר שעה אחת, וכן בענין דידן,

ובהכרח לבאר שזהו בפשטות —

ובהקדים שאלה ידועה בזוהר: דבמקום אחד איתא שמשא רבינו כתב ביום פטירתו י"ג ספרי תורה⁷⁶, ובמק"א בזוהר⁷⁷ כתוב שמשא רבינו נפטר ביום השבת בשעת מנחה (ולכן אומרים אז צדקתך צדק), ולכאורה⁷⁸, בשבת

(75) וראה ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג, שגם ארבעה אלו, הנה לאחר הזיכוך כו' גם הם יזכו לתחי' (בגופם, או בנשמתם עכ"פ — ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) ס"ח ע' 31-32 (בהערה).

(76) דב"ר וילך פט, ט. פסיקתא דר"כ ברכה, מדרש תהילים עה"פ צ, א. ועוד.

(77) זח"ב קנ"ב, א.

(78) שקו"ט בכ"ז בראשונים, ובכמה ספרים — נסמנו בלקו"ש ח"ו ע' 361. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 208. וראה ב"צפונות" טבת תנש"א שנה ג' גליון ב (יר"ד) ע' ככד — קכה. וש"נ.

א"פ לכתוב ס"ת? ומתרץ הרמ"ע מפאנו⁷⁹ שזה שנסתמו מעיינות החכמה⁸⁰ של משה נחשב להסתלקות, כי "מאן דנפיל מדרגי" איקרי מית"⁸¹, וזה הי" בע"ש, ואז כתב י"ג ס"ת ו"ויקבור אותו"⁸² הי" בשבת בשעת מנחה.

והנה ידוע שישנו ענין המיתה ברוחניות, ע"ד ענין שבע יפול צדיק וקם כמבואר בתניא⁸³, וכן המבואר בתו"א ד"ה ובזה הנערה באה⁸⁴, בענין העלי" מעולם לעולם ע"י נהר דינור והעמוד כו' כדי לבטל את ה"חיזו דעלמא" של המדריגה הקודמת, ועד שמגיע לעולם שלמעלה ה"ז ענין המיתה כו',

ועפ"ז אי"מ תי' הגמ' בשבת [על הקושיא — שהרי נאמר "ואל עפר תשוב" (עיי"ש ובפרש"י)] — שצדיקים חוזרין לעפרן שעה אחת, הרי הגמ' היתה יכולה לתרץ שדי ומספיק שישכחו משנה אחת ונפלו ממדריגתם וזה יחשב להסתלקות!?

ומוכרח מדברי הגמ' שצ"ל הענין דחוזרין לעפרם שעה אחת כו' בפשטות.

אמנם ע"פ הזוהר אפשר לומר שמספיק ענין המיתה ברוחניות⁸⁵, כנ"ל בארוכה.

ח. רש"ג: נמצא, אפוא, שפשוט ישנם דרגות — ג"ע, בנין ביהמ"ק, תחה"מ?

(79) עשרה מאמרות חלק חק"ד ח"ב פי"ג.

(80) פרש"י וילך לא, ב.

(81) כ"ה הלשון בדא"ח — ראה זח"ג קלה, ב. לקו"ת חוקת נז, ריש ע"א. ועוד. וראה לקו"ש ח"י ע' 211.

(82) ברכה לד, ו.

(83) הקדמה לשעהיוה"א (חינוך קטן).

(84) תו"א מג"א ק, ב. וראה גם תו"א מקץ לא, ב. לב, ד. וראה גם מאמרי אדמוה"א ויקרא ח"ב ע' תתכא-ב. וש"נ.

(85) וכן נת' בשיחת ש"פ בא תשמ"ח (סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 227-228. וש"נ).

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אלו הם פשוט דרגות בזמנים גשמיים.

רש"ג: האם זה מחולק לארבעים שנה?

1234567

כ"ק אדמו"ר שליט"א: בזהר⁸⁶ מחלק הכל בארבעים שנה, ארבעים שנה ביאת המשיח⁸⁷, בנין ביהמ"ק, תחה"מ.

רש"ג: כתוב בספרים שמתי א"י יקומו ארבעים שנה קודם.

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כתוב⁸⁸ שיקומו קודם אבל לא כתוב כמה זמן קודם.

שאלו אותי איך אומרים שתחה"מ ארבעים שנה לאחר ביאת משיח.

— זהו ענין שנדפס כבר ב"קובץ ליובאוויטש"⁸⁹: יש חילוקים בתחה"מ בין אחד לשני בזמנים גשמיים, וכן אי' בגמ' יומא⁹⁰ (ובתוס' בפסחים⁹¹) דכשיבנה ביהמ"ק יהיו שם משה ואהרן והם יורו איך להתנהג. ובגמ' כתובים הדברים בפשטות. ולכאו' קשה, הרי בנין ביהמ"ק יהי' תיכף בביאת משיח⁹² — ומה יהי' ארבעים שנה בהנוגע לקרבנות וכו'? ומזה מוכח שמשה ואהרן יקומו לתחה"מ מיד בביאת משיח וישאלו אותם איך להתנהג בכגדים⁹³ וכו'.

והנה, לכאורה, זה שכתוב שתהי' תקופה של ארבעים שנה בהנוגע לתחה"מ — ההסברה בפשטות, שבמשך ארבעים שנה יקומו כל ישראל. ונשאלת השאלה: מדוע אחד יקום קודם — והשני אח"כ?! ("פארוואס עפעס בא איינעם פריער און בא איינעם שפעטער?") והמענה לזה הוא ע"פ דברי הגמ'⁹⁴, דמתי א"י יקומו קודם מתי חוץ לארץ, ובמקום אחר מובא⁹⁵

(86) זח"א קלט, א.

(87) ראה גם סנהדרין צט, א.

(88) ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג. כתובות קיא, ב.

(89) תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי"א.

(90) ה, ב.

(91) תוד"ה אחד פסחים קיד, ב.

(92) רמב"ם הל' מלכים פי"א.

(93) ראה יומא שם.

(94) כנ"ל.

(95) זח"א קמ, א.

דצדיקים יקומו לפני האינם צדיקים (והרי בצדיקים גופא יש כמה דרגות⁹⁶:
צדיק גמור, צדיק שאינו גמור, צדיק גדול וצדיק קטן), ומתורצת השאלה.

ט. רש"ג: האם בתחה"מ יהי' זמן גשמי?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן מוכח מענין הקרבנות (בזכרון אחדים:
שהרי תהי' אז מציאות הרע⁹⁷ ויקריבו קרבנות לכפרה⁹⁸], וגם מהדיעה⁹⁹
שמצוות אינן בטלות לעת"ל (דהיינו בתחה"מ¹⁰⁰), שהרי קיום המצוות
אפשרי רק — כשיש זמן גשמי.

[ויש להוסיף שעצם השקו"ט אם מצוות בטלות כו' מוכיח שיהי' אז
זמן גשמי¹⁰¹, שלכן יש נתינת מקום למחלוקת בזה (ואי"ז דבר פשוט) וא"כ
י"ל שהעובדה שיהי' אז זמן גשמי — היא לכל הדיעות].

רש"ג: האם יהי' אותו מהות זמן כמו עכשיו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן — אף שבזמן תחה"מ יהיו שינויים
עצומים ("געוואלדיקע שינויים"), כמו: "וגר זאב עם כבש"¹⁰², אבל הזמן
יהי' גשמי כמו עכשיו.

(96) ראה תניא פ"א. פ"י. ועוד.
(97) בלקו"ש ח"ד ע' 182 נתבאר שגם בהזמן דעולם התחי' גופא תהיינה ב'
תקופות — תקופה ראשונה עליה נאמר: ושם נעשה לפניך כמצוות רצוניך,
כי אז מצוות קיימות; ותקופה שניה שאז מצוות בטילות.
ועפ"ז אולי י"ל גם בנוגע למציאות הרע, דמה שמבואר שבעולם התחי'
יבטל הקב"ה את מציאות הרע, ואת רוח"ט אעביר גו', ה"ז (בעיקר) בתקופה
השני', משא"כ בתקופה הראשונה, שמצד מציאות הרע בעולם (לא בבני"י) יש
מקום להקרבת קרבנות, ומיושב מש"כ בפנים [— הערת המר"ל].
(98) ראה הערה הקודמת.
(99) פרטי הדעות והשקו"ט במאמר זה — ראה בארוכה בספרים שהובאו בשדי
חמד (כללים וד"ח) בענין מצוות אם בטלות. "תשובות וביאורים" (קה"ת
תשל"ד) סי"א ובהערה 9 שם.
(100) אגה"ק סכ"ו.
(101) ראה ד"ה תקעו רס"א בתחלתו (סה"מ תרס"א ע' קסא). ובכ"מ.
(102) ישעי' יא, ו.

איתא במדרש¹⁰³ שלפני המכול היה מהלך הגלגלים מהיר יותר וכן הילוך השמש והירח (יש שם כמה דיעות בנוגע לזה¹⁰⁴), אבל בתחה"מ — משמע מזה שכתובים בזוהר ג' התקופות בחדא מחתא — שארבעים שנה של תחה"מ הם בדוגמת אלו שחשיב שם קודם. היינו זמן — בדיוק כמו עכשיו.

רש"ג: הרמב"ם פוסק¹⁰⁵ שאין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד — שיהי' אותו סדר כמו עכשיו בגשמיות, ובפשטות ה"ז כולל גם תחה"מ, ולכאורה איך יתכן שבזמן תחיית המתים (שזהו שינוי גדול) יהי' אותו סדר (כולל גם בענין הזמן כנ"ל)?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: להעיר, שלשיטת הרמב"ם¹⁰⁶ עצמו שתחה"מ הוא למטה מג"ע — הקושיא אינה חזקה כ"כ. והביאור, ובהקדמה: לדעת הרמב"ם אין נשמה בגוף יכולה להגיע לאותו עילוי של נשמה בלי גוף, וכיון שבתחה"מ יהיו נשמות בגופים, א"כ אינם יכולים לקבל את שלימות השכר כבג"ע, ולכן מכריח הרמב"ם¹⁰⁷ דבר פלא, שאחר תחה"מ יהי' שוב העדר הגוף (ג"ע), וזוהי התכלית כו'.

מילא זה שהרמב"ם אומר כך על תחה"מ (שלא יהי' שינוי) אי"ז דבר פלא.

ועד"ז בנוגע לענין הזמן, אם נאמר שתחה"מ הוא למטה מג"ע, א"כ מובן, שבתחה"מ (כתור חלק מימות המשיח) יתכן ענין הזמן. ואח"כ: נעשית עלי' בעולם למצב דג"ע שבו אין את ענין הזמן.

אבל לדעת הרמב"ן¹⁰⁸ (ואלו הפוסקים כשיטתו¹⁰⁹) שתחה"מ הוא למעלה מג"ע, והוא התכלית האחרון — נמצא שבג"ע לא קיים ענין הזמן, ובתחה"מ שהוא נעלה יותר, ישנו ענין הזמן!?

(103) ראה ב"ר פ"י, ד.

(104) ראה לקו"ש ח"י ע' 182. וש"נ.

(105) הלכות מלכים פי"ב.

(106) הלכות תשובה פ"ג ה"ה. פ"ח.

(107) ראה הערה הקודמת.

(108) בשער הגמול.

(109) כן היא ההכרעה בתורת החסידות — ראה לקו"ת צו טו, ג. ש"ש ס"ה סע"ד.

דרמ"צ י"ד, ב.

אלא שבהכרח לומר כן, לפי שכך מובן מהזוהר (כנ"ל). וכן — מצד השקו"ט אם "מצוות בטלות לעת"ל" (כנ"ל).

ועפ"ז — להדיעה שמצוות אינן בטלות לעת"ל (תחה"מ) — יצטרכו פשוט להסתכל על השעון ולקבוע מתי זמן ק"ש ומתי זמן שמו"ע כו'.

יז"ד. רש"ג: מתי יהי "חד חרוב" 110?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אחרי כן.

רש"ג: זהו מהנ' אלפי יובלות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא, כל זה הוא עדיין בשמיטה שני', וזה האלף השביעי. ואף שנקרא "חרוב", ומבארים בזה שנק' חרוב, משום שיתבטל אז סדר הזמנים שלא יהי' אז הילוך השמש והירח כו', הנה הפירוש בזה הוא, שמדידת הזמן תהי' מורכבת מאלף שנה, ולא תימדד ע"פ הילוך השמש והירח וכו' כנ"ל.

רש"ג: אז לא יהיו תומ"צ?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ודאי שלא, כל המדובר הוא בנוגע לתחה"מ, שבה יש שקו"ט אם יהי' קיום מצוות ומזה מוכרח כנ"ל שיהי' אז "סדר זמנים" (אין הכוונה ל"סדר זמנים" רוחני כ"א לזמן בפשטות, דעוה"ז הגשמי) ומצוות הקשורות לזמן, כמו מצוות תפילין, ק"ש ושמו"ע.

רש"ג: מה המקורות? מה הפירוש בזה?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישנה גמרא שלכאורה תמוהה [וממנה ראי' לשיטת הרמב"ם] שאומרת שמישיח ימלוך וכנו וכן בנו; ג' דורות. ומכיון שתחה"מ יהי' בזמנו של משיח איך יתכן שימלוך בנו בזמן שמישיח עצמו קיים, לכן אומר הרמב"ם [אינו ברור] שיהיו ימות המשיח שלשה דורות ואח"כ יהי' חד חרוב, ואח"כ יהי' תכלית שלימות השכר — ג"ע.

שכר הג"ע הוא גם עתה, אבל עכשיו אי"ז לנשמות בגופים, עד שיהי' עוה"ב, שאז יקומו בתחה"מ. ואח"כ שוב יהיו נשמות בלי גופים ואז תהי' שלימות השכר.

אבל לשיטת הרמב"ן הנה שלימות השכר יהי' בתחה"מ, וכן הוא בנוסח תפלת שבת — שאין למע' מתחה"מ. ששם מוזכר ד' זמנים: עוה"ז, עוה"ב, ג"ע ותחה"מ, ותחה"מ אומרים בסוף — וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: זקוקים גם לגוף ("מען דארף האבן דעם גוף אויך")!

= ☆ =

בְּמַסְפַּחֵי הַיָּם

100

100

- א. מנהגים והנהגות —
- ב. אדמו"ר מהורש"ב נ"ע וספרי הרה"צ מקאמארנא
- ג. "תורה אחת" — קטע מ"יחידות" הרה"ג ר' משה גרוסברג שליט"א
- ד. יום טוב שני של גליות — קטע מ"יחידות" הרה"ת ר' ישראל צבי שי' גליצנשטיין (אילת)
- ה. משיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א חודש תשרי תש"ל בענין מנהג הליכה ל"תשליך" ביו"ט א' של ר"ה כשחל להיות בשבת
- ו. חידושו של אדמו"ר מהר"ש בענין הרשימו מכתבי הויכוח בין בעל ה"מגן אבות" והר"ד תומארקין
- ז. על היחס לפירוש ה"תפארת ישראל"
- ח. תשובת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק אל הרא"ד לאוואט
- ט. ה"שגיאות" של ר' אברהם פאריז
- י. קטעי יומנים, זכרונות, רשימות והנהגות

מנהגים והנהגות

[בקשר להנזכר בר"ד רחנה"ש תשי"ג ס"ג]

[במענה לרשימת מנהגים שהכנסתי (לפני כן) לקודש פנימה שבה נכללו מנהגים שלא פורסמו בכתב אך ראיתי אותם נהוגים בפועל ממש ב-770, ועל כך הואיל לומר כ"ק אדמו"ר שליט"א (הלשון בערך ולא בדיוק כלל):]

"בשעתו הורה לי כ"ק מו"ח אדמו"ר להכליל פיוט מסויים בין הפיוטים הנאמרים אצלנו, וכשאמרתי לו ששמעתי מפי חסידים שהיו בליובאוויטש אצל כ"ק אדמו"ר נ"ע, אביו של הרבי, ששם לא היו אומרים את הפיוט, ענה לי: דער טאטע האט זיך נישט גימישט אין גבאות".
[והמסקנה היתה ברורה].

— אגב, יש לשער כי הכוונה לפיוט "אומץ אדירי" שבמוסף לר"ה, אשר על כך מציין כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הוספה ללקוטי מנהגים לר"ה ויוהכ"פ" (בהערה 20) בזה"ל: "הוראה מפורשת מכ"ק מו"ח אדמו"ר".

מרשימת הר"ט שי' בלוי
'הערות הת' ואנ"ש' כפר חב"ד גליון קלא פרשת ויקרא
— ט' באדר שני תשנ"ב (הע' יב (ע' כב))

אדמו"ר מהורש"ב נ"ע וספרי הרה"צ מקאמארנא
[בקשר להנזכר בר"ד ליל ב דחגה"ש תשכ"ז ס"ג]

כשנדפסו חומשי "היכל הברכה" מהרה"צ וכו' מקאמארנא (בהונגרי'
?) השתדל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע והתאמץ להשיגם (וכמדומה שאמר
שפירוש של מקובל חסיד — צריך להיות מעניין) ובכל יום הי' לומד בהם
משך זמן די רב.

אך פעם הגיע למקום בספר בו חולק הרה"צ הנ"ל על כ"ק אדמו"ר
הזקן* ואז סגר אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע את הספר ויותר לא עיין בו.

[מפי אמו"ר הרה"ת יעקב יהושע שי'
ששמע את הדברים מפי הרה"ת וכו' אליעזר הורוויץ
— ששמע ע"כ מאביו הרה"ח וכו' איצ"ה דער מתמיד (הי"ד)].

= ☆ =

(* באופן כללי התייחס הרה"צ הנ"ל בהערצה לדברי אדה"ז בשלחנו ראה שער
הכולל פייא ס"ק לט.

וראה בשולחן הטהור פס"ו סי"א: "ומזה אני מתמה על הגאון מהר"ז בעל
התניא ושו"ע, האיך מלאו לבו להסיר נוסח צור ישראל ועוד כיוצא ברוך ה' לעולם
אמן ואמן. ושאר דברים אשר מרן האלקי הריב"ש זצ"ל הי' אומרם בלי שום שינוי
וברכת בילא"ו של מעריב הי' אומר מרן הקדוש, אף במוצש"ק ובחווה"מ בלי שום
שינוי, והאיך מלאו לבו לשנות נוסח אבותיו ואבות אבותינו, לולא שאני יודע רוב
קדושתו וחסידותו וכו' אבל מה אעשה שאני העני והשפל בעולם השפל אעמוד כנגד
גבור וחזק נר ישראל המאיר לארץ".

"תורה אחת"

[בקשר להנזכר בר"ד ליל א דחג הסוכות תשכ"ט ס"ט]

מספר הרה"ג ר' משה גרוסברג מח"ס העמק עיון על ה"צפנת פענח":

כאשר נכנסתי פעם לכ"ק אדמו"ר שליט"א והבאתי לו מכתביי על הראגוצ'ובי (כמדומני שהי' זה בשנת תשכ"ב) העזתי ואמרתי לפניו כי לא מוצאים אצל גדולי ישראל שילוב של נגלה ופילוסופי' של התורה כמו אצל הראגוצ'ובי, אשר דרכו לשלבם עד כדי כך שמשלב מושגים מפילוסופי' בתורה.

המח"ס 1234567

וזאת, המשכתי, למרות שמוצאים אנחנו גדולי ישראל רבים שהיו גדולים גם בחכמת הפילוסופי' שבתורה, כגון המהר"ל מפראג — ומכל מקום לא נרגש הדבר בספריהם שזה נעשה ל"תורה אחת".

הגיב כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר:

כבר הי' לעולמים, עוד לפני הראגוצ'ובי — אדמו"ר ה"צמח צדק" בספרו "דרך מצותיך".

אמרתי לכ"ק אדמו"ר שליט"א:

את ספרו הנ"ל של ה"צמח צדק" אמנם לא ראיתי — אך הבחנתי בנקודה זו בשיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א שם רואים את שילוב הנגלה והנסתר.

כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר:

הנני נקרא על-שם ה"צמח צדק" ולכן הנני משתדל לנהוג בדרכו*.

[עפ"י רשימת הרב אלי' בוקובזה מח"ס יד אליהו לפי מה שרשם מפי הרב גרוסברג]

= ☆ =

יום טוב שני של גליות

[בקשר להנזכר בר"ד ליל ב דחג הסוכות תשכ"ט ס"ג]

קטעים מ"יחידות" הרה"ת ישראל צבי שי' גליצנשטיין (שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א לאילת) באסרו-חג השבועות תשל"ו:

".. ובכלל ענין יומיים יו"ט לא שייך לא"י או חו"ל, זה שייך לפסק-דין באם השלוחים כן הגיעו לשם או לא, ובאם השלוחים לא הגיעו — צריך לעשות יומיים יו"ט ..

אינני רוצה לנקוב בשמו, הי' רב, גאון, שעשה 'טומעל' [= עורר סערה] אודות תל-אביב, ועל-יד תל אביב, שצריך לעשות שם יומיים יום-טוב, כיון שהשלוחים לא הגיעו לשם, וזה ישוב חדש, בזמנו הוא עשה 'טומעל' והשתיקו את זה.

באם יש מקום ע"י ירושלים ת"ו שלשם השלוחים לא הגיעו — צריך לעשות שם יומיים יו"ט.

אינני יודע מדוע יושבים כיום הרבנים ושותקים, אולי פוחדים ממחלוקת .. *

= ☆ =

---

* הדברים התפרסמו ב"הערות וביאורים" היו"ל ע"י ביהמ"ד אהלי תורה, ברוקלין נ.י. גליון רנו (יוהכ"פ תשמ"ה) סעיף יו"ד (עי כ).
ושם הוסיף הכותב (הרי"ש שי' גינזבורג מו"צ דעומר באה"ק ת"ו) כי מספר שנים לאחר מכן כששהה ב"יחידות" הרה"ג רמ"ש אשכנזי (מרא דאתרא בכפר חב"ד) שי' שאל מ"ק והציע לפרסם עדי"ז.

מנהג הליכה ל"תשליך" ביו"ט א' של ר"ה כשחל להיות בשבת
 משיחות חודש תשרי תש"ל
 [בקשר להנזכר בר"ד ליל ב דר"ה תש"ל ס"א]

בלתי מוגה

א. כאשר "יו"ט של ר"ה (ש) חל להיות בשבת" כבקביעות שנה זו,
 אזי לכו"ע אין וזקעין בשבת כ"א למחרת¹.

אמנם, ישנו ענין שלגביו קיימים חילוקי מנהגים — מנהג ישראל
 לילך לתשליך, כיצד נוהגים, שכן, בשנה רגילה המנהג הוא לילך ביום א',
 וצריך בירור כיצד יש לנהוג בפועל?

והנה מלשון רבינו הזקן בשלחנו² "ויש לילך ביום א' של ר"ה" ואינו
 מחלק בין ימות החול ובין כשחל בשבת, נמצא, לכאורה, שעפ"י דין אין
 נפק"מ מתי חל ר"ה ולעולם הולכים ביום א'.

אמנם, לכאורה הי' אפשר לומר שמשלחנו אין ראוי כ"כ — כי,
 כמדובר כמ"פ³ נוהג אדה"ז בשלחנו⁴ בדומה להרמב"ם שממעט בהבאת
 דינים מחודשים שלא הובאו בפוסקים שקדמוהו⁵ (מלבד המקומות בהם
 מדגיש "יראה לי"י⁶ וכיו"ב⁷), ובנדוד"ד, כיון שהרמ"א ופוסקים שלפנ"ז לא

(1) ר"ה כט, ב (במשנה). רמב"ם הל' שופר פ"ב ה"ו. טוש"ע תקפח ס"ה. שו"ע
 אדה"ז שם ס"ד.

(2) סתקפ"ג ס"ז.

(3) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1126. לקו"ש ח"ט ע' 279. שם ע' 257. לקו"ש חכ"ב ע'
 317.

(4) וראה קו"א או"ח סתל"ב ס"ק א (ד"ה וכ"ז): ובפנים סתמתי הדברים ולא
 חילקתי .. מאחר שחילוק זה אינו מבואר בהדיא באחרונים .. אע"פ שהוא
 מוכרח כו'. וראה גם שם סתמ"ה ס"ק ב.

(5) ראה שו"ת אדה"ז סכ"ח ע' תתקיא (ד"ה והנה). ובכ"מ.

(6) מאה פעמים ועוד כתב הרמב"ם בספרו "יראה לי" (נסמנו במבוא לרמב"ם
 צילום דפוס רומי רמ (ירושלים תשט"ו — ע' ו)) שאינו בערך לרבבות ההלכות

חילקו בין ר"ה שחל בחול לשחל להיות בשבת — לא חילק אדה"ז כמותם.

משא"כ בסידורו שבו (בניגוד לכלל האמור⁸) נכללו — רובם ככולם — חידושי דינים של אדה"ז [נוכפי שמצינו לגבי אמירת י"ג מדות חילוק בין יו"ט שחל להיות בשבת ליו"ט שחל בחול — כאשר בתפלת שלש רגלים מדגיש "כשחל יו"ט בחול בשעת הוצאת ס"ת קודם בריך שמייה יאמר י"ג מדות פ"א" ואילו בתפלת ר"ה אין חילוק בין שבת לחול "בראש השנה ויו"כ בשעת הוצאת ס"ת קודם בריך שמייה יאמר י"ג מדות ג"פ"]

דייק אדה"ז לפרש ולפרט, והטעם ע"ז מובן משום שהסידור הוא נוסח השווה לכל נפש⁹, ובשעת התפלה צריכים לידע כיצד לנהוג על אתר ודרושה זהירות וכו',

והנה בעניננו, כותב אדה"ז בסידורו ב"סדר תשליך" בפשטות "אחר מנחה יום א' דר"ה כו' טוב לילך כו'", ואינו מחלק כנ"ל.

ב. מקור הלשון של אדה"ז הוא בפע"ח¹⁰ וכו' ששם מפורש "יום א' דר"ה" — אבל, כאמור, אי הוי ס"ל החילוק הי' כותבו בפירוש.

[ומכאן מוכח שאין לומר כאחרונים דס"ל שעפ"י קבלה א"א בש"ק, שהרי — נוסף להמפורש במנהגי המקובלים שכן אומרים בש"ק כדלקמן — אדה"ז כאן העתיק הכוונות בפירוש (ע"ד שמצינו בהגדה של פסח, שהעתיק הכוונות דשפיכת היין באמירת המכות כו'¹¹) "ויכוין וכו'", נוסף על שבכלל קבע נוסח התפלה ע"פ קבלה¹²].

ובאמת, המקור הראשון למנהג זה הוא בדברי המהרי"ל [שהוא המקור

שבספרו. ועוד ועיקר — בהנ"ל כולל גם מה שפסק והכריע כו', ובפנים מדובר ע"ד חידושי דינים.

(7) ראה ס' כללי רמב"ם (קה"ת תשנ"ב) פ"א כלל 8. וש"נ.

(8) אבל ראה לקו"ש ח"ט ע' 279.

(9) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 115. וש"נ.

(10) שער השופר פ"ה.

(11) וראה שער הכולל פמ"ח ס"ק לג. הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים במקומו.

(12) ראה לקו"ש ר"הוילך תשנ"ב בארוכה.

הראשון לכו"כ מנהגי קהילות אשכנז¹³, ואדה"ז מביאו ומדייק בדבריו¹⁴ ומפליא את "גודל ענוותנותו"¹⁵, וכמ"ש השארית יהודה "שהפליג בשבח מעלת מהרי"ל כו"¹⁶, וכ"ק אדמו"ר הצ"צ מכנהו "גדול שבאחרונים"¹⁷.

אשר כשמביא מנהג זה "מה שנוהגים לילך בראש השנה אחר הסעודה אצל ימים ונהרות להשליך במצולת ים כל חטאתינו¹⁸ כו" מצהיר "שלא להוליך שום מזון כדג לזרוק אל הדגים וכו' דאית ביה חילול יו"ט" ומסיים "וכל שכן כשחל ראש השנה בשבת דאין לעשות",

ומזה מוכח שמנהג זה הוא גם כשר"ה חל להיות בשבת.

ג. ואכן באחרונים מצינו חילוקי דיעות בזה:

השבות יעקב [אשר כפי הנראה מ"הלכות פסח" של אדה"ז המביא דבריו ב"חק יעקב" ריבוי פעמים — נראה שמחשיבו כפוסק בר"סמכא מהכי גדולים¹⁹ (מביא דבריו הן פס"ד והלכות שלו, והן מציין לדבריו במ"מ, שחלקם עכ"פ או רוב רובם נכתבו ע"י אדה"ז בעצמו²⁰)] מאריך וכותב "לא ידעתי חשש נדנוד איסור בזה... אפילו אם הנהר במקום שאסור לטלטל ביום השבת, מה בכך, לא ישאו אצלם כלום"²¹.

יש אחרונים²² שכותבים "בקצת מקומות ראיתי כשחל יום א' בשבת

13) וראה מאמר ד"ה בלילה ההוא דשנת ש"ת שמובא מ"ש במנהגי מהרי"ל (הובא בד"מ או"ח סתר"צ ובמג"א שם סק"ז).

14) ראה שו"ת אדה"ז סכ"ג ע' תתקב (שו"ה בפקדון).

15) ראה שם סמ"א ע' 1834 (שו"ה תשיב). ולהעיר שאדה"ז מפליאו שם בנוגע להנהגתו "שלא רצה לתקוע עצמו לדבר הלכה להורות בימי רבותיו כו' לא רצה לסמוך על היתר כו' שלא נמצא מפורש בספרים שלפניו" שזהו הנהגת הרמב"ם ואדה"ז (כנ"ל לעיל ס"א בפנים)!

16) שו"ת שארית יהודה (קה"ת תשי"ז ואילך) סט"ו (כח, ד).

17) פס"ד יר"ד סו"ס נד (הוצאת קה"ת) ע' 284.

18) ע"פ לשון הכתוב — נסמן להלן הע' 38.

19) ראה גם שיחת אחש"פ תשל"ה ס"ב (שיחות קודש תשל"ה ח"ב ע' 20).

20) ראה לקו"ש ח"ד ע' 24 הע' 28. מבוא לקונטרס השלחן (מהרא"ח נאה) ע' יא-יג. וראה ספרי ההלכה של אדה"ז (קה"ת תשד"מ) ע' כ"א.

21) ח"ג סי' מב.

22) פמ"ג א"א סתקפ"ג סק"ה. משב"ז סק"ג.

הולכין בשני לנהר, ואפשר מפני שהנהר חוץ לעיר ומשום הוצאה שנושאים ספרים וכדומה לכך הולכין ביום שני".

— ועובדה זו שישנם חילוקי דיעות באחרונים — מובנת, שכן, כפי שישנם בריבוי ענינים בתורה, אלו מזכים ואלו מחייבים²³, ו"אלו ואלו דברי אלוקים חיים"²⁴.

ד. אמנם, כאן מתעורר, לכאורה, דבר פלא:

המהרי"ל שהוא המקור הראשון למנהג זה, בקבלה ובפע"ח, ואדמו"ר הזקן (הן בשלחנו והן בסידורו) לא מחלקים בין יו"ט שחל בחול לכשחל בשבת —

מדוע נהגו רוב ישראל בדורות האחרונים²⁵ לילך לתשליך (כשחל בשבת) ביום ב' ואי"ז סתם מנהג של "עמא דבר" כ"א גם הנהגת רוב גדולי ישראל, וכפי שראינו את כ"ק מו"ח אדמו"ר, ומסתמא הי' כן גם אצל אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, כאשר לגביהם, לכאורה, הוא דבר בלתי מוכן לגמרי שינהגו שלא כהוראת אדה"ז בסידור כאשר הם

"ממלאי מקומו"?

ה. וי"ל הביאור בזה — עפ"י נגלה — ובהקדים:

ידוע מ"ש בתשובות הגאונים²⁶ (ובאריכות באחרונים²⁷) שאין לגזור גזירות חדשות בדורותינו, אא"כ גזרה בדורות קודמים או שהיא בדומה לגזירות האלו²⁸,

(23) ראה ירושלמי סנהדרין פ"א ה"א.

(24) ל' חז"ל — עירובין יג, ב.

(25) ראה עמק ברכה (לאבי השל"ה) בהגהת השל"ה [ירות"ו תשל"ז — ע' קע]: "ואם חל יום ראשון של ר"ה בשבת לא יעשה תשליך עד יום ב' כדי שלא יבואו ח"ו לידי חילול שבת". וראה ס' נטעי גבריאל הל' ר"ה סכ"ו ס"ח. וש"נ. וראה להלן הע' 34.

(26) תשובת רב שר שלום גאון — תשובות הגאונים חמדה גנוזה סע"ז.

(27) ראה בהנסמן באנציקלופדי' תלמודית (כרך ה) ע' גזרה בסופו הע' 163-167.

(28) להעיר מהנסמן שם הע' 155.

[וזהו טעמו של השבות יעקב שכתב "לא ידעתי חשש נדנוד איסור בזה", שכן, אם יגזרו כך — אפשר לגזור על כל שבתות השנה שלא יצאו מפתח ביתם מחשש שמא יבואו לטלטל].

במה דברים אמורים? כאשר הדבר הוא בגדר חשש, משא"כ כאשר רואים שאי"ז רק ענין של חשש "שמא יעבירונו ד"א ברה"ר"²⁹ אלא שרואים שבפועל מטלטלים, ונוצר מכשול, אזי אין הדבר בגדר "גזירה" אלא בגדר של מכשול בפועל.

ובענינו, אמנם יש לומר "סדר התשליך" אך אפשר ליתן לקטן לשאת הסידור, או לשנן התפלה בעל-פה, להביא ש"ץ כיו"ב שיאמר הנוסח ויוציא כולם ידי-חובתם — אולם לתשליך יש ללכת.

מסתבר, אפוא, שבדורו של המהרי"ל שנהגו ללכת לתשליך בשבת ובהוראתו — הי' זה משום שחיו בנפרד, ומקום שהי' זקוק לעירוב התקינו עירוב, או כאשר הי' הדבר כרוך באיסור הוצאה הכריזו ע"כ, והקהל ציית.

בדורות שלאחר-מכן, כאשר חיו יוצאי-חלציו של אדה"ז ונוכחו בפועל שכאשר הולכים לתשליך ישנם כאלה שלא נזהרים בטלטול, נושאים סידורים וכיו"ב, והחליטו שבקביעות כזו, ילכו לתשליך לא ביום א' כי-אם ביום ב'³⁰.

[וענין זה קשור ב"מעשה רב" בתקופת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אשר כו"כ שנים נהג "לילך אל הנהר .. מחוץ לעיר" בר"ה כשחל בחול, יחד עם כל הקהל באופן ד"ברוב עם הדרת מלך"³¹. בשנה מסויימת הבחין במישהו שהחזיק מכונת פוטוגרפי' [= מצלמה] ורצה להנציח את תואר פני קדשו, ולשנה הבאה הפסיק ללכת לתשליך באופן האמור (ומסתמא סידרו משהו בחצרו או שערך תשליך באו"א³²), וזאת, משום שהדבר כבר לא הי' בגדר חשש גרידא וכיו"ב כ"א — לאחרי שאירע כנ"ל — כדי להסיר מכשול וק"ל].

(29) ר"ה כט, ב. וש"נ.

(30) וביו"ט הרי "מותר להוליך סידורים ומחזורים .. וכשם שמותר להוליכן, כך מותר להחזירן לביתו, אע"פ שבחזרה זו אין בה צורך יו"ט כלל" — שו"ע אדה"ז סתק"ח ס"א. וראה א"א (שבהע' 22) שם.

(31) משלי כח, יד וראה אנצ' תל' (כרך ד) בערכו.

(32) להעיר מלקו"ש חי"ד ע' 382.

ו. ועפ"ז יש לבאר שהמקובלים מ"בית אל בירושלים" הולכים לתשליך גם כשר"ה חל בשבת³³ (אלא ששם הבאר הוא בחצר, מקום שמותר לטלטל), ולכאורה מדוע לא ינהגו כן במקומות אחרים?

אלא מאי? המקובלים הנ"ל ידועים ומפורסמים בהידוריהם ובהנהגותיהם המיוחדים (ע"ד הסוד וכיו"ב), ואז אין מקום לחשש שמא "יחקו" את מנהגם, כשם שאין נוהגים כמנהגיהם בשאר הענינים, ואי"ז בבחי' מהם יראו וכן יעשו —

משא"כ ההולכים לאור תורת אדה"ז שלחנו וסידורו במשך כל שאר ימות השנה, באם ילכו לתשליך בשבת — עלולים להגיע למכשול בפועל שמהם יראו וכן יעשו,

ולכן נהגו בבית הרב (וכ"ה ברוב קהלות ישראל³⁴) שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת הולכים לתשליך ביום שלאחריו.

וכיון שעושים זאת עפ"י תורה הרי הדבר ברור שהענינים שהיו צריכים להיות נפעלים ביום א' דר"ה, נפעלים ביום ב', ועד כפסוק שאומרים בסיום התשליך "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך הוי' צורי וגואלי"³⁵ משום שכבר לפני"ז פעלו "ותשליך במצולות ים כל חטאתם"³⁶ ומתקבלים תפלות כל עמך בית ישראל³⁷, עד לאופן שהקב"ה נהי' "צורי וגואלי"³⁸ למטה מעשרה טפחים³⁹ וככל הפרטים⁴⁰.

= ☆ =

33) ראה בן איש חי שם סל"א. וראה גם כש"ט (להרב ש"ט גאגין) ע' 206 שמנהג המקובלים לומר תשליך בא' דר"ה גם כשחל בש"ק.

34) וראה שד"ח ע' 2776. לקוטי מהרי"ח עז, א. כה"ח תקפד אות ל-לג. מנהג פ"פ (דברי קהלות ע' 207). מנהג פיורדא (מנהגי פיורדא אות כו). וראה מנהגי א"י (ירות"ו תשל"ה) ע' כח הע' מה.

35) ראה להלן הע' 38.

36) מיכה יט, י.

37) וראה סיום זחותם תפלת "הנני העני" (ש"ברוב קהלות אומר שליח הצבור תפלה זו קודם מוסף) דר"ה: כי אתה שומע תפלת כו'.

38) תהלים יט, טו.

39) להעיר מסוכה ה, א. סד"ה וירד תרמ"ג. ד"ה וידבר אלקים תרס"ט, תרצ"ט (הא') — ולהעיר שזהו גבוה רה"ר (שבת ז, רע"ב. ובכ"מ).

40) ראה לקו"ת ר"ה נט, ב מהגמ"י הל' תשובה פ"ג.

חידושו של אדמו"ר מהר"ש בענין הרשימו
[בקשר להנזכר בר"ד מכ"ה תשרי תש"ל]

הגהת הצ"צ שבתו"א וביאורי הצ"צ והמהר"ש
דרושי מהר"ש בהם הובא חידוש זה
השגת מהרש"ז מקאפוסט על הגהת אדמו"ר מהר"ש נ"ע
קטע מספר "מגן אבות" בענין הנ"ל
תוכן הוויכוח הנ"ל
ביאור אדמו"ר מהורש"ב נ"ע על הגה"ה זו
ביאור הענין בעבודת האדם
נספחות

בקשר לדברים שנזכרו לעיל בר"ד מכ"ה תשרי תש"ל אודות הגהת
אדמו"ר מהר"ש (בלקוטי תורה לג' פרשיות) בענין מה "שאותיות הרשימו לא
נגע בהם הצמצום", אשר על חידוש זה עוררו חסידי קאפוסט – ובראשם
מהרש"ז מקאפוסט – "רעש גדול".

הננו מביאים כאן את רשימותיו של התי' יהונתן דוד רייניץ (מישיבת
תות"ל המרכזית 770) כפי שנתפרסמו ב"הערות וביאורים" (היו"ל ע"י מוסד
אהלי תורה נ.י.) גליונות דש"פ קרח כ"ח סיון (תקמה) [ע' 41-58] תש"נ וש"פ
פנחס – י"ט תמוז (תקמח) תש"נ [ע' 36-47], אשר בהם ערך בירור מקיף של
הנושא בשינויים מעטים ובאי-אלו תוספות מעטות.

ראה לענין זה גם ברשימותיו של הרה"ת אלי' ש"י מטוסוב ב"הערות
וציונים לתו"א פ' נח" שהתפרסמו בגליון "הערות וביאורים" של עש"ק פ' נח
(ז' מרחשון תש"נ) תקטז ע' 20-23. וגם מתוכו שולבו כאן.

הגהת הצ"צ שבתו"א וביאורי הצ"צ והמהר"ש נ"ע

בתו"א נח (י, ד) ד"ה הן עם אחד איתא:

"ההפרש בין הארת הקו להרשימו שנשאר אחר הצמצום ומקום פנוי, דהנה הארת הקו מאיר בכל עולם לפי ערכו, אך הרשימו היא בחי' הכוללת לכל העולמות".

ומקשה ע"ז אדמו"ר הצ"צ בהגהותיו לתו"א:

"וצ"ע דמבואר בכ"מ דהקו גבוה הרבה מהרשימו כו".

מהתירוצים שמצינו ביישוב קושיא זו:

(א) מהצ"צ עצמו בד"ה להבין "להבין המאמר אנת הוא שלימו דכולהו", (נדפס באוה"ת וירא (כרך ז') ע' תתשצג, א ואילך) וז"ל שם (ע' תתשצג, ב — תתשצד, א):

"מבואר כמ"א בענין הצמצום ומקום פנוי שנסתלק האור להיות בבחי' העלם מ"מ נשאר רשימו מהאור ואח"כ נמשך הקו ומאיר ברשימו והנה מהרשימו שהוא שרש והתהוות הכלים והטעם כמ"ש במ"א דרשימו זו היא בחי' אותיות דרל"א שערים פנים ואחור והאותיות הן שרש בחי' הכלים והקו הוא שרש האור הנמשך בהכלים והאותיות, והנה אע"פ שהקו הוא בחי' אור והרשימו הוא רק בחי' אותיות ורשימו בעלמא עכ"ז בזאת יתרון מעלת הרשימו עם היותה רק רושם מ"מ הוא עכ"פ רושם מכללות האור שהי' ממלא מקום החלל ולא מבחי' הקו לבד, וביאור זה היינו שבחי' אוא"ס אשר את השמים ואת הארץ אני מלא והוא מאיר ומחי' העולמות בבחי' מקיף היינו ע"י רשימו זו שהוא בחי' אותיות רק שהאור עצמו נשאר בבחי' העלם מקיף ואינו נמשך ע"י האותיות בבחי' גילוי וכמו עד"מ מי שמבין האותיות ואינו מבין כלל השכל שיש בהם להבין כו' נמצא שאעפ"י שהאור הוא בבחי' העלם מ"מ מאיר בבחי' מקיף ע"י רשימו זו ששרשה מעצמיות אור הסוכ"ע ומזה הוא שרש התהוות הכלים, וכמ"ש בתו"א ע"פ יביאו לבוש מלכות שהתהוות הכלים הוא מבחי' סוכ"ע, אמנם הקו מאיר בבחי' גילוי והוא שרש האור ובזה יתרון מעלתו על הרשימו שהוא המשכת אוא"ס בבחי' גילוי ולא בבחי' העלם כו', והעיקר הוא שיהי' בבחי' גילוי כו'. גם בזה יובן מ"ש בתו"א פ' נח בדרוש דור הפלגה דהארת הקו מאיר בכל עולם לפי

ערכו אך הרשימו היא בכחי' הכוללת לכל העולמות, ולכן לק"ח חש"ש וצ"ע* כו' דמתורץ היטיב עפ"מ"ש כאן. וכיוצא בזה ממש איתא במק"מ פ' בראשית בפ"י המאמר דט"ו בריש הורמנותא וז"ל ועם היות היו"ד הוא מן המלבוש עצמו שהוא אור גדול יותר מן האויר שאינו אלא רשימו של המלבוש עכ"ז להיותה אות אחת כו' והאויר הוא מן הרשימו של רל"א שערים ולכן אורו גדול יעו"ש דבענין זה ממש הוא ענין הרשימו והקו אלא דלפי מש"כ מוכן ענין דמעלת הרשימו מצד ששרשן מסוכ"ע אלא שמ"מ האור הוא בכחי' העלם ובוה יתרון מעלת הקו שהוא בחי' גילוי כו"ל.

(ב) עד"ז מתרץ גם אדמו"ר מהר"ש בהגה"ה בלקו"ת לג' פרשיות (נדפס ע"י בני אדמו"ר מהר"ש בוורילנא, תרמ"ד) ע' עד, א. וחזר ונדפס גם באוה"ת נח (כרך וא"ו) ע' תתסח, ב. אך כאן מוסיף חידוש אשר באותיות הרשימו לא נגע בהם הצמצום.

וז"ל שם "ואולי י"ל שבענין הגילוי הקו גבוה יותר שע"י הארת הקו נמשך הגילוי באצי' ובלמעלה מהאצי'. וגם כי שורש ענין בקיעת הקו הוא באוא"ס שלמעלה מהצמצום שהוא בוקע להיות נמשך בחי' צמצום הקו כו'. אמנם הרשימו היא בלתי צמצום כלל. שהרי מה שנתצמצם עד שלא נשאר רק רשימו הנה אור שנגע בו הצמצום נסתלק לצדדי' כמ"ש במ"א. ומה שנשאר בכחי' הרשימו ה"ז אור שלא נגע בו הצמצום כלל. שאם הי' מגיע הצמצום גם באור הרשימו הי' ג"כ מסתלק כמו האור שהי' ממלא תחלה מקום החלל ומאחר שנשאר בחי' הרשימו הרי לא נגע בו הצמצום כלל. וא"כ בחי' הרשימו הוא אור הבלתי מצומצם כלל. והגם שגם בקיעת הקו בא מאוא"ס הסוכב ומקיף ששם לא נגע הצמצום מ"מ הרי נמשך בכחי' קו שזהו צמצום. אבל הרשימו הוא אור בלתי צמצום כלל. לכן מצד מעלתה זה נת' כאן שהרשימו היא בחי' הכלליות. רק שזהו בהעלם כנודע. ומעלת הקו זהו מצד הגילוי כו'. ועוי"ל כפשוטו שבנין אבי"ע הוא במקום החלל ומקו"פ. וא"כ הרשימו עם היות שהיא העלם מ"מ ה"ה נושא וסובל כלליות כל העולמות שבמקום החלל. משא"כ הקו מסתיים באצי'. ומצד זה א' רבינו

(* באוה"ת שם מציין המו"ל להגהת מהר"ש (דלהלן סי"ב) "וראה . . שמתרץ באופן אחר".

והעיר הר"א ש"י מטוסוב: ויש לעיין אם אמנם עיין המו"ל בשני המקומות ומצא שהוא באופן אחר.

ז"ל כאן שהרשימו היא בחי' הכוללת כל העולמות כמו עד"מ הקלף שנושא וסובל כל האותיות הנכתבי' שם כו'. ומעלת הקו הוא מצד הגילוי כנ"ל".

(ההפרש בין "צמצום", ו"נגע בו הצמצום", ראה: סה"מ תרמ"ג ע' עט"פ, סה"מ תרנ"ה ע' רח. המשך תרס"ו ע' קצד. סה"מ תשט"ו ע' 143).

דרושי מהר"ש בהם הובא חידוש זה

הגה"ה זו שבלקו"ת לג"פ נכתבה בערך בשנים תרל"ח-תרמ"ב, אשר בשנים אלו כתב את הגהותיו על הלקו"ת לג"פ (ראה בזה בארוכה קובץ "יגדיל תורה" נ"י. חוברת כו ע' נב ואילך. חוברת כז ע' קכה ואילך).

אך מצאתי שכדרושי דא"ח בשנים שלפנ"ז כבר הזכיר אדמו"ר מהר"ש חידוש זה:

(א) בד"ה ופרעה הקריב תרל"ג פ"ו מרמז לזה וז"ל שם: "גם אחר הצמצום קודם המשכת הקו, האור הנשאר בהרשימו הי' מהאור שבלתי בע"ג כלל, ולכן הי' יכול למשוך אליו עוד ע"י העלאת מ"ן מהאור שבלתי בע"ג כלל".

(ב) המשך מים רבים תרל"ו פי"ג (ע' כ) מובא בקיצור. ("נודע ממ"ש במ"א").

(ג) המשך וככה תרל"ז פמ"ז (ע' סט).

(ד) חידושו זה הובא ונתבאר בהמשך מצה זו תר"מ פ"ו (ע' ט ואילך).

וז"ל שם: "מה שנמשך גם בחי' תוס' אור בבחי' הקו שזהו לכאור' מבחי' העיגול שלפני הקו א"כ זהו מלמעלה מהצמצום וא"כ איך יש באותיות הרשימו לגלות מה שלפני הצמצום וכנ"ל שהלכוש בהכרח שיהי' שרשו גבוה יותר כו', אך הענין הוא כנודע שקודם הצמצום הי' אור א"ס ממלא כל החלל וע"י בחי' הצמצום סילק אורו הגדול על הצד ונשאר רק רשימו ומקום פנוי, וא"כ גם מה שסילק על הצד שזהו בבחי' העיגול שלפני

הקו הרי גם בו נגע בחי' הצמצום שהרי סילק להתעלות ממקום המק"פ על הצד בכחי' העיגול שלפני הקו, ומבחי' הרשימו מאחר שנשאר במקום המק"פ הרי לא נגע בו הצמצום כלל. ועם היות שגם בהאותיות נגע בחי' הצמצום שהרי קודם הצמצום הי' גילוי אוא"ס דרך האותיות וע"י הצמצום נסתלק האור בבחי' העלם עד שאין האותיות יכולים לגלות אוא"ס שהאיר בהם תחלה כמ"ש בביאור ע"פ את שבתותי תשמורו, הרי גם בהאותיות נגע בחי' הצמצום, אמנם זהו רק בפעולת האותיות ולא בעצם האותיות שעצם האותיות לא זזו ממקומם (ולא ע"ד שבה"כ ח"ו שנתפרדו האותיות כמ"ש במ"א בד"ה ויקח מן הבא בידו מנחה) וגם בפעולת האותיות הנה מה שנגע הצמצום אינה מצד האותיות כ"א ממה שנסתלקו האורות ונתעלמו בבחי' א"ס ולא מצד האותיות וא"כ לא נגע הצמצום בבחי' האותיות גם מצד פעולתם ג"כ וכ"ש בהאותיות עצמם כו', ולכן כאשר ממשיכי' תוס' אור בבחי' הקו שזהו מלפני הצמצום הנה הם מתגלים ע"י האותיות שלא נגע בהם הצמצום כלל ונמצא כי בזה יש להם יתרון על בחי' אור הא"ס שנסתלק ונתעלם להיות נק' לפני הצמצום כו' ולכן ביכולתם לגלותו כו'".

(ה) נזכר גם בהמשך יונתי תר"מ פ"ט (ע' יא).

השנת מהרש"ז מקאפוסט על הגהת אדמו"ר מהר"ש נ"ע

לאחרי הדפסת הלקו"ת לג' פרשיות השיג הר"ר שלמה זלמן ע"ה מקאפוסט (בעמח"ס "מגן אבות") על מ"ש אדמו"ר מהר"ש בהגה"ה הנ"ל ש"באותיות הרשימו לא נגע בהם הצמצום".

הרה"ח ר' דן תומארקין מראגאטשוב (מחסידי הצ"צ ואדמו"ר מהר"ש) ניהל משך זמן ויכוח (ע"י חילופי מכתבים) עם הרש"ז מקאפוסט בעל המגן אבות.

התייחסות נדירה לוויכוח זה מצינו בר"ד כ"ה תשרי תש"ל אז סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות הגהת אדמו"ר מהר"ש והוויכוח בענין זה, וז"ל:

"בהגהת אדמו"ר מהר"ש ללקו"ת לג"פ (הנדפס לאחרי הסתלקות אדמו"ר מהר"ש) ישנו חידוש שבאותיות הרשימו לא נגע בהם הצמצום

(משא"כ הקו כיון שבא בבחי' קו ה"ז צמצום), והקאפוסט'ער (בעמח"ס "מגן אבות") השיג על הגה"ה זו — בענין זה ישנם ג' מכתבים שכתב הרב תומארקין להמגן אבות, המכתבים נכתבו עם הדרת הכבוד".

הרה"ח הר"י שי' חיטריק מספר אודות וויכוח זה (בספרו "רשימות דברים" כרך ב' ע' רכח):

"הרש"ז מקאפוסט לא הסכים עם כ"ק אדמו"ר מהר"ש זצוקללה"ה, במה שכתב (בלקו"ת לג' פרשיות) שבאותיות הרשימו לא נגע הצמצום.

"הרה"ח ר' דובער [דן (?)] תומארקין מראגאטשוב יצא חוצץ להראות דברי צדיק בצדקו ויותר משנתיים הריצו מכתבים זה לזה, ופלפלו בענין זה.

"הרה"ח ר' שמואל גרונום (אסתרמן) אמר, בספרו סיפור זה, שהחסיד ר' דובער [דן (?)] תומארקין לבש בגד שלא כמדתו להתפלפל בדא"ח עם מהרש"ז מקאפוסט".

בבית רבי (בלה"ק) ח"ג ע' 245, מספר אודות החסיד ר"ד תומארקין, ונרמז בו גם על וויכוח הנ"ל, וז"ל:

"הרה"ח המפורסם הגביר ר' דן תומארקין זלה"ה מראגאטשאו (אחיו של הגאון ר"י תומארקין [רבה של קרעמנטשוג]) חסיד גדול מחסידי רבינו [הצ"צ] והי' נחשב בעינינו*. וכשנת תרט"ו שם רבינו עליו המשרה להיות גבאי הכולל. והתעסק בזה יותר משלשים שנה. אחר פטירת רבינו נ"ע הי' כרוך לבנו אדמו"ר הרר"ש נ"ע. ואחר פטירת אדמו"ר מוהר"ש נ"ע התקרב מעט לאדמו"ר הררש"ז נ"ע מקאפוסט והי' פעם אחת אצלו. גם הי' ביניהם מכתבים שונים בענינים העומדים ברומו של עולם. ואדמו"ר הנ"ל כתב עליו: הלואי יהי' בע"ב כמוהו לאלפים ולרכבות כו'. גם

(* בכתבי הרח"א ביחובסקי (נ.י. תשי"ג ע' קלג):

"שמעתי ממחותני החסיד ר' דובער תומארקין ששמע מפי הקדוש ר' הלל מפאריץ שאצל אדמו"ר הזקן היה מונח מזוזה על השולחן והיה תדיר לוקחה בידו לעיין בה".

פ"א כתב לו בזה"ל: ידוע לו אהבתי הנאמנה אליו בלי שום פני' קלה כו' רק יען אשר הוא מהשרידים אשר ה' קורא כו'".

קטע מספר "מגן אבות" בענין הנ"ל

להבהרת הענין מועתק בזה קטע מד"ה ויגש אליו יהודה שבספר "מגן אבות" להרש"ז מקאפוסט, אשר בו מבאר בארוכה את שיטתו בענין הרשימו, וז"ל:

"הנה אחר שעלה ברצונו להאציל צמצם עצמו באמצע האור שלו ונשאר רק רשימו מהאור. כן מבואר בע"ח פעם א' בקצרה. ובעמה"מ מאריך בזה ומבאר שהרשימו הו"ע המלבוש של האור בחי' אותיות רל"א שערים אלפא ביתות כו'. ובה יובן מ"ש בכתבים שהצמצום אינו כפשוטו ח"ו כ"א ההסתלקות היינו מבחי' גילוי לבחי' העלם שמתחלה הי' מאיר האור בגילוי כו' דלכאורה א"ז מובן איך שייך לומר גילוי והעלם כשלא הי' עדיין שום נברא ונאצל וא"כ למי הי' הגילוי בתחלה וממי נתעלם אח"כ. ולפי' עמה"מ יובן קצת שמתחלה הי' מאיר אוא"ס בגילוי בהאותיות דרשימו דהיינו בעולם המלבוש כו' ואח"כ נסתלק מבחי' גילוי שגילוי האור נכלל בהעלם המאור ונשארו האותיות דמלבוש בלי גילוי אור כו'.

והרשימו זהו בודאי נק' עצמותו ומהותו ממש כמשנ"ת בתו"א פ' נח בד"ה הן עם אחד שהרשימו הוא למעלה מהקו והיינו כי אעפ"י שהוא רק רשימו מהאור אבל מ"מ זהו רשימו מכללות האור עצמו כו'. אבל הקו הוא רק מה שנמשך לאחד הצמצום זיו והארה בעלמא מהאור. ונק' קו וחוט. רק עד"מ קו דק וחוט לבד מהאור. ועד"מ המבדיל הבדלות לאין קץ מכלי שהיתה מלאה בושם ואח"כ הורק ממנה הבושם ומ"מ נשאר בה ריח מכל הבושם כו'. משא"כ גרגיר חרדל מהבושם אעפ"י שהוא ממש הבושם אבל רק גרגיר אחד לבד. אבל בהכלי אעפ"י שלא נשאר בה כ"א רק רשימו בלבד מהבושם דהיינו רק ריחו ולא ממשו. אבל מ"מ זהו ריח מכללות הבושם כו'. ומכ"ש למעלה שאין המשל דומה לנמשל כלל. כי בנמשל אין שייך הסתלקות לגמרי כ"א רק להיות בבחי' העלם כו' וד"ל. ולכן מצד זה נק' הרשימו עצמותו ומהותו כו'. ומ"מ לגבי האור עצמו הרי הרשימו הוא

רק בחי' אותיות וחיצוניות לבד שזהו רק המלבוש של האור כו'. משא"כ הקו"ח אעפ"י שהוא רק קו וחוט לבד מהאור. אבל מ"מ זהו התגלות מהאור א"ס שלמעלה מעלה אין קץ על הרשימו (שהרשימו הוא רק חיצוניותו לבד כנ"ל) ורק שמאיר מהפנימיות דהיינו מהאור א"ס עצמו דרך קו לבד כדי שיהיו העולמות יכולים לסבול, עכ"ל, עיי"ש בארוכה.

ול העיר שהמאמר ד"ה ויגש אליו יהודה מיוסד על ד"ה ויאבק איש עמו שבאוה"ת וישלח (כרך ה) ע' תתעה, א. ובד"ה וילוו עליך וישרתוך שבאוה"ת קרח (כרך ב) ע' תשכא ואילך (רשימות הצ"צ לתהלים ע' קצ).

בד"ה ויאבק איש עמו הנ"ל נזכר שהרשימו היא למעלה מהקו "ששרשה נמשך מעצמות אוא"ס שלפני הצמצום והקו", והרש"ז מקאפוסט כיון שהגיע לענין זה הוסיף וביאר שם בארוכה את שיטתו בענין הרשימו והקו.

תוכן הוויכוח הנ"ל

מכיוון שתוכן המכתבים אינו ברור ומובן כ"כ, לכן מובא בזה תוכן הוויכוח בקיצור:

1) הר"ד תומארקין (כמכתבו הא' והג'): עפ"י המבואר בדרוש קן ציפור (להצ"צ) מוכרח לומר שהרשימו גבוה מהקו, דהרשימו הוא שרש הכלים והקו הוא שרש האורות, וידוע דשרש הכלים גבוה משרש האורות וכיון שהקו נמשך מת"ת הנעלם א"כ הרשימו ממדרי' נעלית יותר.

והשיב ע"ז בעל המגן אבות (במכתבו הא' והג'): (שמ"ש שהרשימו נמשך ממדרי' נעלית יותר מהקו) שדבר זה אינו מוזכר בשום מקום אפי' בקבלת הר"י סרוג, אלא דהקו והרשימו שניהם נמשכים מבחי' אחת, וההפרש בין הקו להרשימו הוא דבהקו נמשך רק הארה מאוא"ס, וברשימו יש כהעלם מכללות האור. ובזה שרש הכלים גבוה מהאורות (ראה ס' מגן אבות ד"ה ויגש אליו יהודה, נעתק לעיל).

(2) בעל המגן אבות (במכתבו הא'): מ"ש בהגה"ה הנ"ל שבהרשימו לא נגע בו הצמצום, אינו מוכן דהרי עיקר הצמצום הי' בהרשימו, כי לפנה"צ הי' גילוי האור בהרשימו, וע"י הצמצום נסתלק האור מהרשימו ונעשית (הרשימו) חלל ומקו"פ (וכמבואר בארוכה בד"ה ויגש אליו יהודה שבמגן אבות נעתק לעיל).

והשיב ע"ז הר"ד תומארקין (במכתבו הב'): מ"ש שעיקר הצמצום הי' בהרשימו, אינו מוכן דעפ"י המבואר בדרוש קן ציפור (להצ"צ) משמע שלפני הצמצום הי' הרשימו (כח הגבול) כלול בהאור הבל"ג ולא הי' ניכר לדבר בפ"ע, וע"י הצמצום שנסתלק האור הבל"ג אזי נשאר הרשימו במקום החלל ונתגלה מאליו, דהצמצום הי' רק לגבי האור הבל"ג וגם בהרשימו שמתחילה הי' מאיר בו האור הבל"ג וע"י הצמצום נסתלק ממנו אור זה (כ"א נשאר ברשימו בהעלם), אך מ"מ ברשימו עצמו לא הי' צמצום (רק בהאור הבל"ג שהאיר בהרשימו).

וזוהו דיוק לשון האוצ"ח (שהובא בלקו"ח): "ונשאר שם רשימו מהאור, אבל גבי הא"ס נק' חלל" דמדיוק הלשון "ונשאר שם רשימו מהאור" מוכן שנשאר מאליו וממילא בלא פעולת הצמצום בהרשימו, וכמו"כ מ"ש "אבל גבי הא"ס חלל" היינו שדווקא לגבי הא"ס (הוא אוא"ס הבל"ג) חלל כיון שבו הי' הצמצום משא"כ לגבי הרשימו.

וע"ז השיב בעל המגן אבות (במכתבו הב'): (א) דודאי הי' צמצום בהרשימו דכביאור ע"פ את שבתותי פירש שמ"ש באוצ"ח "ונשאר שם רשימו מהאור" הכוונה שנשארו רק האותיות דרל"א שערים, וא"כ ודאי הי' צמצום ברשימו עצמה.

(ב) מ"ש שהכוונה בהגה"ה הנ"ל הוא שבהרשימו עצמה לא הי' צמצום דאף שנסתלק האור הבל"ג מ"מ בהרשימו עצמה לא הי' צמצום, הנה [מלבד שלשון ההגה"ה הנ"ל אינו משמע כן, הנה אף את"ל כן, הנה] ידוע שאחרי צמצום הראשון הי' עוד צמצום שני באותיות הרשימו, כמובא בקבלת הר"י סרוג (הובא בדרושי הצ"צ ובכ"מ), וא"כ בודאי הי' צמצום בהרשימו.

ביאורי אדמו"ר מהורש"ב נ"ע על הגה"ה זו

בהרבה מאמרי חסידות ביאר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע את הגהת אביו אדמו"ר מהר"ש נ"ע, וכן תירץ את הקושיות על הגה"ה זו.

כבר בש"פ יתרו תרמ"ג — חדשים ספורים לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהר"ש — אמר אדמו"ר מהורש"ב מאמר חסידות ע"פ וירד הוי" על הר סיני (נדפס בסה"מ תרמ"ג ע' עט ואילך), בו ביאר בארוכה את הכרח שיטת אביו בהגה"ה זו וכן תירץ את הקושיות שעלי'.

הגה"ה זו נתבארת בארוכה:

(א) בד"ה וירד הוי" תרמ"ג הנ"ל.

(ב) ד"ה תקעו שבסה"מ תרס"ד ע' קלז ואילך.

(ג) המשך תער"ב ח"ג ע' ארסח ואילך.

וראה גם: ד"ה אני הוי" לא שניתי שבסה"מ תרמ"ז ע' גנא, ד"ה מצה זו שבסה"מ תר"ן ע' שמה, "רשימה" שבהוספות לסה"מ תרמ"ו-נו"ן ע' שצז. המשך ר"ה תרס"ג — סה"מ תרס"ג ע' לג. סד"ה אדם כי יהי שבהמשך תרס"ו ע' רד. ד"ה וידבר גו' אנכי תרס"ו — נדפס בהוספות להמשך תרס"ו (הוצאת תשד"מ) ע' תקסב. ד"ה ויהי בימי אחשורוש שבסה"מ תרס"ט ע' קמה. המשך תער"ב ח"א ע' יז. שם ע' דש. (ד"ה תקעו שבסה"מ עזר"ת ע' ד"ה) ד"ה בהעלותך שבסה"מ תרע"ח ע' שלח. ד"ה ויקח קרח שבסה"מ עטר"ת ע' תצח"ט. ד"ה למען יחלצון ידידיך שבסה"מ פר"ת ע' קיח. ד"ה וביום הביכורים שבסה"מ תרפ"ו ע' רצג. ד"ה ויקח קרח שבסה"מ תשי"ד ע' 146. ד"ה למען יחלצון ידידיך שבסה"מ תשי"ד ע' 152. ד"ה להבין ענין מ"ת שבסה"מ תשט"ו ע' 297, ועוד.

(עוד בענין קו ורשימו ראה: ד"ה תקעו שבסה"מ תרס"א ע' קסו ואילך. שובה ישראל שבסה"מ תרח"צ ע' מא ואילך).

בביאוריו מיישב אדמו"ר מהורש"ב ג' קושיות על הגה"ה זו:

קושיא א: לכאוי פעל הצמצום בפעולת האותיות (שלא יגלו את האור)?

קושיא זו מביא בד"ה וירד הוי' תרמ"ג (ובד"ה מצה זו תר"מ הנ"ל), וז"ל: "והגם שמכו' שם נכלקו"ת בביאור לד"ה את שבתותי תשמורו, ובד"ה להבין מ"ש באוצ"ח] שגם בהאותיות דרשימה נגע בהם הצמצום שהרי קודם הצמצום הי' אוא"ס ממלא את כל מקום החלל בגילוי ע"י האותיות הנ"ל והצמצום עשה שנסתלק האור שאין האותיות מגלים האור, א"כ הרי נגע הצמצום באותיות הרשימה.

ומתריץ ע"ז: "אמנם זהו רק בפעולת האותיות שתחלה היו מגלים האור ועכשיו אינם מגלים, אבל עצם האותיות לא זזו ממקומן, וגם בפעולת האותיות שנגע בהם הצמצום א"ז מצד האותיות כ"א מצד האור שאינו מתגלה ע"י האותיות, ולא שבהאותיות לא יש בכח לגלות האור שהאותיות ביכולתם לגלות האור כמו שהוא עכשיו ג"כ, ומוכרח לומר כן, דאם נא' שנגע הצמצום גם בעצם אותיות הרשימה א"כ איך ממשיכים ע"י תומ"צ תוס' אורות מא"ס שלפני הצמצום ונמשכי' ע"י בחי' הרשימה שהאותיות דרשימה מגלים האוא"ס שלפני הצמצום, וידוע דהמגלה צ"ל למעלה מהדבר המתגלה או לכה"פ שוה לו, ואם נא' שהאותיות דרשימה נגע בהם הצמצום איך הם מגלים בחי' אוא"ס שלפני הצמצום, אלא מוכרח לומר שהאותיות דרשימו לא נגע בהם הצמצום כלל.

וממשיך לבאר שם: "ויובן זה מהמשל המבואר בלק"ת בביאור לד"ה את שבתותי הנ"ל על ענין הצמצום ושנשאר רשימה לאחר הצמצום הוא כמו עד"מ לימוד התוס' שנכתבה השכלת ר"י בעל התוס' בדיו על הנייר באותיות, הנה האותיות אינם עצם ההשכלה אלא שמתוך האותיות מובן השכלת ר"י בעה"ת ע"ה עומק סברתו והשכלתו, ודוקא מי שהוא בר שכל בעצם מבין ההשכלה מהאותיות, אבל מי שאינו בר שכל אף שמבין את האותיות עצמן מציאותם ומהותם ותופס האותיות מ"מ אינו מבין את השכל מתוך אותיות כלל, ולא נשאר אצלו כ"א האותיות ולא עצם ההשכלה שכתוך האותיות, וכמו"כ יובן ענין הצמצום הוא שנתעלם האור שהי' מאיר בתחילה בגילוי בתוך האותיות ואח"כ נתעלם האור שאינו מאיר מתוך האותיות ונשאר הרשימה היינו שנשארו רק האותיות שמתוך האותיות אינו מובן השכל זהו"ע הצמצום שהי' בפעולת האותיות שאין האור מאיר ע"י בגילוי, אמנם הנה מבואר כמשל הנ"ל שמהאותיות אינו מובן השכלת ר"י בעה"ת נבג"מ, היינו דוקא מי שאינו בעל שכל אינו מבין מתוך האותיות אבל מי שהוא בר שכל ה"ה מבין מתוך האותיות כל עומק השכלת ר"י, וכמו"כ יובן

למעלה שהצמצום שהי' בהאותיות הוא שאין האור מאיר בגילוי ע"י האותיות כמו שהי' קודם הצמצום שהי' אוא"ס ממלא את כל מקום החלל בגילוי ע"י אותיות אלו נמצא שהצמצום הוא רק בהאור, אבל האותיות עצמן ככוחם ויכולתם לגלות גם עכשיו את האור וכנ"ל במשל שמי שהוא בר שכל ה"ה מבין מתוך האותיות את עומק השכלת ר"י בעה"ת, א"כ מכ"ז מובן שבהאותיות הרשימה לא נגע בהם הצמצום כלל, והוא רשימה מבחי' אוא"ס שלפני הצמצום".

קושיא ב: לכאור' פעל הצמצום גם בעצם אותיות הרשימו שנעשו בכחי' מציאות?

כמובא בד"ה תקעו תרס"ד, וז"ל: "והגם דלכאור' צ"ל שע"י צמצום האור נעשה שינוי בהאותי' ג"כ, שהרי ידוע דלפי אופן הגילוי האור כן הם האותי' וכמ"ש במ"א המשל מהפרש שבין אותי' המח' לאותי' הדבור וא"כ הרי האותיות דרשימה לפה"צ שהי' מאיר בהם האור בגילוי הרי לא היו בכחי' מציאו' כלל, וע"י הצמצום שנתעלם האור מהאותי' צ"ל שגם האותי' נעשו עי"ז בכחי' מציאו' כו'.

ומתרץ ע"ז תירוץ א' (עפ"י ענין הא' שבהרשימו, מה שהרשימו הוא כח הגבול שבא"ס): י"ל דהאותי' דרשימה הן לאחה"צ כמו שהיו קוה"צ דמאחר שהן רשימה מהאוא"ס שלפה"צ ואם נא' שנשתנו מכמו שהיו קודם א"כ איך הן רשימה ממה שהי' קודם מאחר שהן באופן אחר אלא בהכרח לומר שהן ממש כמו שהיו קוה"צ כו', ומה שנק' רושם לבד דלכאור' מאחר שהן כמו קוה"צ ממש למה רק רושם, זהו לפי שהאותי' דרשימה הן בחי' כח הגבול שבא"ס, ובחי' כח הגבול רק רושם לבד לגבי הכח הבל"ג, דהרי בענין הגילוי יש יתרון מעלה הרבה בכח הבל"ג שהוא בחי' הגילוי דאוא"ס ובכחי' בל"ג וא"ס ממש שהוא נעלה יותר מבחי' כח הגבול שהוא כח העלם והעדר הגילוי, ומשו"ז כח הגבול רושם לבד לגבי הכח הבל"ג אבל הוא באותו מדרי' ממש כמו שהי' קוה"צ ומשו"ז הוא בכחי' רושם כו', ובודאי שע"י הצמצום נתגלו האותי', דקוה"צ לא הי' נראים ונגלים ואחה"צ נתגלו כו' אמנם א"ז מפני שנעשו בחי' מציאו' נגלה, הנה בהאותי' דרשימה אינו באופן כזה אלא דקוה"צ הי' התגברות כח הגילוי והיינו כח הבל"ג ואז הי' כח הגבול כהעלם כו' וע"י הצמצום נתעלם כח הבל"ג ונתגלה כח הגבול כו', ואופן הגילוי הוא כמו שהי' קודם כו', ומ"מ גם אם נא' כנ"ל ה"ז רק

רושם האור לבד ואינו דומה כמו קוה"צ שהי' בהם בגילוי כללות האור שלפה"צ ואח"כ נשאר בהם רק רושם לבד וא"כ י"ל דמשו"ז אינו דומה ג"כ מעלת מציאו' האותי' לאחה"צ כמו קוה"צ כו'.

[ובאו"א קצת מכואר בד"ה אדם כי יהי' תרס"ו וז"ל: י"ל דפעולת
הצמצום הי' שלא יהי' הגילוי ע"י האותיות, והיינו בחי' סילוק
האור לגבי מקום החלל. אבל לגבי עצם האותיות אין זה בחי' סילוק כו' כי
מאחר שהאותיות ראויים אל האור ממילא לא נסתלק האור מהם ומאיר בהם
כמקודם. ונמצא שאין זה סילוק לגבי האותיות ומ"מ נק' מיעוט דהרי
בתחלה הי' הגילוי באופן שיהי' הגילוי בהם וע"י במקום החלל ועתה הגילוי
רק לגבי האותיות לבד ה"ז בחי' מיעוט כו' כי ודאי אינו דומה אופן הגילוי
בהאותיות קודם הצמצום לאח"כ שקודם הי' אופן הגילוי בכדי שיאיר על
ידן כו'.

ועד"ז בקיצור בד"ה וירד הוי' תרמ"ג וז"ל: אך מ"מ אף שלא נגע בהם
הצמצום מ"מ ה"ה אותיות וידוע דאותיות הם גבול שמגבילי'
את השכל וכנ"ל שהאותיות מגבילי' שזהו השכלת ר"י ולא השכלת ר"ת
עד"מ וגם הם מעלימי' על עצם אור ההשכלה, א"כ מוכרח לומר שהוא
גבול, ולכאו' לפ"ז איך שייך לומר אותיות בא"ס שלפני הצמצום, אלא צ"ל
שהוא כח הגבול שבא"ס.

מ"ש בד"ה אדם כי יהי' תרס"ו, שאף שבאותיות הרשימו לא נגע בהם
הצמצום, ומ"מ הי' בהם צמצום בדרך מיעוט.

יש לבאר זה ע"פ הידוע (סה"מ תש"ב ע' 28, באתי לגני תשל"ז ס"ו,
ובכ"מ) בענין ההפרש בין צמצום הראשון לשאר הצמצומים,
דשאר הצמצומים הם רק בדרך מיעוט (היינו שבהשתל' ממדריגה למדריגה
מתמעט האור ע"י הצמצום), אבל צמצום הראשון הוא ע"י סילוק אור
הראשון לגמרי.

שא' החילוקים בין צמצום בדרך מיעוט לצמצום בדרך סילוק הוא: דכאשר
הצמצום הוא בדרך מיעוט, הנה האור שלאחה"צ הוא בערך האור
שלפה"צ, משא"כ כאשר הצמצום הוא בדרך סילוק אזי האור שלאחה"צ
הוא באין ערוך להאור שלפה"צ (כמכואר כ"ז בסה"מ תש"ב שם).

וע"ז מבאר כאן שבאותיות הרשימו לא הי' צמצום בדרך סילוק שהרי נשארו במקום החלל ולא זזו ממקומם, כ"א הי' בהם צמצום בדרך מיעוט, שנתמעט האור שהאיר בהם תחילה].

תירוץ ב' מביא בד"ה תקעו תרס"ד (עפ"י ענין הב' שבהרשימו שהוא גם רושם מאא"ס הבלי גבול שלפני הצמצום): "עוד זאת י"ל בדרך אפשר שגם מבחי' האור הבל"ג נשאר בהאותי', וענין הצמצום הוא שבתחלה הי' התגלות האור ע"י האותיות וע"י הצמצום נתעלם האור והגילוי אבל כהעלם בהאותי' נשאר האור כו', שהרי הרשימה הוא רושם מהאור שהי' מאיר קוה"צ שנסתלק האור ונשאר רשימה כו', ואם נא' שאין בהאותיות מהאור הקדום איך הוא רשימה מהאור כו'. וא"כ בחי' רושם האור שנשאר בהם י"ל שהאיר בגילוי בהאותי' אלא שאינו מאיר למטה מן האותי' אבל לגבי האותי' עצמן הוא בבחי' גילוי כו', ומאחר שמאיר בהם בגילוי הרושם מהאור הראשון א"כ י"ל דמשו"ז לא נשתנו האותי' מכמו שהיו קודם הצמצום והעלם האור כו'".

קושיא ג': לכאור' ע"י הצמצום נתעלם האור הבל"ג שהאיר בהרשימו?

ומבואר ע"ז בהמשך תער"ב ח"ג ע' א'רסח ואילך, וז"ל: מה שנשאר רושם מהאור הקדום ה"ז מהאור כמו שהוא ממש לפני הצמצום כו' רק שבהרשימו נתעלם אור כנודע דנקודת הרשימו היא בחי' העלם כו' וכודאי ע"י ההעלם בא בבחי' מציאות וכידוע הכלל דהעלם האור גורם ענין המציאות ומ"מ הרי יש בזה כל האור כמו שהוא בעצם רק שבא בבחי' העלם כו' והעלם האור הוא ע"י נקודת הרשימו לא ע"י הצמצום כו'. דהנה ידוע דברשימו יש ב' ענינים עצם נקודת הרשימו והאור א"ס שבה כו', דעצם נקודת הרשימו היתה כלולה באוא"ס גם קודם הצמצום והוא בחי' כח הגבול שבא"ס, וכשהי' הצמצום נשאר רושם הא"ס בנקודת הרשימו שנתעלם האור ע"י נקודת הרשימו כו', דעצם הרשימו היינו בחי' כח הגבול הי' באוא"ס קודם הצמצום ולא נתחדש בזה דבר, רק שקודם הצמצום שהי' הגילוי דאוא"ס הבל"ג לא הי' ניכר מקודם הרשימו (והגילוי הי' ע"י אותיות הרשימה כו') וכשהי' הצמצום נעשה התגברות דכח הגבול שבא"ס כו' (ומה שנק' בשם רשימו הוא מפני שבד"כ בחי' כח הגבול הוא כמו רושם לגבי בחי' בל"ג כו' וכמ"ש במ"א) והרושם מאוא"ס הבל"ג נכלל בנקודת הרשימו כו', ומפני התגברות בחי' כח הגבול נתעלם בה בחי' האוא"ס הבל"ג (וגם

נעשה בבחי' מציאות כנ"ל) וכ"ז הוא מפני נקודת הרשימו לא מפני סילוק וריחוק האור כו', כי בהאור הנכלל ברשימו לא נגע בו הצמצום דאל"כ אין זה רושם מהאוא"ס הבל"ג וכמ"ש בתו"א והוספות בד"ה הן עם אחד בהג"ה, בד"ה מצה זו, תר"מ. וכמכו' במ"א. ונמצא אור הרשימו הוא מהות האור שלפני הצמצום שלא נגע בו הצמצום כלל רק שהוא בבחי' העלם בנקודת הרשימו כו'.

[ובאו"א מבואר בד"ה ויהי בימי אחשורוש תרס"ט (ע' קמה), וז"ל: בבחי' הרשימו שהיא בחי' אותיות יש בה ג"כ אור המאיר ומתלבש בהאותיות, ועמ"ש בד"ה גן נעול] — הוא ד"ה מצה זו [תר"מ, גם י"ל דזה שהרשימו לא נגע בה הצמצום היינו בחי' אותיות הרשימו, אבל בהאור נגע בו הצמצום וכמ"ש בד"ה גן נעול הנ"ל, וא"כ י"ל דלפני הצמצום הי' האור שבאותיות הרשימו ממש כמו שהוא למעלה מהתלבשות כו', ואחר הצמצום להיות שנגע בו הצמצום אינו כמו האור הקודם לכן הוא בבחי' רושם לבד כו'. עיי"ש].

הרש"ז מקאפוסט במכתביו מקשה גם, שאף אם נאמר שמ"ש בהגה"ה הנ"ל (ש"באותיות הרשימו לא נגע בהם הצמצום) הנה הכוונה בזה שאף שבאור שהאיר בהאותיות הי' צמצום, אמנם באותיות עצמן לא הי' צמצום, מ"מ הרי מובא בכ"מ שאח"כ הי' עוד צמצום שני באותיות דרל"א שערים (וגם צמצום זה הי' בדרך סילוק) "שהעלה הקב"ה אור חצי הלבוש התחתון אחורי חצי העליון כדי לפנות מקום לעמידת העולמות, [ענין זה הובא גם באה"ת בהר (כרך ד') ע' א'קסג. סה"מ תר"ן ע' שכג. סה"מ תרנ"א ע' כד. לקולוי"צ לזהר ר"פ תרומה ע' צא]. וקושי' זו לכאו' לא מתורצת בביאורי אדמו"ר מהורש"ב דלעיל?

העירני הרה"ת ר' מיכאל שי' גאלאמב שיש לבאר זה ע"פ דיוק הלשון בלקו"ת ד"ה להבין מ"ש באוצ"ח, וז"ל: "שמבחי' הרשימו שנשאר אחה"צ ומקום פנוי נתהוו בחי' רל"א שערים". וכן בהגהות לפתח אליהו תרנ"ח ע' נט, מביא על אותיות דרל"א שערים, וז"ל: "דאותיות אלו הם שנתהוו לאחה"צ שנשאר רשימה כו' דהרשימה הוא מקור האותיות דלר"א שערים" — דמזה מוכן דהרשימה עצמה ואותיות הרל"א שערים (שבהם הי' צמצום השני) הם ב' ענינים, רק דמאותיות הרשימה נמשכו

ונתהוו האותיות דרל"א שערים, ובהם דוקא הי' צמצום השני, משא"כ באותיות הרשימה עצמם בהם לא נגע הצמצום.

ביאור הענין בעבודת האדם

בש"פ תרומה תשמ"ו ביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א (התוועדויות בלה"ק תשמ"ו ח"ב ע' 600) ביאור נפלא בהלימוד בעבודת האדם מענין הצמצום והרשימו ומה שלא נגע בו הצמצום, וז"ל:

"יש לומר ביאור הפרטים שבענין ההתהוות (ענין הצמצום והרשימו), גם בעבודת האדם, כמ"ש גם את העולם נתן בלבם.

"ונקודת הענין. דהנה התחלת ענין ההתהוות הוא ע"י ענין הצמצום, ובפרט צמצום הראשון שאינו בדרך מיעוט, כי אם בדרך סילוק, וכן הוא גם בעבודת האדם, שהתחלת עבודת היום הוא באמירת "מודה אני" שהוא ענין של צמצום, כי הודאה מורה על ביטול בתכלית. ועד"ז בנוגע ללימוד התורה שצריך להיות לאחרי הקדמת הביטול, כמ"ש ונפשי כעפר לכל תהי' (ועי"ז) פתח לבי בתורתך, ובענין הביטול גופא צריך להיות ביטול "כעפר", ולא עוד אלא שביטול זה הוא "לכל", ובאופן ד"תהי' — בהוייתה תהא, כלומר ביטול בתכלית, שהוא ע"ד הצמצום בדרך סילוק.

"ופשוט, שענין הצמצום והביטול אינו ביחס לדברים בלתי רצויים דמאי קמ"ל, כי אם צמצום וכיטול דענינים טובים, ע"ד ענין הצמצום למעלה שהוא סילוק האור דוקא, עד לעצם האור.

"אמנם בנוגע לתנועת הביטול, צריכים לשלול שלא יהי' ח"ו כאסקופה הנדרסת לכל, ואדרבה עבודת ה' צריכה להיות באופן של ואתהלכה ברחבה, ויגבה לבו בדרכי ה'.

"ודוגמתו למעלה, שגם לאחרי הצמצום בדרך סילוק נשאר "רשימו" מהאור שלפני הצמצום, ולא עוד, אלא שברשימו יש גם מבחי' האור שלא נגע בו הצמצום ומזה נשתלשל בעבודת האדם, שביחד עם תכלית הביטול (צמצום), נשאר "רשימו" שיש בו את כל הגילויים שלפני

הצמצום (שהרי לא נגע בו הצמצום), היינו שיש בו הכל, היפך הענין דאסקופה הנדרסת לכל, וע"י הרשימו (מבחי' שלא נגע בו הצמצום) יכולה להיות העבודה באופן של אתהלכה ברחבה, ויגבה לכו בדרכי ה' ללא כל סתירה לענין הביטול", עכ"ל.

1234567 ת"ח

נספחות

אוצר החסידים

בס' "פני משה" (מהרה"ח ר' חיים משה מחסידי אדמו"ר הצ"צ, נדפס מחדש ע"י מכון אהלי שם ליובאוויטש, כפ"ח ב' תשמ"ט) ע' קיג מביא ג"כ מהתו"א, ומכיון שאין הספר מצוי כ"כ נעתיק כאן דבריו: "ועיין בתורה-אור פרשת נח ד"ה ויאמר ה' הן עם אחד, וזה לשונו: ההפרש בין הארת הקו להרשימו שנשאר אחר הצמצום ומקום פנוי, דהארת הקו מאיר בכל עולם לפי ערכו, אך הרשימו הוא בחינה הכוללת לכל העולמות. ובהגה"ה שם: צ"ע, דמבואר בכ"מ דהקו גבוה הרבה מהרשימה. ורצונו לומר, דהרשימו נמשך מבחינת מלכות דא"ס, יכולת הגבול שבכלתי-בעל-גבול, אבל הקו וחוט דבוק באור א"ס עצמו ובא בבחינת יסוד שבמלכות דא"ס. אך מ"מ בענין זה יש מעלה בבחינת הרשימו שהוא בחינה כוללת, כח היולי לכל העולמות, להיות מזה גולם הגבול גם לעולם העשי' הגשמית. ואחרי הסתלקות האור דקו וחוט וחוזר לעצמותו, ישארו הכלים מבחינת הרשימו. ועיין בד"ה מזמור שיר חנוכת סוף פרק כ', עיין שם ודו"ק". עכ"ל בס' "פני משה" [ומ"ש לד"ה מזמור שיר חנוכת כוונתו לדרוש שלו עצמו של מחבר ס' זה שבנוסף לס' זה שהוא פירוש על "פתח אליהו" הוא רשם עוד קונטרסים רבים ואכמ"ל].

מכתבי הויכוח בין בעל המגן אבות והר"ד תומארקין

להלן חילופי המכתבים בין בעל המגן אבות עם הרב דן תומארקין מכתבים אלו נתפרסמו בהכפלות (קופיר) בהעתקות רבות, ברם ככו"כ העתקות נפלו הרבה ט"ס, עד שכמעט לא ניתן להבין את תוכן המכתבים,

ולכן נדפסת בזה העתקה ממכתבים הנ"ל ותוקנו כאן כו"כ ט"ס עפ"י העתקה אחרת, כן תקונו כו"כ ט"ס דמוכח. ונוספו בזה איזה הערות ומ"מ.

[מכתבים אלו הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א בר"ד כ"ה תשרי תש"ל: "בענין זה [הגהת אדמו"ר מהר"ש] ישנם ג' מכתבים שכתב הרב תומארקין להמגן אבות, המכתבים נכתבו עם הדרת הכבוד".]

הקטע מדרוש קן ציפור, נדפס כאן עפ"י הנדפס באוה"ת תצא (כרך ב) ע' תתקכ"ה, כי בקופיר רבו בו הט"ס [ולהעיר שגם באוה"ת שם נשמטו כב' שורות מפני הדומות וכן ב' פעמים נדפס שם: "אור קדמון", וצ"ל: "אור קדמון"].

רשימת מכתבים אלו נדפסת בזה כפי שנרשמה ע"י א' מחסידי קאפוסט בחיי בעל המגן אבות הנק' להלן "אד"ש".

בראש רשימה זו באה כותרת: "וויכוח איש א' עם אד"ש, ע"ד הגהת הר"ש ז"ל בן אדמו"ר נ"ע, בתו"א פ' נח בסופו בענין הרשימו".

מכתב א' מהר"ד תומארקין

וז"ל האיש: שמעתי שכ"ק מתרעם על הגהות כ"ק הר"ש נ"ע בתו"א שנדפס מחדש בסוף פ' נח שהרשימו נמשך מהאור שלא נגע בו הצמצום כו' אם כי מי אנכי לחוות דעתי בזה ובפרט בדברים העומדים ברומו של עולם ולמכסה עתק, עכ"ז למען שלא להוציא לעז הנני ממליץ טוב כי מצאתי כדבריו ממש בדרוש קן ציפור מאדמו"ר נ"ע זיע"א אשר בודאי נמצא בכתובים אצל כ"ק (עכ"ז העתקתי אות ט' מדרוש הנ"ל).

[**וז"ל**: שרש ומקור שיתהוו בחי' כלים בנאצלים הוא בחי' עצמות ומהות א"ס ב"ה ושרש ומקור אורות הנאצלים הוא מבחי' א"ס בלבד כנז' באוצ"ח שמן רשימו של מהות א"ס כשלא הי' המקום פנוי עדיין הוא המקור דמקור לכלים דעקודים כו' והארת החוט לאחר שנעשה חלל הוא המקור דמקור לכל האורות הנאצלים כו', וכן איתא בתו"א פ' נח בד"ה הן עם אחד וז"ל, ועד"ז ההפרש בין הארת הקו להרשימו שנשאר אחר הצמצום ומקו"פ דהנה הארת הקו מאיר בכל עולם לפ"ע אך הרשימו הוא בחי' הכוללת לכל העולמות, וע' במק"מ שהרשימו הו"ע האור הקדמון וז"ל,

ועם היות שהיו"ד הוא מן המלכוש עצמו שהוא אור גדול יותר מן האויר שאינו רק רשימו של המלכוש עכ"ז להיותה אות אחד בלבד הי' אורה עב עכ"ל בזוהר פ' בראשית דט"ו ועד"ז יובן בענין הרשימו לגבי הקו שהרשימו אף שהוא רק רשימו בעלמא עכ"ז הוא רשימו מכללות האור שלפני הצמצום ממש משא"כ הקו"ח אינו בערך כללות האור רק כטיפה לגבי הים ויותר מכן אין ערוך כו', ולכן הכלים ששרשם מן הרשימו הרי נלקחו מרשימו של כללות האור שלפני הצמצום והם כענין כח הגבול הכלול בהבכע"ג ממש כמו שיש בכלל מאתים מנה משא"כ האורות נלקחו מהקו שהוא הארה מכללות האור רק כמו טיפה מאוקינוס ויותר מכן אין ערוך כו'. ויובן זאת עד"מ מהשכלת הרב לתלמיד שמוכרח לסלק כל השגתו בהרחבה ועמקות גדולה וישפיע לו רק חלק העשירי וכדומה, זה נק' אור וזיו ההשפעה ואצל התלמיד גם זה האור המצוצמם מאד הוא בחי' מקור להשגתו כמו"כ עד"מ המשכת הארת הקו"ח מן א"ס הוא לאחר הסתלקות עצמותו בכדי שיוכל להיות נאצל אור החכמה אבל מה שיש בכח החכ' דאצי' להיות נמשך בדילוג גדול שימצא מאתו שכל הנבראים בע"ג והוא כלי החכ' דאצי' כידוע אין זאת מצד עצם כח החכמה אלא שרשו ומקורו הוא מעצמות אא"ס ב"ה ולא מאור החוט והיינו שהכלים נתהוו מהרשימו שהרשימו היתה כלולה בא"ס קודם הצמצום רק שאחר הצמצום נשאר רק הרשימו אבל הוא רשימו מבחי' כללות האור שקודם הצמצום דהיינו כמו בא"ס הבכע"ג כלול ג"כ כח הגבול כי בכלל מאתיים מנה כמו"כ ענין רשימו מעצמות אוא"ס הוא בחי' גבול שהי' בבחי' א"ס ממש הוא מקור דמקור שיומשכו בחי' כלים בכל הנאצלים דהיינו שנמשכו בע"ג כו' וכמו עד"מ כשהרב יסביר לתלמידו הקטן ענין סוכה שהיא למעלה מכ' פסולה משום דלא שלטא בה עינא שיש בזה הטעם עמקות גדול שאין בערך התלמיד להבינו (ובפרט הטעם הפנימי בזה עזח"ג פ' פנחס דרנ"ה ע"ב) והתלמיד מביין רק קיצור הענין דלא שלטא עין הגשמי למעלה מכ' אמה הרי גם טעם קצר הלזה שמשיג התלמיד הי' נכלל ג"כ בעמקות השגת הרב שבטעם הזה כמו התכללות מנה במאתיים או ברבוא רבבות כו', כך יובן ענין התכללות כח הגבול שהוא הרשימו באוא"ס שקודם הצמצום הבכע"ג כו' מכ"ז יובן שרש ענין הכלים שגבוה משרש האור ומעלת המצות שהן הן בחי' כלים ויש בכחן להעלות הנשמה למקור שרשן בחי' הרשימו שהיתה כלולה באוא"ס ממש הבכע"ג.

בהעלם מכללות האור דמל' דא"ס שהקו רק הארה ולכן שרש הכלים גבוה
מהאור ודי בזה.

ועל העתק הנ"ל מדרוש קן צפור סעיף ט' ששלח לכ"ק שי' השיב כ"ק
אד"ש.

וז"ל: תמיהני מאד מה שלח לי ת"ל גם צעירי השנים השומעים פה יודעים
זאת מכבר ענין רשימו מכללות האור בביאור רחב כמו שנת'
בכתבים שלי. ולענין ההג"ה החדשה כו' אין זה נוגע כלל כי ענין רשימו
מכללות האור היינו שבהעלם יש בהרשימו (דהיינו בהאותיות דרל"א שערים
או"ת החכמה) מכללות האור שלפני הצמצום אך העלם זה זהו כל ענין הצמצום וזהו
החסידות מהבעש"ט והמגיד נ"ע שהצמצום אינו כפשוטו (שלא כדעת מ"ח
בס' יושר לבב שלו והגר"א ז"ל) כ"א מ"ש בע"ח הלשון נסתלק ונעשה חלל
ומקו"פ ריקני כו' פי' העלם. וכל הצמצומים הי' רק בהרשימו (דהיינו
בהאותיות דרל"א שערים המלבוש של האור) שמתחילה הי' מאיר גילוי
האור בהרשימו ואח"כ נסתלק מהרשימו גילוי האור ונעשית (הרשימו) חלל
מקו"פ וריקני מגילוי האור לגמרי (דאל"כ לא הי' נק' צמצום כלל) כמ"ש
בזה הרמב"ם במ"נ כו' ענין מקום וז"ל דהיינו שענין המקום פנוי הוא ע"י
שנסתלק משם האור ונשאר רק רשימו עכ"ל. ורק שבהעלם יש בהרשימו
מכללות האור שלפני הצמצום שהקו רק הארה ממנו.

ובלקו"ת פ' בהר בביאור את שבתותי פ"א דמ"ג ע"ב וז"ל:

והיינו שהצמצום הי' שלא יהי' גילוי האור א"ס ע"י האותיות וז"ש בע"ח
שהאור נסתלק ופי' דאיך שייך נסתלק כי אינו בגדר מקום ועוד
דהלא את השמים ואת הארץ אני מלא כתיב אלא דר"ל שהוא בבחי' העלם
ואינו מתגלה ע"י האותיות ולא כמו קודם הצמצום שהיה נמשך ומתגלה
האור ע"י האותיות רק האותיות לבד נשארים בלי גילוי האור וזהו ענין
הרשימו כו'. דהנה עד"מ למטה הרי האותיות מהותן ועצמותן אינן ערוך
למהות השכל. רק שהם כמו לבוש לבד ויכולים להבין על ידם השכל. והיינו
מי שהוא חכם. אבל מי שאינו חכם ואין לו לב להבין השכל רק מ"מ תופס
ומשיג האותיות לבד הרי השכל הוא בבחי' הסתלקות ממנו לגמרי היינו
בבחי' העלם. ואע"פ שתופס האותיות הרי הם מצד עצמן אינן שייכים
למהות השכל כלל א"כ השכל הוא בבחי' העלם והסתלקות ממנו ומה

[קיצור: ענין שרש הכלים מבחי' האור א"ס ושרש האורות מהקו והיינו שהרשימו הוא מבחי' אוא"ס והקו הוא רק הארה שזה שיומשך אור החכ' צ"ל הסתלקות האוא"ס ונמשך רק ע"י קו (דוגמת שערה כו') והרשימו היא היתה כלולה בהאור שלפני הצמצום כמו כח הגבול שיש בא"ס הבבע"ג א"כ גם בעצם כח הבבע"ג יש ג"כ הכח לפעול בגבול וזהו שרש המצות שהן בחי' כלים). עכ"ל].

ועוד נלפע"ד מוכרח לומר כן, אחרי ששורש הכלים גבוה משרש האורות, וידוע ששרש האורות מהקו שנמשך מהאור שלא נגע בו הצמצום כמ"ש בד"ה וילוו כו', ומאחר ששרש הכלים מהרשימו גבוה מהאורות שנמשכו מהקו מוכרח ששרש הרשימו גבוה מהקו בהאור שלא נגע הצמצום שהקו נמשך מת"ת הנעלם (כמבואר בד"ה הנ"ל) והרשימו נמשך מכללות האור ואם כי הלשון בתו"א מגומגם קצת אך הכוונה אמת. עכ"ל האיש.

בשולי המכתב מהחכם הנזכר הי' כתוב ג"כ ע"ד הדפסת ס' תו"א וז"ל: ומה שהדפיסו התו"א ע"ש כ"ק הר"ש נ"ע שמעתי תירוצים שהדפיסו רק שניתוספו ההגהות ע"י כ"ק הר"ש נ"ע אך לא שההגהות שלו, ומבטן מי יצאו הדברים ידוע לכל וכעין המבואר בגמ' יבמות צ"ו ע"ב הכל יודעין שתורתו של משה כו'. עכ"ל.

מכתב א' מהרש"ו מקאפוסט

תשובת אד"ש ע"ז: מה שרומע"ל רוצה לומר קבלה שאור הרשימו הוא למעלה גם מת"ת הנעלם הנה גם על קבלת מהר"י סרוג ז"ל (בענין הרשימו ומלבוש כו') שכתב בספר שבר יוסף שלו שקיבל מהאריז"ל פנים אל פנים היו אז החברים מגמגמים מלדבר בזה מפני שלא הזכיר זאת הרח"ו ז"ל כלל ואח"כ על תלמיד תלמידו בעל עמה"מ ז"ל שהרחיב הביאור בזה יצאו עליו מערערים מגדולי המקובלים בריש גלי עד שאח"כ במעזריטש קיימו את קבלתו ולכן יש דרוש מאדמו"ר הזקן נ"ע מתחיל ענין רל"א שערים כו' והדרוש להבין מ"ש באוצ"ח שנדפס בלקו"ת, אבל בקבלתו של מע"ל אין בדור שלנו מי שיקיימנה ע"כ אין לו שומעים כו' ודי לנו מה שאדמו"ר הזקן נ"ע אמר בכ"מ שהקו נמשך ממל' דא"ס (ובפרט בלקו"ת בדרוש דמנורת זהב) ומל' דא"ס הלא הוא כללות הא"ס, ובהרשימו יש

שתופס האותיות זהו כמו רשימו בלבד. ויובן זה יותר כמו עד"מ בדיבור תוס' שהשכלת ר"י בעל התוס' נכתבה בדיו ונייר הרי אין הדיו ונייר מערך מהות השכלת ר"י המונחת ומיוחדת עמו בגנזי מרומים רק שהחכם והלומד יוכל להבין ולעמוד על ההשכלה ע"י אמצעות האותיות (והיינו לפי שהוא חכם ויש לו לב להבין מצד עצמו) עם היותן גשמיים בדיו ונייר. אכן מי שאינו חכם לא יבין כלום מההשכלה ואף שתופס האותיות היטב מ"מ ההשכלה היא בהעלם והסתלקות ממנו כיון שאין ההשכלה מערך מהות האותיות מצד עצמן. וכך עד"ז יובן הנמשל למעלה בענין הצמצום שנסתלק האור להיות בכחי' העלם היינו שלא ניתן להיות גילוי האור ע"י האותיות (כמו עד"מ למטה שהרי ע"י האותיות לא יובן השכל כלל רק למי שהוא חכם ומבין מצד רוח חכמתו ובינתו אבל הרי יש מי שתופס האותיות לבד ואינו מבין השכל כלל. וכך עד"מ למעלה הצמצום הוא שלא יהיה גילוי האור רק האותיות עצמן). וזהו צמצום עצום שהאור א"ס נסתלק שהרי הוא בכחי' העולם ממש רק רשימו נשאר והוא ענין האותיות. עכ"ל.

ובהג"ה החדשה נכתב בהיפוך מהקצה כו' דהרי כתב מפורש שנשאר בהרשימו אור שלא נסתלק כלל, וזה היפוך הע"ח וכל החסידות ומאד לא נכון אשר כבודו מתרץ דבריו בכתבים של אאזמו"ר נ"ע לתלות בוקי סריקי כאלה בכתבי אאזמו"ר נ"ע. גם מ"ש אח"כ ועו"ל כפשוטו כו', ג"כ לא אמת כי זהו רק גילוי הקו ויחודו עם הספירות, אבל סיום התפשטות הקו הוא עד מל' דמל' דעשי', ואם לומר שכוונתו שמאיר בכל עולם לפ"ע, בבריאה דרך מסך מבינה כמ"ש בע"ח וביצי' דרך מסך מת"ת כו' ה"ז מ"ש בתו"א עצמו לעיל מיני'. עכ"ל כ"ק אד"ש.

מכתב ב' מהר"ד תומארקין

חזר החכם בעיניו ג"כ וכתב [בר"ח אלול] וז"ל: מכתבו קבלתי והנני להודיע לכ"ק שלא לקנטר ח"ו כתבתי ויודע אני שכל רז לא אנס ל"י לכ"ק רק מצאתי חובה לעצמי להצדיק את כ"ק הר"ש נ"ע שלא לחשוב אותו כטועה ח"ו כי לפ"ד כ"ק הוא גרוע מצעירי הימים אשר יודעים היטיב בענין הרשימו ששמעו מפי כ"ק שי'.

אך מה שכתב בזה"ל: וכל הצמצום הי' רק בהרשימו (דהיינו באותיות רל"א שערים, המלבוש של האור) שמתחילה הי' מאיר גילוי האור

בהרשימו ואח"כ נסתלק מהרשימו הגילוי אור ונעשית (הרשימו) חלל מקו"פ וריקני מגילוי האור לגמרי. עכ"ל.

הנה בההוספות [ללקו"ת ויקרא נא, ד] בד"ה להבין מ"ש באוצ"ח הלשון לא כן שכתב שם: מ"ש באוצ"ח בתחלתו כאשר עלה ברצונו להאציל הנאצלים כו' צמצם עצמו באמצע האור שלו כו' ונשאר החלל בנתיים כו'. ובהג"ה שם איתא ונשאר חלל לאו דוקא חלל כי נשאר שם רשימו מהאור אבל גבי הא"ס נקרא חלל. עכ"ל.

ולפי הדברים המבוארים בדרוש קן צפור [הנ"ל] שהרשימו הוא כעין כח הגבול הכלול בהכלתי בעל גבול ממש יוכן היטיב שמה שמבואר בכל המקומות שהאור נסתלק ונעלם מהרשימו בערך האור הכלתי בע"ג, היינו שנתעלם האור הכלתי בעל גבול ונשאר רק רשימו, וז"ש דגבי הא"ס נקרא חלל אבל בערך הרשימו עצמה לא הי' בה שום צמצום שכמו שהי' כח הגבול כלול בא"ס הכלתי בע"ג כן ממש נמשך בהרשימו, וכמבואר בפ"י בהקיצור שם מאות ט' שהרשימו היתה כלולה באור שלפני הצמצום כמו כח הגבול שיש באוא"ס הבבע"ג ובהסתלקות האור הכלתי בע"ג נשאר הרשימו כמו שהיתה כלולה קודם הצמצום ומחמת זה הרשימו הוא מקור למקור לכלים שזהו מעצמי' אוא"ס ב"ה ולא מהקו"ח כמבואר כ"ז בדרוש הנ"ל, ובזה יוכן הלשון ש"נשאר שם רשימו" שנשאר מעצמו בלי צמצום כמו שהיתה הרשימו כלולה באוא"ס שלפני הצמצום ובזה דקדק בהג"ה לת"א שכ' ומה שנשאר בבחי' הרשימו ה"ז אור שלא נגע בו הצמצום כו', וג"ז אמת שבהעלם יש ברשימו מכללות האור שלפני הצמצום הכלתי בע"ג, וכן מסיים שם בהג"ה רק שזהו בהעלם כו' וחלילה לי לתלות בוקי סריקי בכתבי אדמו"ר נ"ע זיע"א.

מכתב ב' מהרש"ז מקאפוסט

וזהו מה שהשיב לו כ"ק אד"ש: מ"ש מע"ל במכתבו מר"ח אלול: ובלקו"ת בד"ה להבין מ"ש באוצ"ח הלשון לא כן. שכתב: ובהגה"ה שם איתא כו' כי נשאר שם רשימו מהאור עכ"ל, נפלאתי מאד הלא האריך בלקו"ת בביאור ע"פ את שכתותי לפרש שזהו רק האותיות דרל"א שערים. וז"ל: ואיתא באוצ"ח בתחלתו בהג"ה דמ"ש מקום פנוי וחלל הוא לאו דוקא כי

נשאר שם רשימו מהאור אבל לגבי הא"ס נק' חלל ובע"ח אינו מבואר ענין הרשימו רק בספר עמק המלך ביאר זה שהוא בחינת אותיות רל"א שערים פנים ואחור כו', והיינו שהצמצום היה שלא יהיה גילוי האור א"ס ע"י האותיות וז"ש בע"ח שהאור נסתלק ופי' דאיך שייך נסתלק כי אינו בגדר מקום ועוד דהלא את השמים ואת הארץ אני מלא כתיב אלא דר"ל שהוא בכחי' העלם ואינו מתגלה ע"י האותיות ולא כמו קודם הצמצום שהיה נמשך ומתגלה האור ע"י האותיות רק האותיות לכד נשארים בלי גילוי האור וזהו ענין הרשימו כו'. עכ"ל. וע"כ כתיב הלשון בע"ח בתחלתו חלל ומקו"פ ריקני כו' (אלא דהכל פי' העלם).

ומ"ש אח"כ לתרץ ההג"ה שכוונתו רק שברשימו עצמה לא הי' צמצום כלל דהיינו בהאותיות של המלבוש כו' לכד שאין זה הלשון של ההג"ה, הנה ניכר שנעלם ממע"ל קבלת מהר"י סרוג בעמה"מ שהי' עוד צמצום שני בעולם המלבוש דהיינו בהרשימו שמתחלה היינו לאחר צמצום האור הי' הרשימו דהיינו האותיות ממלא כל מקום החלל (של האמצע כו' וזהו כוונת ההג"ה באוצ"ח לאו דוקא חלל, רק לגבי הא"ס נק' חלל דהיינו הסתלקות גילוי האור כו') ולא הי' שום מקום פנוי לעמידת העולמות כו' ואח"כ העלה הקב"ה אור חצי לבוש התחתון אחורי חצי העליון כדי לפנות מקום לעמידת העולמות ע' בעה"מ שער השני (שנק' אור קדמון) פ"א, וכ"ק אאזמו"ר נ"כ [כ"ה במקור, ואוצ"ל: נ"ע] מביא זאת בהגהותיו היקרים לביאור דשבתותי הנ"ל שלא נדפס בלקו"ת וכותב בזה"ל וזהו צמצום שני בהרשימו שכתב בעמה"מ. עכ"ל כ"ק אד"ש.

במכתב אד"ש הי' הג"ה מן הצד על הגליון.

וז"ל: וגם אדמו"ר הזקן נ"ע הזכיר קבלה זו פעם אחת כאשר אמר תורה כתבים בהתלהבות עצומה אמר: שכל ההשתל' נתהווה רק מיו"ד א' ביו"ד נברא העוה"ב וסיים אח"כ שזהו יו"ד אחרונה דס"ג, וזהו כל קבלת עמה"מ כנז' בעמה"מ.

מכתב ג' מהר"ד תומארקין

עוד כתב מכתב שני [יום ה' עשי"ת] וז"ל: מכתב כ"ק שי' קיבלתי וצר לי מאד מה שכותב כ"ק אבל קבלתו אין בדור שלנו מי שיקיימנה כו'

ע"כ אין לו שומעים כאילו הדברים בדויים מלבי ח"ו וחלילה לי לדבר גדולות ונפלאות ולעמוד במקום גדולים ובמקום טמיר ונעלם כו' ידעתי מך ערכי, ואין עסקי בנסתרות וכפרט בדברי קבלה אשר זחלתי ואירא מנגוע בקצהו ומה שהביאני לדבר הוא, מטעם שכתבתי לכ"ק, ולא מלבי הוצאתי מילין כי מה שכתבתי שהקו נמשך מת"ת הנעלם כן מבואר בהדיא בד"ה וילוו עליך וישרתוך [הנ"ל], וכד"ה כתפוח וביותר מבואר בדרוש כ' אביו אדמו"ר [מהרי"ל בן הצ"צ] נ"ע שדרש בקאפוסט ע"פ ובחדש השביעי שנמצא אצלי בכתובים.

וז"ל: א"כ גם ת"ת הנעלם שמשם שרש הקו שהוא גבוה יותר מבחי' שני שמות אלו אל ואלקים כי הצמצום הי' במל' דא"ס והקו נמשך מבחי' האור שלא הגיע בו הצמצום וא"כ שרש הקו נמשך מלמעלה מבחי' האור שנכלל במאור כו'. עכ"ל. וא"כ מה שמבואר שהרשימו גבוה יותר מפני שנמשך מכללות האור היינו מכללות האור שלפני הצמצום ולא חדשתי בזה מאומה ונא לא להאשימני בזה.

מכתב ג' מהרש"ו מקאפוסט

וזהו מה שהשיב לו כ"ק אד"ש: מ"ש במכתבו מן יום ה' עשי"ת נפלאתי אני לא כתבתי על מ"ש מע"ל שהקו שרשו מת"ת הנעלם שזה נזכר בהרבה מקומות בכי"ק אאזמו"ר נ"ע רק על מ"ש מע"ל מסברתו שהרשימו שרשה למעלה גם מת"ת הנעלם וזה לא נזכר כלל בשום מקום וזה א"א להיות גם ע"פ קבלת מהר"י סרוג, אולי יזכינו השי"ת להתראות נדבר בזה, איני מאשים ח"ו את מע"ל מי יתן ויהיו בע"ב כמוהו לאלפים ורבבות.

הערות למכתבים אלו

(א) במכתב הא' מהר"ד תואמרקין מזכיר ד"ה וילוו, והוא ד"ה וילוו עליך וישרתוך נדפס באוה"ת קרח (כרך ב) ע' תשכ"ב [ונמצא בשינויים קלים ברשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' קצ, ובהרחבת הביאור בד"ה אתה ובניך גו' וילוו עליך משנת תרס"ט – המיוסד על ד"ה וילוו עליך הנ"ל].
וז"ל (בד"ה וילוו להצ"צ): אל אלקים הוי' דבר ויקרא ארץ .. אשר ג' שמות אלו הם חג"ת .. ג' בחי' אלו נמשכים מחג"ת שבהעלם בחי' גנוזות וכן מבואר

בלק"ת פ' בהעלותך בהביאור ע"פ והנה מנורת זהב כולה פ"א, וז"ל וכענין טורי חשוכא חג"ת שבהעלם כו' וא"כ הבריאה מחסד הנעלם והצמצום מגבו' והקו מת"ת הנעלם.

(ב) מ"ש במכתב הא' מהרש"ז מקאפוסט אודות היחס לקבלת הר"י סרוג וספר עמק המלך – להעיר שדבר זה הובא גם כמה פעמים ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ראה אגרות קודש כרך יא ע' קסז.

וז"ל: מ"ש אשר ישנם מקובלים כשמגיעים לאיזה דבור מהחברים שבפע"ח מדלגים, הנה פשיטא שלא כן קבלתנו, והרי מובא ענינים מהחברים וכו' בדא"ח, ומהם בלקו"ת וכו', נוסף על המובא בדא"ח בכ"מ – קבלת הרמ"ק וקבלת הר"י סרוג וכו', דלא ככמה ממקובלים הספרדים. ויש לבאר הענין אשר האחרונים לא רצו להכנס במקום הספק, משא"כ הבעש"ט הה"מ ורבנו הזקן וממלאי מקומם – שהיתה להם בזה קבלה איש מפי איש – והבעש"ט מאחי' השילוני (שהי' ממקבליו – אלי' הנביא) – ידעו באיזה ענינים יש לסמוך. וכידוע ג"כ שמפני זה סמכו עמ"ש בעמק המלך (וראה לקו"ת שה"ש כז, א: ובע"ח לא הוזכר כלל). וראה גם מאמר ד"ה והחכמה מאין תמצא דיום ב' דחה"ש תשמ"ח, וז"ל: בדרך כלל רוב הענינים בחסידות מיוסדים על כתבי הרח"ו, שמונה שיעורים וע"ח ופע"ח (וביניהם השמונה שיעורים קודם במעלה כמ"ש כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע) ולא על כתבי שאר גורי האריז"ל, וכידוע שהי' צריך רשיון מיוחד מהרב המגיד לייסד ענינים בחסידות עמ"ש בעה"מ, ולכן הובא ממנו רק במקומות מועטים לפ"ע, וכולם מקורם מהערות הצ"צ והנשיאים שלאחריו הוסיפו רק במקומות ספורים אף שיש בספר זה ענינים מרובים שאינם נמצאים בכתבי הרח"ו ז"ל.

וראה גם שיחת ש"פ האזינו תשמ"ב ס"ל (התוועדויות בלה"ק – תשמ"ב ח"א ע' 109).

(ג) במכתב הנ"ל מזכיר ביאור לד"ה מנורת זהב שבלקו"ת, וראה לקו"ת בהעלותך לו, א.

וז"ל: ההשתלשלות של הקו נמשך מבחי' אחרונה הארה מצומצמת מאד והיינו כמו עד"מ אדם גדול שהוא חכם ויש בו כמה מיני חכמות ומצמצם א"ע בבחי' אחרונה שבחכמה, חכמה שבדבור או שבמעשה כך ההשתלשלות של הקו נמשך מבחי' עשי' הגם ששם לא שייך שום התחלקות כי אבי"ע שוין שם וגם אצילות הוא בחי' עשי' דכולא קמיה כו' היינו קמיה אבל בערכינו לפי שנמשך אלינו נוכל להעריך שנמשך מבחי' אחרונה הכלולה שם. וכענין טורא חשוכא חג"ת שבהעלם כו'.

(ד) במכתב הנ"ל מזכיר שענין רשימו מכללות האור נתבאר בביאור רחב בכתבים שלו – וראה ד"ה ויגש אליו יהודה שבספר מגן אבות (להרש"ז מקאפוסט) מב, ב ואילך – נעתק לעיל.

(ה) במכתב הב' מהרש"ז מקאפוסט מזכיר הגהות הצ"צ לביאור ע"פ את

שבתותי תשמורו – וכנראה הכוונה להגהת הצ"צ לביאור ע"פ את שבתותי הנדפס באוה"ת בהר (כרך ד) ע' א'קסג.

וז"ל: וע"ש בעמק המלך דרל"א שערים פנים ואחור הם בעולם המלבוש שהוא הי' ממלא מקום החלל, והצמצום הי' שהעלה הקב"ה אור חצי הלבוש התחתון אחורי חצי העליון כדי לפנות מקום לעמידת העולמות כו' אבל רישומו נשאר כו' נמצא הרשימו עם היותו מבחי' אותיות רל"א שערים אך מ"מ האותיות הן ג"כ באור שלמעלה מהצמצום אך זהו (ג) [ב'] ע"ש הצמצום א' שנשאר מקו"פ והרשימו הוא נקודות מקור האותיות כו' אכן בע"ח לא נז' רק ענין הצמצום ומקו"פ רק הרשימו ודאי הוא ג"כ עולה לפמ"ש בע"ח והרשימו הוא בחי' אותיות כנ"ל.

(ו) במכתב הג' מהר"ד תומארקין מציין לד"ה כתפוח – וראה ד"ה כתפוח בעצי היער – סעיף ד' [ברוקלין תשי"ד – נדפס גם באוה"ת שה"ש (כרך א) ע' קצג].

וז"ל: ומהר"ד ר' מאיר פאפריס בזוהר הרקיע פי' כי הצמצום הוא במל' דע"ס הגנוזות וקו"ח נמשך מתפארת שבע"ס הגנוזות, וא"כ ע"י תשובה בחילא יתיר שממשיך מכללות ע"ס הגנוזות י"ל שזהו למעלה מהצמצום וגם למעלה מהקו"ח שנמשך מת"ת הנעלם, ומ"מ זה הלשון הוא מקבלת ר"י סרוג ואינו נזכר בדברי הרח"ו ז"ל.

(ז) מ"ש במכתב הג' מהרש"ז מקאפוסט "אולי יזכינו השי"ת להתראות נדבר בזה". – להעיר ממ"ש בבית רבי (בלה"ק) ח"ג ע' 245 אודות הר"ד תומארקין: "אחר פטירת אדמו"ר מהר"ש נ"ע התקרב מעט לאדמו"ר הררש"ז נ"ע מקאפוסט והי' פעם אחת אצל".

(ח) מ"ש במכתב הנ"ל: "מי יתן ויהיו בע"ב כמוהו לאלפים ורבבות". – להעיר שקטע זה הובא בבית רבי שם: "ואדמו"ר הנ"ל כתב עליו: הלואי יהי' בע"ב כמוהו לאלפים ולרבבות כו'".

על היחס לפירוש ה"תפארת ישראל"
[בקשר להנזכר בר"ד דיום א דחגה"ש תש"ל סי"א]

ב"יחידות" שאל יהודי מסויים את כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות היחס לפירוש ה"תפארת ישראל" למשניות (כי כידוע בכ"מ ישנו יחס מסוייג לפי זה*) —

ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איך לערן דאס" [= אני לומדו].

ושאל השואל: א"כ יכול גם אני ללומדו —

והשיב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "קענסט לערנען אלץ וואס איך לערן" [= יכול אתה ללמוד כל אשר אני לומד].

מרשימות אחד מאנ"ש שי'

ובמכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מיום י"ד אייר תשי"ז ('אגרות-קודש' כרך טו ע' קלד): שנתקבל ונתפרסם פירושו על המשניות בכלל**).

= ☆ =

---

* להעיר גם ממכי כ"ק אדי"ש (דלהלן בפנים — נעתק בהערה הבאה).
** משא"כ "מאמר הידוע של בעל המחבר תפארת ישראל, שכוונתו היתה רצוי לקרב אלו הנמשכים אחר המדע, שלא יתרחקו מדת ואמונת ישראל... שהביא סיוע גם מהמקובלים [ומוכרחני לאמר שנפלא ממני וגם מכמה כיוצא בי, איפוא נמצא זה בספרי קבלה הנדפסים], ובמחילת כת"ר עיקם פירוש כמה מאמרי חז"ל".

תשובת כ"ק אדמו"ר הצמח צדק אל הרא"ד לאוואט

[בקשר להנזכר בר"ד דיום א דר"ה תשל"א ס"ג]

בספר קב ונקי כלל ל"ו (ס"ק כ"כב) מביא מ"תשובת אדמו"ר
מהרמ"מ מליבאוויטש נבג"מ ממה שהשיב לי באריכות שנת תר"ט . . כ"י
תשובת אדמו"ר מהרמ"מ מליבאוויטש נבג"מ ממה שהשיב לי על שאלתי"

והיא הנדפסת בשו"ת הצ"צ אה"ע סי' ר' (והמצוטט בקב-נקי נמצא
שם באות ב' ו-י"א). וגם נרמז בלשון השואל "פה ק' ראמאנאווקא". ועפ"י
הנ"ל הי' הרב השואל באותה שעה כבן ל"ד שנה.

ממכתב הר"י ש"י מונדשיין לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ביום ח"י אדר תנשי"א (יאצ"ט המאה ואחת שנה

למוהר"ר אברהם דוד לאוואוט נ"ע)

וזכה לקבל מענה בזלה"ק:

ות"ח, ומאחז"ל בגודל הענין דאזניים לתורה, אזכיר עה"צ

= ☆ =

ה"שגיאות" של ר' אברהם פאריז
[בקשר להזכר בר"ד יום שמחת תורה תשל"א ס"ז]

מרגלא בפומיא דאנ"ש אשר כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע התבטא פעם אודות הרה"ח הו"ח וכו' ר' אברהם פאריז (ז"ל) אשר "אויף זיין א גרייז דארף מען הארעווען און לערנען".

ולהעמיד דברים על דיוקם הרי המעשה כפי שהיה:

ר' אברהם פאריז* הי' מדפיס במכונת כתיבה את המאמרים של הרבי (מהוריי"צ) נ"ע. הרבי נ"ע הי' רושמו בכתב-יד ור' אברהם הי' נכנס אל הרבי ומקבל את המאמר או שהרבי הי' מוסר למזכיר שימסור לר"א הנ"ל. ור"א הי' מדפיס במכונת כתיבה על "סטנסיל" (= דפי שיכפול) ואח"כ היו מוציאים זאת לאור.

פעם אחת הכין הרבי מאמר לקראת חג השבועות, וציין לצטט קטעים

(* אודות ר"א פאריז התבטא כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות ש"פ במדבר מבה"ח סיון ה'תשכ"ט:
"אברהם פאריז .. ער העט געלערנט חסידות, און ער איז געווען א אמתיער חסידישער תמים".

ובהתוועדות ש"פ בשלח י"א שבט תשכ"ד (שיחות-קודש' תשכ"ד ע' 143):
נכנסתי פעם אל הרבי ואמר לי א ווארט אודות עצמו [וועגן מעמדו ומצבו בעבודתו] – (והפסיק קצת ואמר:) וואס איז געווען שווער צו הערן, דעמאלט איז פונקט אנגעקומען א בריוו פון אברהם פאריז – אברהם פאריז האט א זכות מיוחדת ווייל עס האט זיך דאך איצטער אפגעדרוקט דער ספר המאמרים תש"א שזה נדפס מהקופיר שלו, שאם לא הי' עושה זאת אז לא הי' ממה להדפיס, ווייל די כתבים זיינען דאך אפגעשלאסן – האב איך געזאגט דעם רביין אט שרייבט דאך אברהם פאריז אזוי, האט מיר דער רבי געענטפערט ווען איך וואלט טראכטן אזוי וועגן זיך ווי אברהם פאריז טראכט וועגן מיר וכו', הרי אז דער רבי האט ניט שולל געווען אז אברהם פאריז דארף אזוי ניט טראכטן וועגן עס, [רק שעליו לא פעל, ואדרבה, הוסיף התבוננות... (ומסתמא היו עוד כאלו שחשבו כן רק שהוא כתב זאת), שניצוץ מנשמת משיח ישנו בכל אחד, ומכל אחד בנשמת משיח, ואפילו אצל יהודי כזה שהולך לפתור חלומותיו עד לכהן שהולך לפותרם אצל נכרי, וכמו"כ הוא בהתקשרות רבי וחסיד שישנו מכתב מר' מענדל האראדאקער (שכתב בדורו וכבר נדפס במ"א, ודבר שבדפוס הוא לדורות כמאמר הצ"צ), שכותב שם שכל אחד מחסידיו חקוק בו בפנימיות לבבו, וזהו לא רק בענינים הרוחניים אלא גם בנוגע לענינים הגשמיים.

ממאמרו של אביו — כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — וצייץ: להעתיק מעמוד .. שורה .. עד עמוד .. שורה ..

ר' אברהם לא ידע הרבה חכמות, והדפיס את המאמר, אך לא השמיט את המילים להעתיק מעמוד .. שורה .. , וכך הדפיסו את המאמר ב"סטנסיל".

כאשר התחילו ללמוד את המאמר לא הבינו את הפירוש בשורה זו, וסיפרו על-כך לכ"ק אדמו"ר שליט"א שמשוהו לא מתאים כאן.

כ"ק אדמו"ר שליט"א מסר את הדברים לכ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע שר"א פאריז שכח כנראה להשמיט את המאמר המצויין.

ביום ב' דחג השבועות בעת הסעודה התבטא כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע וזלה"ק: "אויף אברהם פאריז א גרייז מעג מען אויך הארעווען".

[נרשם מפי הרב יהודה לייב שי' גהונר]

= ☆ =

קטעי יומנים, זכרונות, רשימות והנהגות

ליל א דחג הפסח ה'תש"י

ה"סדר" נערך בבית אדמו"ר הכ"מ כפי שהי' בחיים-חיותו בעלמא דין. אף אורחים הגיעו כבכל שנה. אחד מהם: הרב ירחמיאל בנימינסאהן (המכונה "דער ז'לאבינער רב") ממיאמי, התארח בכל סעודות החג בבית אדמו"ר הכ"מ.

★ ★ ★

במקומו של האדמו"ר הכ"מ הי' מונחת קערה, כוסות ומקום להסיבה ללא כל שינוי.

★ ★ ★

הרמ"ש שליט"א היסב בשעת שתיית הד' כוסות ובאכילת ה"כזיתים" וכו'.

★ ★ ★

הרמ"ש נוהג בסיום כל קטע להביט לעבר מקומו של אדמו"ר הכ"מ, להמתין קמעה, ורק אח"כ ממשיך הלאה.

★ ★ ★

באמירת הלל בכה הרמ"ש שליט"א מאד בקול מר.

★ ★ ★

אחרי כוס רביעי התחיל ר' שמואל זלמנוב את ניגון "ד' בבות" כבכל שנה, אך הרמ"ש שליט"א שתק ולא ניגן עמו.

★ ★ ★

בשעת עריכת ה"סדר" היתה הדלת פתוחה.

יום א, א דחג הפסח ה'תש"י

היום אחרי התפלה בחדר האדמו"ר הכ"מ פנה לפתע כ"ק הרמ"ש לעבר-הקהל ושאל: מדוע לא באו אתמול לעריכת הסדר בבית כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ?! כאשר כל הדלתות היו נעולות היה מתקבץ קהל גדול והיו נדחפים, ואילו עכשיו שכל הדלתות פתוחות אף אחד לא בא. אכן, היו כמה שלאחרי שגמרו לערוך בביתם את ה"סדר" באו להציץ מה קורה, אולם, אף אחד לא הביא את האפיקומן שלו לאכול אותו באותו "חדר" שהרבי ערך בו עשרה "סדרים".

איתא בספרים¹ שאלי' הנביא לא יכול להיות בכמה מקומות בזמן אחד ורק ניצוץ ממנו נמצא בכל מקום, ואילו אצל רב המנונא סבא היה אליהו הנביא בא בשלימות וכו', וא"כ במקום כזה שהרבי ערך בו עשרה "סדרים", האם שייך לומר "התגלות" גדולה מזו?!

והוסיף שמובא בספר חסידים² שלאחרי ההסתלקות דרבינו הקדוש הי' נוהג לבוא לביתו ולעשות "קידוש" ולפטור את הרבים!

לאחרי התפלה אמר הרב חדקוב להת' אלי' גרוס שי' שהיות והוא מיודד עם משפחת הורוויץ לכן שיבקש מבניהם שיבואו ל"סדר" אצל הרבי ושיביאו אתם את הבן דוד שלהם (הנ"ל הי' בשבוע שלפני זה ביחידות אצל כ"ק הרמ"ש שדיבר אתו בנוגע לענין מסוים. [הת' א.ג. הבחין שרגע לפני שהרב חדקוב ניגש אליו לחש הרמ"ש שליט"א משהו להרב חדקוב]. הנ"ל הלך אליהם וביקש מהם שיבואו.

= ★ =

(1) בכל הבא להלן — ראה לקו"ש ח"ב ע' 515-516. וש"נ.

(2) סי' תתשכט. וראה לקו"ש שם ע' 511. ובהע' 59.

ליל ב דחג הפסח ה'תש"י

כאשר אחזו באכילת ה"כזית" מצה — נכנסו תלמידי התמימים (הלומדים בישיבת תו"ת כאן) שערכו את ה"סדר" בזריזות וכשעה 9:15 מיהרו לבית אדמו"ר הכ"מ.

ל"כזית" נטלו המסובין שתי מצות שלימות. וזה ארך קרוב לעשרים דקות לאכול ה"כזיתים".

אח"כ החלה הסעודה.

— אח"כ באמצע הסעודה אמר הרמ"ש שליט"א: 1234567

מכיון שאלה שבאו (הכוונה להת' הנ"ל) אוחזים עדיין לפני אכילת אפיקומן, לכן שיתנו להם גם כן מרק מ"קצרת הכסף" של רבינו הזקן³.
וכן הי':

נתנו לכ"א שלש כפיות כפי המנהג בבית הרב.

אח"כ אכלו את האפיקומן...

הרמ"ש שליט"א בירך ברכת-המזון ואמר "ברשות אדונינו מורינו ורבינו בעל הבית הזה"⁴.

באמירת הלל סיים הרמ"ש שליט"א כל קטע באותו הניגון שהאדמו"ר הכ"מ היה אומר את ההלל, וכל הקהל הקשיב בהתרגשות רבה.

לאחרי אמירת "לשנה הבאה בירושלים" ניגן הרמ"ש שליט"א את הניגון "אלי אתה", שמנגנים בעת שמחזירים את היין שבכוס של אליהו להקנקן.

= ☆ =

(3) ראה כרם חב"ד מס' 2 (ניסן תשמ"ז) ע' 46.

(4) ראה שיחת יום ב דחגה"ס תש"ד — ס' ימי מלך ח"ג (קה"ת תנש"א) ע' 1044.

ליל אחרון של פסח ה'תש"י

הלילה בסעודה בבית אדמו"ר הכ"מ בירך כ"ק הרמ"ש ברכת המזון על הכוס. על השולחן היתה מונחת המצה בלי כיסוי.

= ☆ =

יום אחרון של פסח ה'תש"י

בסעודה ניגנו את ניגון "ד' בבות" של אדמו"ר הזקן. בעת הניגון בכו כל המסובין, אך נורא במיוחד הי' לשמוע את בכיותיו של הרמ"ש שבכה בכיות עצומות...

= ☆ =

ליל ב דחג הסוכות ה'תשי"א

הנהגות

בסיום הסעודה נוהג לטבול ג' חתיכות חלה במלח — ג' פעמים.

★

כ"ק אדמו"ר שליט"א בירך על הכוס ואת "ברכת המזון" — מהחל עד כלה — אמר בקול רם.

= ☆ =

ליל שמחת תורה ה'תשי"א

בעת הסעודה — שהחלה לאחר ההקפות (שנסתיימו בשעה 11:30 לערך) — אמרו רבים מהנוכחים (אנ"ש והת') לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

כ"ק אדמו"ר שליט"א בירך על הכוס.

אחרי סיום "ברכת המזון" ניגש הרש"א קזרנובסקי וביקש שיואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לחלק "כוס של ברכה". כ"ק סירב, שתי כל היין שבגביע עד תום, והפך את הגביע לעיני כל המסובים⁵.

= ☆ =

הנהגות כלליות

★ כ"ק אדמו"ר שליט"א נהג — בדרך כלל — לצאת ידי חובתו במספר טעימות בלבד מכל מאכל שהוגש לו. ברם, הוא הי' ממשיך להתעסק במזלג או הכף — מסובב מצד לצד וכו' — עוד דקות ארוכות, עד שהי' ברי לו כי כל הנוכחים סיימו לאכול. כי ברגע שהוא הי' נראה כמסיים היו הכל פוסקים.

★ בכל פעם שהיו מגישים לו משהו הוא הי' מודה ("א דאנק"!) מפני רבים ממשותפי הסעודות שי'

---

(5) שלושים ושש שנים אח"כ, בהתוועדות ליל שמחת-תורה תשמ"ו, הפך כ"ק אדמו"ר שליט"א עוד הפעם את הגביע, והורה לכל המסובים לנהוג כן. ותוך כדי מעשהו בקודש זה — אחיזת הגביע הפוך — ביאר שייכות ענין זה לשמחת-תורה (ראה 'התוועדויות תשמ"ו' ח"א ע' 360). וראה רשימת הר"ש שי' הלוי וולפא "והריקותי לכם ברכה עד בלי די" שפורסמה ב'כפר חב"ד' דאז.

ניסן תשי"ד

על חגה"פ זכיתי להיות מן הקרואים לשלחן כ"ק אדמו"ר שליט"א בבית הרבנית נחמה דינה שתליט"א, (ע"ה) ואכתוב מעט ממה שזכיתי לראות מהנהגות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

[1234567890]

הסדר הראשון הותחל אחר שעה העשירית. על המקום שישב כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד טס של כסף, וכף ומזלג וסכין, ועל הטס מונחת מפה (סאלפעטקע). על המקום שיושב כ"ק אדמו"ר שליט"א הי' כבר מונחים המצות (על טס של כסף מכוסה היטב במפות ניר) קודם בואו של כ"ק אדמו"ר שליט"א, כשבא אד"ש הסיר המצות מעל הטס ותקן היטב המפות של נייר שיכסו בטוב את הטס, ואח"כ לקח מפה של בד וכפלה לשנים והניח באמצע מצה העליונה, (הכהן) ותחתיו הלוי ואח"כ הישראל, והקצה השני של המפה פרס על המצות למעלה, אח"כ לקח מפת נייר והניח בין המצה השלישית התחתונה) והשני, והקצה כפל מעט (כדי שכשיגלה את המפת בד העליונה יתראו כל המצות כב"א (ולא יכסו המפות האמצעיות עליהם) אח"כ נתן מפה בין השני להעליונה וכפל ג"כ כנ"ל, ודייק שהמצה התחתונה תהי' ג"כ נראית כשיגלה המצות, ולא תהי' תחובה ביותר תחת המצות שעלי, ואח"כ התחיל לסדר הקערה, בכל דבר מביט בהגדה (עם לקוטי מנהגים וטעמים) (בכלל אוחזו אצלו סידור עם כוונות האריז"ל וכו' מונחת ההגדה (עם לקוטי מנהגים) ועוד איזה דפים נדפסים, לא יכולתי לברר מה זה).

מסיר כמעט כל הבשר מעל הזרוע, את המרור קוועטשט דער רבי גוט איין מיטן האנט, (את המרור מועך הרבי בידו) (כנראה שזה בכדי שיהי' כזית מהודר), את המרור מניח על סאלאט וכן על המרור מניח סאלאט, (על השלחן מניחים קעפלאך חריין וכ"ק אדמו"ר שליט"א חתך חתיכה קטנה והניח אצל המרור, בלילה הראשון חתך לארכו של הקעפל והניח משמאל המרור, ובלילה השני חתך לרחבו והניח מימין המרור, וכן עשה גם לחזרת) לכרפס נוטלים כולם בצל שלם עם הקליפות, (אוכלים רק מקצתו).

הכוס נוטל בשתי ידיו ואח"כ מעמידו בשמאלו על ימינו בדרך הורדה מעט (ידו הימנית אינה מוגבהת טפח). וכשהכוס כבר בידו הימנית מגבי' מעט את ידו עם הכוס (אך ג"כ לא שלש טפחים) הכוס של כ"ק אדמו"ר

שליט"א הוא גדול ביותר, (יש חזן שאומר ההגדה בקול רם) כשהגיעו למה נשתנה חכו כולם על כ"ק אדמו"ר שליט"א, ולאחר איזה רגעים שתיקה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לומר מה נשתנה בלחישה והתחילו כולם לומר ג"כ, כ"ק אדמו"ר שליט"א מוזג בעצמו כל הד' כוסות.

הבקבוק עם היין עומד בשק של נייר לא רחוק מהשלחן ובכל פעם נותן א' את הבקבוק לכ"ק אדמו"ר שליט"א ואד"ש מוזג ומחזירו.

בסדר השני ראיתי שכ"ק אדמו"ר שליט"א אומר את ההגדה (שקודם הסעודה) בהסיבה, (בסדר הראשון איני יודע), אומר ההגדה במהירות, אינו מחכה על החזן, רק במקומות שצריכים לשחות מחכה עליו.

מברך ברכת המוציא ועל אכילת מצה מיושב, פורס את המצות כשהם מכוסים, כשפורס המצות מסדרם זו ע"ג זו, (כמו בכורך) ואוחזם בשתי ידיו, ואינו מכניסם לפיו בב"א, את החרוסת מרכך בהכלי, שבתוכה עומד הכוס, דהיינו שנותנה שמה, ומטביל את המרור שלש פעמים, ואוחזו ג"כ בשתי ידיו ואינו מכניסו בב"א, כן גם באמצע מטביל את המרור בחרוסת, ובכל פעם שלש פעמים, אח"כ לקח החתיכה של הקעפל והטבילה בחרוסת וכרכה בסאלאט,

(זה הי' בסדר הראשון ובסדר השני לא ראיתי איך נהג עם החתיכה) את החזרת — בסדר השני ראיתי שטובל את המרור בחרוסת ומניח על חתיכת מצה סאלאט ועליו המרור ועל המרור ג"כ סאלאט, ועליו החתיכה מצה השני' ואוחזם ג"כ בשתי ידים, בסדר הראשון לא ראיתי איך נהג עם החזרת, בסדר הראשון אחר שגמר את הכורך לקח את החתיכה מהקעפל ונתנה בסאלאט בין שתי חתיכות קטנות של מצה, ובסדר השני לא ראיתי, את המכות שופכים על הארץ (דהיינו שמעמידים את הכלי ששופכים לתוכה את הי' מכות על הרצפה אצל השלחן).

מתחילין את הסעודה מהביצה, כ"ק אדמו"ר שליט"א אינו בודקה, רק מטבילה כמות שהיא בהמי מלח און טרייסלעט אפ אביסל די וואסער, במשך הסעודה מנגב הרבה פעמים את שפתיו הק' במפת נייר, מכסה היטב את המצות (משום חשש שרוי') באמצע הסעודה אינו מדבר שום דבר רק אם מישהו שואל, משיב.

הרבה פעמים מביט על הכסא של אדמו"ר זצוקללה"ה נכג"מ זי"ע,

אינו אוכל מרק עם מצות, מנגב בכל פעם קודם שמתחיל לאכול את המזלג או את הכף, אוכל רק בידו הימנית, מזיגת כוסו של אלי' היה (כב' הלילות) קודם ברהמ"ז. קודם ברהמ"ז מצוה לשטוף את כוסו, מוזג מתחלה את כוסו של אלי' ואח"כ כוסו, כ"ק אדמו"ר שליט"א אינו מברך בזימון, רק מישהו מהמסובין, והמסדר הוא הרש"ל שי' (הוא ג"כ אינו מברך).

כ"ק אדמו"ר שליט"א אחז בידו את הכוס כל משך זמן ברהמ"ז עד הברכה בפרה"ג, בסדר הא' — ובסדר הב' רק עד הא"ל אבינו, את הדלת פתח הנכד שי', הבחורים באו לאכול האפיקומן, (הם עשו הסדר בהבית רבקה).

כשהגיעו להודו הגדול רמז כ"ק אדמו"ר שליט"א שיאמרו הכל, כשכ"ק אדמו"ר שליט"א שופך את הכוס של אלי' לתוך הבקבוק מנגנים אלי' אתה.

את כוסו של אלי' שופך הרבה פעמים, דהיינו פעם לכוסו מכוסו לבקבוק ושוב מהבקבוק ועוד הרבה פעמים מכוסו לבקבוק, וגם מהצלחת שעלי' עומד הכוס שופך את היין לתוך הכוס, וא"א איפכאפן ווי דער רבי גיסט דעם כוס. אחר הסעודה האט זיך דער רבי אפגעשטעלט אין קארידאר וכולם ניגנו אלי' אתה, כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר, היות שהניגון אלי' אתה הוא סגולה לגילוי אלי' שזהו הכנה לביאת משיח, ועניניו הוא ביאת המשיח ולכן ניגנו אלי' אתה בשמחה, שזה יהי' סגולה לגילוי אלי' ועי"ז יביאו את הגאולה האמיתית והשלימה למטה מעשרה טפחים במהרה, אמן, והתחילו לנגן ולרקוד על אתר, וכ"ק אדמו"ר שליט"א ספק כף על כף בשמחה רבה, אח"כ ירד למטה ועמד אצל חדרו הק' כשהפתח פתוח מעט, און זיך אנגעשפארט מיטן אקסעל אויף זייט לעבן טיר ודיבר שיחה, (נשען על הצד ואמר שיחה) דיבר אודות מעלת הנשמה ואמר: איז באטראכט זיך אידן אז אייער נשמה און אייער נשמה און אייער נשמה (והראה בידו הק' על שלשה אנשים שעמדו אצלו) און די אלע נשמות וואס איך קען זיי ניט דערלאנגען מיטן פינגער (והראה בידו הק' על העומדים ברחוק מעט, והמשיך להלן, אבל אינני זוכר מה).

אח"כ אמר שהרב מענטליק ילך ריקוד עם כל התלמידים שלומדים אצלו לפ"ע ואלו שכבר למדו, והיו אחדים שעמדו ולא הלכו לרקוד כי לא רצו ללכת מאת פני כ"ק אדמו"ר שליט"א. ושאל אד"ש אצל הרבה אם

למדו אצל הרב מענטליק, ואח"כ הלך גם כ"ק אדמו"ר שליט"א לרקוד, ורקד בשמחה גדולה (עצומה), אח"כ דיבר שיחה בתוך עיגול של אנשים, והלך לחדרו,

בעוד איזה זמן יצא לבוש בהמלבוש העליון, ונכנס להאולם הקטן, ואח"כ עמד אצל הפתח של האולם הגדול וצוה לכל אחד להכנס להאולם לרקוד שם, והרבה האט דער רבי אנגענומען פארן האנט און האט אריינגעשטופט אין זאל, (והרבה "תפס" הרבי בידם והכניסם לבית המדרש) (כמובן אז דער רבי האט ניט געדארפט שטארק שטופן מען איז שוין אריין אליין) כשהלך כ"ק אדמו"ר שליט"א לביתו ניגנו כי בשמחה, וכולם יצאו אחר כ"ק אדמו"ר שליט"א ללוותו. אד"ש רמז בידו הק' שלא ילכו, אבל המשיכו ללכת הלאה, וכה הלכו ברחוב כעשרים מטר, אח"כ הרבי שוב הסתובב ורמז בידו הק' שילכו חזרה, והלכו חזרה.

פורסם ב"קטעי יומן" שב'כפר חב"ד

גליון 34 ע' 16

סיון תשי"ד

כ"זוכה בגורל" הראשון מארצנו הקדושה ת"ו [ראה בטאון חב"ד תר"ו שביעית ע' לט] עלתה בחלקי הזכות להימצא בסעודות החג בשבועות תשי"ד.

נכחו בסעודה כשבעה עשר משתתפים [מהזכורים לי עתה: הרש"ג (ז"ל), הרב שמואל הלוי לויטין (ז"ל), הרב מאיר אשכנזי (ז"ל), הרב דובער חאסקינד (ז"ל), הרב הענדל ליברמן (ז"ל), הרמ"מ קונין (ז"ל), ויבלחט"א הרב שמואל דוד הלוי שי' רייטשיק.

— לאחת הסעודות הגיע, כמדומני, גם הרב משה דובער ריבקיין (ז"ל)].

כ"ק אדמו"ר שליט"א כמעט ולא דיבר, העיר הערות קצרות ותו לא. ברם, עודד את המספרים מזכרונותיהם.

הרב יחיאל מיכל יהודה לייב זלמנוב
בני ברק

תשרי תשח"י

באחת הסעודות דשמיני-עצרת תשח"י — בהם זכיתי להשתתף —
שאל הרש"ג מהו הטעם לכך שעל הלולב עצמו ישנם ב' כריכות, ואילו על
ההדס והערבה עושים ג' כריכות?

כ"ק אדמו"ר שליט"א לא הגיב על אתר, אך בהתוועדות הסמוכה —
ליל שמחת-תורה — האריך בענין "איגוד" ו"אגודה" וכו'. לאחמ"כ ביאר
בהרחבה את ענין הקשרים, הכריכות וכו' — הן עפ"י נגלה והן עפ"י
דא"ת* (והי' מובן שזה מענה על השאלה הנ"ל).

הרה"ח שמעון יעקובוביץ
ירושת"ו, ארה"ק

תשרי תשכ"א

יום ג' כ"ח אלול תש"כ

בערב ניגש אלי בחור בשם קלמן שי' בריקמן, ואמר לי שהזמינו אותי
ל-2 הימים של ר"ה לאכול על שולחן כ"ק אדמו"ר שליט"א, והודיתי לו
על-זה, ובתוכי התרגשתי מאוד על הזכות הגדול לאכול על שולחן אחד עם
כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכמארז"ל כל הנהנה משולחן שת"ח מסובים בו
כאלו נהנה כו'.

הרב יהודה לייב כהן (ז"ל), כפר חב"ד
'כפר חב"ד' גליון ער"ה תשנ"ג ע' 29

מוצאי ש"ק שובה אור ליום א' ד' תשרי תשכ"א

בכל הסעודות דר"ה אכלתי בשולחן כ"ק אדמו"ר שליט"א, למעלה,
בקומה ב'. ביום ב' דר"ה, כשעברתי בפרוזדור ליטול נט"י, ראיתי שבחדר
הסמוך יושבות הרבניות. אמו של כ"ק אדמו"ר שליט"א שאלה מי אני אצל

מרת ס' מ' אחותו של הרש"ג שי' שעמדה שם, ואח"כ אמרתי "לפני שנים רבות הייתי אצלכם ביקטרינוסלב", וענתה הרבנית שתליט"א, "קראתי את הזכרונות שלכם שהודפסו" (כוונתה מה שנדפס בבטאון חב"ד).

כשבאנו לסעודת ליל א' דר"ה, כבר ישב כ"ק אדמו"ר שליט"א על מקומו בצד ימין מהכניסה. בראש השולחן עומד כסא ריק וערוך, ובמקום הזה חלות מכוסות. זהו מקומו הק' של כ"ק אדמו"ר נבג"מ. סדר הישיבה על-יד השולחן כך (יתכן שאינו מדויק כ"כ אבל קרוב לודאי): מימין יושב כ"ק אדמו"ר שליט"א, הר"ש לויטין, הזקן קונין שי', ר"א שי' פריז, ר"נ שי' טרבניק, ר"ז שי' דבורץ, ר' הענדיל שי' ליברמן, הר' שמואל דוד שי' רייציק ואני. בצד השני — שמן הכניסה זהו צד שמאל — יושבים — הרש"ג שי', הרש"ז שי' גרליק, הרש"נ שי' ססונקין, הרח"ש שי' ברוק, הר"ד שי' חנזין, ר' זלמן שי' טייביל, ר"ש שי' חפר, א' שי' לנדא. במערב השולחן יושבים, חורגין שי', הב' גנזבורג שי' והב' קלמן שי' בריקמן. 2 האחרונים מגישים האוכל לשולחן.

בליל א' דר"ה לקח כ"ק אדמו"ר שליט"א תפוח וחתכו לחלקים וטבל חלק אחד בדבש, ואחר-כך בירך בורא-פרי-העץ. לפני אכילת הקומפוט אכל חתיכה מתפוח הנ"ל. בסוף כל סעודה אוכל כ"ק אדמו"ר שליט"א פרוסה קטנה של פת טבול במלח. לפני ברכת-המזון ניגש אלי הב' קלמן שי' בריקמן ואמר לי שכיבדו אותי בזימון. אמרתי לו שאינני רוצה, יש פה רבנים קשישים והייתכן שאני אברך? וניגש להר"ש שי' לויטין וחזר שוב אלי ואמר שאברך (מוכן שכל הדו-שיח היה בלחש), וכן הסביר לי איך לומר הנוסח — "ברשות אדוננו מורנו ורבנו", ואילו את המלים "מרנן ורבנן ורבתי" לא לומר, ושאיסיים כל ברכה בקול רם, וביעלה ויבוא לומר זכרנו כו' בקול רם, וכן הרחמן הוא יחדש השנה כו'. אלו הם הפרטים שאמר לי, וכן עשיתי הכל. אחר ברכת-המזון, אמר לי הנ"ל לברך על הכוס ולשתותו ולברך ברכה אחרונה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א חיכה כל הזמן עד שסיימתי הברכה אחרונה וקם ממקומו ומיד כולם קמו. ליל א' ויום א' דר"ה לא דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א כלל בסעודה. יום א' כיבדו לזמן את הרב גרליק שי'. ליל ב' הרב ששונקין שי', יום ב' הרב ברוק שי' (כך קרוב לודאי הסדר).

ראיתי, כשמגישים לו האוכל, הנה בכל פעם אומר — א דאנק, וכן מחכה על 2 הבחורים המגישים את האוכל עד שהם מתיישבים על-ידי

השולחן ורק אז מתחיל לאכול. את הכוס וכן הכף והמזלג מנקה עם המפיות של ניר המונח על-ידו, כן כל פעם לפני שאוכל או שותה. בליל ב' דר"ה, אחרי קידוש ולפני נטילת-ידיים, לקח כ"ק אדמו"ר שליט"א מהתאנים שהגישו לשולחן לשהחיינו, ואכל תאנה אחד ועוד חלק מתאנה שניה, ובירך ברכה אחרונה — לפני נטילת-ידיים.

הנ"ל

'כפר חב"ד' שם ע' 30

או"ל ג, ט' תשרי ערב יו"כ תשכ"א

הת' קלמן שי' בריקמן אמר לי שהסדר הוא, שאלו האורחים שהוזמנו לשולחן כ"ק אדמו"ר שליט"א לר"ה, הם גם מוזמנים למוצאי יום-כיפור, אפ פאסטין זיך [= לסעודה שלאחר הצום], והוסיף שמיד אחרי מעריב עולים למעלה, עושים הבדלה וטועמים מאכלי חלב — וכ"ק אדמו"ר שליט"א אז איננו שם — וכעבור כשעה עולים שוב ואוכלים הסעודה ביחד עם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

הנ"ל

'כפר חב"ד' שם ע' 31-32

מוצאי יוהכ"פ, בשם השם תשכ"א

...התפללו מעריב, בערך בשעה 7:45, למעלה מחצי שעה אחרי צאת הכוכבים. אחר מעריב עבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בין הקהל (בשביל המיוחד שנעשה בעבורו) ואמר לכולם גוט יו"ט וכולם שרו הניגון ופרצת. אחד האורחים עשה הבדלה (עם בשמים).

אח"כ עלו למעלה כמה מנינים מאנ"ש ונעמדו וטעמו מזונות וקפה. כ"ק אדמו"ר שליט"א לא היה שם. היה שם הרב .. שי' עם זוג' תי' שמכירים אותי עוד מרוסטוב .. אחר-כך ירדתי עם כל האורחים למטה לבית-המדרש. כעבור קרוב לשעה יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א מחדרו לקדש הלבנה, באמצע הבולוואר של איסטערן פארקוויי, וכל הקהל בא לשם על יד כ"ק אדמו"ר שליט"א. אחר קידוש לבנה ניער כ"ק אדמו"ר שליט"א את הטלית-קטן, נכנס לחדרו, ואח"כ נכנסה לחדרו הרבנית חי' מושקע שתליט"א, וכעבור כמה זמן עלה כ"ק אדמו"ר שליט"א למעלה לקומה ב.

הת' קלמן שי' בריקמן בא וקרא להמוזמנים לעלות לסעודה. כשעלינו ישב כבר כ"ק אדמו"ר שליט"א במקומו, ועל השולחן היה דבש לטבול את המוציא.

אחר־כך עלו למעלה כמה מנינים מאנ"ש ונעמדו משני צידי השולחן, ובעיקר בסמוך וממול כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2 אורחים חדשים (שלא אכלו כאן בר"ה) הסבו ע"י השולחן — הרב ש' שי' קזנובסקי ורמ"ל שי' רודשטיין. היו עוד דיבורים ואיני זוכר כולם. כ"ק אדמו"ר שליט"א מילא כמה פעמים את כוסו עם משקה ואמר לחיים, והמסובים וכן העומדים שם אמרו לחיים לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אדמו"ר שליט"א ענה לכל אחד ואחד "לחיים ולברכה".

ברכת המזון כיבדו את הרב קזנובסקי שי', ואחרי ברהמ"ז הלך כ"ק אדמו"ר שליט"א למטה לחדרו. כל המסובים שהיו שם ירדו למטה וחזרו על הדברים ששמעו מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א, אחר־כך ראיתי איך שכ"ק אדמו"ר שליט"א יצא מחדרו ונסע במכונית הביתה.

הנ"ל 'כפר חב"ד' שם ע' 32

בסעודת ליל חג הסוכות תשכ"א זכיתי להימנות על הנוכחים בשלחן כ"ק. באמצע הסעודה לחש לי אחד מאלו שהיו מגישים לשלחן כי משום מה חסרה מנת בשר אחת ומכיון שמקומינו הי' סמוך זה לזה נסתדר בצלחת

אחת. המיקום הי' כזה שניתן הי' להסתיר את הדבר. והנה כל המסובים מחכים והרבי אינו מתחיל לאכול. הוא שאל, איפוא, את הבחור "עס פעלט?" [= האם חסר?] והלה השיב שלא, ושוב שאל כנ"ל והמשיב משיב כנ"ל. ואז אמר כ"ק בחיוך: "עס איז א סוד" [= האם זהו סוד?] הבחור השיב כי מפני שאין מקום להעמיד עוד צלחת — לכן העמידו אחת עבור שתיים. כ"ק הגיב: אך העיקר הוא מה שבתוך הצלחת, האם גם זה בשביל שניים? הלה השיב בחיוב. כ"ק לא הגיב, עשה מספר סיבובים עם המזלג בצלחת ולאחר-מכן הגיש לי את הצלחת באומרו: "עס איז ריין" [= "זה נקי"]!

הרב אליהו שי' לנדא
בני ברק

במענה לשאלת הרש"ז גרליק אמר כ"ק (במוצאי יוהכ"פ או בליל שמיני עצרת):
שמעתי שבאה"ק ת"ו נוהגים לעשות מנינים דבני חו"ל, ולכן גם כאן תנעשה.

מדוע שלא תנהגו כן?

— אלא שלא תאפשרו לבני חו"ל להצטרף! *...

הנ"ל

[בליל שמע"צ]

שאלה: מה לעשות — אותם בני א"י — עם האוכל בשמיני עצרת?

---

* במוצאי שמע"צ נכנס הרה"ח ר' אייזיק קרסיק אשר הי' קצת מבוסס וכקא"ש פנה אליו ושאל אותו: האם מותר לכם לומר "לחיים"?
רא"ק: כן, כבר עשיתי "הבדלה"!
כקא"ש: נו, אל תאמרו זאת בקול!...

תשובה: לכווין לא לשם מצות סוכה!

[רש"ז גרליק שאל מכ"ק אדמו"ר שליט"א איך יתנהגו האורחים מבני א"י:]

בני ארץ ישראל ("די ארץ-ישראל'דיק"ע") יתנהגו כפי שנוהגים בכפר חב"ד, ברם, שיסגרו את הדלתות ולא יתנו למקומיים להצטרף!... לעלות לתורה יעלו עם כל הנערים, לא יברכו, וישמעו הברכה מכן חו"ל ויענו אמן שכן, אל תפרוש מן הצבור.

הרב יהודה לייב כהן
כפר חב"ד

ליל א' הסוכות [?]

הרב שנ"ז גרליק: היות וכאה"ק ת"ו נהגתי לישון בסוכה, כיצד אתנהג, איפוא, כאן?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין לשנות.

הרב שנ"ז גרליק: האם אפשר לפרסם זאת לכל אלה שבאו?

כ"ק אדמו"ר שליט"א: כן.

הרב אליהו לנדא
בני ברק

תשרי תשכ"ב

זכורני, כי באחת הסעודות דובר אודות הנהגת הבחורים בני ארץ ישראל שהגיעו ל"בית חיינו" האם צריכים הם לשמור יום-טוב-שני-של-גליות, ואמר הרב שמואל לויטין מכיון שהוא רב והם (הבחורים) הגיעו לרבי, היינו על דעת כ"ק, צריכים הם לנהוג כפי שנוהג כ"ק אדמו"ר שליט"א.

והי' נראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א הסכים לזה.

הרב יצחק יהודה ירוסלבסקי, נחלת הר חב"ד
והרב אהרן הלפרין, כפר חב"ד

בליל ב דראש השנה כאשר הגישו לשולחן את הקומפוט שאל כ"ק:
האם יש עוד משהו?

ואמר הת' ק. בריקמן: כן, ישנם רימונים שהובאו מארץ ישראל*.

כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל: האם נמצא כאן מי שהביאם?

הת' אהרן הלפרין (עמד מאחורי כ"ק) רמז לר' יונה איידלקופ (שהוא
הי' מן המסובים) שהוא נמצא כאן ור' יונה הראה לכיוונו

כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה אליו ואמר:

ישנם כנראה העלמות והסתרים [והי' מובן שכוונתו לכך שלא הביאום
מיד בתחילה] — מה עם — מצוות התלויות בארץ — ערלה ומעשרות?

הת' א.פ. השיב: זה רבעי, ופדאו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל: האם אמרו הי"הי רצון".

הת' א.פ. השיב: אמרו את נוסח הפדיון.

כ"ק נטל חתיכה וחתכה ואמר: "מי שלא עשה "שהחיינו" שיעשה —
אני כבר עשיתי"! — אבל חתיכה וציוה לחלק להמסובים [למחרת חילקום
בהתועדות].

מזכרונות הרב אהרן הלפרין, כפר חב"ד
והרב יצחק יהודה ירוסלבסקי, נחלת הר חב"ד

מוסיף ומספר הרה"ת אהרן שי' הלפרין:

נטלתי עמי רימונים לפי עצתו של אחי הרה"ת משה שי' שזכה לנסוע שנה קודם לכן, לקראת תשרי תשכ"א אל הרבי.

הוא זכר שבר"ה תשכ"א שאל כ"ק: האם יש מישהו (מהאורחים דא"י) שהביא עמו מפירות-הארץ?

ולא הי' בנמצא, והי' מורגש משהו שאין דעת כ"ק נוחה.

[אמנם, חשוב לציין, כי אשת הרה"ח וכו' חיים שי' שרייבר נטלה עמה רימונים מכפר חב"ד — אך בגלל ההגבלות בהכנסתם לארה"ב השליכתם וכו'].

ולכן יעץ לי שכדאי להביא כו'.

חג הפסח תשכ"ה

ביה ט"ז ניסן, מוצאי יו"ט

מכיון שאני חושב שיש לרשום פרטים שלכאורה קטנים הם אך ישכחו. לאידך יצר הכתיבה והרצון להתאחד אתכם — הנני לרשום פרטים על אותם 2 ימי החג.

...בשעה 9 כבר גמרתי — לעצמי — את כל הסדר ובאתי ל-770, אך שם עוד לפני הכל. עליתי למעלה, ולא היה איש. אח"כ ירדתי וראיתי בחדר כ"ק שהוא בעצמו מנגב טס כסף קטן, וכעבור 15 רגעים נקראו האורחים למעלה.

[אני הייתי אחרי שתיית 4 הכוסות, ועל-כן הי' לי רגש בטחון וקצת אומץ...] ובעלותי, נעמדתי בצד. כ"ק הי' כבר אחרי הקידוש וחתך בצל, חתיכה קטנה, הוציא את הבצל מתוך הקליפה, מילא במי מלח ואכלה.

האורחים: הרש"ג, ר' יעקב כ"ץ, בנו, ר' הענדל ליברמן (פוטרפאס), ר' יצחק חורגין, ר' זלמן טייבל, ר' שמואל לויטין. המשרתים: שלמה רייניץ ו... גנזבורג.

כסא כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ) זצ"ל — עומד במקומו, וכן טס כסף עם מספר מפיות. כולם סדרו "סדרים" לעצמם, וכן סדרו לכ"ק אדמו"ר שליט"א והרש"ג כסא עם כר אך לא מוסבים פרט לכ"ק אד"ש.

כ"ק שאל בפנותו אלי האם אכלתי כבר וכו' ועניתי "נאך אלץ". ודיבר כ"ק כמה מילים. כנראה שרצה כ"ק להסביר להנוכחים שידעו על-כך כולם, בכדי שלא יחשבו שהנני "מחוץ למחנה"!... וגם שהרי אומרים "כל דכפיץ".

הקערה סדורה על המפית [המצות?] — ולא כפי שמוסר .. שי' —
ובין המצות יש ג"כ הבדלה.

כ"ק אחז סידור האריז"ל וכן הגדה של פסח שלו [עם לקוטי טעמים ומנהגים]. משך כל זמן שתקו כולם, רק כאשר שאלו דבר בה — הי' עונה קצרות.

לידו, על הארץ, עמד בקבוק יין עטוף. הבקבוק וכן הפקק מחברת "קדם" (איני יודע באם גם היין מהם) והי' מוזג לעצמו.

גם הנוכחים כל אחד מזג לעצמו מהיין שהי' בבקבוק על השולחן. אמירת ההגדה בשקט פרט לר' י. כ"ץ שאומרה בקול רם.

כ"ק פרס והניח האפיקומן בין שני כרים — שלידו — 5 חתיכות קטנות.

בנו של ר"י כ"ץ שאל מה נשתנה בלשון-הקודש ותרגם באידיש בעלת מבטא אמריקאי.

כ"ק מסתכל בסידור וכן בהגדה בסירוגין.

...היו קצת דיבורים ובאמצע נפל הפקק והרמתי.

בזמן שפיכת היין במכות — מעמידים קערה ליד כל אחד על הארץ.

סיפר כ"ק שיש ספרים בהם כתוב שיש לשפוך 16 שפיכות.

כן ענה — זה הי' בלילה השני — שרק הנשיאים הכינו על קערה וטס. 6 דברים מניחים על הקערה + 3 מצות + 1 קערה (הוא שליט"א כיסה את הטס שלו וממש לא ידעו שיש לו טס).

באומרו "מרור זה" — אחז בשתי ידיו במרור וחזרת.
לאכילת מרור נטל עלה אחד למטה, עליו הניח מרור בגודל ביצה
ועליו שוב עלה חזרת. את המרור טבל בייך וחרוסת שבתחתית כוסו.
כזית מצה אכל לאט, כלומר, לא דחף כל הכזית לפיו אלא אחז בשתי
ידיו ואכל.

ושטה בין מאכל למאכל. נפלו פירורים, ולקטם ואכלם.
בתחילת הסעודה קלף את הביצה ואת הקליפה הניח במקום הביצה.
טבל במי מלח ואכלה. כן על הדגים שפך הרבה מלח עד שכל הדג הי'
בפועל מכוסה מלח, ואכל.

כשהובא מרק מזג כל אחד לעצמו מכלי העומד על השלחן —
אומרים שזו קערה מאדמו"ר הזקן*. כלומר, נוסף למרק שהוגש לכל אחד
מהנוכחים הוסיף כל אחד לעצמו עוד 3 כפיות. שטה רק את המרק אך לא
את הסמיך. אח"כ אכל קצת בשר והשאיר.

אחרי שמזג לעצמו כוס ד', מזג בכוס פשוטה "כוסו של אליהו".
באמירת "שפוך חמתך" שאל האם חזרו השלוחים (שניגשו לפתוח
הדלת) ומה הם מספרים. כאשר מסרו לו שהם פתחו את הדלת התחיל שפוך.
לפני שהתחיל באמירה הגביה עצמו במקצת ואומר "שפוך" בישיבה. בסיום
— "שמי ה'" — שוב חכה לשלוחים שמסרו שהדלת נסגרה.

בעת שמחזיר את היין מ"כוסו את אליהו" לבקבוק שרים הנוכחים
"קלי אתה" הידוע. סדר המזיגה אורך דקות ספורות: תחילה מוזג אל הכוס,
ממנו לגביע שלו, וממנו לבקבוק. וכך מספר פעמים בכל פעם שופך רק
חלק, ולבסוף, גם מהתחתית מוזג לכוס וכו' וכו'. אי אפשר להבין בדיוק —
אנשים כערכינו — מה כאן פעולתו אבל מרגישים שמהו "מתחולל" כאן.
מוסיף, מעביר מכלי לכלי. מספר מדוייק אין לדעת כי בכל פעם מסדר
בצורה אחרת.

* ראה שיחת יום אחרון של פסח תשט"ז סי"ב: האכילה מקערת אדה"ז הנותרת
לפליטה, כאשר אוכלים ממנה, למרות שזהו ענין גשמי — מ"מ זהו גם ענין התקשרות.

בסיום, נכנס לאמר "גוט יום-טוב" לחדר הנשים, ומשם לחדרו למטה. כולם שרים "ק-לי אתה". יש לזכור שבכל פעם באים תלמידים ואורחים נוספים. עד סיום הסעודה באו מאה כן-יירבו בערך. כל הזמן שאל על השעה והשתדל לאכול את האפיקומן לפני שעה 12. סיום הסעודה וההגדה בשעה 1.30.

בלילה [הב'] שוב הייתי כבר בשעה 9. אמנם לא נזקקתי לעריכת סדר [כבן א"י]. עלו למעלה רק בשעה 10, אך אני לא הייתי בודד כי כבר חזרו כמה בחורי ישיבה. הסדר נערך במתכונת זהה ללילה הקודמת.

כ"ק דיבר אודות 5 חתיכות ששוכרים מאפיקומן ואמר שכך ראה, ובאם נשברה חתיכה נוספת לא אכלו אלא ה-5 וכן ראיתי גם אני שהניח 5 חתיכות בין הכרים ואח"כ מצא שבור ל-6 ואכל רק 5.

הסדר הסתיים בשעה 1:00, כ"ק יצא לחדרו ובשעה 1:15 בערך יצא אל הקהל ודיבר שיחות-פירושים. בכניסתו אמר (וזה קשור לסעודות):

"כתוב בכתבי האריז"ל שיש לאמר את ההגדה בקול רם ובשמחה — ומכיון שחסרו היום שני הדברים — וכאן הסתכל על ר"י כ"ץ (שהוא אומר ההגדה בסעודה) ושחק — על-כן יאמרו ניגון בשמחה", הסדר הסתיים בשעה 4:30... בכלל כל השאלות הם בבחינת "קלאץ קשיות"...

הרב יצחק גינזבורג
מכתב [פרטי למשפחתו ב]כפר חב"ד — ניסן תשכ"ה
כעת בברוקלין נ.י.

חג השבועות תשכ"ה

לאחר הסעודה, כשחזרו ההולכים ב"תהלוכה" בערך בשעה 12:00 בלילה מסר כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"י הרב ח.מ.א. חדקוב שי' את הדברים הבאים:

"כיון שקויים ה'משכני גו' נרוצה' — שיתקיים 'הביאני המלך חדריו'

רשימת אחד הת' שי'

חג הפסח (?)

באחת השנים בליל הסדר כשנטלו ידיים לפני "כרפס" בירך אחד הנוכחים "אקב"ו על נטילת ידיים".

זקני אנ"ש גם אלה שהוסמכו להוראה החלו להתלבט בשאלה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א פסק שעליו לאכול מצה (אחרי הברכות) וכו'.

לאחר שעשה הלה כפי שנצטווה פנה לרבי ואמר: "רבי החייתני ממש --- פשוט הייתי רעב ---".

הרב יהודה לייב רסקין, מרוקו

הנהגות לילות הסדר (תשכ"ז-תשכ"ט)

א. על השלחן עמדה קערת כסף של אדה"ז, הגישו בה מרק ואד"ש נטל ממנה ג' כפות אל צלחתו¹.

ב. היו מסובים מנין אנשים².

ג. לפני כ"ק אד"ש מונחים ההגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים' שלו, וכן סידור האריז"ל (להר"ר שבת³) ובמשך כל הזמן מעיין בשניהם. לעתים מעביר את הדף בסי' האריז"ל אף שאינו מעיין באותו מקום.

ד. בשעת סידור הקערה אומר אד"ש בפיו קודם עשיית כל דבר והנחתו בקערה את הכתוב בסידור (כגון: "לימין — הזרוע", וכד'). ואחר סידור הקערה אומר בפיו את כל סימני הסדר קדש ורחץ כו' (כפי שהם בסידור כולם יחד, קודם שנחלקים למקומותם). ואח"כ אומר בפיו כל סימן כשמגיע זמנו⁴.

(1) ראה גם שיחת אחש"פ תרצ"ו — סה"ש תרצ"ו (קה"ת תשמ"ט) ע' 140. וש"נ.

(2) ראה בס' ויגד משה ע' רמו.

(3) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תשכ"ד ס"ד שכן נהג גם כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע להחזיק אצלו סידור זה ומזמן לזמן מעיין בו — עיי"ש שסידור זה נכתב עליו בכת"ק הי' כבר אצל אדה"צ, ומוכח שבחר בנוסח סידור זה מבין אלו דהאריז"ל.

(4) ראה עד"ז בהגש"פ 'באר מים': "ויאמר בפה מלא הני ט"ו תבות קדש ורחץ כו' כי נרמז בו סודות נוראים. היינו קודם קידוש יאמר קדש וקודם הרחיצה

ה. וכן נראה ששונה בדיבור את כל ההלכות שבהגש"פ, בהגיע עת עשייתן (וקודם 'רחצה' אומר כך את כל הדינים מ'רחצה' עד 'כורך').

ו. לכ"ק אד"ש יש קערת כסף, אך היא מכוסה בנייר ולא נראתה לעין כלל⁵.

ז. כ"ק אד"ש מסיר חלק מהבשר שעל חוליות הגרגרת ולעתים אף את החוט הפנימי שבחללן.

ח. בגמר הסדר נותר הזרוע על הקערה (ואין אוכלים ממנו גם למחרת⁶).

ט. כ"ק אד"ש מדקדק שלא לשבור קליפת הביצה, אף שכשהיא בשלימותה קשה להעמידה על מקומה ע"ג המצות.

י"ד. כ"ק אד"ש מניח בקערה חתיכת בצל גדולה, וכשמגיעים לאכילת הכרפס נוטל — בסכין — מהחלק הפנימי (שבמרכז הבצל), ואותו טובל ואוכל.

יא. למרור ולכורך לוקח כ"ק אד"ש כמה עלי סאלאט (חסה) ומסיר מהם את חלקם התחתון, השדרה הסמוכה לקלח (לעתים, פשוט חוצה העלה לשנים, לרחבו, ונוטל את החלק הרחב, העליון, הרחוק מן הקלח). לוקח כמה כפות חריין (מגורד ומפורר) במדה גדושה, ועל כל נטילה ונטילה סוחט החריין בידו (ונשפך ארצה), ועושהו — בעזרת הכף — כמין כדור (בגודל כביצה). אח"כ עוטף החריין בעלי חסה מכל צדדיו. נוטל החריין השלם (שאינו כתוש ומגורד), וחותר ממנו — בסכין — ב' חתיכות, ומניחן בשלימותן בתוך המרור, וכן בתוך החזרת.

יב. משתמש בליל הסדר ביין אדום⁷.

יאמר ורחץ וכו" [וליתא במהדורה הראשונה דשנת תקע"ז]. וראה בס' ויגד משה ע' פז. רזא דעובדא ע' קכח.

(5) ראה ספר המנהגים ע' 38 ובהע' ד'ה קערה. ימי מלך ח"א ע' 444. דיבורי סדר א' דתשכ"ז.

(6) ראה מנהגים שונים בס' ויגד משה ע' רכז.

(7) ראה בס' ויגד משה ע' נד.

יג. משתמש בכוס של כסף⁸, והיא מונחת לימין הקערה⁹.

יד. אומר את הקידוש בשקט, וברור שהנשים שישבו בחדר הסמוך לא שמעוהו¹⁰.

טו. נותן (מוסיף?) מלח בקערה קודם טבילת הכרפס, וטובלו ג"פ.

טז. נראה שעתים שובר כ"ק אד"ש האפיקומן לחמש חתיכות תחת המפה, ועתים שלא תחתי¹¹.

טז"ב. מדקדק שכל ג' המצות תהיינה מגולות במקצתן, גם המצה האמצעית, הפרוסה (י"א שסיבכה שיהא הצד השלם מגולה כלפי חוץ).

יח. בכל פעם שכ"ק אד"ש נוטל את הכוס במשך הסדר, לוקחה בימינו, מוסרה לשמאלו, ומעמידה — דרך הורדה מלמעלמ"ט — על כף ידו הימנית (כפי הסדר הנהוג בנטילת הכוס לקידוש).

יט. כ"ק אד"ש אינו מניח הכוס מידו עד שמקריא ההגדה מסיים הפיסקה בקו"ר.

כ. וכ"ק אד"ש שופך מן הכוס לתוך כלי המונח על הקרקע¹² — ועל פניו לא נראית בכלי שום שבירה.

כא. בהוספת היין אחר השפיכות, ממלא כ"ק אד"ש את הכוס עד שעולה על גדותי' ונשפך מהיין לצלחת (כפי שנוהג בקידוש), וממלאה שוב ושוב — ג' פעמים.

כב. כל שלא אמר כו' מצה ומרור. באמירת מצה ומרור מביט כ"ק אד"ש על המינין שבקערה.

(8) ראה שם ע' מא"מב.

(9) ראה שם ע' כא.

(10) ראה שם ע' צג"צה ע"ד עשיית הקידוש ע"י הנשים. וראה הע' הת' ואנ"ש (מאריסטאון) גליון שנט ע' יד שהעיר משו"ע אדמו"ר סי' תעב, כב.

(11) ראה דיבורי סדר הא' תשכ"ז.

(12) מנהג כזה מובא גם בס' ויגד משה ע' קנד מהגש"פ חיים לראש.

כג. כ"ק אד"ש נוטל את ג' המצות בשתי ידיו, אצבעותיו מפרידות בין מצה למצה, ומברך "המוציא". אח"כ מניח המצה התחתונה להשמט מידי, וב' המצות העליונות נותרות מונחות בין אצבעות ידיו. מברך "על אכילת מצה", ושובר מהן כדי צרכו, ואוכלן יחד בב' ידיו. ניכר שאינו בולע הזיתים בשלימותם¹³.

כד. כ"ק אד"ש נוטל את החרוסת (היבשה) מתוך הקערה, ונותנה בתוך היין אשר בצלחת שעלי' מונחת הכוס. נוטל את החרייך מתוך עלי החסה העוטפים אותו, טובלו ג"פ בחרוסת, מנערו, עוטפו שוב בעלים, ואוכלו. בסוף אכילת המרור טובל את חתיכת החרייך השלימה בחרוסת (ג"פ?) ואוכלה עטופה בעלי החסה.

קודם אכילת הכורך נוטל מן החרוסת דממרח (כמדומה ג"פ) על החרייך (ולא על העלים) ואוכלו בכריכה. בסוף הכורך טבל את חתיכת החרייך השלימה בחרוסת (ג"פ?) ואכלה עטופה בעלי החסה (וי"א שבד"כ טבל את החרייך [דכורך] בחרוסת היבשה בעודנה על הקערה, ורק אם נפלה מהחרייך הי' ממרחה עליו).

כה. כ"ק אד"ש שותה יין מכוסו כמשך הסעודה, וקודם מזיגת כוס ג' נתנה שישטפיה.

כו. כ"ק אד"ש שופך מלח לתוך המים, טובל הביצה במי המלח ג"פ, ומתחיל לאוכלה מצד ראשה הכד.

כז. כ"ק אד"ש אוכל מאכל דגים בתחלת הסדר¹⁴, ועובר לאכילת מכסה הדג בשכבת מלח עבה (כדרכו בסעודות יו"ט, ואולי כ"ה בכל פעם שאוכל דגים).

כח. במשך הסעודה טובל כ"ק אד"ש חתיכת מצה ג"פ במלח. ואוכלה¹⁵.

כט. כ"ק אד"ש (וכ"א מהמסובים) לקח ג' כפות מן המרק שהי' נתון בקערת הכסף של אדה"ז.

(13) ראה ס' הנ"ל ע' קעזקעח.

(14) ראה שם ע' רכזרכח.

(15) ראה שם ע' קעו.

5. כ"ק אד"ש משתמש לכוס של אלי' בכוס של זכוכית וקודם שמזג היין לתוכה בדק היטב האם הכוס חלקה בשולי' ללא פגם.

6. מקריא ההגדה הוא המברך ברהמ"ז¹⁶.

7. בשעת הסדר דתשכ"ז הורה כ"ק אד"ש לנוכחים (שלא היו מסובים לסדר) לענות אחר המקריא "הודו גו' כל"ח". ו"אנא גו' הושיעה גו' הצליחה נא".

8. כמדומה שאין אתנו יודע עד מה בסדר השפיכות שנוהג כ"ק אד"ש, וכן במנין השפיכות: כמדומני שכליל ב' דחגה"פ תשכ"ז הי' הסדר כדלהלן: מבקבוק היין לכוסו של אלי', מהכוס אל הגביע (של אד"ש), ומהגביע לבקבוק (ומפעם לפעם שפך מצלחת הגביע אל הגביע, ומצלחת הקידוש אל הכוס). וכך חוזר חלילה פעמים רבות מאד. ואפשר שכלילה הא' הי' הסדר מהבקבוק לגביע, מן הגביע לכוס, ומן הכוס אל הבקבוק.

= ☆ =

(16) כך נהגו, וכך אמר אד"ש מפורש בסדר הב' תשכ"ז. וראה בס' ויגד משה ע' רמהרמו ועיי"ש טעם שבעה"ב מברך מפני שהוא זה שעושה הסדר, עיי"ש.